

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

**NÁSTIN DĚJIN ZÁKLADNÍ ŠKOLY VE ZLATÉ
KORUNĚ OD ROKU 1918 DO ZRUŠENÍ ŠKOLY
KONCEM 20. STOLETÍ**

Diplomová práce

Autor diplomové práce: Marek Bednář

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Helena Stejskalová

Katedra společenských věd

České Budějovice

2012

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracoval samostatně, pouze s použitím uvedených pramenů.

Prohlašuji, že v souladu s §47b č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných...fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Rájově dne 29. 4. 2012

.....

Podpis

Poděkování

Rád bych poděkoval v první řadě paní Mgr. Heleně Stejskalové za cenné odborné rady, pomoc a pochopení při vzniku této práce. Dále panu PhDr. Janu Podlešákovi, který mi umožnil zabývat se ve své diplomové práci zvoleným tématem a také mým nejbližším, bez jejichž podpory by tato práce nemohla vzniknout.

OBSAH:

OBSAH.....	4
ANOTACE.....	9
ANNOTATION.....	10
LITERÁRNÍ REŠERŠE.....	11
1. ÚVOD.....	12
1. 1 Vysvětlení zvolené formy práce.....	12
1. 2. Úvod k tématu práce.....	12
2. LÉTA PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY.....	13
2. 1. MEZI SARAJEVEM A MARTINEM.....	13
2. 1. 1. Česká domácí politika v době 1. světové války.....	13
2. 1. 2. Každodenní život v zázemí v letech 1914–1918.....	15
2. 2. ŠKOLSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V LETECH 1914–1918.....	18
2. 2. 1. Dopady 1. světové války na školy v českých zemích.....	18
2. 2. 2. Učitelé v českých zemích v době 1. světové války.....	19
2. 3. OBECNÁ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V OBDOBÍ OD ZÁŘÍ ROKU 1914 DO ROKU 1918.....	22
2. 3. 1. Obvyklé události běžného školního roku ve Zlaté Koruně.....	22
2. 3. 2. Činnost školy související s válkou i charitativní akce obecné.....	25
2. 3. 3. Odraz významných událostí na v životě školy.....	27
2. 3. 4. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období.....	29
2. 3. 5. Žactvo školy v daném historickém období.....	32
2. 3. 6. Didaktické pomůcky v daném období.....	35
2. 4. ZÁVĚR.....	38
3. OBDOBÍ VZNIKU STÁTU A POČÁTKU ČESKOSLOVENSKA.....	40
3. 1. ZROZENÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.....	40

3. 1. 1. Situace české politiky na počátku 20. století.....	40
3. 1. 2. Protirakouský odboj v zahraničí.....	42
3. 2. ŠKOLSTVÍ V OBDOBÍ VZNIKU ČESKOSLOVENSKA.....	44
3. 3. OBECNÁ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V OBDOBÍ OD ZÁŘÍ 1918 DO SRPNA 1919.....	46
3. 3. 1. Události ve Zlaté Koruně na pozadí vzniku Československa.....	46
3. 3. 2. Události související s běžným provozem školy.....	47
3. 3. 3. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období.....	49
3. 3. 4. Žactvo školy v daném historickém období.....	50
3. 3. 5. Didaktické pomůcky v daném období.....	51
3. 4. ZÁVĚR.....	52
4. MEZI SVĚTOVÝMI VÁLKAMI.....	53
4. 1. ČESKOSLOVENSKO V LETECH PRVNÍ REPUBLIKY.....	53
4. 1. 1. Období počáteční nestability.....	53
4. 1. 2. Stručná charakteristika období První republiky.....	56
4. 2. ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V LETECH 1918–1938.....	59
4. 2. 1. Školský systém První republiky.....	59
4. 2. 2. Národnostní situace v československém školství.....	65
4. 2. 3. Obrození slovenského školství.....	66
4. 3. OBECNÁ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V DOBĚ PRVNÍ REPUBLIKY.....	69
4. 3. 1. Obvyklé události běžného školního roku ve Zlaté Koruně.....	69
4. 3. 2. Mimořádné události v životě školy.....	73
4. 3. 3. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období.....	78
4. 3. 4. Žactvo školy v daném historickém období.....	94
4. 3. 4. Didaktické pomůcky v daném období.....	112
4. 4. ZÁVĚR.....	115
5. LÉTA NACISTICKÉ OKUPACE.....	116
5. 1. ČESKÉ ZEMĚ V LETECH NACISTICKÉ OKUPACE.....	116
5. 1. 1. Mnichovská krize a Druhá republika.....	116
5. 1. 2. České země v letech 1939 – 1945.....	118
5. 1. 3. České země po osvobození v květnu roku 1945.....	120
5. 2. ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V LETECH NACISTICKÉ OKUPACE.....	123

5. 2. 1. Školství v době Druhé republiky.....	123
5. 2. 2. Organizační změny českého školství v letech 1939 – 1945.....	124
5. 2. 3. Změny ve výchově a výuce v letech 1939 –1945.....	126
5. 2. 4. Učitelé českých škol v letech 1939 –1945.....	128
5. 3. OBECNÁ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V DOBĚ NACISTICKÉ OKUPACE...	131
5. 3. 1. Dopad mnichovské dohody na Zlatou Korunu a okolní obce.....	131
5. 3. 2. Obecná škola ve Zlaté Koruně ve školním roce 1938/1939.....	134
5. 3. 3. Obvyklé události školního roku v letech 1939 – 1945.....	137
5. 3. 4. Mimořádné události v životě školy.....	139
5. 3. 5. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období.....	140
5. 3. 6. Žactvo školy v daném historickém období.....	143
5. 3. 7. Didaktické pomůcky v daném období.....	146
5. 3. 8. Květen 1945: Okolnosti a povstání ve Zlaté Koruně a Rájově.....	149
5. 4. ZÁVĚR.....	155
6. „SE SOVĚTSKÝM SVAZEM NA VĚČNÉ ČASY“.....	156
6. 1. ČESKOSLOVENSKO V ÉŘE STALINIZMU.....	156
6. 1. 1. Československo v letech 1946–1948.....	156
6. 1. 2. Československo v letech 1948 – 1956.....	157
6. 2. ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V LETECH 1946 – 1956.....	160
6. 2. 1. Mezi dvěma diktaturami.....	161
6. 2. 2. Ideologické změny ve školství v letech 1948–1956.....	162
6. 2. 3. Změny v organizaci školství v letech 1948 – 1956.....	167
6. 3. OBECNÁ ŠKOLA A VE ZLATÉ KORUNĚ V LETECH 1946–1956.....	171
6. 3. 1. Obvyklé události školního roku v letech 1946 – 1956.....	171
6. 3. 2. Mimořádné události v životě školy.....	175
6. 3. 3. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období.....	178
6. 3. 4. Žactvo školy v daném historickém období.....	183
6. 3. 5. 6. 3. 5. Didaktické pomůcky v daném období.....	186
6. 4. ZÁVĚR.....	188
7. „ZLATÁ ŠEDESÁTÁ“.....	189
7. 1. ČESKOSLOVENSKO V LETECH 1956 – 1968.....	189

7. 1. 1. Snahy konzervativců ve druhé polovině 50. let.....	189
7. 1. 2. Reformní úsilí v Československu v 60. letech.....	190
7. 1. 3. Pražské jaro a srpnová invaze do Československa.....	192
7. 1. 4. Reakce na okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy.....	193
7. 2. ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V LETECH 1956–1968.....	194
7. 2. 1. Ideologické změny ve školství v letech 1956–1968.....	194
7. 2. 2. Změny v organizaci školství v letech 1956–1968.....	195
7. 3. OBECNÁ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V LETECH 1956 – 1968.....	198
7. 3. 1. Obvyklé události školního roku v letech 1956 – 1968.....	198
7. 3. 2. Mimořádné události v životě školy.....	201
7. 3. 3. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období.....	205
7. 3. 4. Žactvo školy v daném historickém období.....	209
7. 3. 5. Didaktické pomůcky v daném období.....	211
7. 4. ZÁVĚR.....	213
8. LÉTA NORMALIZACE.....	215
8. 1. ČESKOSLOVENSKO V ÉŘE NORMALIZACE.....	215
8. 1. 1. Československo v době reálného socialismu.....	215
8. 1. 2. 80. léta - Cesta k sametové revoluci.....	217
8. 2. ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V ÉŘE NORMALIZACE.....	220
8. 2. 1. Ideologické změny ve školství v letech 1969–1988.....	220
8. 2. 2. Organizace školství v letech 1969 – 1988.....	222
8. 3. ZÁKLADNÍ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V LETECH 1969 – 1989.....	224
8. 3. 1. Obvyklé události školního roku	224
8. 3. 2. Mimořádné události v životě školy.....	229
8. 3. 3. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období.....	232
8. 3. 4. Žactvo školy v daném historickém období.....	236
8. 3. 5. Didaktické pomůcky v daném období.....	237
8. 4. ZÁKLADNÍ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V LETECH 1969 – 1989.....	240

9. LÉTA 90. A KONEC ŠKOLY VE ZLATÉ KORUNĚ.....	241
9. 1. PRVNÍ LÉTA SVOBODY - POLISTOPADOVÝ VÝVOJ.....	241
9. 1. 1. Sametová revoluce.....	241
9. 1. 2. Konec Československa.....	243
9. 1. 3. První léta České republiky.....	244
9. 2. VÝVOJ ŠKOLSTVÍ PO LISTOPADU 1989.....	245
9. 2. 1. Ideologické změny ve školství po listopadu 1989.....	245
9. 2. 2. Organizace školství v 90. letech.....	246
9. 3. POSLEDNÍ LÉTA ZÁKLADNÍ ŠKOLY VE ZLATÉ KORUNĚ.....	248
9. 3. 1. Události v období po listopadu 1989 do června 1997.....	248
9. 3. 2. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období.....	250
9. 3. 3. Žactvo školy v daném historickém období.....	252
9. 3. 4. Didaktické pomůcky v daném období.....	252
9. 3. 5. Uzavření základní školy ve Zlaté Koruně.....	254
9. 4. ZÁVĚR.....	257
10. ZÁVĚREČNÉ SHRNU TÍ.....	258
11. MOŽNÉ VYUŽITÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE V PEDAGOGICKÉ PRAXI.....	259
12. SUMMARY.....	260
13. LITERATURA A ZDROJE.....	261
14. PŘÍLOHY.....	267
14. 1. GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PROMĚN POČTU ŽÁKŮ.....	267
14. 2. FOTOGRAFIE.....	273

ANOTACE

V diplomové práci se snažíme nastínit dějinný vývoj Základní školy ve Zlaté Koruně v období mezi léty 1918–1998, tedy obdobím po vzniku Československé republiky až do zrušení ústavu na konci 20. století.

Alfou a omegou bádání je zkoumání a interpretace dochovaných archivních dokumentů, které se týkají dějin zkoumaného ústavu v období od začátku 1. světové války až do roku 1998, jímž se dějiny školy uzavřely.

Teoretická část vychází z dostupných publikací věnujících se dějinám Rakouska-Uherska, Československa a České republiky, principům a fungování školství v jednotlivých etapách české historie, což nám umožňuje nahlédnout na historii zlatokorunské školy z poněkud širší perspektivy.

Zvláštní zřetel je kladen na zkoumání vlivu dějin státu, českokrumlovského regionu, Zlaté Koruny a okolních obcí na existenci školy. Zároveň se však pokoušíme postihnout každodenní život školy, který vyplývá ze specifík vnitřního fungování zaniklého ústavu.

ANNOTATION

In this diploma-work we try to describe historical development of the basic Zlatá Koruna in the era between the years 1918–1998. That means the era after the foundation of the republic of Czechoslovakia to the end of this institute in 1998.

The main theme of this work is the exploration and interpretation of preserved archive documents, which informs us about history of examined institute in time of the 1. st. world-war to the year 1998. This year, history of the school was closed.

The theoretical part is based on provided publications concerning history of CZ, Austria – Hungaria principles and functioning of the education in each epoch (season) of Czech history which helps us to have a look at the history of the school from the wide perspective.

The rare consideration is placed on examination of, the influence of the history of the state, the Český Krumlov region, the Zlatá Koruna and the surrounding villages, which influenced Libiny of the school. So that we try to describe everyday life of the school, which comes from specifically functioning of the parish institute.

LITERÁRNÍ REŠERŠE

Na rozdíl od historie zlatokorunského kláštera, která je zpracována v mnoha dostupných publikacích, se dějinami Základní školy ve Zlaté Koruně doposud nikdo hlouběji nezabýval a nemohli jsme tedy vycházet z žádného díla, jež by nám podávalo o Základní škole ve Zlaté Koruně ucelené informace. Proto jsme se museli při poznání historie tohoto ústavu opřít o dostupné materiály v archivních fondech Státního okresního archivu v Českém Krumlově.

„*Geschichte werde vielfach nur mehr als „Mitmachwissenschaft“ verstanden. „Ad fonte ire“ sein nicht mehr üblich.*“¹. Právě v této práci jsme se však rozhodli právě pro „cestu k pramenům“. Vycházíme především z interpretace dosud nezpracovaných dokumentů – školních kronik, zápisů z pedagogických porad, záznamů o vykonaných školních inspekcích, korespondence školy s nadřízenými orgány, rodiči žáků atp.

Nejdůležitějším pramenem pro poznání běžného programu školního roku byly školní kroniky dochované v archivních fondech „*Národní škola Zlatá Koruna*“ a „*Základní škola Zlatá Koruna*“, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Českém Krumlově. K podrobnějšímu poznání života školy nám posloužily především knihy zápisů z pedagogických porad.

Základním problémem, s nímž jsme se při zpracování a interpretaci pramenů vyrovnávali, byl oficiální či přímo reprezentativní charakter zkoumaných písemností, což nás nutilo ke studiu vybrané odborné literatury, jako např. práce Ivana Šedivého „*Češi, české země a velká válka*“ či útlá studie Františka Bosáka „*Česká škola v době nacistického útlaku*“, která nám umožnila nahlédnout, do jaké míry jsou zprávy z dochovaných dokumentů hodnověrné.

¹ Schuster, 2010, s. 118

1. ÚVOD

1. 1. Vysvětlení zvolené formy práce

Hlavní část práce spočívá v devíti samostatných kapitolách, z nichž každá je rozdělena na tři úseky – dějiny státu, školství v daném historickém období a část praktická, která se věnuje přímo dějinám Základní školy Zlatá Koruna.

Každé zvolené období je ohraničeno dějinnými zvraty státu, které ovlivnily školství a v závislosti na něm také dějiny ústavu ve Zlaté Koruně.

V praktické části se zpravidla věnujeme několika nejdůležitějším faktorům, které ovlivňovaly život školy ve zvoleném období, či jím byly naopak ovlivňovány. Každá kapitola je ukončena závěrem, který představuje závěrečné shrnutí nejdůležitějších momentů zvoleného období. Tím získává práce pravidelnou a logicky uspořádanou strukturu.

1. 2. Úvod k tématu práce

Zlatá Koruna se dlouhodobě těší zájmu historiků a badatelů. Je tomu tak především díky existenci tamního kláštera, založeného roku 1263 Přemyslem Otakarem II. na počest jeho vítězství nad uherským králem Bélou IV. v bitvě u Kressenbrunnu. Dějiny kláštera jsou nesmírně bohaté a někdejší postavení kláštera jako důležitého kulturního centra jižních Čech jej předurčuje, aby se stal objektem dlouhodobého vědeckého zkoumání.

Poněkud ve stínu opatství však stojí ve své době rovněž důležitá kulturní a vzdělávací instituce – někdejší Základní škola ve Zlaté Koruně.

Ve své době byla z hlediska fungování a kulturního života v obci daleko důležitějším faktorem než zmiňovaný klášter. Utvářela životy mnoha zdejších obyvatel a stála za mnoha historickými událostmi, které jsou dodnes, téměř čtrnáct let po jejím zániku, v životě Zlaté Koruny stále patrné. Neklidné 20. století přineslo řadu prudkých dějinných zvratů, které ovlivňovaly životy obyvatel státu, a tedy i nejmladší generace, která je středem zájmu každého fungujícího státu. Proto jsme se rozhodli nastínit dějiny ústavu v době od vzniku Československa, jímž prakticky začaly české moderní dějiny.

2. LÉTA 1. SVĚTOVÉ VÁLKY

2. 1. MEZI SARAJEVEM A MARTINEM

2. 1. 1. Česká domácí politika v době 1. světové války

Domácí česká politická reprezentace se po sarajevském atentátu ocitla v nezáviděníhodné, takřka schizofrenní situaci.

Od počátku války se od českých volených zástupců jako celku snažila rakouská vláda získat prohlášení loajality říší, což by byl jasný signál nejen pro domácí obyvatelstvo, ale především pro zahraničí.² Šlo tedy spíše o to sehrát svou roli v „divadle“, které bezprostředně po zahájení konfliktu „rozehrála“ císařská propaganda.

Stejně jako rakouské vládní kruhy i čeští politici si však dobře uvědomovali všeobecnou českou nechuť bojovat za „*Boha, císaře a vlast*“,³ navíc proti slovanským Srbům a Rusům. Strany (především mladočeši) tak musely často velmi opatrně našlapovat mezi loajalitou Vídní a přízní svých českých voličů, často nacionálně laděných.

Postupně se politická reprezentace rozdělila dle tzv. politiky „*dvou železek v ohni*.“⁴ Základním východiskem pro obě strany byl určitý předpoklad výsledku války. „*Oba tábory jednaly v zájmu národní državy jako celku a pouze přizpůsobily svou politickou taktiku výchozím premisám. Zdá se, že svár neprobíhal jen uvnitř stran, ale také srdcích a hlavách mnoha jednotlivců, rozpolcených mezi tradiční loajalitou státu a nově vyostřenou loajalitou národu.*“⁵ Tlak na české představitele však nadále sílil a v dubnu 1915 se ještě více vyostřil, neboť na počátku tohoto měsíce došlo k zajetí 28. pěšího pluku na ruské frontě, které bylo dlouho vydáváno za dobrovolný přechod k nepříteli.⁶

I když šlo do značné míry o výsledek práce protirakouské propagandy, vládní kruhy v císařství si dobře uvědomovaly dopad na morálku obyvatelstva. Z tohoto důvod požádaly české politiky o stanovisko, v němž by údajný přechod k nepříteli odsoudilo. Tímto požadavkem došlo k určitému rozpolcení mezi výraznými představiteli politické scény -

² Šedivý, 2001, s. 167

³ Šedivý, 2001, s. 149

⁴ Šedivý, 2001, s. 168

⁵ Šedivý, 2001, s. 168-169

⁶ Šedivý, 2001, s. 171

Karlem Kramářem a Antonínem Švehlou. Kramář se proti takovému stanovisku rozhodně postavil a vysloužil si tím neblahou pozornost úřadů, která jej později málem stála život.⁷

Krátce po jeho zatčení se postupně do popředí dostávali aktivisté a další politická uskupení s prorakouskými postoji.⁸ Česká domácí politika tak zůstala po většinu války k císařskému domu loajální. Válečný vývoj, zejména nezdary centrálních mocností na západní frontě, však způsobil, že se i na české scéně začaly objevovat první známky protirakouské opozice.

Na jaře 1917 se Karel I. aktivně pokoušel rozprout mírová jednání. Nejprve naléhal na svého německého spojence – císaře Viléma – a později tajně jednal s dohodovými mocnostmi.⁹ Pro českou politiku v Čechách i za hranicemi měla tato situace opačných význam. Zahraniční odboj, který se tou dobou plně soustředil na rozbití monarchie a vznik Československa, cítil ohrožení své dosavadní práce, zatímco domácí scéně se naskytl daleko širší manévrovací prostor.¹⁰

I přes pokusy Karla I. o zachování říše šlo císařství ke svému definitivnímu zániku. Po kapitulaci Bulharska z konce září 1918 již byla situace mocnářství neudržitelná. Vladimír Tusar 2. října 1918 na adresu zástupců Rakouska prohlásil: „*Dnes máme pro vás už jenom smích!*“¹¹ V Čechy tou dobou trpěly akutním nedostatkem téměř všech nejnütnějších životních potřeb, tedy především potravin a topiva.¹² To byl hlavní důvod generální stávkou ze 14. října 1918.¹³

Pro české domácí politiky nastal velký den 25. října 1918, kdy odjeli do švýcarské Ženevy na jednání s budoucím ministrem zahraničí Edvardem Benešem, se kterým se setkali 28. října 1918.¹⁴ Týž den bylo vyhlášeno Československo. Tento proces ještě završila deklarace v Turčianském sv. Martině, v níž se Slováci oficiálně hlásí k myšlence společného státu s Čechy.¹⁵

Česká politika se zmítala v těžkém období 1. světové války mezi formální loajalitou a odpovědností k českému národu. V omezeném manévrovacím prostoru, tak typickém pro každou vládu v podobné situaci, bylo těžké si před svými voliči, tedy převážně Čechy,

⁷ Šedivý, 2001, s. 172

⁸ Urban, 1991, s. 245

⁹ Šedivý, I., 2001, s. 299

¹⁰ Šedivý, I., 2001, s. 300

¹¹ Šedivý, I., 2001, s. 341

¹² Šedivý, I., 2001, s. 342

¹³ Šedivý, I., 2001, s. 345

¹⁴ Urban, O., 1991, s. 263

¹⁵ tamtéž

zachovat tvář. Místy nám tato politika může připomínat pozdější působení prezidenta Háchy a dalších státníků v době nacistické okupace. Toto přirovnání je však značně nepřesné.

České země v době rozpoutání 1. světové války již po staletí náležely pod nadvládu Habsburků a národnímu obrození trvalo více než sto let než dosáhlo (byť omezených) svobod a možností, jakých se Čechům (na rozdíl od dlouhodobě maďarizovaných Slováků) v rámci monarchie dostávalo. V případě, že by se situace na frontách vyvinula ve prospěch centrálních mocností, měl by oficiální protirakouský postoj pro český národ patrně katastrofální důsledky. Nelze proto zmiňovanou aktivistickou politiku jednoznačně odsoudit.

2. 1. 2. Každodenní život zázemí v letech 1914 – 1918

Rakousko-Uhersko mylně předpokládalo, že konflikt nebude trvat déle než několik málo měsíců. I z toho důvodu jednoduše nebylo připraveno na válku celoevropského rozsahu. Jak se tato situace projevila v každodenním životě prostých občanů mocnářství v Čechách je tématem této kapitoly.

Ivan Šedivý rozděluje hospodářský úpadek Rakouska v průběhu války do čtyř fází.¹⁶

První vymezuje obdobím od začátku války do konce roku 1914. V ní se stal největším problémem náhlý odchod mladých mužů, tedy nejefektivnějších pracovních sil, na frontu. Tento stav mělo nahradit vyšší pracovní nasazení žen, lidí vyššího věku, dětí a zřídka i zajatců. Vypuknutí války aktivizovalo zbrojařský i jiný průmysl související s výbavou armády, přičemž nejdůležitější továrny spravovala přímo ona, avšak nevojenská výroba se dostávala na druhou kolej.¹⁷

Ve fázi druhé probíhala tzv. válečná konjunktura (od roku 1915 do poloviny roku 1916). Rakousko-uherské hospodářství tou dobou bylo stále schopno poměrně efektivně fungovat, krize se však začala již roku 1915 projevovat v oblasti pro relativně normální fungování státu nejdůležitější - zemědělství. „*Po sklizni roku 1914, jejíž výsledky vplynuly ještě z mírových poměrů (byla ovšem horší než v předchozích letech), následoval v letech 1915-1916 celkový hluboký propad.*“¹⁸ S nedostatkem obilí souvisí i zvýšení cen, které mělo pro obyvatelstvo fatální následky. Dlouhou válku pocítily i průmyslové a jiné podniky, v této době se totiž postupně projevoval nedostatek surovin, subjekty zásobující armádu však díky vojenským zakázkám vydělávaly. Krize v průmyslu se rozběhla teprve v následujícím období, které

¹⁶ Šedivý, 2001, s. 222 - 223

¹⁷ Šedivý, 2001, s. 222

¹⁸ Šedivý, 2001, s. 233 – 234

můžeme datovat od poloviny roku 1916 až do konce roku 1917.¹⁹

Situaci shrnuje Ivan Šedivý takto: „*Hlavní příčinou krizového stavu byl nedostatek surovin. Dále se vyostřily problémy zemědělské výroby. Byla zvýšena řada daní i zavedeny nové. Ceny prudce stoupaly, stejně jako inflace. V živnostech scházeli pracovníci. Zastavila se veškerá výstavba a v centrech se silnou koncentrací pracovníků - šlo hlavně o válečnou výrobu - se projevil nedostatek bytů.*“²⁰ Krach rakousko-uherského hospodářství dovršil rok 1918. Průmysl prakticky postrádal suroviny a „*rostlinná výroba poklesla přibližně 50 % oproti době míru.*“²¹ Drahota, nedostatek prakticky všech základních životních potřeb a především hlad zvyšovaly napětí ve společnosti, které vyvrcholilo na podzim.

Situace ve velkých městech donutila vládu k odvozu zásob do velkých měst jako Vídeň či Praha. Fáma o úplném vývozu potravin z území Čech nakonec byla jedním z podnětů k vyvolání generální stávkou 14. října 1918.²²

O dva týdny později bylo vyhlášeno svobodné Československo, které povstalo z trosk rozpadlé rakousko-uherské říše. Dobová euforie, vyvolaná vznikem samostatného státu, však postupně vyprchávala v průběhu všedních dnů, neboť se Československo a jeho občané museli nadále vyrovnávat nejen s problémy způsobenými válkou, ale též s nejistou situací na hranicích.

Vzhledem k tomu, že se tato práce zabývá v podstatě regionálními dějinami, bude jistě zajímavé podívat, jak se průběh války promítl v životě běžného obyvatele Čech.

Rakousko-Uhersko plně soustředilo veškeré možné prostředky na vedení války. Finanční prostředky získané z běžných daní nedostačovaly, takže došlo ke zvýšení daní, uzavírání úvěrů a cedulové banky a v neposlední řadě k vypisování válečných půjček. Příjmy dělníků a rolníků, kteří tvořili naprostou většinu obyvatelstva Čech nebyly vysoké ani před rokem 1914, avšak válka s sebou přinesla také obrovskou inflaci, která reálné mzdy „*srazila až na čtvrtinu, pětinu nebo ještě méně jejich předválečné hodnoty.*“²³ Je tedy jasné, že ochota podporovat válku se u Čechů ocitla na bodu mrazu.

Stoupající drahota zásadně snížila životní úroveň většiny občanů Rakouska-Uherska. Nejhuře byly postiženy rodiny odvedených mužů, které svého živitele ztratily dočasně či navždy. Stát se sice snažil problémy sirotků a vdov alespoň provizorně řešit charitativními

¹⁹ Šedivý, 2001, s. 222

²⁰ Šedivý, 2001, s. 223

²¹ Šedivý, 2001, s. 223

²² Šedivý, 2001, s. 343

²³ Šedivý, 2001, s. 244

akcemi, „*Češi ovšem nedávali dvakrát rádi, a to ani na ušlechtilé účely.*“²⁴ Je také jasné, že při vysokých cenách a zároveň nízkých příjmech obyvatel mohly tyto sbírky pokrýt nutné náklady jen částečně.

Patrně nejvýraznějším problémem byl všudypřítomný hlad a bída, přičemž s pokračujícím konfliktem se oba problémy stále zhoršovaly. Ve spojení s neustálým strachem o budoucnost a životy mužů na frontě napomáhaly ke zvyšování nespokojenosti s rakousko-uherskou vládou. Tento faktor měl své zřejmé projevy.

Proti neoficiálním protirakouským výrokům stojí v jasném kontrastu loajální projevy panovnickému domu. Jejich autory byly především zástupci různých institucí, jako např. obecní a městská zastupitelstva, která bývala obsazena loajálními konzervativci. „*Druhou velkou skupinou, která pravidelně svoji loajalitu projevovala, byly školy, zejména z menších měst a obcí. Tyto projevy, podobně jako v mnoha případech okresních a obecních samospráv, byly ovšem z velké části organizovány státní správou.*“²⁵ Až na některé výjimky z pravidla se jednalo v českých podmínkách obvykle spíše o formální loajalitu důležitých státních orgánů než o realitou podložené vyjádření názoru obyvatel Čech.

S hospodářským zhroucením Rakouska-Uherska, přes intenzivní snahu represivních složek moci, docházelo postupně k radikalizaci širokých vrstev obyvatelstva, především dělníků ve městech, kteří na podzim roku 1918 přistupovali ke stávkám, které vyvrcholily v polovině října.

Válečným konfliktem trpěli nejen muži nasazení na frontách po celé Evropě, ale též jejich rodiny v zázemí. Přes miliony mrtvých, zraněných a nezvěstných, které válka přinesla, je skutečností, že to bylo právě zhroucení hospodářství Rakouska-Uherska a Německa, které přivedlo těmto zemím porážku a vítězství Dohodě, která nakonec podpořila vznik Československa.

²⁴ Šedivý, 2001, s. 263

²⁵ Šedivý, 2001, s. 205

2. 2. ŠKOLSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V LETECH 1914 - 1918

2. 2. 1. Dopady 1. světové války na školy v českých zemích

Výchova, vzdělávání i kultura obecně se v krizových situacích (jakou je válka) nacházejí na okraji zájmu, nebo se případně stávají nástroji moci, která skrze ně proklamuje své cíle a ovlivňuje obyvatelstvo. Tato charakteristika platí i v případě českých škol v době 1. světové války.

Obecné a měšťanské školy v první řadě postihl náhlý úbytek učitelů, kteří byli povoláni k vojenské službě v řadách rakousko-uherské armády. S tím pochopitelně souvisí i pracovní přetížení učitelů, kterým pro jejich vzdělání připadly i další úkoly související se zmíněnými charitativními akcemi, sbírkami, sběry ostružinového listí, soupisy obilí atp.²⁶ Kvalitní pedagogická příprava vyučování musela tedy často jít stranou, což přímo úměrně ovlivnilo i výsledky vyučování. Žáků škol se, stejně jako jejich rodičů, dotkly důsledky dlouhého válečného konfliktu.

Všudypřítomný hlad a bída, které souvisely s nasazením všech volných prostředků pro vojenské účely, ovlivnily život nejmladší generace. Děti školou povinné se sice měly možnost stravovat v polévkových či stravovacích ústavech přidružených při jednotlivých školách, ty však, z důvodu obecného nedostatku potravin a zátěže obyvatelstva různými dalšími (ne)povinnými peněžními i jinými sbírkami, dostávaly do existenčních potíží. Poněkud lépe se v tomto ohledu měli žáci venkovských škol, které se nacházely v zemědělských oblastech, kde se řada rodin živila prací na vlastní půdě, která pro ně znamenala i zdroj potravy, ale i potencionálních příjmů.²⁷

Kromě hladu byla dalším faktorem nejistota ohledně existence rodin. Řada otců dětí odešla na frontu, kde mnozí z nich zahynuli, jiní byli zajati, či se domů vrátili fyzicky či psychicky neschopní postarat se živobytí svých dětí.²⁸ Ve specifické situaci se ocitly děti zahraničních legionářů, rakouskou mocí považovaných za zrádce, a tudíž nemohly jejich rodiny očekávat jakoukoli státní pomoc. Té se jim prostřednictvím charitativních sbírek dostalo až po vzniku

²⁶ Dufek, 1971, s. 16

²⁷ Šedivý, 2001, s. 261

²⁸ Šedivý, 2001, s. 260

samostatného Československa.²⁹

Zajímavým a celkem i logickým důsledkem bídy je i značné zvýšení kriminality dětí a dospívajících v období let 1914 - 1918. Podíl na celkovém počtu protizákonných činů „v roce 1914 tvořil podíl osob do dvaceti let mezi odsouzenými pro zločiny 20,7%, v roce 1918 téměř 41%.“³⁰ Ivan Šedivý soudí, že „neutěšený rozvoj kriminality dětí a mladistvých nebyl zřejmě způsoben jen absencí mužů v zázemí, a tedy menším počtem příležitostí ke spáchání trestného činu touto sociální skupinou, nýbrž také ztrátou výchovné autority v rodině.“³¹

Součástí života školních dětí se staly zmíněné podpůrné akce pro rakousko-uherskou armádu. Na jejich bedra padly především sběry ostružinového, resp. jahodníkového listí a sbírky šatů. Po povolání mužů způsobilých vojenské služby na frontu došlo k nasazení školní mládeže při pracích na polích, zejména v letních měsících. To se ovšem reálně týkalo pouze žáků a studentů obecných, měšťanských, středních a vysokých škol umístěných v okresních či menších městech, žáci malých škol na venkově v zemědělství a hospodářstvích pracovali naprosto běžně již před válkou.³²

Z výše zmíněného je tedy zřejmé, že válka negativně ovlivnila nejen běžný život, ale též kvalitu vyučování na všech typech škol, neboť klidný průběh vyučování byl stále častěji narušován aktuálními potřebami hroutícího se mocnářství.

Rakousko-uherská státní mašinerie a propaganda ovšem pracovala na plné obrátky. K působení na žáky využívala nejrůznější prostředky jako plakáty, zpěvy hymny a vlasteneckých písní, atp. Zvláštní část však musíme věnovat prostředníkům mezi císařskou mocí a žáky – učitelům.

2. 2. 2. Učitelé v českých zemích v době 1. světové války

Často smutnou, nicméně společenskou rolí danou, součástí práce a života učitelů je prosazování hodnot a cílů prosazovaných svým státem - svým zaměstnavatelem. V době světové války došlo k zostření dohledu nad veřejným děním a vystupováním, tedy i výuce ve školách. Ta měla být orientována ve vlasteneckém duchu, nikoli ve smyslu národním (etnickém), nýbrž ve vztahu k státu - Rakousku-Uhersku. Čeští učitelé „patřili k národnostně

²⁹ SOKA Český Krumlov, Š - 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 109 A

³⁰ Šedivý, 2001, s. 267

³¹ Šedivý, 2001, s. 267

³² SOKA Český Krumlov, Š -52 i.č. 401, sign. IV/2

nejuvědomělejší a nejradiálnější části českého obyvatelstva“,³³ takže se řada z nich dostala do obdobné situace jako česká politická scéna. V komunitách, kde žili a pracovali, patřili k nejrespektovanějším a nejvzdělanějším členům společnosti, takže byli sto si uvědomit imperiální podstatu války (v Čechách mnohdy vnímanou jako útok proti slovanským soukmenovcům na Balkáně), avšak stejně tak si byli vědomi, že dohled nadřízených orgánů nad nimi bude zostřen, nehledě na strach z nejrůznějších udavačů a rakouské policie. Funkci zemského školního rady pro Čechy navíc obstarával Rakušan Vincent Reifner. Proto i nadále zachovávali loajalitu a respektovali úřední nařízení.

Kromě tradičních oslav panovnického domu a s nimi spojených oslavných projevů měli učitelé v podobném duchu žáky obeznámit „*se slavnými činy vojska našeho a jeho vůdců*“³⁴ a připomínat „*vážnost doby a neúchylnou povinnost vlasteneckého chování a smýšlení*.“³⁵ Dětem dokonce bývalo při případných vítězstvích vojsk Rakouska-Uherska dáváno jednodenní volno. Jak měli učitelé postupovat při výchově k vlastenectví ve smyslu lásky k monarchii „*ukládal důvěrný oběžník prezidia zemské školní rady pro Království české z 25. února 1917*.“³⁶

Požadavky nadřízených orgánů na učitele a žáky ukazují, jak i přes postupný rozklad monarchie pokračovaly ve své prohabsburské rétorice prakticky až do konce. To dokazuje i případ z roku 1918, kdy česká zemská školní rada „*zakazovala žákům nosit odznaky ve slovanských barvách či zpívat na výletech „Hej Slované“; učitele pak varovala před agitací ve prospěch státoprávně demokratické strany*.“³⁷ Rovněž ve školních kronikách nalézáme, že ještě na začátku školního roku 1918/1919 zpívali žáci i učitelé rakousko státní hymnu.

Specifická situace se vyvinula na Karlově univerzitě v Praze. Řada vysokoškolských profesorů se totiž postavila na stranu Rakouska-Uherska. Nejednalo se jen o dnes neznámá jména, ale dokonce i takové osobnosti české vědy jako historici Josef Pekař či Jaroslav Goll. Jedním z možných důvodů jejich postoje je, že svým způsobem patřili do rakousko-uherského „*oficiálního establishmentu*.“³⁸ Dost možná zde sehrála svou roli i nedůvěra vůči neuváženému českému nacionalismu.

Čeští učitelé se ocitli v době první světové války v nezáviděníhodné situaci. Jako

³³ Šedivý, 2001, s. 281 - 282

³⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, Č. 598, 13. září 1915

³⁵ tamtéž

³⁶ Šedivý, 2001, s. 284

³⁷ Šedivý, 2001, s. 285

³⁸ Šedivý, 2001, s. 282

kontrolování státní zaměstnanci museli, častěji než kdo jiný, projevovat loajalitu císaři a Rakousku-Uhersku. Přes některé výjimečné případy lze říci, že u větší části českého učitelstva se jednalo spíše o jakési „oficiální divadlo“ než o skutečný projev pozitivního vztahu v monarchii.

2. 3. OBECNÁ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ OD ZÁŘÍ ROKU 1914 DO SRPNA ROKU 1918

2. 3. 1. Obvyklé události běžného školního roku ve Zlaté Koruně

Uspořádání školního roku se, i přes složitou společenskou situaci ve válečných letech 1914 – 1918, nadále drželo obvyklého programu, který se opíral o několik základních bodů, jež dále uvádíme chronologicky: Slavnostní zahájení nového školního roku, oslavy „*Nejvyšších jmenin*“, zkouška z náboženství, slavnostní ukončení školního roku a oslavy „*Nejvyšších narozenin*“.

Slavnostní zahájení mělo velmi jednoduchý průběh. Standardní program popisuje kronika obvyklou formulí: „*Školní rok počal [...] vzýváním Ducha sv., zpívanou mší a na konci zapěna Rakouská národní hymna 1 – 4. strofa.*“³⁹

Velmi podobně vypadalo i slavnostní ukončení školního roku. To je popsáno opět velmi stroze a jasně: „*Školní rok ukončen [...] slavnými službami Božími, Te deum a Rakouskou národní hymnou 1.–4. str.*“⁴⁰ Rovněž oslavy Nejvyšších jmenin a Nejvyšších narozenin, jako každoroční formální projev loajality panovnickému domu, měly obvyklý program.

Obvykle probíhaly v bývalém cisterciáckém chrámu Panny Marie a jejich program byl velmi podobný výše zmíněným oslavám zahájení, resp. ukončení školního roku. Během akce byla sloužena mše a v závěru zpívána národní hymna Rakouska. Kronika školy nám však bližší obraz Nejvyšších jmenin zaznamenává pouze ve školním roce 1915/16.

Po obvyklém sloužení mše a zpěvu hymny se žáci, učitelé i část ostatních přítomných odebrali „*do IV. třídy na jejíž čelní stěně umístěn nový obraz Jeho Veličenstva vkusně vyzdoben v barvách zemských a hojně květinami. Na to vyložil říd. uč. žactvu způsobem vhodným a přiměřeným slavné činy našich hrdinných vojsk a jeho vůdců. Dále upozornil žactvo na [...] neúchylnou povinnost vlasteneckého chování a smýšlení a ke cti jejich a jejich škole.*“⁴¹ Tato část oslavy je spíše aktuálního charakteru a bezprostředně reaguje na nastalou

³⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 95 B

⁴⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 97 A

⁴¹ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 99 A

situaci, kdy se nenaplnila původní očekávání brzkého konce války, kdy se oficiální místa snažila působit na morálku a postoje obyvatelstva. Řádky následující nám již přibližují víceméně obvyklý průběh oslav Nejvyšších jmenin: „*Pak vylíčil význam Nejvyšších jmenin a projevil tradiční věrnost, ochotnou obětavost a nejpokornější vděčnost jasné osobě našeho panovníka, k němuž vzhlížíme s důvěrou, [...] prosíce Prozřetelnost, aby Jeho Veličenstvo ještě po dlouhá léta zachováno bylo pro blaho a štěstí národů, pod Jeho žezlem sdružených.*“⁴²

Jak můžeme interpretovat uvedené formulace, které na první pohled pateticky oslavují císaře a habsburskou monarchii?

Jakkoli je kronika školy zásadním pramenem pro poznání života školy ve Zlaté Koruně i školy jako vzdělávací instituce obecně, nesmíme zapomínat, že je pramenem oficiálním a školními inspektory kontrolovaným. To samozřejmě poněkud zkresluje její výpověď a výše zmíněné záznamy jsou psány tak, aby jejich obsah vyhovoval oficiálním místům, tedy rakousko-uherským úřadům.

České obyvatelstvo zpravidla vůči Rakousku-Uhersku již před válkou nepociťovalo vlastenecké sympatie a jeho vztah k habsburskému panovnickému domu pochopitelně ještě zhoršila válka, jíž nepovažovalo za svou, v níž však Češi umírali. Na rozdíl od německých obyvatel, u kterých se na počátku války objevovala „*nacionální bojechtivost*“,⁴³ se tedy Češi stavějí vůči válce s odporem, s obavami a v některých případech i se sympatiemi k slovanským Srbům.⁴⁴

Rakouské úřady pochopitelně tuto situaci pozorně sledovaly a jakýkoli náznak odporu či výraz neúcty k panovnickému domu nebo Rakousku-Uhersku byl trestán. Jako příklad můžeme uvést případ faráře Josefa Valeše z Věžovaté pláně nedaleko Českého Krumlova, který byl potrestán za to, že po mši nevyčkal konce Rakouské hymny.⁴⁵

Nelze se proto divit, že si za nastalé situace zlatokorunští učitelé nedovolili jakkoli vybočit z rámce oficiálního vlastenectví vůči habsburskému mocnářství. O skutečné náladě mezi učitelstvem a obyvatelstvem Zlaté Koruny se tedy patrně z oficiálních pramenů těchto let patrně nedovíme. Pokud však vycházíme z událostí, ke kterým v obci došlo v prvních dnech nově vzniklé Československé republiky, a z toho, že na Zlatokorunsku byla podstatná česká

⁴² SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 99 A

⁴³ Veselý, 2000, s. 41

⁴⁴ Veselý, 2000, s. 43

⁴⁵ tamtéž

většina a i učitelé obecné školy byli české národnosti, lze se oprávněně domnívat, že tamní lidé v obci vnímali válku podobně jako Češi v celém státě, tedy s obavami a negativně.

Navzdory výše řečenému nám citované řádky kroniky přináší poměrně dobrou představu o průběhu oslav Nejvyšších jmenin císaře a císařovny. Jednalo se tedy o akci, jejíž průběh byl pevně daný, oficiálními místy určený a kontrolovaný, který z podstaty věci sám nemohl postihnout skutečnou atmosféru mezi učitelstvem a dalšími obyvateli obce ve vztahu k mocnáři.

Podobně jako o Nejvyšších jmeninách se kronika stručně zmiňuje i o obsahu Nejvyšších narozenin: „...sloužena mše za přítomnosti sboru učitelského, po níž zapěna Rakouská národní hymna 1. – 4. str.“⁴⁶

Posledním základním bodem programu školního roku byla každoroční zkouška z náboženství. Ta byla obvykle konána na přelomu měsíců května a června v chrámu Panny Marie, zpravidla v odpoledních hodinách. Prováděl ji obvykle kájovský farář Jan Teigel, až na zkoušku ve školním roce 1915/ 1916.⁴⁷

Dne 2. června 1916 do Zlaté Koruny zavítal samotný biskup Josef Antonín Hůlka⁴⁸, který zde měl vykonat generální visitaci. Tato událost byla vskutku mimořádná a dostalo se jí odpovídající účasti: „Před 8. hod ráno shromáždilo se žactvo s učiteli před školou a farní budovou, členové místní školní rady, obecní zastupitelstvo, sbor dobrovolných hasičů a mnoho osadníků.“⁴⁹ J. A. Hůlka přijel do Zlaté Koruny v 8 hodin a po jeho uvítání akce pokračovala v chrámu Panny Marie ve skutečně velkolepém duchu: „Při vstupu do chrámu Páně zpíváno *Ecce sacerdos magnus čtyřhlasně s průvodem varhan. Pak sloužil J. B. M.* (Jeho Biskupská Milost, pozn. aut.) *tichou mši sv. při níž žactvo pělo „Chválu vzdejme.“*⁵⁰ Po dalších obřadech a modlitbách konečně došlo a i na zkoušku z náboženství „... a po ní svátost sv. biřmování“⁵¹

V této podkapitole jsme sledovali základní body programu školního roku, které byly naprosto běžné i v mírových dobách, jež předcházely 1. světové válce. Během válečných let se jejich průběh (až na výše zmíněnou zkoušku z náboženství) prakticky neměnil. Konec

⁴⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 102 A

⁴⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 101 B

⁴⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 101 B

⁴⁹ tamtéž

⁵⁰ tamtéž

⁵¹ tamtéž

jejich dosavadního stanovenému průběhu byl učiněn až po vzniku samostatného Československa, nicméně nelze říci, že by po roce 1918 z života školy úplně zmizely.

Slavnostní zahájení a ukončení školního roku se staly tradicí, která se uchovala až do dnešních dnů. Oslavy Nejvyšších narozenin a Nejvyšších jmenin byly z pochopitelných důvodů po roce 1918 zrušeny, avšak i nadále zůstalo zvykem slavit narozeniny hlavy státu, a to po celou dobu existence První republiky.

Námi zmiňované základní body programu běžného školního roku tak po vzniku samostatného československého státu úplně nezmizely. Došlo však k transformaci jejich postavení a průběhu, který měl odpovídat požadavkům nových myšlenkových proudů v Československu.

2. 3. 2. Činnost školy související s válkou i charitativní akce obecné

S rozplývajícími se nadějemi na brzký konec války se postupně začala projevovat nepřipravenost Rakouska-Uherska na dlouhodobou válku v takovém měřítku, do něž se rozrostla. Již roku 1914 byl pocíťován nedostatek v oblasti základních životních potřeb (zejména růst cen potravin) a s pokračující válkou se tento stav stále více zhoršoval.⁵²

Rakousko-Uhersko z pochopitelných důvodů investovalo do vedení války velké procento svých finančních a materiálních prostředků. Ty však brzy přestávaly dostačovat a císařství musí sahat k nejrůznějším řešením, jež částečně tento nedostatek pomáhají řešit. Na podzim roku 1914 je poprvé vypsána tzv. válečná půjčka. Další akce, jež měly podpořit válečné úsilí Rakouska, na sebe nenechávají dlouho čekat.

V rámci podpory armády dochází k nejrůznějším sbírkám kovů, ostružinového či jahodníkového listí a sběrům obnošených šatů či jejich výrobě.

Charitativní akce se však nezaměřovaly pouze na vojsko. Sbírkové byly konány např. na pomoc vdovám a sirotkům, raněným či sociálně nejslabším.

Výše zmíněné akce se školstvím úzce souvisí. Kromě školních povinností „byly učitelům ukládány i další „úřední povinnosti“ jako upisování válečných půjček, sbírání peněz pro válečné účely, účast při rekvizicích potravin, apod.“⁵³

Rovněž učitelé obecné školy ve Zlaté Koruně byli povinni tyto „úřední povinnosti“ vykonávat.

⁵² Šedivý, I. *Češi, české země a velká válka 1914 – 1918*. Praha: NAKLADATELSTVÍ LIDOVÉ NOVIN, 2001.

⁵³ Dufek, 1971, s. 16

Co se týče válečných půjček, díky práci učitelského sboru bylo podle záznamů z kroniky během III. a VIII. válečné půjčky, provedených v letech 1915–1918, ve Zlaté Koruně a přiřčených obcích Rájově, Přísečné, Srníně, Plešovicích a Štěkři, upsáno celkem 195 143, 80 Korun rakouských.

Válečnými půjčkami však výčet peněžních sbírek na Zlatokorunsku nekončí.

Jednalo se o jednak výběr příspěvků, které měly sloužit k podpoře armády, jako např. sbírka z listopadu 1914, kdy „*vyslala správa školy po 2 žákyních do přiškolených obcí s provoláním a žádostí o peněžítý příspěvek k zakoupení vlny*“,⁵⁴ ze které pak žákyně školy zhotovovaly nejrůznější kusy oblečení pro armádu, jednak sbírky, jež měly pomoci civilistům stíženým válkou, jako např. sbírka pro Červený kříž ze dne 6. května 1916,⁵⁵ či sbírka z října 1916 „*ve prospěch péče o invalidy, tuberkulosní a pro vojenský vdovčí a sirotčí fond*“⁵⁶

K dalším charitativním akcím patřila např. celoroční sbírka české zemské komisy pro ochranu a péči o mládež, sbírky konané začátkem prosince během „*Dětského dne*“,⁵⁷ atd.

Kromě sbírek peněžních byly konány rovněž sbírky materiální. K nim patří i několik sběrů ostružinového, resp. jahodníkového listí, které se užívalo pro výrobu čaje, sbírky vlny, látek a kaučuku, sběr kovů a sbírka prádla.

V rámci plnění povinností učitelů, které souvisely s válečným konfliktem, byla škola v roce 1915 dvakrát během necelých dvou měsíců zavřena. Ve dnech 1.–6. března 1915⁵⁸ a 25.–29. května 1915⁵⁹ učitelé museli provést soupis zásob obilí a mouky ve Zlaté Koruně a obcí pod ní spadajících.

S výjimkou naposledy uvedeného soupisu obilí se všech akcí výše zmíněných aktivně zúčastnili žáci zlatokorunské školy.

Z uvedených skutečností vyplývá, že nejrůznější charitativní a podpůrné akce byly na Zlatokorunsku poměrně častým jevem. Vzhledem k tomu, že tyto činnosti obvykle zaměstnaly nejen učitelský sbor, ale i početnou část žactva, je zřejmé, že provoz školy ve

⁵⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 96 A

⁵⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 101 A

⁵⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 102 B

⁵⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 100 B

⁵⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 96 B

⁵⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 97 A

Zlaté Koruně tím do značné míry trpěl. Podobná situace panovala i na dalších školách v zemi a „*je pochopitelné, že úroveň školy upadala.*“⁶⁰

Jaký vztah však k těmto sbírkám měli učitelé a obyvatelé Zlaté Koruny? Opět se ocitáme ve víru otázek, avšak vzhledem k negativnímu postoji českého obyvatelstva k válce, vzhledem možným sankcím, které by je mohli postihnout v případě neposkytnutí příspěvku na válečnou sbírku či půjčku, a všeobecnému nedostatku v oblasti základních životních potřeb, se lze domnívat, že zejména půjčky válečné byly brány jen jako jedna z dalších trpkých povinností, jež s sebou přinesla 1. světová válka.

2. 3. 3. Odras významných událostí na v životě školy

Dopady válečných událostí na život ve zlatokorunské obci, které jsme nastínili v předchozí kapitole, samozřejmě nebyly jedinými.

Kromě řady narušení plynulosti školního roku, způsobeného účastí žáků a především učitelů na různých akcích, trpěla škola po celou dobu války všudypřítomným nedostatek. Ve dnech 22. ledna–10. dubna 1917⁶¹ byl dokonce provoz školy zastaven pro nedostatek topiva.

Škola se rovněž v jistém smyslu stala nástrojem válečné propagandy orgánů Rakouska-Uherska a tak život ústavu ovlivňovaly i aktuální události na frontě. Jako příklad můžeme uvést 2. prosinec 1914, kdy byl armádou Rakouska-Uherska dobyt Bělehrad, a tento čin „*byl žactvu vhodným způsobem sdělen*“,⁶² či 9. prosinec 1916, kdy bylo „*prázdnou za příčinou dobytí Bukurešti.*“⁶³

Život školy však velmi významným způsobem ovlivnily události týkající se habsburského panovnického domu.

Dne 2. prosince 1915 uběhlo právě 67 let od chvíle, kdy tehdy osmnáctiletý František Josef I. nastoupil na trůn po svém strýci Ferdinandu I., zvaném Dobrotivý.⁶⁴ Toto významné výročí bylo ve Zlaté Koruně slaveno v obdobném duchu jako každoroční oslavy Nejvyšších jmenin či narozenin. Ani program se od zmíněných oficiálně-vlasteneckých akcí prakticky nelišil: Po osmé hodině ranní byla sloužena v chrámu Panny Marie mše a poté zpívána rakouská hymna.

⁶⁰ Duffek, 1971, s.16

⁶¹ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 105 B

⁶² SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 96 A

⁶³ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 105 B

⁶⁴ Lukšíček, M. *68 let na císařském trůně 1848 – 1916 vzpomínka na panování císaře a krále Františka Josefa I.* <http://www.franzferdinand.cz/cz/Frantisek-Josef-I./>

Slavnost se pak přesunula do školy, kde se další část programu odehrávala ve IV. třídě, kdy byl „zapěn žactvem „slavnostní sbor“ dvojhlasně s průvodem harmonia, poté přednesena žákyní báseň „*Naše heslo.*“⁶⁵ Následný slavnostní projev nesl jasné stopy prohabsburské rétoriky: „... a slavnostní řeč ukončena nejvroucnějším přáním: *Bud' živ milovaný panovníku národů rakouských, Hospodin rozmnož počet dnů života Jeho! Od Vltavy až k Dunaji at' rozlehnou se vaše dětské upřímné hlasy, když s nadšením a vroucností provoláte našemu nejmilostivějšímu císaři a králi Františku Josefovi I.: Sláva! Sláva! Sláva!*“⁶⁶ Po básni „*K trůnu*“ byla akce zakončena rakouskou hymnou.⁶⁷

Svým dějinnými významem se však toto výročí ani zdaleka nepřibližuje událostem, které se odehrály v roce následujícím.

Dne 21. listopadu 1916⁶⁸ ve večerních hodinách umírá v Schönbrunnu šestaosmdesátiletý císař František Josef I. V celém císařství tato událost vyvolala vlnu projevů smutku a na nastalou situaci reagovala i Zlatá Koruna.

Dne 1. prosince byla ve zlatokorunském chrámu Panny Marie sloužena smuteční mše, po níž učitelé odvedli své žáky do tříd, aby jim zde byla „*vyličena velikost ztráty, kterou celá říše utrpěla.*“⁶⁹

Již pět dní na to, 5. prosince 1916,⁷⁰ se opět žáci se svými učiteli odebrali do zlatokorunského chrámu, aby zde mší a zpěvem hymny Rakouska oslavili nástup posledního císaře habsburské monarchie – Karla I.

Připomínkou výše zmíněných událostí plnila škola ve Zlaté Koruně jednu ze základních funkcí školy v lidské společnosti – upozorňovala na aktuální situaci ve světě a informovala o událostech, jež v některých případech měly ovlivnit život každého občana Rakouska-Uherska.

Mějme však na paměti, že z důvodu snah oficiálních vládních orgánů, škola neposkytovala objektivní obraz těchto událostí a zkreslovala pohled na ně pomocí nástrojů válečné a prohabsburské propagandy.

⁶⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 100 A

⁶⁶ tamtéž

⁶⁷ tamtéž

⁶⁸ Zacharová, M., *František I. Rakouský císař*. <http://www.panovnici.cz/frantisek-josef-I> (21. 1. 2012)

⁶⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 105 A

⁷⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 105 B

2. 3. 4. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období

Jak je již výše naznačeno, nastalá společenská situace přinesla učitelstvému stavu obecně řadu nových problémů, které s sebou nesla nejrůznější opatření zavedená rakousko-uherským státním aparátem, ale též odvody vojenské službě způsobilých učitelů na frontu. Tyto události se nějakým způsobem dotkly prakticky všech škol v Čechách, včetně Zlaté Koruny.

Během námi sledovaného období si navzdory válce pedagogický sbor udržel relativně stabilní složení, které si v zásadě uchoval od roku 1913: Řídícím učitelem byl Václav Mikyška, který svůj úřad zastával již od roku 1881.⁷¹ Místa definitivních učitelů byla obsazena Petrem Vadlejchem, Josefem Dvořákem a Rudolfem Polákem, ženské ruční práce učila Pavla Poláková a o výuku náboženství se starali římsko-katoličtí faráři Antonín Brandejs a Karel Šolle.⁷²

Odvody do armády však zlatokorunskou školu poznamenaly. Již v říjnu roku 1914 musel na krátký čas ze Zlaté Koruny odejít učitel Josef Dvořák, aby v obecné škole v Radosticích nahradil povolaného učitele Felixe Mikyšku, který byl odešel do armády 26. června 1914.⁷³ Jeho působení v radostické škole trvalo pouze krátce a 3. listopadu⁷⁴ téhož roku opět nastoupil do Zlaté Koruny. Pro zajímavost dodejme, že Felix Mikyška se z války domů vrátil až po vzniku samostatného Československa, a to jako příslušník československých legií působících v Rusku.⁷⁵

Válka do složení učitelstvého sboru ve Zlaté Koruně zasáhla o necelý rok později. V srpnu 1915⁷⁶ byl do armády odveden učitel III. třídy zlatokorunské školy Rudolf Polák. Ten však ve vojenské službě nesetřval příliš dlouho. Nastoupil ke 101. pěšímu pluku v Českých Budějovicích, kde sloužil do 15. října 1915.⁷⁷ Jeho služba tak bez jednoho dne trvala dva měsíce. Poté se opět vrátil do Zlaté Koruny. Zbývá pouze dodat, že po dobu nepřítomnosti Rudolfa Poláka byla jeho III. třída spojena se IV. třídou.

⁷¹ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 111 B

⁷² SOKA Český Krumlov, Š – 52, karta 5, i. č. 397, sign. III/2, Statistický výkaz o stavu národních škol a ústavů učitelstvéch, rok 1916

⁷³ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 95 B

⁷⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 95 B

⁷⁵ SOKA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 7

⁷⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 98 B

⁷⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 52, karta 4, i. č. 396, sign. III/1, R. Polák 1905 – 1930, Osobní výkaz

O dalších „úředních povinnostech“ učitelů, tedy organizace různých peněžních sbírek a podobných charitativních akcích, jsme hovořili výše a není proto důvodu, abychom se o nich dále nějakým způsobem zmiňovali.

Daleko zajímavější je pro nás otázka, do jaké míry se zlatokorunští učitelé ztotožňovali s oficiální válečnou a prohabsburskou propagandou, jejíž součástí se do jisté míry oni samotní stali.

O skutečném vztahu pedagogického sboru k Rakousku-Uhersku se z oficiálních pramenů z pochopitelných důvodů nedozvíme. Obvykle v nich můžeme nalézt strojené formulace, které hovoří o „*nezdolném vlastenectví*“, jako je tomu například při příležitostech oslav Nejvyšších jmenin či „*loyálního projevu*“,⁷⁸ který zlatokorunští učitelé zaslali 15. července 1915 do Vídně: „*V hluboké úctě podepsaní členové sboru [...] provázejíce v duchu s radostí hrdinné a nezdolné činy válečného vojska našeho [...] vypudivši nepřítel z drahé vlasti, posiluje naši nezdolnou důvěru ve slavné vítězství zbraní našich.*“⁷⁹

Jak už jsme si nastínili výše, jedná se spíše o slova, která korespondují s požadavky nadřízených vládních orgánů, než o známku výrazně prorakouského smýšlení. Tomu by ostatně odpovídal i fakt, že všichni členové sboru byli bez výjimky české národnosti.

Učitelé ve Zlaté Koruně tedy po dobu války víceméně plnili úkoly a povinnosti, které jim nadřízené instituce ukládaly. Nenalezli jsme zmínku o nějakém protiválečném jednání či vzdoru vůči císaři a jím představované státní moci. Tomu ostatně nasvědčuje nepřímo i ta skutečnost, že prakticky až do konce války nedošlo v učitelském sboru ke změně.

Represe vůči případným, byť i minimálním známám odporu či protiválečného, resp. protihabsburského postoje, byly v tehdejší době skutečnou hrozbou, se kterou si nebylo radno zahrávat. Václav Mikyška si z pozice řídicího učitele i kronikáře jistě velmi dobře uvědomoval, že výuka, listiny a kronika školy budou pravděpodobně v dohledné době kontrolovány, jak o tom svědčí zápisy zástupce školního inspektora Karla Bartušky z let 1915⁸⁰ a 1918,⁸¹ takže by jakákoli nedokonalá či nejednoznačná formulace, zvláště v době války, mohla vést k problémům, a možná právě proto volil jazyk zcela úřední, odpovídající představám nadřízených orgánů.

⁷⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 97 A - B

⁷⁹ tamtéž

⁸⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 95 A

⁸¹ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 107 A

Nadřízená Okresní školní rada se nacházela v Českém Krumlově, který z převážné části tvořilo německy mluvící obyvatelstvo, a situace v něm byla tak v mnohých ohledech specifická. Již samotný proces, na jehož konci byla první česká škola v tomto městě, provázela řada problémů, o kterých píše Jaromír Hořejš ve své práci s příznačným názvem „*Zápas o českou školu v Českém Krumlově*“.⁸² Vzájemné vztahy mezi německou majoritou a českou menšinou zde tak patrně nikdy nebyly ideální a válka obě strany ještě více rozdělila.

Nebylo proto záhodno uvrhnout na sebe jakékoli podezření ze strany rakousko-uherské administrativy. O nutnosti neustálé obezřetnosti svědčí následující případ spojený s českou školou v Českém Krumlově (dnešní Základní škola T.G. Masaryka).

Jedná se o zajímavý příběh někdejšího tamního řídícího učitele Jakuba Anderleho, který ukazuje, že ne všichni čeští učitelé patřili k tichým odpůrcům války a politiky habsburského panovnického domu.

Pozdější správce české obecné školy v Českém Krumlově – Rudolf Mařík - na prvních stranách kroniky z let 1920–1938 svého někdejšího nadřízeného Jakuba Anderleho skutečně nešetří. Označuje jej za odsouzeníhodného demagoga, „*který za doby útisku všeho českého za Rakouska byl největším Rakušákem ...*“⁸³

Jak dokládají zápisy z kroniky z let 1903–1920, které byly psány rukou Jakuba Anderleho, má tvrzení Rudolfa Maříka reálný základ. Pokud srovnáme zápisy v kronice českokrumlovské české obecné školy se záznamy jiných školních kronik z let 1914–1918 spatříme na první pohled patrný rozdíl. Jakub Anderle evidentně přesahuje rámec pouhého úředního záznamu události a v podstatě sám sebe usvědčuje o loajalitě Rakousku–Uhersku, která v jeho případě neměla pouze formální podobu.

Celkem průkazný je následující úryvek ze zápisu o zahájení školního roku 1915/1916: „*Zahájení školního roku stalo se dne 18. září 1915, při němž písni „Jako dítka k Otci svému“ a pak válečnou prosební „Slyš Marie dnes můj hlas, císaře a vlast mou spas!“, kterou řídící učitel pro žactvo sám napsal a ještě ve dnech zápisu všechny děti nacvičil – prosilo všechno žactvo i sbor učitelský za vítězství našich otců, synů, bratří pro našeho krále a císaře.*“⁸⁴ Nejen tyto, ale i řádky z jiných stran, psané rukou tehdejšího řídícího učitele, se vyznačují místy až do očí bijící teatralitou.

⁸² Hořejš, J. (1929): *Zápas o českou školu v Českém Krumlově*. Český Krumlov

⁸³ SOKA Český Krumlov, Š – 3, Kronika české obecné školy Český Krumlov (1910) 1920 – 1938, s. 1
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1060> (21. 2. 2012)

⁸⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 3, Školní kronika ZŠ TGM Český Krumlov 1903 – 1920, s. 1
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1213> (21. 2. 2012)

Ze zápisů pořizovaných již Rudolfem Maříkem vyplývá, že krajně neoblíbený Jakub Anderle byl ve svém úřadě až do 25. února 1920,⁸⁵ kdy byl nucen odstoupit po skandálu s přemísťováním učitelů do Slezska.

Výše zmíněný případ nechvalně proslulého Jakuba Anderleho nám nabízí pohled do situace, v níž se ocitla česká společnost v době 1. světové války. Situace, kdy poměrně reálné nebezpečí hrozilo nejen ze strany úřadů a policie, ale i aktivních rakousko-uherských aktivistů.

Za těchto podmínek tak učitelský sbor ve Zlaté Koruně v rámci možností pokračoval v normálním provozu školy. Učitelé jistě velmi silně vnímali vývoj na frontě či proměny politické situace, nicméně až do posledních dnů monarchie z pochopitelných důvodů zachovávali formální oddanost Rakousku-Uhersku, čímž se však v zásadě nelišili od většiny českého obyvatelstva rakouského císařství.

2. 3. 5. Žactvo školy v daném historickém období

Období mezi zářím 1914 a srpnem 1918 je bohužel pro nějaké širší závěry o žácích zlatokorunské školy příliš krátké. Vycházíme pouze ze záznamů v kronice, které se však osudům žáků školy věnují pouze okrajově a zpravidla v obecných souvislostech, a několika málo dokumentů, dochovaných v různých archivních složkách.

Přesto si ze starších údajů v kronice z 19. století, zaznamenaných díky obdivuhodné píli Václava Mikyšky, můžeme alespoň utvořit představu o podmínkách výuky, a především o počtu žáků, kteří místní obecnou školu navštěvovali.

Dlouholetý řídicí učitel do kroniky školy zapsal tabulku, v níž uvádí počty žáků z let 1840/1841–1886/1887.⁸⁶ Některé roky z tohoto období z různých důvodů chybí, avšak pokud si tato data spojíme se záznamy z let 1891/1892–1917/18, vznikne nám poměrně ucelený obraz o proměnách počtu žáků docházejících do místní školy.

V následujících údajích používáme data zaznamenaná ve výše zmíněné tabulce v kronice školy a údaje o počtu žáků, kteří v první školní den daného roku nastoupili do školy. O důvodech, proč tyto údaje zpravidla nekorespondovaly s údaji o počtu žáků na konci školního roku, se zmíníme později.

⁸⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 3, Kronika české obecné školy Český Krumlov (1910) 1920 – 1938, s. 1
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1060> (21. 2. 2012)

⁸⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 20 B

Z vývoje počtu žáků (viz. 14. 1. GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PROMĚN POČTU ŽÁKŮ, GRAF 1.) vyvodit několik pozoruhodných údajů, které, jak vyplývá i ze zápisů kroniky, se výrazně podepsaly na rozvoji školy.

Nechme nyní skrze zápisy pořízené Václavem Mikyškou promluvit prvního učitele školy ve Zlaté Koruně, tehdy vedené jako škola farní (školou obecnou se stala až díky novému školskému zákonu z roku 1868), významného občana, hudebního skladatele a spisovatele Antonína Borového:⁸⁷ „*Když jsem já – Antonín Borový, učitel – z Pasova do Zlaté Koruny přišel, držela se škola v tabulním pokoji roku 1782 v dubnu, roku 1785 držela se škola v hrajičím pokoji (v klášteře). Po zrušení kláštera držela se škola zde u vrátnice, v tom vysokém domě, kdež zůstával pan správce klášterský [...]. Roku ale 1788 v září začala zde škola, kdež nyní jest a kde jindy lazebník býval.*“⁸⁸ Škola v tomto domě byla prakticky až do svého zrušení v roce 1998. Jedná se o budovu dnešního Obecního úřadu Zlaté Koruny.

Škola byla až do roku 1858 pouze jednotřídní.⁸⁹ Pokud se podíváme na počty žáků z let 1840–1853, zjistíme, že do školy o pouhopouhých třech místnostech, z nichž jednou byla komora a druhou byt učitele, docházelo v průměru 120 dětí. Nejméně žáků bylo zaznamenáno v letech 1851–1852, kdy jejich počet dosáhl 104, nejvíce dětí z tohoto období je zaznamenáno v roce 1853 – 159 chlapců a dívek.⁹⁰ Roku 1857 však počet žáků dosáhl počtu 174, což v součtu s takřka spartánskými podmínkami materiálními i hygienickými, již bylo patrně neúnosné. Proto místní orgány začaly jednat. Ve hře byla dokonce svého času i stavba nové školní budovy.⁹¹ Tento návrh však nebyl odsouhlasen, a tak byla „*přistavěna druhá třída na severovýchodní straně staré budovy.*“⁹² Situace však i tak měla k ideálu velmi daleko.

Po krátkém období na počátku 60. let 19. století, již počet do školy docházejících chlapců a dívek dlouhodobě narůstal, přičemž po roce 1872/1873 až do období První republiky tento údaj již neklesl pod 200 žáků. Také z těchto důvodů došlo v roce 1890 k rozšíření školy na trojtřídní. Tento trend vrcholil na přelomu století. V té době byla již však zdejší obecná škola vedena jako čtyřtřídní (od r. 1895).⁹³

⁸⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 17 A

⁸⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 16 A

⁸⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 16 B

⁹⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 20 B

⁹¹ tamtéž

⁹² tamtéž

⁹³ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 16 B

Rekordním byl školní rok 1900/1901, kdy v první den školy bylo zapsáno, z dnešního pohledu těžko uvěřitelných 323 chlapců a dívek. V prvním desetiletí 20. století došlo k poměrně výraznému poklesu počtu žáků. Tento několikaletý trend vyvrcholil roku 1909, kdy byl počet dětí (232)⁹⁴ nejnižší od roku 1884/1885.⁹⁵ Poté se situace znovu obrací.

Léta 1914–1918 můžeme z tohoto pohledu považovat za jakési poslední výrazné vzednutí počtu žáků ve škole. Vrcholem tohoto období je rok 1918/1919, kdy 16. září nastoupilo do školy 301 chlapců a dívek.

Nyní však opusťme statistiky a zaměřme se na různé aspekty života žáků obecné školy ve Zlaté Koruně v období 1. světové války.

Jak se přesvědčíme v následujících kapitolách ze života námi zkoumané školy, v kritických či mezních dějinných obdobích patří školství, resp. výchova a ovlivňování školní mládeže směrem k oddanosti k hodnotám proklamovaných režimem, k hlavním oblastem, ke kterým je působení vládnoucí garnitury zaměřeno. Nejinak tomu bylo v posledních letech existence Rakouska-Uherska..

Dokladem, že se prohabsburské rétorice nevyhnulo ani žactvo Zlaté Koruny, nám může být dokument z 13. září 1915 zasláný C. k. okresní školní radou v Českém Krumlově správě zlatokorunské školy, který přímo vyzývá k zesílení k aktivní propagandě zaměřené na žáky obecných škol: „*I útlá srdce mládeže mají býti účastna této radosti (úspěchy rakousko-uherských vojsk, pozn. aut.) správným pochopením i doceněním velikých událostí přítomných. A pochopení i ocenění to jim nejlépe a nejsprávněji zprostředkovati škola. Z nařízení praesidia c. k. zemské školní rady [...] žádáme ředitelství a správy škol, aby žactvo všech obecných i měšťanských škol ve zdejších školním obvodě v prvních dnech nového roku školního bylo u přítomnosti celého sboru učitelského způsobem vhodným a době přiměřeným obeznámeno se slavnými činy našich vojsk a jeho vůdců a zároveň aby bylo upozorněno na vážnost doby i neúchylnou povinnost důstojného vlasteneckého chování ke cti své a ke cti školy.*“⁹⁶ Toto nařízení bylo pochopitelně nutno respektovat. Václav Mikyška si jako řídící učitel tuto povinnost odbyl u příležitosti oslav Nejvyšších jmenin panovníka: „*Na to vyložil řídící učitel říd. uč. žactvu způsobem vhodným a době přiměřeným slavné činny našich*

⁹⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 83 B

⁹⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 20 B

⁹⁶ SOKA Český Krumlov, Š -52 i.č. 401, sign. IV/2, C. k. okresní školní rada v Krumlově. Č. 398., 13. září 1915

*hrdinných vojsk a jejich vůdců. Dále upozornil žactvo na vážnost doby i na neúchylnou povinnost důstojného vlasteneckého chování a smýšlení ke cti jejich a cti škole.*⁹⁷

Na první pohled je zde patrná výrazná podoba těchto zápisů ze dvou různých úředních dokumentů, psaných dvěma různými lidmi, ale jak už jsme se zmínili výše, musel kronikář školy svá slova pečlivě vážit a dodržovat veskrze úřední terminologii.

Nejen ve výuce se však projevovala rakousko-uherská propaganda. Navzdory charitativním účelům různých sbírek a sběrů ve prospěch nejen různých skupin obyvatel zasažených válkou, ale především podpory císařské armády, mají tyto akce agitační nádech.

C. k. okresní školní výbor v Českém Krumlově zaslal, v závislosti na nadřízených úřadech, v srpnu roku 1914 do Zlaté Koruny výzvu týkající se nasazování žáků škol při polních pracích, jelikož se z důvodu mobilizace nedostávalo pracovních sil.⁹⁸ Tento návrh se však ve škole, jakou byla ta ve Zlaté Koruně, poněkud minul účinkem, neboť tato praxe byla na venkově naprosto běžná, což samotná výzva uznává.

Jak z výše zmíněného vyplývá, světová válka se dotkla i života nejmladší generace. Ta se v této době musela nejen aktivně účastnit práce spojené s podporou válečného úsilí centrálních mocností, ale sama se stala cílem propagandy, jež si kladla za cíl probudit v dětech lásku a oddanost císaři a Rakousku-Uhersku. Škola a učitelé se stali v tomto procesu smutným prostředkem tohoto procesu.

Do jaké míry byla propaganda úspěšná, se lze dnes pouze dohadovat. Skutečností však je, že žáci školy byli české národnosti a celkový negativní vztah Čechů k válce za stát, jenž většina z nich nepovažovala za svou vlast, zde jistě sehrál jistě svou nepopíratelnou roli.

2. 3. 6. Didaktické pomůcky v daném období

Inventář výukových pomůcek a knih, který se v období touto kapitolou sledovaném ve školních sbírkách nacházel, je v podstatě výsledkem dlouholetého procesu a stalo se základem pro názornou výuku v duchu Komenského pedagogiky.

⁹⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 99 A

⁹⁸ SOKA Český Krumlov, Š -52 i.č. 401, sign. IV/2, Přibírání školní mládeže k pracím hospodářským, 14. srpna 1914

Nahlédneme-li do inventárních knih z doby před vznikem samostatného Československa, zjistíme, že škola ve Zlaté Koruně se mohla pochlubit celkem rozsáhlou zásobou obrazů a předmětů, kterými přibližovala žákům zejména učivo z oblasti zeměpisu, přírodopisu a přírodopisu (ekvivalent dnešní fyziky).

Některé pomůcky k zmíněným předmětům čerpajících z oblasti exaktních věd jsou i dnes poměrně zajímavé. Žáci se mohli například seznámit s fungováním Morseova telegrafu,⁹⁹ Bellova telefonu¹⁰⁰ nebo parního stroje.¹⁰¹ Co se týče přírodopisu, hlavní část inventáře tvoří obrazy různých živočichů a částí lidského těla. I zde však nalezneme předměty zcela reálné, jako např. zmiňji zakonzervovanou v lihu.¹⁰²

Humanitní předměty zdaleka tak rozsáhlou sbírku pomůcek neměly. Z oblasti českého jazyka, resp. čtení, dostali zlatokorunští učitelé právě v zkoumaném období 1914–1918 k dispozici např. „*literaturu českou v obrazích doby nové*“¹⁰³ nebo svou pravděpodobně první učebnici z oblasti speciální pedagogiky zvanou „*První čítanka pro slepé děti školy obecné*“.¹⁰⁴ Při výuce dějepisu se patrně mohl tehdejší zlatokorunský učitel či učitelka spolehnout především na svůj výklad, neboť inventář dějepisných pomůcek byl velmi chudý. Přesto z něj však můžeme vyčíst, že i v dobách Rakouska-Uherska se české děti mohly ve škole dozvědět i o tehdy moderních dějinách českého národa. Uváděno je např. „*České album*“, ze kterého se žáci dozvídaly o Boženě Němcové, Boleslavu Jablonském či Josefu Jungmanovi, nebo obrazy českého malíře Doležala „*Rostislav vítá věrozvěsty a Korunovace Karla IV*“.¹⁰⁵

Knihovna zlatokorunské školy se podobně jako na jiných ústavech ve zemi dělila na knihovnu učitelkou a žákovskou.

Většina tehdejších titulů již dnešnímu čtenáři prakticky vůbec nic neřekne až na spis, který patří k nejzásadnějším dílům české literatury vůbec a je vrcholným počinem české literatury 50. let 19. století. Jedná o Babičku autorky Boženy Němcové, která se ostatně stala základním pilířem školní četby pro prakticky celé minulé století.¹⁰⁶

Učitelská knihovna se skládala především ze spisů, které měly pedagogům sloužit jako zdroj informací využitelných během vyučování. Tyto knihy podávaly učitelům poznatky

⁹⁹ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 367, č. knihy 367, folio 34

¹⁰⁰ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 367, č. knihy 367, folio 32

¹⁰¹ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 364, č. knihy 364, číslo řadové 21/114

¹⁰² tamtéž

¹⁰³ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 366, č. knihy 366, s. 16

¹⁰⁴ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 364, č. knihy 364, číslo řadové 2/135

¹⁰⁵ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 366, č. knihy 366, s. 16

¹⁰⁶ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 370, č. knihy 370, s. 1

z oblasti literatury (spis J. Vesnického: „*Stručný přehled dějin literatury české doby staré a střední*“)¹⁰⁷ práva (spis: J. Kalouska: „*České státní právo*“),¹⁰⁸ botaniky (V. Kurz: „*Botanika*“),¹⁰⁹ a především různých období historie (např. několik spisů historika a spisovatele Zikmunda Wintra).¹¹⁰

Najdeme zde také spis teoreticko-didaktický, jakým je kniha „*Dětské hry těl. se zpěvy*“.

Do roku 1918 byl však počet titulů v učitelské knihovně značně omezený a dochovaný katalog uvádí z tohoto období pouze něco málo přes dvě desítky položek.¹¹¹

Omezený rozpočet obecné školy nutil její vedení spoléhat se při obohacování školních sbírek především na peníze „z výtěžků zábav a žák. představení“¹¹² a dary nadřízených orgánů či drobných mecenášů.

K veřejným institucím, které škoře v tomto ohledu přispěly, patřily hlavně Českokrumlovská záložna a Okresní školní výbor.¹¹³ Škoře také přispívaly jednotlivé osoby, např. někdejší farář J. Uhlík a Josef Šmiraus z Českého Krumlova.¹¹⁴

Období 1. světové války je charakterizováno nedostatkem v podstatě ve všech oblastech hospodářství. Co se však týče didaktických pomůcek a výukového materiálu, příliš se od předchozích let neliší. Každý dar byl pro venkovskou školu, jakou byla ta ve Zlaté Koruně, velkou vzácností a mnohé obrazy, přístroje a jiné předměty patřily do sbírek po dvě i více desetiletí.

¹⁰⁷ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 369, č. knihy 369, s. 1

¹⁰⁸ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 369, č. knihy 369, s. 1

¹⁰⁹ tamtéž

¹¹⁰ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 369, č. knihy 369, s. 2

¹¹¹ SOkA Český Krumlov, Š -52 i. č. 369, č. knihy 369, s. 1

¹¹² SOkA Český Krumlov, Š -52 i. č. 366, č. knihy 366, s. 32

¹¹³ SOkA Český Krumlov, Š -52 i. č. 366, č. knihy 366, s. 38

¹¹⁴ SOkA Český Krumlov, Š -52 i. č. 369, č. knihy 369, s. 1

2. 4. ZÁVĚR

Zlatá Koruna se stejně jako celé území tehdejších Čech vyhnula přímému kontaktu s válečnými hrůzami 1. světové války.¹¹⁵ To však neznamená, že by se jí události válečného konfliktu, jenž do té doby neměl v dějinách obdoby, žádným způsobem nedotkly.

Ve Zlaté Koruně nepříliš vzdáleném Rájově můžeme na tamější návsi, podobně jako ve stovkách dalších malých českých obcí, spatřit památník vojinů padlých ve službách Rakouska-Uherska.¹¹⁶ Díky němu si generace místních občanů uvědomují, že i zlatokorunská obec byla válkou tvrdě zasažena. Ve Zlaté Koruně samé takovýto pomník chybí, nicméně, jak nám potvrzuje kronika obce,¹¹⁷ i ona oplakávala své padlé občany.

Válka rovněž značně vysilovala ekonomiku a hospodářství obou válčících stran. Rakousko-Uherské mocnářství, stejně jako Německo, Francie či Velká Británie, očekávalo hladký a především brzký konec války, a nebylo připraveno na dlouhý válečný konflikt, jímž byla světová válka.

V zemích císařství se tak s pokračující válkou zhoršovala ekonomická situace jejich občanů, kteří navíc byli víceméně nuceni podporovat válečné úsilí Rakouska nejružnějšími sbírkami peněžními i jinými, což u českého obyvatelstva ještě příživovalo odpor vůči válce i habsburskému panovnickému domu, který nakonec vyvrcholil vytvořením samostatného Československa. Různé akce charitativního rázu se odehrály i ve Zlaté Koruně a zdejší škola, pilíř kulturního života obce, se na těchto aktivitách více než výrazně podílela, zejména organizačně, čímž však trpělo výchovné a vzdělávací úsilí učitelů.

Navzdory válce však běžel na Zlatokorunsku i tamní škole nadále běžný život, provázený každodenními starostmi a drobnými úkoly. Program školního roku se i v těchto kritických letech držel základních zvyklostí běžných klidných mírových dobách, nicméně z pochopitelných důvodů byl mnohokrát ovlivněn, zejména kvůli problémům a dějům, jež nějakým způsobem souvisely s válkou.

Zdejší učitelé se svým způsobem stali nástrojem státní propagandy a museli žactvo školy vychovávat k vlasteneckým citům vůči Rakousku a císaři, čímž se v podstatě nelišili od svých kolegů a kolegyně v zemi.

¹¹⁵ Šedivý, I. *Češi, české země a velká válka 1914 – 1918*. Praha: NAKLADATELSTVÍ LIDOVÉ NOVINY, 2001

¹¹⁶ Na tomto památníku jsou vytesána jména třinácti vojinů padlých v 1. světové válce

¹¹⁷ „Válka vyžádala si nesčetný počet obětí, bohužel i také Zlatá Koruna pláče nad svými padlými, jsou to: Petr Baučer, Jan Severa, Frant. Kříž, Frant. Litvan, Jan Kozák, Jan Augustín, Antonín. Augustín. Následkem válečných útrap zemřeli: Tomáš Bláha, Petr Cába, Ant. Sova“

Zmíněné charitativní akce, zintenzivnění úsilí rakousko-uherské propagandy v oblasti působení na žactvo a kontroly práce učitelů jsou patrně nejvýznačnějšími rysy života školy v době 1. světové války.

3. OBDOBÍ VZNIKU STÁTU A POČÁTKU ČESKOSLOVENSKA

3. 1. ZROZENÍ ČESKOSLOVENSKE REPUBLIKY

3. 1. 1. Situace české politiky na počátku 20. století

Předválečná česká politika se odvíjela v rámci Rakouska – Uherska a v době před válkou se realizovala převážně s ohledem na předpokládanou budoucí existenci českých zemí a národa v rámci habsburské monarchie.

Mocenské dění v Čechách v prvních letech 20. století bylo determinováno bouřlivým vývojem posledního desetiletí předcházejícího století.

Za možný počátek nové éry české politiky můžeme považovat volby z roku 1891, které skončily vítězstvím mladočechů a v podstatě ukončily vliv staročeské strany na věci veřejné v Čechách i Rakousku-Uhersku.¹¹⁸

Příčiny porážky staročeské strany, kterou ještě prohloubily následující sněmovní volby v roce 1895, musíme hledat ve sporu ohledně tzv. punktací, tedy rozdělení Čech na české a německé oblasti. Právě svým souhlasem s tímto opatřením, které mělo vyřešit vleklé národnostní spory mezi českým a německým obyvatelstvem, si staročeši přivodili zánik svého politického vlivu.¹¹⁹

Mladočeši však nebyli v mnoha otázkách vnitřně zcela jednotní, což v praxi znamenalo, že 90. léta 19. století přinesla nebývalou diferenciaci českého politického života. „*Národní strana svobodomyšlná však mezitím prošla dosti bouřlivým vývojem. Její až příliš jednoznačné vítězství bylo výsledkem nespokojenosti nejrůznějších směrů a proudů. Když ale měli mladočeši formulovat pozitivní politiku, nastaly rozmršky.*“¹²⁰ Bylo tedy celkem logické, že se v této situaci začaly na české politické scéně postupně prosazovat různé názory a postoje zastávané různými stranami, jejichž pozdější formy měly důležitý vliv na život a fungování meziválečného Československa.

Na přelomu století vzniká Agrární strana (vznik 6. ledna 1899), Československá sociálně demokratická strana dělnická a Česká strana lidová (vznik 31. března–1. dubna 1900),

¹¹⁸ Urban, 1991, s. 211

¹¹⁹ tamtéž

¹²⁰ tamtéž

ovlivněná myšlením Tomáše G. Masaryka.¹²¹ Tyto nové elementy české politiky nebyly jediné, jejich úloha v budoucnu je však mezi nově vzniklými stranami činí nejdůležitějšími. Největší vliv si přesto drží mladočeská strana, do jejíhož čela se po smrti Josefa Kaizla propracoval Karel Kramář.¹²²

V roce 1901 proběhly parlamentní volby, které v zásadě příliš nepohnuly dosavadními poměry na české politické scéně, „i když „nové strany“ (čeští a němečtí nacionálové a čeští agráři) ubraly něco sil tradičně silným stranám.“¹²³

Problémy a cíle české politiky však byly nadále stejného rázu. Nová vlna česko-německých sporů v letech 1897–1899 (v souvislosti s jazykovými nařízeními hraběte Badeniho) vyostřila dlouhodobě napjaté vztahy mezi příslušníky obou hlavních etnik na území Čech.¹²⁴ Navzdory emancipaci českého národa, průvodnímu jevu 19. století, a průmyslové či ekonomické vyspělosti, patřily české země i nadále k „pouhým“ zemím pod vládou Rakouska. Od tohoto stavu se v celku pochopitelně odvíjela česká politika.

Ta se v prvních letech nového století rozdělila na tři větve: „Na konzervativní blok, představovaný hlavně katolickými stranami, který si nepřál změnu dosavadních sociálních a politických poměrů, na blok reprezentovaný českými buržoazními stranami, který se dále dělil na proud nacionalistický, pozitivistický a radikální, a na blok sociálně demokratický, ...“¹²⁵ Nejsilnější vliv měly poslední dva jmenované subjekty.

Politická scéna se v podstatě rozdělila na dva tábory. První z nich, v dané situaci poněkud praktičtější a realističtější, se uchyloval k tzv. pozitivní politice a jeho vliv převažoval.¹²⁶ Druhý, reprezentovaný Stranou státoprávně radikální a Stranou radikálně pokrokovou, který naopak požadoval maximální suverenitu českého státu, zcela v souladu s jejich silnou nacionální orientací.

Po období relativního klidu v letech 1900 – 1904, přišel listopad 1905 a přijetí tzv. „moravského paktu“.¹²⁷ Tímto dokumentem „se měnilo a doplňovalo zemské zřízení, utvářel nový volební řád do zemského sněmu a upravovaly záležitosti školství a užívání jazyků u samosprávných úřadů.“¹²⁸ Zůstal však zachován systém kurií, který se stal ohniskem dalších sporů na půdě monarchie.

¹²¹ Urban, 1991, s. 217

¹²² Urban, 1991, s. 216

¹²³ Urban, O., 1991, s. 219

¹²⁴ Urban, O., 1991, s. 215

¹²⁵ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 37

¹²⁶ tamtéž

¹²⁷ Urban, 1991, s. 219

¹²⁸ tamtéž

V souvislosti s bouřemi v roce 1906 došlo ke sloučení České strany lidové (od ledna 1906 Česká strana pokroková) a obou výše zmíněných českých radikálních stran. Tak vznikla v dubnu 1908 Strana státoprávně pokroková.¹²⁹ Jak už bylo řečeno výše, radikální proud české politiky stál poněkud stranou dění, ve stínu pozitivní politiky. Hlavní osobností strany se stal budoucí československý prezident Tomáš G. Masaryk.

3. 1. 2. Protirakouský odboj v zahraničí

Budoucí český prezident – v roce 1914 říšský poslanec – emigroval během první válečné zimy emigroval¹³⁰

V září roku 1915 začíná jeho spolupráce s Edvardem Benešem.¹³¹ Následující měsíc, 22. října, uzavírají dohodu zástupci Českého národního sdružení a Slovenské ligy ve Spojených státech, v níž se poprvé hovoří o budoucím spojení obou národů ve společném státě.¹³² To v podstatě znamenalo počátek několikaleté snahy o získání uznání práva Čechů a Slováků na samostatnost.

Rozhodujícím krokem pro vznik Československa však bylo uznání teprve uznání Československé národní rady jako zastupujícího subjektu Čechů a Slováků vládou Francie.¹³³ „V době, kdy se hroutila veliká německá ofenzíva na západní frontě a blížil rozhodující vojenský obrat ve válce, uznala dne 9. srpna 1918 také britská vláda „Čechoslováky za národ spojenický“ a „právo Československé národní rady jakožto nejvyššího orgánu československých národních zájmů a jakožto nynějšího představitele budoucí československé vlády.“¹³⁴ Dne 3. září uznaly Československou národní radu i Spojené státy.¹³⁵

Rakousko-Uhersko a Německo požádaly začátkem října 1918 o příměří. Edvard Beneš v závislosti na tom oznámil 14. října, že se Československá národní rada ustavila jako prozatímní československá vláda. O čtyři dny později byla v Paříži zveřejněna tzv. washingtonská deklarace nezávislosti, v níž Tomáš G. Masaryk nastínil právo na samostatnost Čechů a Slováků, budoucí uspořádání státu jako republiky a československou ústavu.¹³⁶

Snahy císaře Karla I. o zachování říše jako federace již v této době nemohly najít podporu. Dne 28. října došlo v Ženevě k setkání Beneše se zástupci domácí politické scény Kramářem,

¹²⁹ Urban, 1991, s. 220

¹³⁰ Urban, 1991, s. 246

¹³¹ tamtéž

¹³² tamtéž

¹³³ Urban, 1991, s. 260

¹³⁴ tamtéž

¹³⁵ tamtéž

¹³⁶ Urban, 1991, s. 261

Klofáčem, Habrmanem a Staňkem.¹³⁷ Ten den se Praha dozvěděla o ukončení války a iniciativy se chopili zástupci zmíněných účastníků jednání v Ženevě – Alois Rašín, Jiří Stříbrný, František Soukup a Antonín Švehla. Slováky zastupoval Vavro Šrobár.¹³⁸ Zákonně vzniklo Československo ve večerních hodinách 28. října. O dva dny později zástupci slovenských politických stran přijali tzv. Martinkou deklaraci, kterou se Slováci oficiálně ztotožnili s myšlenkou československého státu.

Posledními říjnovými dny byl dovršen proces národní emancipace Čechů a Slováků. Tím došlo ke spojení dvou národů blízkých jazykem a původem, avšak zcela odlišného dějinného vývoje. Rozdílnost mezi dlouhodobě budovanou společností českou a „náhle“ vzniklou společností slovenskou se nutně musel v budoucnosti Československa projevit. Již první roky republiky ukázaly, jak zásadní dopady bude mít tato vývojová nesourodost Čechů a Slováků.

¹³⁷ Urban, 1991, s. 262

¹³⁸ Urban, 1991, s. 263

3. 2. ŠKOLSTVÍ V OBDOBÍ VZNIKU ČESKOSLOVENSKA

Patrně nejvýznamnější meziválečný historik školství Otakar Kádner ve své studii Školství v Republice československé konstatuje, že do 30. let „byly ve školství vůbec a národním zvláště podniknuty jen změny nejnútnejší, vyplývající ze změněného postavení státu Československého.“¹³⁹

Vzhledem k tomu, že Kádnerova studie byla ve sborníku Československá vlastivěda X. uveřejněna v roce 1931, je jasné, že když nedošlo k zásadním změnám v systému školství ani po více než dvanácti letech od vzniku republiky, nemůže být o žádných systémových úpravách během několika porevolučních měsíců ani řeči.

Československo se nacházelo na počátku své existence, muselo řešit napětí v oblastech okolo státní hranice či válkou způsobené hospodářské problémy, takže změny ve fungování škol šly v zásadě stranou.

Co se týče měšťanských škol, po získání samostatnosti byl nastartován proces rozšiřování sítě těchto typů ústavů s českým vyučovacím jazykem. Nutno podotknout, že úsilí československé vlády mělo v tomto ohledu velmi dobré výsledky, jelikož „za pět let vzrostl počet českých škol měšťanských v Čechách o 75 %, na Moravě o 62 % a ve Slezsku dokonce o 462 % a celkem v celé republice se Slovenském a Hlučínském se počet škol měšťanských s československým jazykem vyučovacím téměř zdvojnásobil.“¹⁴⁰ Během touto kapitolou sledovaného období se však kvantitativní změny v oblasti měšťanských škol nacházely na svém počátku.

Pokračovací školy se v době 1. světové války ocitly na okraji zájmu a již na počátku konfliktu se jejich počet snížil v Čechách přibližně na 60 % původního stavu.¹⁴¹ Díky snaze československých orgánů zůstaly za první republiky zachovány a nadále, i když s obtížemi, rozvíjeny.

Rovněž počátek rozšiřování československého středního školství spadá do pozdějšího období a má dlouhodobější ráz. Patrně nejvýraznější proměny v tak krátkém období do konce léta 1919 doznalo vysoké školství, které bylo rozšířeno o nové univerzity v Brně a Bratislavě.¹⁴²

¹³⁹ Kádner, 1931, s. 68

¹⁴⁰ Kádner, 1931, s. 80

¹⁴¹ Kádner, 1931, s.87

¹⁴² Bartoš, Trapl, 2001, s. 79

System školství zůstal zachován, avšak nejzásadnější změnou, k níž došlo prakticky ihned po změně společenského zřízení, byla zcela převrácena dosavadní ideologická orientace. Říjen 1918 ukončil období dosavadního „*dlouholetého a požehnaného panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I*“¹⁴³ bylo jím „*skončeno pronásledování, odstraněn útisk, jímž neblahá Vídeň pokoušela se udusiti touhu po novém lepším životě*.“¹⁴⁴

Čeští učitelé bezprostředně po převratu museli svým žáků přiblížit nové společenské uspořádání, samozřejmě v intencích doby.

Ze života škol zmizelo vše, co nějakým způsobem oslavovalo habsburskou nadvládu, tedy nejen materiály, ale i pravidelné oslavy Nejvyšších jmenin, apod. Svátky slavené školami měly nadále souviset s dějinami a významnými osobnostmi české či slovenské historie i současnosti, především s Tomášem G. Masarykem.

První československý prezident se stal skutečnou a v mnohém nedotknutelnou ikonou republiky a tak jej vnímaly prakticky všechny složky společnosti, učitelstvo a jejich žactvo nevyjímaje. Toto vnímání se v široké veřejnosti uchovalo dodnes. Charakteristika Masaryka pouze jako prvního československého prezidenta se však v souvislosti s jeho výše zmíněnými předválečnými osudy jeví jako neúplná.

Současníci jej vnímali často rozporuplně a v některých obdobích se ocitl mezi „zrádci“ či „úplatnými zaprodanci“, a mnozí z těch, kteří jej v souvislosti s Hilsnerovou aférou vypískali z přednášky na univerzitě, mu dost možná po vzniku republiky upřímně tleskali. Úspěšná Masarykova snaha o vytvoření nezávislého československého státu se nám tak jeví jako vrchol jeho politické kariéry, avšak její zdroje a morální základ musíme hledat dávno před prvními válečnými výstřely.

Období bezprostředně následující po říjnovém převratu v podstatě nemohlo ovlivnit dosavadní uspořádání školství, avšak prakticky ze dne na den přineslo prudkou změnu ideologie a s ní i výchovu žactva. Jak se později ukázalo, během hektického 20. století tomu nebylo naposledy.

¹⁴³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 97 B

¹⁴⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 108 B

3. 3. OBECNÁ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ OD ZÁŘÍ 1918 DO SRPNA 1919

3. 3. 1. Události ve Zlaté Koruně na pozadí vzniku Československa

Navzdory stavu, ve kterém se Rakousko-Uhersko nacházelo ve druhé polovině roku 1918, pokračovaly státní úřady a instituce nadále ve svém zaběhlém fungování, zdánlivě nezávislém na atmosféře rozpadajícího se státu.

V tomto duchu pokračovalo pochopitelně i doposud rakousko-uherské školství a školy. Bylo by patrně mylné se domnívat, že si zlatokorunské učitelstvo nebylo vědomo reálné situace, v níž se ocitla vojska monarchie na frontách 1. světové války.

Kronika obce uvádí, že „vojíni totiž, kteří přišli z vojny na dovolenou sdělovali, že válka chýlí se již ku konci, následkem agitací nepřebíhali ku nepříteli jen jednotliví vojáci, nýbrž celé setniny, prapory, pluky brigády a divize, a tak proti vůli rakouských státníků a vedoucích generálů fronta na Itálii se zhroutila,“¹⁴⁵ Je tedy nasnadě, že zlatokorunští učitelé přinejmenším tušili, že dochází k zásadním změnám v životě obyvatel země.

Na druhou stranu však Rakousko-Uhersko, jeho vládní orgány, policie a další složky nadále pokračovaly ve své činnosti a bylo by velmi riskantní dávat předčasně najevo jakýkoli odpor k dosavadnímu státnímu zřízení. Místní farář Antonín Brandejs do kroniky obce zapsal:¹⁴⁶ „každý se bál druhého, neboť vše bylo přeplněno tajnými udavači“¹⁴⁷ Z těchto důvodů bylo až do samotného vzniku Československa nutné alespoň navenek zachovávat loajalitu vůči monarchii. Přesto však ve Zlaté Koruně nastala zvláštní atmosféra a mezi obyvateli se šířilo napětí provázené pocitem, že „něco bude“.¹⁴⁸

Podobně jako v případě jiných menších obcí a městeček na Českokrumlovsku, i do Zlaté Koruny dorazily první zprávy o prohlášení samostatnosti nového československého státu prostřednictvím cestujících, kteří ve večerních hodinách dorazili po železniční trati z Českých Budějovic.¹⁴⁹ Tyto informace byly oficiálně potvrzeny „večer“, kdy došla zpráva

¹⁴⁵ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 6

¹⁴⁶ děkan a správce římskokatolického farního úřadu ve Zlaté Koruně, v letech 1923 – 1928 obecní kronikář, významná osobnost kulturního života obce, 13. dubna 1938 mu bylo uděleno čestné občanství obce Zlatá Koruna

¹⁴⁷ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 6

¹⁴⁸ tamtéž

¹⁴⁹ tamtéž

z Národního výboru v Českém Krumlově.¹⁵⁰ Den na to zmizely z budovy pošty znaky rakouské monarchie a obyvatelé obce neskrývali své nadšení.

Již 10. listopadu 1918 probíhaly ve Zlaté Koruně velké oslavy vyhlášení samostatnosti Československa, které se nesly v duchu nově nabyté svobody a připomínek tradic českého národa. V chrámu Panny Marie sloužil zdejší farář Antonín Brandejs mši po níž zpívali žáci zlatokorunské školy staročeskou píseň Svatý Václave. Poté pokračovaly oslavy pod památnou zlatokorunskou lípou, u níž byla vůbec poprvé v historii zahrána nová národní hymna „*Kde domov můj*“ a známá píseň „*Hej Slované*“.¹⁵¹ V odpoledních hodinách proběhla v místním hostinci zábava, během níž byla uskutečněna sbírka ve prospěch sirotků po padlých legionářích.¹⁵² Právě charitativní akce ve prospěch vojáků, kteří byli donedávna považováni oficiálními místy za vlastizrádce, je patrně nevýraznějším znakem změny poměrů a do jisté míry nám odkrývá skutečný vztah občanů Zlaté Koruny k rakousko-uherské monarchii.

Do Zlaté Koruny a okolních obcí se vraceli jednak bývalí vojíní rakousko-uherské armády, jednak vysloužilí legionáři¹⁵³ z Francie, Itálie a Ruska. Radost z návratů odvedených mužů, konce války a vzniku republiky však byla zkalena smutkem, který byl způsoben nemalými ztrátami na životech, jež válka přinesla.

Abychom nějakým způsobem shrnuli události ve Zlaté Koruně v historických říjnových a listopadových dnech roku 1918, přidáváme slova kronikáře Antonína Brandejse: „*Nadšení vlastenecké bylo veliké, nelíčené, přetřásala se otázka formy státní, osvoboditelé Masaryk a Beneš dosud dleli za hranicemi a nebylo nic pevného ...*“¹⁵⁴

3. 3. 2. Události související s běžným provozem školy

Společenské zřízení nastolené vládnoucím režimem úzce souvisí se školstvím a chodem institucí pod něj spadajících. To je patrné zejména v dobách revolucí i jiných společensko-politických změn. Dochází tak často k paradoxním situacím, kdy ve zkoumaných dokumentech nalézáme doklady o loajálním chování k dosavadnímu režimu, abychom v zápětí četli o „nadšení a radosti“ z pádu „starého“ a nástupu „nového“. V mnohém přelomový školní rok 1918/19 není v tomto ohledu výjimkou z pravidla.

¹⁵⁰ tamtéž

¹⁵¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 109 A

¹⁵² tamtéž

¹⁵³ Mašková, V., Jelínek, P. *Legionáři na Českokrumlovsku 1914 – 1928*. Státní okresní archiv Český Krumlov, 2001.

¹⁵⁴ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 7

Jeho začátek proběhl v duchu starých tradic rakousko-uherského školství, tedy zpěvem národní hymny Rakouska. Tento akt se nám z dnešního pohledu může jevit jako symbolická labutí píseň dosavadních zvyklostí rozpadajícího se mocnářství. Ostatní význačné kulturní akce se již odehrávají v duchu nově vzniklé Československé republiky.

Průběh školního roku však výrazně narušila pandemie tzv. „španělské chřipky“, nemoci, jež si v letech 1918–1920 podle některých odhadů celosvětově vyžádala více obětí než čtyři roky trvající 1. světová válka.¹⁵⁵ Na Zlatokorunsku se mezi dětmi z obce i okolí rozšířila do té míry, že „16. října bylo ve všech třídách toliko 20 žáků, proto bylo vyučování do 3. listopadu přerušeno.“¹⁵⁶

Jak je z výše zmíněného patrné, škola ve Zlaté Koruně byla v době vzniku Československa uzavřena a tak byli žáci svými učiteli oficiálně informováni až po návratu do školních lavic – 4. listopadu 1918.

Po tomto datu jsou již všechny vlastenecko-kulturní události orientovány k novým hodnotám demokratického Československa. V březnu roku 1919 se konají dvě významné akce: 7. března¹⁵⁷ se konají poprvé oslavy narozenin prezidenta Tomáše G. Masaryka a o dva týdny později - 28. března¹⁵⁸ - probíhá připomínka 327. výročí narození Jana Amose Komenského. Zatímco první zmíněná událost víceméně navazuje na tradici rakousko-uherských oslav narozenin císaře a císařovny, oslavu památky „učitele národů“ můžeme chápat jako symbolický příklon ke kulturním tradicím českého národa, které po vzniku Československa již mohly být oficiálně uznány.

Rovněž květen roku 1919 přinesl kulturně-vlasteneckou akci. Nejprve bylo z důvodu vyhlášení 1. května za státní svátek v tento den volno a 19. května proběhla tzv. „stromková slavnost“.¹⁵⁹ Toho dne odpoledne byla na návsi před někdejší klášterní sýpkou ve Zlaté Koruně slavnostně zasazena „lípa svobody“ nesoucí jméno „Masaryk.“¹⁶⁰ Jak už pojmenování lípy napovídá, nesla se slavnost ve vlasteneckém duchu a na jejím konci zazněly státní hymny.¹⁶¹

Také na konci školního roku – 28. června 1919 – byla žákům připomenuta „světla a nehybnoucí památka Husova“, což ještě v nedávné době na školách Rakouska-Uherska, státu

¹⁵⁵ Španělská chřipka. <http://www.pandemiechripky.cz/spanelska-chripka> (18. 4. 2012)

¹⁵⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 108 B

¹⁵⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 110 A

¹⁵⁸ tamtéž

¹⁵⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 110 B

¹⁶⁰ tamtéž

¹⁶¹ tamtéž

s dominantním katolickým náboženstvím, nebylo prakticky možné a i to je důkazem nového ovzduší svobodného Československa.

Z událostí, jež zůstávají ve stínu společenských změn, a které patřily k v podstatě běžnému provozu školy, můžeme jmenovat návštěvu inspektora Roberta Vondrušky a sbírku československému Červenému kříži ze dne 2. dubna 1919.¹⁶²

3. 3. 3. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období

Učitelství doznal během námi sledovaného školního roku dvou změn.

Již na konci září roku 1918 končí ve škole učitelka ženských ručních prací Pavla Poláková, která (ještě pod dívčím jménem Volfová) učila ve Zlaté Koruně od školního roku 1903/1904.¹⁶³ Zajímavostí pro nás je, že roku 1912 pojala za manžela svého kolegu učitele Rudolfa Poláka. Z jejich manželství vzešly tři děti.¹⁶⁴ Na její místo posléze nastoupila 1. října 1918 zkušená učitelka Kateřina Bednářová.

Druhou, neméně významnou, změnou byl odchod Václava Mikyšky. Dlouholetý řídící učitel školy ve Zlaté Koruně 3. února 1919 nastoupil dovolenou do konce školního roku, během které zde namísto něj vyučoval Jakub Sova. Již 30. května téhož roku podává žádost o penzionování, které zemská školní rada vyhověla, a 30. září 1919 Václav Mikyška ve školství definitivně končí.¹⁶⁵

Učitelství kariéra Václava Mikyšky začala v 70. letech 19. století, když ukončil svou vojenskou službu, jíž absolvovala v rakousko-uherském hlavním městě, a nastoupil 1. října roku 1873 jako výpomocný podučitel na škole ve Velešíně na Českokrumlovsku.¹⁶⁶ Po pětileté službě absolvoval zkoušku z učitelství způsobilosti. Poté ještě strávil nějaký čas na výše zmíněné škole a 7. ledna 1879 přestoupil do Černice, kde získal první zkušenosti s řízením školy, když zde pracoval jako „*zástupce správce*“.¹⁶⁷

¹⁶² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 110 B

¹⁶³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 397, sign. III/2, Statistický výkaz o stavu národních škol a ústavů učitelství, 1903/1904

¹⁶⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, R. Polák 1905–1930, Osobní složka

¹⁶⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 111 A

¹⁶⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 19 A

¹⁶⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 19 B

Po krátkém působení na černické škole odešel vyučovat do Ledenic na Českobudějovicku, kde nastoupil v září 1880.¹⁶⁸ Po roce stráveném v tamním ústavu byl od 13. září 1881 jmenován řídícím učitelem do Zlaté Koruny.¹⁶⁹ Zde působil téměř celou svou profesní dráhu – 38 let.¹⁷⁰

Pro zajímavost můžeme uvést, že jméno „Mikyška“ či „Mikyšková“ se na školách v okolí Českého Krumlova objevuje pozoruhodně často.

Kromě Václava Mikyšky víme totiž ještě, kromě již zmiňovaného legionáře Felixe Mikyšky, o Janu Mikyškovi,¹⁷¹ řídícím učiteli ve Velešíně (v letech 1873 – 1904)¹⁷² a bratru zlatokorunského řídícího učitele, a Viktorii Mikyškové, učitelce na jednotřídní škole ve Vyšném u Českého Krumlova ve 20. letech 20. století.¹⁷³

Odchod Václava Mikyšky na odpočinek znamenal nejen to, že pedagogický sbor přišel o zkušeného řídícího učitele, ale jako by předznamenal do té doby nevídanou fluktuaci učitelů ve Zlaté Koruně, která měla přijít v letech následujících.

3. 3. 4. Žactvo školy v daném historickém období

Během krátké doby od srpna 1918 do září 1919 byla školní výchova nejmladší generace v podstatě obrácena opačným směrem. Dříve proklamovanou oddanost panovníkovi a rakouské říši nahradily oslavy svobody Čechů a Slováků, radost ze vzniku právě zrozeného Československa a došlo k proměně hodnot, které škola svým žákům předávala.

Žáci se spolu s učiteli účastnili vlastenecko-kulturních akcí, které měly za úkol vyzdvihnout „nové“ velké postavy dějin jakými byli Tomáš G. Masaryk,¹⁷⁴ ještě v poměrně nedávné době Rakouska-Uherska pro mnohé „vlastence“ kontroverzní osobnost, Jan Žižka,¹⁷⁵ převažující katolickou církví těžko stravitelný husitský vojevůdce, Jan Amos

¹⁶⁸ tamtéž

¹⁶⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 19 B

¹⁷⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 111 A

¹⁷¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 89 B-90 A

¹⁷² tamtéž

¹⁷³ SOkA Český Krumlov, Š – 3, Kronika české obecné školy Český Krumlov (1910) 1920 – 1938, s. 103 <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1060> (21. 2. 2012)

¹⁷⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 110 A

¹⁷⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 115 B

Komenský,¹⁷⁶ emigrant donucený k odchodu kvůli represím vyvolaných habsburskou rekatolizací českých zemí, a mnozí další. Žáci a žákyně školy se účastnili mnohých dalších akcí, o kterých jsme se již zmínili výše.

V době vzniku Československa řádila na Zlatokorunsku pandemie španělské chřipky a škola byla zavřena. Do té doby byli žáci školy stále ještě vychováni k oddanosti panovníkovi, což trvalo prakticky až do říjnového uzavření školy. Dnes si lze pouze neurčitě představit jaký zmatek nastal v hlavách nejmenších školáků, kteří donedávna při různých příležitostech zpívali rakouskou hymnu „*Zachovej nám Hospodine*“, když náhle během několika málo dní z úst svých učitelů slyšeli, že teprve 28. říjnem skončilo „*pronásledování, odstraněn útisk, jímž neblahá Vídeň pokoušela se udusiti touhu po novém lepším životě*.“¹⁷⁷

Žáci školy si, samozřejmě v závislosti na věku, jistě uvědomovali nově vzniklou situaci, čemuž pochopitelně napomáhali především jejich rodiče a v neposlední řadě i učitelé. Život většiny z nich se však z dlouhodobého hlediska prakticky neměnil. I nadále se museli zabývat každodenními starostmi a nelehkou sociální situací svých rodin. O jejich rodinných záležitostech a o životě, neodmyslitelně spojeným se školou, se však budeme podrobněji zabývat v následující kapitole.

3. 3. 5. Didaktické pomůcky v daném období

Období zkoumané touto kapitolou je na širší závěry z oblasti materiálního výukového vybavení příliš krátké. Během těchto několika měsíců nedošlo ve sbírkách školy k výraznějším změnám, což je ostatně v době bezprostředně po válce a vzniku Československa pochopitelné. Vlna zavádění nových knih a materiálů, stejně jako vyřazování či selekce pomůcek nevhodných pro pozměněné výchovně vzdělávací cíle mladého státu, přišla až po roce 1920.

V době touto kapitolou sledované tak k podstatným změnám ve sbírkách školy nedošlo, což ovšem neznamená, že by některé nepřestaly být z ideových důvodů používány.

¹⁷⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 116 B

¹⁷⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 108 B

3. 4. ZÁVĚR

V prvních dnech po vzniku Československa žila Zlatá Koruna a zdejší obecná škola nadšením ze získané samostatnosti Čechů a Slováků.

Krátké období několika měsíců v života školy, kterým jsme se v této kapitole zabývaly, lze charakterizovat bleskovou změnou ideologické stránky výuky a výchovy. Z doposud oficiálně zavrhaného Masaryka se v podstatě během několika hodin stal milovaný prezident, k němuž mělo žactvo vzhlížet jako k nepopiratelné mravní autoritě, z dřívějších „zrádců a dezertérů“ byli hrdinní legionáři, kteří se bili za republiku, a zaniklé Rakousko-Uhersko bylo označováno za „žalář národů“.

Zároveň se však místní občané a žáci museli vyrovnávat s neutěšenými poválečnými poměry a ztrátami na životech a zdraví mužů, kteří bojovali na obou stranách front celé Evropy.

4. MEZI SVĚTOVÝMI VÁLKAMI

4. 1. ČESKOSLOVENSKO V LETECH PRVNÍ REPUBLIKY

4. 1. 1. Období počáteční nestability

Vznikem samostatného Československa byly završeny snahy o emancipaci Čechů v rámci Rakouska-Uherska. Tímto datem však začalo dvacetileté období v dějinách Čechů a Slováků (i dalších národnostních menšin na území státu), jež se poprvé v historii neslo v duchu pluralitní demokracie a svobody politické i názorové.

Hlavním problémem mladého státu se stala právě národnostní pluralita, která byla důsledkem více než třisetletého přináležení českých zemí k Rakousku.

Na území Československa v roce 1930 žilo 3 231 688 občanů, kteří se hlásili k německé národnosti, což tehdy činilo více než jednu pětinu obyvatel země.¹⁷⁸ Na Slovensku, donedávna součástí Uher, žilo na počátku 30. let více než 570 000 Maďarů.¹⁷⁹ Obě hlavní menšiny měly silné nacionální cítění, které vyplývalo z jejich někdejšího vedoucího postavení v zaniklém císařství. Právě přítomnost silně protičeskoslovensky naladěných menšin v pohraničních oblastech Čech a Moravy zlomila na konci 30. let Československu vaz. Již na přelomu 10. a 20. let však došlo k otevřeným střetům v blízkosti nově vzniklých hranic, při nichž musela zasahovat nově vzniklá československá armáda.

Nevůle německé menšiny se projevila prakticky hned po říjnovém osamostatnění Československa a v prvních měsících roku 1919. „*Po českém říjnovém osamostatnění vznikly postupně čtyři pohraniční státečky – državy Rakouska – se sídly vlád v Teplicích, Liberci, Znojmu a Opavě.*“¹⁸⁰ Tato izolovaná území neměla dlouhého trvání. Ještě 4. března – souvislosti s volbami v Rakousku – došlo v pohraničních oblastech k nepokojům, při nichž zemřelo více než čtyřicet lidí.¹⁸¹

¹⁷⁸ Bartoš, J., Trapl, M. *Československo 1918-1939*. Olomouc: UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, s. 12

¹⁷⁹ Bartoš, Trapl, 2001, s. 12

¹⁸⁰ Mencl, V., Hájek, M., Otáhal, M., Kadlecová, E. (1990): *Křížovatky 20. století*. Naše vojsko, Praha, s. 80

¹⁸¹ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 82

Tato událost pochopitelně vztahy Čechů a v Československu žijících Němců nezlepšila. Prezident Masaryk otázku rovnoprávnosti a spolupráce Čechoslováků (Češi a Slováci v myšlení zakladatelů státu patřili k československému národu – teorie čechoslovakismu)¹⁸² a českých Němců promýšlel a postuloval, že je třeba „využít i jejich síly k pozitivnímu budování státu.“¹⁸³ Podobně nestabilní situace vznikla na území Slovenska.

Maďarská strana se jen těžko smířovala se ztrátou severní části zaniklých Uher, která již od přelomu 11. a 12. století patřila jejich státu.¹⁸⁴ Uherská dominance na Slovensku do roku 1918 měla navíc zcela odlišný charakter, než německá v Čechách té doby.

Zatímco Češi se v rámci císařství během 19. století postupně kulturně, hospodářsky i politicky emancipovali a české země náleželi k rozvinutým částem Rakouska-Uherska, slovenského území se hospodářský vzestup, zaznamenaný v Uhrách v poslední třetině 19. století, dotkl jen málo. Pouhých 20 % lidí na Slovensku žilo před 1. světovou válkou v sídlech s více než dvěma tisíci obyvatel a na počátku 20. století bylo 70 % Slováků zaměstnáno v zemědělství, zatímco v průmyslové výrobě pouhých 15 %.¹⁸⁵

*„Mnohem výraznější rozdíly existovaly z národnostního hlediska v oblasti státní a veřejné služby svobodných povolání, ve kterých pracovalo na slovenském území více než 90% Maďarů. Postavení Slováků se přitom rok od roku zhoršovalo, takže v roce 1910 bylo z celkového počtu 1664 státních úředníků na Slovensku jen 24 Slováků a z celkového počtu lékařů jen 26 Slováků.“*¹⁸⁶

Rovněž slovenská politika se nacházela na mocenském chvostu země. Před rokem 1910 pracovali v uherském parlamentu v Budapešti pouze dva slovenští poslanci z celkového počtu tří set.¹⁸⁷ Přesto se již v době před sarajevským atentátem v roce 1914 začaly profilovat budoucí významné osobnosti československé politiky, jako např. katolický kněz Andrej Hlinka či Milan Hodža.¹⁸⁸

Jak z výše zmíněných údajů vyplývá, Slováci prakticky postrádali širší vrstvu národně smýšlející inteligence, kterou v podstatě nahrazovali na důležité posty dosazení Maďaři. Tento stav byl nepochybně vyvolán soustavným omezováním možností slovenského školství, čemuž se budeme věnovat v následující části.

¹⁸² Bartoš, Trapl, 2001, s. 11

¹⁸³ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 83

¹⁸⁴ Urban, O. *České a slovenské dějiny do roku 1918*. Svoboda, Praha, s. 31, 1991

¹⁸⁵ Urban, 1991, s. 224 - 225

¹⁸⁶ Urban, 1991, s. 225

¹⁸⁷ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, E., 1990, s. 84

¹⁸⁸ Urban, 1991, s. 227

Tato fakta nám dotvrzují, že maďarská menšina na Slovensku měla celkem logicky privilegované postavení, které vznikem Československa nadobro ztratila, a náhle se ocitla ve státě, kde jejich vliv radikálně poklesl.

Ke konfliktu mezi právě vzniklým Československem a Maďarskem došlo již v listopadu roku 1918, kdy se obě země ocitly na pokraji války. Oběma stranám šlo o získání úrodné části jihu Slovenska, kde sídlila silná maďarská menšina. Díky návratu legií z Itálie a obratné diplomacii Masaryka a Beneše se podařilo vyjednat, „*aby i pro Slovensko platila klauzule. Že československá armáda (jakožto součást vojsk Dohody) má právo zajišťovat sporná území ještě před mírovou konferencí.*“¹⁸⁹ Tím byl položen základ pro pozdější přiřčení území Slovenska k československému státu. Maďarsko – československý spor se však měl ještě vyostřit.

V tak krátké době nebylo možné nahradit dosavadní převážně maďarský státní aparát a podniky patřící maďarským vlastníkům. „*A tak se stalo, že když začátkem roku 1919 vstoupil Šrobár do čela svého úřadu – ministerstva pro správu Slovenska – do Bratislavy, přivítalo ho budoucí hlavní město Slovenska generální stávkou, které se zúčastnili nejen dělníci, ale i živnostníci, úředníci – prostě veškeré německé a maďarské obyvatelstvo. Slováků bylo ve městě tehdy velmi poskrovnu.*“¹⁹⁰ K uklidnění situace byla nakonec povolána armáda.

Poslední a nejzávažnější konflikt mezi Maďarskem a Československem v tomto období se stal vojenský střet mezi Československem a Maďarskou republikou rad na jaře roku 1919. Po ukončení tohoto konfliktu a definitivním přiřčením Podkarpatské Rusi dne 10. října 1919 se území Československa stabilizovalo.

Mnohdy vojensky dosažené získání kontroly nad územím obsazeným z větší části německou či maďarskou menšinou však stále dávalo různým nacionalisticky orientovaným hnutím záminku k protičeskoslovenskému postoji a jednání. To ve spojení s pozdější hospodářskou krizí a vzrůstající silou otevřeně fašistických hnutí nakonec přivedilo zánik První republiky.

¹⁸⁹ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 85

¹⁹⁰ Mencl, Hájek, Otáhal, M., Kadlecová, 1990, s. 86

4. 1. 2. Stručná charakteristika období První republiky

Je velmi těžké na pouhých několika stranách charakterizovat a popsat všechny aspekty vývoje Československa ve 20. a 30. letech 20. století. Snažíme se proto uvést pouze údaje, které mají nějakým způsobem vliv na školství v tomto státě. Proto se budeme krátce zabývat státním zřízením, hospodářsko - sociální situací v Československu a jeho obyvatelstvem.

Prezidentem československého státu se stal Tomáš G. Masaryk, titulovaný „prezident osvoboditel“, který v této funkci působil až do svého dobrovolného odstoupení v roce 1935, kdy byl vystřídán svým dlouholetým spolupracovníkem Edvardem Benešem.¹⁹¹

Navzdory proměnlivé politické situaci v Československu byl Masaryk Čechoslováky vnímán jako nepopíratelná autorita, symbol samostatnosti, což bylo vyjádřeno nejen tím, že byl čtyřikrát zvolen (neplatilo pro něj omezení maximálního počtu zvolení po sobě), ale také přijetím zákona z roku 1930, „jehož první odstavec zněl: *T. G. Masaryk zasloužil se o stát.*“¹⁹²

Zákonodárná moc v Československu však spadala pod pravomoci Národního shromáždění, složeného ze Senátu a Poslanecké sněmovny. Do obou komor byli jejich členové voleni občany, kteří mohli dle zákonných norem volit na základě všeobecného hlasovacího práva, jež bylo přímé a tajné.¹⁹³ Kromě moci zákonodárné se ještě odlišovala moc výkonná a soudní.

Vlivem Masaryka a jeho spolupracovníků se mladý stát orientoval směrem ke svým západním spojencům. Od počátků svého vzniku se profilovala jako republika, která uznává moderní demokratické svobody občanů, což ostatně potvrdila ústavou z roku 1920.¹⁹⁴ „*Byla to práva v dobovém pojetí, tj. především práva politická, národnostní a náboženská, kdežto v hospodářské a sociální oblasti bylo vše založeno na nedotknutelnosti soukromého vlastnictví, takže stát vymezoval jen určité krajní hranice a zajišťoval tak hospodářskou a sociální péči o obyvatele, např. zákaz práce dětí, podmínky práce žen, délku pracovní doby, zajištění v nezaměstnanosti, nemoci a stáří.*“¹⁹⁵ Všichni občané, bez rozdílu rasy, pohlaví, národnosti či původu, měli mít stejná zákonná práva. Existovalo tedy nezpochybnitelné právo

¹⁹¹ Bartoš, Trapl, 2001, s. 17

¹⁹² tamtéž

¹⁹³ tamtéž

¹⁹⁴ tamtéž

¹⁹⁵ Bartoš, Trapl, 2001, s. 15

na vzdělání (povinná osmiletá školní docházka), svoboda slova, tisku, náboženského přesvědčení, atd.

Co se týče posledně zmiňovaného faktoru, jedním z dědictví po zaniklém Rakousku-Uhersku bylo velké procento věřících orientováno k římskokatolické církvi, která si svou dominanci udržela po celé dvacetiletí existence Československa.¹⁹⁶ Ostatní církve, pokud neodporovaly duchu republiky, mohly svobodně působit v rámci země. Rostl vliv evangelických církví (českých i německých) a roku 1920 vznikla i nová Československá církev.¹⁹⁷

Hospodářsko-sociální poměry Československa byly ve 20. letech do značné míry ovlivněny ekonomickými rozdíly mezi jednotlivými regiony republiky.

V posledních letech Rakouska-Uherska se zcela zásadní část průmyslu císařství nacházela na území Čech. Po osamostatnění Československa se tento majetek stala základem pro budoucí ekonomiku mladého státu. „Z celkového počtu asi 17 000 evidovaných továren v mocnářství jich podle stavu v r. 1920 zůstalo v Československu 63 %, tj. 10 700 továren.“¹⁹⁸ Tento stav se však týkal pouze někdejšího českého království, na Slovensku a Podkarpatské Rusi sehrála negativní roli někdejší příslušnost těchto zemí k Uhrám, neboť „*hospodářské těžiště uherského království zůstávalo nadále v Podunají a především v samotné Budapešti.*“¹⁹⁹ Obyvatelé Slovenska tak zůstávali odkázáni na tradiční způsob obživy – zemědělství a řemeslnictví. Nelehkým úkolem, který před Československem stál, bylo pozvednutí ekonomicko-hospodářské situace Slovenska a Podkarpatské Rusi. Dlužno dodat, že osudem dané dvacetiletí republiky bylo pro tento úkol příliš krátké.

Těžkou ranou postupně se rozvíjející československou ekonomiku byla celosvětová hospodářská krize z počátku 30. let. Zapříčinila obrovský nárůst nezaměstnanosti – roku 1929 bylo evidováno Ústřední sociální pojišťovnou 2 506 000 zaměstnaných, roku 1933 to bylo již pouze 1 888 000 – týkající se zejména pracovníků v průmyslu.²⁰⁰

Stát poskytoval po první půl rok nezaměstnanosti podporu (výjimečně i déle) a snažil se podporovat své občany i jinak, např. stravovacími akcemi.²⁰¹

Velká hospodářská krize však byla provázena vzestupem fašistických a nacionalistických tendencí v Evropě, které se nevyhnuly ani Československu, zejména pohraničním oblastem.

¹⁹⁶ Bartoš, Trapl, 2001, s. 85

¹⁹⁷ tamtéž

¹⁹⁸ Bartoš, Trapl, 2001, s. 41

¹⁹⁹ Urban, 1991, s. 223

²⁰⁰ Bartoš, Trapl, 2001, s. 64

²⁰¹ Bartoš, Trapl, 2001, s. 65

Cesta Adolfa Hitlera k uchopení moci v krizi zdeptaném Německu má svůj počátek již ve 20. letech. Právě celosvětová hospodářská krize poskytla živnou půdu pro otevřeně rasistická, agresivní a protidemokratická hnutí jakou byla Hitlerova NSDAP (Nacionálně socialistická německá dělnická strana). Dosavadního vrcholu dosáhla ve volbách v roce 1932, kdy získala více než jednu třetinu hlasů.²⁰²

Prvkem, jímž si nacisté nakonec získali masovou podporu ze strany občanů Německa (s výjimkou systematického násilí a likvidace odpůrců), byl fakt, že se díky rychlému zbrojení podařilo odstranit nezaměstnanost.²⁰³ Vybavení a modernizace všech složek německé armády však byla pouhou předehrou pro budoucí hitlerovskou agresi proti okolním státům, která uvrhla Evropu a svět do téměř šestiletého válečného běsnění, jehož obětí se staly desítky miliónů lidí.

V polovině 30. let se po upevnění moci zahraniční zájem nacistů zaměřil na nejbližšího východního souseda – Československo.

²⁰² Mencl, Hájek, Otáhal, M., Kadlecová, 1990, s. 101

²⁰³ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 103

4. 2. ČESLOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V LETECH 1918 - 1938

4. 2. 1. Školský systém První republiky

Školský systém Československé republiky 20. a 30. let zdědil svou základní podstatu po školství starého Rakouska – Uherska.

Základním stupněm školství byla škola obecná. Na ní měly, v duchu zmíněného práva na vzdělání, ze zákona přístup všechny děti docházky schopné. S povinností kladenou na rodiče, aby své děti posílali do školy, se ovšem snoubila nutná dostupnost těchto ústavů, čemuž již v době existence Rakouska odpovídal i počet a rozmístění obecných škol. Drtivá většina žáků docházela do školy pěšky, z čehož vyplývá, že ta nemohla být vzdálena více než několik málo kilometrů. Tento stav byl zvláště patrný zejména v zimních měsících na venkovských ústavech, kdy řada přístupových cest ve spádové oblasti nepřízní počasí značně utrpěla, což se pochopitelně projevilo i na školní docházce.²⁰⁴

Československá republika trendu dostupnosti zůstala věrná, takže ve školním roce 1929/1930 již existovalo v 15 700 obcích na 14 484 obecných škol.²⁰⁵

Povinná školní docházka, kterou měly zajišťovat, trvala bez výjimky osm let, a jak svědčí několik zamítnutých žádostí z archivu zlatokorunské školy z tohoto období, nadřízené orgány ji skutečně důsledně vyžadovaly.²⁰⁶ Někdejší úlevy od školní docházky, které byly ještě za Rakouska-Uherska možné, již československé školství neumožňovalo.²⁰⁷ Výjimku z pravidla tvořily obecné školy na Podkarpatské Rusi, kde zůstaly až do 30. let v platnosti zvyklosti z doby, kdy tato země patřila uherskému státu. Povinná školní docházka zde trvala šest let s možnou tříletou nástavbou na pokračovací škole.²⁰⁸

Vnitřní uspořádání obecné školy v zásadě odpovídalo dané situaci v místě jejího zřízení. Škola měla skutečně výjimečně zavedený dnes zcela běžný způsob organizace jedné třídy na jeden odpovídající školní rok. Tento systém mohl existovat pouze ve velkých městech

²⁰⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 14, Kniha zápisů z pedagogických porad 1931 – 1941, Protokol 11

²⁰⁵ Bartoš, Trapl, 2001, s. 77

²⁰⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karta 5, i. č. 401, sign. IV/2, Propouštění dětí ze školy., 18. listopadu 1922

²⁰⁷ Kádner, 1931, s. 72

²⁰⁸ tamtéž

s trvalým dostatkem dětí. Vesnické školy zcela běžně spojovaly více ročníků v jedné třídě,²⁰⁹ což bylo dáno možným nestálým počtem žáků, ale především prostorově-stavebními možnostmi školních budov, které často původně ani neodpovídaly školním potřebám, což je také případ námi zkoumané školy ve Zlaté Koruně.

Tento stav, na většině dnešních škol prakticky nepředstavitelný, pochopitelně nemohl přinášet adekvátní úroveň pedagogických výsledků výuky, na druhou stranu ovšem „většina dětí, zejména na venkově, končila vzdělání na obecné škole a odcházela pracovat jako nekvalifikované pracovní síly do průmyslu a zemědělství, jako dělníci, nádeníci, případně služebnictvo.“²¹⁰ Většina rodin zemědělců a dělníků si nemohla dovolit vydržovat své potomky na školách vyššího typu, takže úkolem obecné školy bylo spíše podat dětem základní informace, učinit je funkčně gramotnými, což drtivě většině z nich v budoucím praktickém životě v zásadě stačilo.

Tato specifika nejnižšího stupně školství jsou prakticky totožná s těmi, která nalzáme v dobách Rakouska-Uherska. Změny v životě těchto ústavů se odehrály především na poli osnov a povinných i nepovinných předmětů.

Tuto problematiku řešilo jedno z nejdůležitějších zákonných ustanovení z 20. let – tzv. malý školský zákon z roku 1922.²¹¹

Pro nás je nejdůležitější, že řešil i nové stanovení povinných a nepovinných předmětů na obecných školách. Mezi povinné se celkem logicky zapsala občanská výchova i nauka.²¹² Žáci měli být od počátku vychováváni v duchu nové demokratické republiky, čemuž nejlépe odpovídá právě zmíněný předmět. K dalším změnám patří také zavedení povinné tělesné výchovy pro dívky. To mělo zajistit splnění jednoho z proklamovaných úkolů školy – zajištění nejen duševního, ale i tělesného zdraví dětí a mládeže.²¹³

Zvláštní odstavec si zaslouží změna ve výuce náboženství.

Rakousko-uherské školství bylo s náboženstvím, resp. církví, neodmyslitelně spjato, čehož se můžeme dovozovat především ze skutečnosti, že se žactvo a učitelé pravidelně účastnili akcí, k nimž patřila mše či jiné církevní akty. Demokratické Československo se naopak, byť neúspěšně, pokusilo o rozdělení státu a církve.²¹⁴ Škola jako státní instituce se původně měla zbavit jejího přímého vlivu, což ovšem v zažité praxi nebylo zcela možné. „Religiozita obyvatel se obecně zvyšovala v republice směrem od západu na východ a byla větší na

²⁰⁹ Kádner, 1931, s. 70

²¹⁰ Bartoš, Trapl, 2001, s. 76

²¹¹ Kádner, 1931, s. 70

²¹² tamtéž

²¹³ tamtéž

²¹⁴ Bartoš, Trapl, 2001, s. 80

venkově než ve městech.²¹⁵ Vesničtí duchovní navíc patřili k „obecní honoraci“ (podobně jako učitelé) a těšili se obvykle velké úctě mezi svými farníky, což jim umožňovalo i neformálně působit na výchovu dětí a život rodin vůbec.

Náboženství sice stále patřilo mezi povinné vyučovací předměty, nicméně stát byl připraven respektovat svobodu vyznání i na půdě školy, takže pokud žák pocházel z rodiny žijící v duchu náboženství státem neuznaného (státem finančně nepodporovaného)²¹⁶ či v rodině přímo ateistické, mohl být žák od náboženství osvobozen.²¹⁷ Tato možnost však nebyla patrně příliš často využívána, neboť například v roce 1930 pouze necelých 6 % obyvatelstva země se nehlásilo k žádné církvi, zatímco k nejrozšířenější církvi římskokatolické náležely téměř tři čtvrtiny věřících.²¹⁸

Další aspekty školních osnov nových předmětů a tělocviku byly upřesněny v letech 1923 – 1926 a v květnu 1930 vyšly úplné normální osnovy.²¹⁹

Dozor nad správnou funkcí škol spadal pod další nadřazené orgány.

Nejbezprostřednější kontakt se školou měla patrně tzv. místní školní rada. Ta se skládala ze zástupců učitelů (dva až pět pedagogů) daného ústavu, kteří byly voleni svými kolegy, a místních občanů volených zastupitelstvy obcí ze spádové oblasti školy, kterých mělo v radě zasedat dvakrát více než zástupců učitelů.²²⁰

Místní školní radě byl nadřazen Okresní školní výbor, jemuž předsedal náčelník Okresní politické správy, dále se sestával z okresních školních inspektorů, učitelů a předsedou Zemské školní rady vybraných občanů (poměr učitelů a občanů byl totožný jako u místních školních rad).²²¹

Okresní školní výbory spadaly již pod pravomoc Zemské školní radě.

Na Slovensku existovaly ještě ve 30. letech tzv. školní stolice a kuratoria. Tento orgán fungoval stále podle starých zákonů zaniklých Uher. Na rozdíl od Čech měla v těchto radách své zaručené místo i církve.²²²

K součástí života škol patřily návštěvy školních zemských či okresních inspektorů a jejich zástupců.²²³

²¹⁵ Bartoš, J., Trapl, 2001, s. 80

²¹⁶ Bartoš, Trapl, 2001, s. 80

²¹⁷ Kádner, 1931, s. 70

²¹⁸ Bartoš, Trapl, 2001, s. 12

²¹⁹ Kádner, 1931, s. 70

²²⁰ Kádner, 1931, s. 68

²²¹ Kádner, 1931, s. 68

²²² tamtéž

²²³ tamtéž

Nad školou obecnou se nacházela škola měšťanská. Jednalo se v podstatě o „vyšší stupeň školství obecného, na něž bezprostředně navazovaly a v němž docela organicky pokračovaly.“²²⁴ Měšťanská škola tedy spíše rozšiřovala obsah základního vzdělání poskytovaného obecnou školou, „hledíc zvláště k potřebám průmyslovým a rolnickým, jednak chtějí být přípravkami k ústavům učitelským a takovým školám odborným, které nevyžadují vzdělání středoškolského.“²²⁵ Kromě znalostí z předmětů běžných na škole obecné poskytovala i přehled v základech účetnictví, případně výuku ve hře na hudební nástroje, výuku cizího jazyka či psaní na stroji.²²⁶

Škola se původně skládala ze tří tříd (ještě za Rakouska-Uherska, v roce 1903, byl žákům umožněn ještě čtvrtý ročník), které byly napojeny na pátý ročník obecné školy.²²⁷

Do „měšťanky“ měly automaticky docházet všechny děti, jejichž prospěch byl dobrý či lepší, žáci s prospěchem dostatečným či sotva dostatečným se museli podrobit přijímací zkoušce, „k níž však docházelo jen zřídka.“²²⁸

Počet měšťanských škol byl ve srovnání s množstvím škol obecných pochopitelně podstatně nižší. Ve zmiňovaném roce 1930 existovalo v Československu 1799 měšťanských škol, naprostá většina z nich na území Čech.²²⁹ Z toho vyplývá, že dostupnost měšťanských škol pro venkovskou mládež musela být často neřešitelným problémem. Československý stát se pokusil tento nedostatek vykompenzovat zákonem o újezdních měšťanských školách z roku 1935.²³⁰ V podstatě šlo o obdobný systém jako u obecných škol. Každé újezdni měšťanské škole měl být přiřazen určitý obvod, z něhož do ní přicházeli žáci z dané oblasti. Tím se zvýšila dostupnost tohoto typu škol, a byť se tento systém dopracovával ještě po zániku První republiky, počet žáků, kteří absolvovali měšťanskou školu v době 20. a 30. let rostl.²³¹

Absolvování měšťanské školy znamenalo větší možnosti dalšího vzdělávání mládeže. Docházku do vyšších stupňů škol ovšem komplikovala zmíněná sociální situace mnoha rodin v Československu, které si nemohly dovolit vzdělávání a pobyt svých dětí ve městech, kde se střední a jiné školy nacházely. Stát však pro svůj další rozvoj a úspěšné fungování potřeboval

²²⁴ Kádner, 1931, s. 74

²²⁵ tamtéž

²²⁶ tamtéž

²²⁷ Kádner, 1931, s. 76

²²⁸ tamtéž

²²⁹ tamtéž

²³⁰ Bartoš, Trapl, 2001, s. 77

²³¹ Bartoš, Trapl, 2001, s. 77

ve svém oboru vzdělané občany a o další rozvíjení schopností se staral systémem tzv. škol pokračovacích.

Jejich počátky spadají až do doby dávné Felbingerovi reformy, která řešila existenci tzv. „*nedělních hodin opakovacích*.“²³² Podstata těchto škol spočívala v jakémisi „dovzdělávání“ občanů a rozšiřování jejich znalostí. Tento základní úkol nesly i jejich nástupkyně – školy pokračovací.

Docházka do nich probíhala zejména v neděli a ve večerních hodinách dalších dnů v týdnu, celkem osm měsíců v roce.²³³ Zbylé čtyři měsíce prakticky nebylo vyučování možné, neboť mládež docházející do tohoto typu škol musela být v letním období k dispozici svým zaměstnavatelům k sezónním pracím v hospodářstvích. To se logicky týkalo zejména škol zemědělských.

Kromě nich existovaly již v dobách Rakouska – Uherska ještě pokračovací školy průmyslové (živnostenské) a obchodní.²³⁴ „*Náklad na ně hradil stát a země, byly-li ústavy tohoto druhu spojeny přímo s některou denní odbornou školou, nebo společně stát, země, obchodní i živnostenské komory, obce i soukromníci, pokud trvaly jako ústavy samostatné.*“²³⁵ Tyto školy představovaly pro dané subjekty finanční zátěž, což se mělo projevit zejména v době 1. světové války, kdy počet těchto škol klesl již roku 1914 o 40 % a „*také zemské subvence byly všude snižovány a namnoze nepořádně vyplaceny.*“²³⁶

Jedním z důvodů, proč počet těchto škol tak dramaticky klesl, byl i celkový nedostatek učitelů způsobený tím, že poměrně velké procento učitelů bylo povoláno do armády, ale pravděpodobně zde zapůsobil také fakt, že v krizovém období války byli učitelé povinni vykonávat i dříve zmíněné „*úřední povinnosti,*“²³⁷ takže pro pokračovací školy nebyl mnohdy dostatek lidí ani času. Na pokračovacích školách totiž ve většině případů pracovali učitelé, kteří měli své stálé místo na jiné škole, nejčastěji obecné či měšťanské, takže místo na tomto typu ústavů pro ně představovalo pouze vedlejší příjem.²³⁸

Z tohoto stavu se také odvíjel zájem ministerstva školství o tento druh škol. Jisté zlepšení tak pro pokračovací ústavy znamenalo přeřazení pod jiná ministerstva. Živnostenské školy připadly již roku 1908 pod nové ministerstvo veřejných prací.²³⁹ Československo v tomto trendu pokračovalo a díky přiřazení zemědělských škol pod ministerstvo zemědělství se

²³² Kádner, 1931, s. 84

²³³ Kádner, 1931, s. 85

²³⁴ tamtéž

²³⁵ tamtéž

²³⁶ Kádner, 1931, s. 87

²³⁷ Dufek, 1971, s. 16

²³⁸ Kádner, 1931, s. 85

²³⁹ Kádner, 1931, s. 86

postupně podařilo jejich materiální a finanční zabezpečení vylepšit. Situace živnostenských škol však zůstávala ještě na počátku 30. let značně obtížná.

Pokračovací školy měly v československém státě jakousi vedlejší roli a stály mimo hlavní proud postupného vzdělávání, avšak ve vzdělání širších vrstev obyvatel sehrávaly pozitivní úlohu. Svůj význam prokazovaly zejména na poli uherskou nadvládou omezeného vzdělání slovenského a rusínského občanstva, které za sebou mělo pouhých šest let základního vzdělávání, takže dvouleté všeobecné či tříleté odborné pokračovací školy do jisté míry tento nedostatek kompenzovaly.

Talentované děti, které měly to štěstí, že si jejich rodiče mohli dovolit poskytnout jim pokračování v dalším vzdělávání, či žily v příhodném místě, mohly své nadání rozvíjet na středních školách či nějaké jejich období.

Procento žáků na tyto školy docházející však bylo značně omezené. *„Jen poměrně malá část dětí přecházela již po pátém ročníku obecné školy na střední všeobecně vzdělávací školy, které byly převážně osmileté, zejména gymnázia, reálky a jejich různé kombinace (nejčastěji reálná gymnázia); na těchto školách bylo např. v r. 1928 jenom 27 % dívek (dřívější většinou soukromá dívčí lycea byla zrušena). Podle tehdejších zvyklostí byly vlastně jenom tyto typy škol označovány za střední a připravovaly studenty v první řadě pro vysoké školy.“*²⁴⁰ Prakticky však v Československu fungovala celá řada škol na středoškolské úrovni, které připravovaly studenty k výkonu určitého, na odborné znalosti náročnějšího, povolání.

Jednalo se především o školy vzdělávající své žáky v technických oborech (průmyslové školy či jiné obory lidské činnosti), ale též ústavy zaměřené na obchod, zemědělství nebo lesnictví. Tyto školy byly zpravidla dvou až čtyřleté.²⁴¹

Specifickou kategorií byly učitelské ústavy, které se rovněž nacházely na úrovni středních škol. Vysokoškolské vzdělání učitelů a učitelek v této době bylo výjimečným, jelikož studium na vysoké škole musel učitel povolit nadřízený orgán.²⁴²

České vysoké školství má své tradice od doby panování Karla IV., kterým byla založena pražská univerzita nesoucí jeho jméno dodnes.

Krátce po vzniku Československa vznikají dvě nové univerzity – Masarykova v Brně a Komenského v Bratislavě. Spolu s univerzitami v Praze – Karlovou univerzitou a německou univerzitou - tvořily čtveřici nejvýznamnějších vysokoškolských ústavů ve státě. Kromě nich

²⁴⁰ Kádner, 1931, s. 77

²⁴¹ Bartoš, Trapl, 2001, s. 77

²⁴² Kádner, 1931, s. 74

neslo v roce 1930 statut vysoké školy dalších dvanáct ústavů různého typu,²⁴³ zatímco o pět let později bylo v Československu šestnáct vysokých škol, včetně univerzit.²⁴⁴

Vysokoškolské studium pochopitelně nepatřilo v době První republiky k záležitostem dostupným širokým vrstvám obyvatel. V duchu demokratických zvyklostí zde sice nebyly kladeny formální překážky z jiného než prospěchového hlediska, avšak pro drtivá většina rodin prostě nebyla schopna udržovat některé ze svých dětí na škole, často v cizím městě. Z tohoto důvodu byl podíl studentů z nemajetných dělnických či jiných rodin na vysokých školách v meziválečném Československu pouze 5,8 %.²⁴⁵ Počet studentů na těchto ústavech se příliš neměnil, takže pro představu uveďme, že v roce 1930 studovalo 31 578 žáků.²⁴⁶

Že i tento údaj ukazuje, jak výjimečným bylo vysokoškolské vzdělání, nás může přesvědčit i srovnání se stavem vysokého školství ve školním roce 2010/2011 v České republice. Studentů ústavů se statutem vysoké školy bylo v tomto roce 283 486.²⁴⁷ V současnosti působí v České republice na sedmdesát dva vysokých škol.²⁴⁸

Vysokoškolské vzdělání tak bylo ve srovnání s dneškem důležitým artiklem při hledání dobře placeného zaměstnání a v zásadě znamenalo i mimořádné společenské postavení.

Výše zmíněný výčet stupňů školství je pouze základním přehledem, kromě těchto typů státních škol zde byly i ústavy soukromé i církevní. Například školy, které podávaly základní vzdělání v oblasti hudby, byly soukromého rázu.²⁴⁹ Důležitou etapu svého vývoje prožilo v době První republiky pokusné školství a speciální pedagogika. Mezi nejvýznamnější a dodnes respektované odborníky v tomto oboru patřil František Bakule.²⁵⁰

Tyto školy jsou však pouze drobnými články mozaiky československého školství, takže se jimi dále nebudeme zabývat.

4. 2. 2. Národnostní situace v československém školství

Důležitou otázkou, kterou si vedoucí představitelé státu museli klást, bylo řešení národnostní problematiky v oblasti školství. Školy s českým vyučovacím jazykem, zejména ty

²⁴³ Bartoš, Trapl, 2001, s. 78

²⁴⁴ Bartoš, Trapl, 2001, s. 80

²⁴⁵ Bartoš, Trapl, 2001, s. 79

²⁴⁶ Bartoš, Trapl, 2001, s. 78

²⁴⁷ *Vzdělávání*. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vzdelavani> (16. 3. 2012)

²⁴⁸ *Přehled vysokých škol*. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-vysokych-skol> (18. 4. 2012)

²⁴⁹ Bartoš, Trapl, 2001, s. 80

²⁵⁰ Kádner, 1931, s. 69

vyššího typu, existovaly v době Rakouska-Uherska v jakémisi stínu škol německých. Po revoluci v roce 1918 se pochopitelně tato situace změnila.

Masarykově demokratickému myšlení pochopitelně byla cizí myšlenka omezovat četným československým menšinám přístup ke vzdělání. Kromě ideálů svobody mělo tato rovnost možností ještě praktický aspekt – udržení klidu v Československu. Proto otázku menšinových národních škol začala nejvyšší místa řešit poměrně záhy po říjnu 1918.

Takzvaný Metelkův zákon z 3. dubna 1919 stanovil, že „*může býti veřejná škola národní zřízena v každé obci, ve které podle tříletého průměru jest nejméně čtyřicet dětí školou povinných, když ve školní obci není veřejné školy s jazykem vyučovacím, který jest řečí mateřskou těch dětí. Při každé veřejné škole, do níž chodí aspoň 400 dětí ze školní obce, může býti zřízena také veřejná škola měšťanská, do níž směji býti přijímány děti, také z obcí vzdálenějších než 4 km cesty.*“²⁵¹ Tím mělo být postaráno o přístup dětí k základnímu vzdělání v jejich mateřštině.

Výsledkem tohoto a dalších opatření bylo, že v Československu, kromě škol s českým či slovenským vyučovacím jazykem, existovaly tisíce škol německých, stovky maďarských, dále desítky škol polských, rusínských (včetně ruských či ukrajinských), tři školy rumunské a stejný počet škol, na nichž se vyučovalo v hebrejštině.²⁵²

4. 2. 3. Obrození slovenského školství

Slavnou kapitolou dějin české pedagogiky (a učitelstva vůbec) jsou mise mnoha učitelů a učitelek do oblastí s velmi zaostalou úrovní školství, především na Slovensko a Podkarpatskou Rus.

Zaostalost slovenského školství a kulturního života obecně měla své kořeny hluboko v historii slovenských zemí v rámci Uher.

Uherská vláda se v rámci modernizace státu ve druhé polovině 60. let 19. století rozhodla sjednotit své země politicky i etnicky. To ve své důsledku znamenalo systematické omezování svébytné slovenské kultury. Roku 1874 zrušila tehdejší uherská vláda tři gymnázia se slovenským vyučovacím jazykem a o rok později zlikvidoval nový předseda vlády Kálmán Tizsa Matici slovenskou v Turčianském sv. Martině pro její protistátní a nevlastenecký charakter.²⁵³

²⁵¹ Kádner, 1931, s. 72

²⁵² Bartoš, Trapl, 2001, s. 78

²⁵³ Urban, 1991, s. 208

Úsilí o maďarizaci Slováků se stalo průvodním jevem druhé poloviny 19. století. „*Vládními nařízeními z let 1879 a 1883 byla zavedena maďarština do všech typů škol a odsouvala slovenštinu zcela do role dorozumívacích prostředků nejnižších sociálních vrstev.*“²⁵⁴ Soustavným omezováním kulturního života a rozvoje Slováků se uherským úřadům podařilo zlikvidovat slovenské školství s výjimkou škol obecných. I ty by však patrně v budoucnosti zanikly, neboť se jejich počet „*snížil z 1822 na 500 v celých Uhrách, tj. také mimo slovenské území.*“²⁵⁵

Tento stav silně připomíná germanizační úsilí rakouských úřadů v českých zemích 17. a 18. století. Český národ se však vlivem osvícenství rakouských panovníků a úsilí českých obrozenců ocitl na zcela opačném pólu. Měl již v rámci Rakouska-Uherska vytvořenou svou vlastní kulturu, inteligenci a daleko širší politickou reprezentaci, byť s omezeným vlivem. Rozdíl mezi českými a slovenskými zeměmi (o Podkarpatské Rusi nemluvě) vyplul nejvíce na povrch po vzniku Československa.

V Čechách se nacházelo 2,4 %, na Moravě a Slezsku 3,3 % negramotných. Na Slovensku jejich podíl v počtu obyvatel činil 15 %, na Podkarpatské Rusi dokonce okolo 50%.²⁵⁶ Pokud měl československý stát dosáhnout žádaných kvalit, musel tento nedostatek začít okamžitě řešit.

První slovenská univerzita v Bratislavě byla založena již roku 1919.²⁵⁷ Neexistence vysokého školství na Slovensku však nebyla nejpálčivějším problémem, který musela československá vláda řešit.

Slovensko se především potýkalo s katastrofálním nedostatkem vzdělaných učitelů. Někdejší předseda ministerstva pro správu Slovenska Šrobár „*vypsal např. konkurz na 3000 učitelských míst v nově poslovenštělých školách. Přihlásilo se jen 26 uchazečů.*“²⁵⁸

Bylo tedy přistoupeno k umístování českých učitelů a učitelek na nově vznikající obecné (ľudové) školy na Slovensku. Díky tomuto úsilí se do začátku 30. let podařilo zrekonstruovat školství na Slovensku. „*V roce 1931 tu bylo 3094 ľudových, 132 měšťanských, 48 středních škol, 6 obchodních, 22 zemědělských škol, 326 pokračovacích, 35 průmyslových a odborných škol, jakož i řada dalších škol a Komenského univerzita v Bratislavě.*“²⁵⁹ Podkarpatská Rus byla patrně nejzaostalejším územím republiky, takže bylo nutno zrekonstruovat školství i zde.

²⁵⁴ Urban, 1991, s. 209

²⁵⁵ Urban, 1991, s. 225

²⁵⁶ Bartoš, Trapl, 2001, s. 76

²⁵⁷ Bartoš, Trapl, 2001, s. 79

²⁵⁸ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 86

²⁵⁹ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 86

I toto úsilí můžeme považovat za úspěšné, neboť roku 1930 zde již existovalo 759 elementárních škol, desítky škol pokračovacích a několik škol středních a odborných.²⁶⁰

Díky školské politice Československa patřilo jeho obyvatelstvo k nejvzdělanějším v celoevropském měřítku.²⁶¹ Základem vzdělání občanů se staly obecné školy, na nichž žáci absolvovali svou povinnou školní docházku. Pro velkou část dětí byla obecná (později i měšťanská) škola jediným vzdělávacím ústavem, který mohla navštěvovat. Právě v tom spočívala jejich hodnota pro budoucí rozvoj země

²⁶⁰ Bartoš, Trapl, 2001, s. 78

²⁶¹ Bartoš, Trapl, 2001, s. 76

4. 3. OBECNÁ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V DOBĚ PRVNÍ REPUBLIKY

4. 3. 1. Obvyklé události běžného školního roku ve Zlaté Koruně

Jak jsme již nastínili v kapitole týkající se školního roku 1918/1919, škola ve Zlaté Koruně, stejně jako školy na celém území tehdejšího Československa, změnila svůj běžný program tak, aby odpovídal duchu idejí demokratického Československa. Jako obvyklé uvádíme na prvním místě události, které patřily ke školním rokům po celé námi sledované období, jsou to: Oslavy vzniku Československa, ve škole obvykle slavené 28. října, narozeniny hlavy státu, návštěva okresního školního inspektora, ukončení školního roku.

Oslavy u příležitosti výročí vzniku republiky jsou z výše zmíněných událostí patrně nejvýznamnější. Nebyly pouhou vzpomínkou, nýbrž významnou kulturně – vlasteneckou akcí, nezřídka provázenou bohatým programem. Obvykle k ní patřil projev řídícího učitele, vlastenecké básně přednesené žáky školy a zpěv národních hymen Čechů a Slováků. Oslavy byly během námi sledovaného období mnohokrát zpestřeny divadelním představením žáků školy či místním divadelním spolkem Klicpera. Představované hry měly výchovný nádech, někdy podpořené pohádkovými motivy. Pro představu uvedme názvy některých představení: V podání žáků školy to jsou „*Pro princeznu svobodu*“²⁶², „*Pohádka o českém srdci*“²⁶³ či „*Matka vlast*“²⁶⁴ v provedení spolku Klicpera např. hra „*Kde domov můj*“.²⁶⁵ Z dnešního pohledu netypickou součástí oslav je provedení živého obrazu „*Hold naší republice*“ z 27. října 1923.²⁶⁶

Zejména ve druhé polovině třicátých let, době ohrožení Československa nacistickým Německem, se 28. říjen stával i prostředkem k demonstraci vlastenectví, ochoty a odhodlání k obraně mladé republiky. Svědčí o tom zápisy z kroniky z let 1937 a 1938, kdy během oslav

²⁶² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 147 B

²⁶³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 116 B

²⁶⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 147 B

²⁶⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 139 B

²⁶⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 124 B

řídící učitel Rudolf Khun,²⁶⁷ resp. učitelka Jarmila Svačinová,²⁶⁸ promluvili o potřebě silné armády, schopné ubránit československou samostatnost.

V duchu podobném připomínce výročí vzniku republiky se nesly i oslavy narozenin hlavy státu. Tento sváteční den v jistém smyslu navazoval na tradici oslav „Nejvyšších narozenin,“ které patřily k běžnému programu školního roku v době, kdy české země byly pevnou součástí rakousko-uherského mocnářství. Oslavy narozenin hlavy státu byly až do roku 1935 totožné s oslavami narozenin prezidenta – osvoboditele Tomáše G. Masaryka, poté co se úřadu ujal Edvard Beneš, přesunuly se oslavy narozenin hlavy státu na 28. května,²⁶⁹ přičemž den narozenin prvního československého prezidenta byl na školách slaven i nadále.

Podobně jako oslavy 28. října, i den narozenin prezidenta republiky, resp. Tomáše G. Masaryka, sloužil, zejména ve druhé polovině let třicátých k vyjádření a podpoře vlasteneckého cítění obyvatel Zlatokorunska.

Připomínka boje za svobodu Čechů a Slováků patřila mezi významné pilíře národního vlastenectví a k jeho podpoře významně sloužila i divadelní a filmová tvorba.

Roku 1936, v den narozenin Tomáše G. Masaryka, shlédli žáci školy divadelní hru dramatika Františka Langera Jízdní hlídka v podání místního ochotnického spolku Klicpera. Toto slavné drama patří k jednomu z vrcholů české divadelní a literární tvorby v oblasti legionářské literatury a ve své době mělo i svůj povzbuzující význam, především ve smyslu připomínky odvahy a odhodlání československých legionářů.²⁷⁰ Podobné vyznění měly i květnové oslavy narozenin Edvarda Beneše. Ve škole samé bylo Benešových zásluh o stát vzpomenuáno již 27. května,²⁷¹ nicméně hlavní část oslav v obci proběhla až 31. května. Ty byly spojeny se vzpomínkou na Milana Rastislava Štefánka a legionáře. Z tohoto důvodu navštívili žáci školy odpolední promítání československého filmu Plukovník Švec, který rovněž pojednával o československých legiích v Rusku.²⁷²

Výše zmíněné oslavy 28. října, narozenin Tomáše G. Masaryka a narozenin hlavy států patří ke každoročním událostem vlastenecko-výchovným. Naopak zcela prozaické byly návštěvy okresního školního inspektora, profesora Roberta Vondrušky. Až na dvě výjimky v letech dvacátých, konala se inspekce každoročně, obvykle ve druhém pololetí školního

²⁶⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 159 B

²⁶⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 163 A

²⁶⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 165 A

²⁷⁰ Lehár, Stich, Janáčková, Holý, 2008, s. 561

²⁷¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 157 B

²⁷² *Plukovník Švec – obsah*. <http://www.csfd.cz/film/223421-plukovnik-svec/> (20. 2. 2012)

roku. Po celou dobu námi sledovaného období byl Robert Vondruška jediným okresním školním inspektorem, který zlatokorunskou školu navštívil. První zápis jiného školního inspektora pochází teprve z roku 1939, kdy inspekci školy provedl Vondruškův nástupce Adolf Linka.²⁷³

Ukončení školního roku bylo provázáno obvykle „*promluvou k dětkám*“²⁷⁴ a předáním vysvědčení, případně připomenutí výročí upálení Jana Husa, vzpomínkou na Jana Žižku z Trocnova a zpěvem národní hymny.²⁷⁵

Nyní obraťme svou pozornost k událostem, které nepatřily k životu školy po celou dobu 20. a 30. let 20. století, o kterých se prameny zmiňují jen okrajově, či které se odehrávaly po určité kratší časové období.

Nejdůležitější součástí života školy do výše zmíněných podmínek spadající, je fungování „*stravovací stanice*“, tedy organizovaného a především bezplatného stravování žáků v zimních měsících, které začalo na podzim roku 1930.²⁷⁶

Stravovací stanice či polévkový ústav nevznikla ve Zlaté Koruně. Bezplatné stravování žáků chudých či s místem bydliště příliš vzdáleným probíhalo již před 1. světovou válkou. Poslední zprávy o činnosti polévkového ústavu máme z roku 1915.²⁷⁷ Naléhavá potřeba zabezpečit alespoň základní výživu sociálně slabých žáků vznikla s příchodem velké hospodářské krize na počátku 30. let. Že zakládání stravovacích stanic do značné míry souvisí s prudkým nárůstem nezaměstnanosti, dokládá dopis České okresní péče o mládež v Českém Krumlově adresovaný zlatokorunské škole ze srpna 1931: „*Jako každoročně i letos hodláme zařídit ve Vašem školním obvodu bezplatné stravování školních dětí v zimním období. [...] Poněvadž podle všech známek i v letošním roce lze očekávat značnou nezaměstnanost, peněžité prostředky pak Okresní péče nestačí tak na úplné hrazení potřebné částky, žádáme Vás zdvořile, abyste v nejbližší době vyzvali občanstvo k věnování potravin [...], nebo peněžitých darů, aby včas mohly být učiněny přípravy k založení stravovacích stanic ...*“²⁷⁸ Jak z uvedeného dopisu vyplývá, i státem organizovaná pomoc nejchudším se v době hospodářské krize neobešla bez dobrovolných darů a podpory občanů.

²⁷³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 165 B

²⁷⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 123 B

²⁷⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 113 B

²⁷⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 404, sign. IV/4 – 2, Státní akce stravovací 1930/1931, 12. listopadu 1920

²⁷⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 97 A

²⁷⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 404, sign. IV/4 – 2, Stravovací akce ve šk. r. 1931 – 32, 16. srpna 1931

S ekonomickým a hospodářským úpadkem ve 30. letech patrně souvisí i náhlý výskyt nejrůznějších sbírek, nejčastěji pro Českou zemskou komisy pro péči o mládež, ale i pro další potřebné. Záznamy o sbírkách a podobných charitativních akcích se několikrát objevují již ve 20. letech, nicméně po roce 1930 již neodmyslitelně patří k životu školy. Kromě sbírek pro Českou zemskou komisy proběhly několikrát sbírky ve prospěch Bolzanova sirotčince či ve prospěch nezaměstnaných.²⁷⁹ Z našeho hlediska je zajímavá „sbírka na obranu státu“, která proběhla v roce 1938,²⁸⁰ která je drobným důkazem postupného zhoršování mezinárodní situace a přesvědčení o blížícím se válečném konfliktu.

Nyní obraťme pozornost k příjemnějším aspektům školního života.

Kronika školy několikrát zmiňuje konání školní vánoční besídky, která byla konána těsně před svátky, jíž se účastnili i rodiče žáků. Tato akce se nesla v duchu křesťanských hodnot, tedy lásky k bližnímu, s odkazem na jedno z přikázání desatera „*Miluj bližního svého*“²⁸¹ a rozdání nejrůznějších kusů oblečení a vánočního pečiva chudým dětem, případně finančním příspěvkem jejich rodičům. O kulturní program akce se starali učitelé se žáky školy, obvykle sehráním hry s tématem vánočních svátků.²⁸²

Poměrně novým aspektem života školy se stalo pořádání školních výletů, o kterém se zápisy z doby první republiky zmiňují poprvé v roce 1933.²⁸³ V dějinách ústavu se tak ovšem nedělo poprvé. Jak dokládají zápisy, nejen ze zlatokorunské kroniky, ale i zprávy z pamětních knih škol ve Velešíně,²⁸⁴ Černici²⁸⁵ a Českém Krumlově,²⁸⁶ v době před 1. světovou válkou již výlety patřily k životu řady škol.

Po roce 1918 je škola obvykle pořádala v červnu a z pochopitelných důvodů byly jejich cílem nepříliš vzdálené destinace, nejdále se žáci spolu se svými učiteli vydali na Hlubokou

²⁷⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 146 A

²⁸⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 165 A

²⁸¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 144 B

²⁸² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 160 A

²⁸³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 151 B

²⁸⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 110, Kronika české obecné školy Velešín, (1283) 1880 – 1908, s. 166
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1258> (14. 3. 2012)

²⁸⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 23, Národní škola Černice (1260) 1883 - 1940, s. 156.
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/803> (14. 3. 2012)

²⁸⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 3, Kronika české obecné školy Český Krumlov (1853) 1882 - 1903, s. 10
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1059> (14. 3. 2012)

nad Vltavou.²⁸⁷ Nejchudším dětem byla umožněna účast díky prostředkům uvolněným školou.

Všechny výše zmíněné obvyklé události školního roku patří k dlouhodobě nejdůležitějším a svým jedinečným způsobem utvářely vnější obraz školy a její vnitřní život. S výjimkou bezplatného stravování, jejich důležitým cílem byla výchova žáků školy k vlastenectví, kultuře a v neposlední řadě i toleranci a úctě k tradici.

4. 3. 2. Mimořádné události v životě školy

Výjimečné či lépe řečeno mimořádné události v životě školy se v podstatě dají rozdělit do několika kategorií: Významná výročí z hlediska tradic a odkazů k české historii, jubilea či úmrtí významných lidí a osobností současné české politiky a kultury, tragické události a onemocnění žactva, kulturní a jiné akce.

Významná výročí z hlediska tradic a odkazů k české historii patří ke světlejším stránkám života školy. Po předchozích dobách Rakouska – Uherska, kdy výuka českých dějin byla značně omezena ideologickou orientací na politiku císařského panovnického domu, jako by uvolněné „okovy“ vypustily dlouho potlačovanou touhu po české historii, tradici a kulturních hodnotách. V dokumentech školy tak můžeme číst o oslavách a připomínkách výročí sta let od narození Karla Havlíčka Borovského (31. října 1921²⁸⁸) a Bedřich Smetany (2. března 1924)²⁸⁹, dvou set padesáti let od úmrtí Jana Amose Komenského – 16. listopadu 1920,²⁹⁰ či stého výročí vzniku české národní hymny.²⁹¹

Z hlediska historie Zlaté Koruny se pozoruhodnou jeví oslava z 11. října 1924. Z nařízení okresního školního výboru měly být na všech školách konány připomínkové akce k pětistému výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova. Ty měly být spojeny „s vycházkou do místa, které svou minulostí připomíná tohoto velikána.“²⁹² Z pohledu zlatokorunské školy nejbližší místo, které

²⁸⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 151 B

²⁸⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 120 A

²⁸⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 125 B

²⁹⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 116 B

²⁹¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 154 B

²⁹² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 127 B

Žižkovo působení v čele husitských vojsk připomíná, je někdejší cisterciácký klášter ve Zlaté Koruně, který s někdejší budovou školy přímo sousedí. Bývalé opatství bylo totiž 27. října 1420 husitským vojenským oddílem, vedeným pravděpodobně přímo Janem Žižkou, napadeno a vypáleno.²⁹³ Jednooký husitský hejtman se tak z hlediska útoku na Zlatou Korunu i jeho někdejší problematičného a historiky dodnes neobjasněného předhusitského působení na jihu Čech, zejména jeho boj proti rodu Rožmberků. O to více paradoxní se jeví připomínka výročí Jana Žižky v prostorách někdejšího zlatokorunského opatství.

Na druhou stranu se patrně nejslavnější vojevůdce českých dějin stal symbolem národní odvahy a boje za svobodu. Velkou zásluhu na tom mělo obrozenecké pojetí husitské revoluce, zejména takové, jak jej chápal patrně nejznámější a nejvýznamnější český historik František Palacký, na něhož obratně navázal svými romány a dramaty z 15. století spisovatel Alois Jirásek. Tyto oslavy z doby první republiky lze proto chápat spíše jako připomínku slavné české historie, než konkrétní osoby Jana Žižky.

Škola reagovala nejen na významná výročí narození či úmrtí významných postav národních dějin, ale též na aktuální události z české politiky a kultury. Jednalo se zejména o připomínku činů slavných osobností českého veřejného života, které v dané době zemřeli, a smuteční akce s tím spojené. K nim patřil Milan Rastislav Štefánik (první výročí jeho úmrtí si škola připomněla 4 května 1921)²⁹⁴, Alois Rašín, někdejší první československý ministr financí, který 18. února 1923 podlehl zraněním, která utrpěl 5. ledna 1923 při atentátu na něm spáchaném,²⁹⁵ americký prezident Woodrow Wilson (zemřel 3. února 1924)²⁹⁶, který zásadně zasáhl do dějin 1. světové války, spisovatel Alois Jirásek (zemřel 12. března 1930),²⁹⁷ či politik Antonín Švehla (zemřel 12. prosince 1933).²⁹⁸

Zřejmě nevýznamnější událostí tohoto typu bylo úmrtí bývalého prvního prezidenta Československé republiky Tomáše G. Masaryka, dne 14. září 1937.²⁹⁹ Zpráva o smrti hlavní postavy protirakouského odboje za 1. světové války a všeobecně uznávané politické i mravní autority zasáhla celé Československo.

²⁹³ Kadlec, 1949, s. 98

²⁹⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 117 B

²⁹⁵ *Alois Rašín (186 – 1923) – tvůrce československé měny.*
<http://www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-rasin> (18. 4. 2012)

²⁹⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 125 A

²⁹⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 141 A

²⁹⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 152 B

²⁹⁹ *Tomáš Garrigue Masaryk.*
<http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/tomas-garrigue-masaryk.shtml> (18. 4. 2012)

Ve Zlaté Koruně se hlavní část smutečního aktu odehrála 17. září 1937.³⁰⁰ K shromážděným žákům školy nejprve promluvil řídící učitel, po něm o zásluhách Tomáše G. Masaryka promluvila učitelka Otýlie Formánková a „*po ukončení a zapění státní hymny vyslechnut projev pana ministra školství a n.o. dr. E. Frankeho ve školním rozhlasu.*“³⁰¹ Čtyři dny poté, v den Masarykova pohřbu, se konala další část smuteční slavnosti, na které žáci školy vyslechli rozhlasový projev prezidenta Edvarda Beneše a poté i samotný průběh pohřbu.³⁰²

Dějiny zlatokorunské školy však bohužel poznamenaly i velké lidské tragédie, které postihly především žáky a jejich rodiny.

Dne 2. srpna roku 1926 zemřela žákyně II. třídy Alžběta Bohatá pocházející z blízkých Plešovic.³⁰³ Podlehla následkům zranění, která utrpěla, když se srazili splašení koně. Jejího pohřbu o dva dny později se zúčastnili učitelé i žáci školy. Smuteční řeč pronesl tehdejší řídící učitel Petr Vadlejch.³⁰⁴

V době první republiky s sebou přinášely pro žáky i dospělé velké nebezpečí nakažlivých nemocí. Listopadová epidemie osypek roku 1919 zasáhla žactvo natolik, že musela být na několik dní uzavřena celá II. třída školy.³⁰⁵

Skutečné tragédie však přineslo rozšíření diftérie nebo-li záškrtu na počátku 30. let. V listopadu roku 1931 „*zemřeli 2 žáci z Rájova a to: z I. třídy Oldřich Homolka 5. listopadu 1931 a z III. třídy Perníková.*“³⁰⁶ O necelý rok později, 12. října 1932, „*zemřel na záškrt žák zdejší školy Bohumil Šlejmar, nar. 10./XII. 1922, a 1. listopadu 1932 druhý žák Frant. Kysela, nar. 5./XII. 1924. Oba z Plešovic.*“³⁰⁷

V prosinci 1935 se u některých žáků školy objevil břišní tyfus.³⁰⁸ Objevil se pouze v několika rodinách a všichni žáci školy se naštěstí vyléčili, zemřela však jedna starší žena. „*Dle zjištění okresního a obvodního lékaře nastalo s největší pravděpodobností šíření tyfu*

³⁰⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 163 A

³⁰¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 163 A

³⁰² tamtéž

³⁰³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 131 B

³⁰⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 132 A

³⁰⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 112 A

³⁰⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 148 A

³⁰⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 150 B

³⁰⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 157 B

vodou infikovanou ze žumpy.³⁰⁹ Vzhledem k tomu, že se břišní tyfus rozšířil kvůli kontaminované vodě svědčí i dnešní poznatky, neboť právě skrze nakaženou vodu se nemoc zejména v tropických zemích s nízkou úrovní hygieny šíří i dnes.³¹⁰

Nyní soustředíme pozornost k akcím, jež se odehrály ojediněle a nevytvářejí společně dohromady jednodílnou kategorii, tak jako události výše zmíněné.

Událostí mimořádného významu byla první mše církve československé ve Zlaté Koruně konaná 12. června 1921.³¹¹ Na Zlatokorunsku byla sice převážná většina obyvatel náboženství římskokatolického, avšak bohoslužba samotná byla z hlediska návštěvy velmi úspěšná. „*Oltář postaven byl pod lípou na straně západní. Po mši měl bratr duchovní kázání na thema: Chléb náš vezdejší dejž nám dnes. Zpěv na harmonium provázel Jan Bílek, učitel z Č. Budějovic, a sl. Marie Žlábková, učitelka z Č. Budějovic, kteří i střídavě mezi mší sóla zazpívali. Účastenství příslušníků církve československé bylo veliké.*“³¹² První bohoslužbu mladé církve, vzniknuvší teprve roku 1920,³¹³ je možno brát jako symbolický závan ovzduší první republiky, která plně uplatňovala svobodu náboženského vyznání.³¹⁴

O pět let později, v září 1925, byla ve Zlaté Koruně dokonce povolena vlastní výuka náboženství pro žáky československého vyznání. Protože se však naprostá většina rodin na Zlatokorunsku oficiálně hlásila ke katolickému náboženství, nebyla výuka nové víry, hlásící se k odkazu husitství, záležitostí masovou. Tomu odpovídá i počet hodin jí věnovaných. Konala se „*v 1 oddělení měsíčně ve 2 hodinách.*“³¹⁵ Žáky vyučoval českobudějovický farář československé církve Rudolf Šlechta,³¹⁶ kterého týž školní rok, po dobu prameny blíže neurčenou, zastupovala Karla Hynková, učitelka mateřské školy v Českých Budějovicích.³¹⁷

K důležité události s vlasteneckým nádechem došlo 9. června 1935.³¹⁸ V tento den v odpoledních hodinách byla slavnostně odhalena pamětní deska zlatokorunského občana Vojtěcha Chaloupky.

³⁰⁹ tamtéž

³¹⁰ Břišní tyfus. <http://www.tropicke-nemoci.cz/tropicke-nemoci/brisni-tyfus/> (20. 2. 2012)

³¹¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 118 B

³¹² tamtéž

³¹³ *Stručná historie.* <http://www.cesh.cz/view.php?id=18> (20. 2. 2012)

³¹⁴ *Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina.* http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html (18. 4. 2012)

³¹⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 130 B

³¹⁶ tamtéž

³¹⁷ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, Záležitosti učitelů, 1920 – 1944, Farní úřad církve československé v Českých Budějovicích, Č. j. 160/26, 13. ledna 1926

³¹⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 155 B

Vojtěch Chaloupka, původním povoláním tesař, byl přímým účastníkem 1. světové války a veteránem bojů na italské frontě. Zde se dal do služeb 39. praporu tzv. československé domobrany v Itálii.³¹⁹ Z války se do Zlaté Koruny nakonec vrátil, avšak v 23. června roku 1919³²⁰ padl u Čitar na Slovensku při vojenském střetu s maďarskými bolševiky, kteří vpadli na území Slovenska v květnu téhož roku. Smutnou skutečností je, že příměří bylo sjednáno na 5 hodin ráno v dne 24. června.³²¹ Vojtěch Chaloupka tak zahynul pouhý den před koncem bojů.

Poměrně rozsáhlé záznamy z obecní i školní kroniky svědčí o mimořádném významu této akce. Jak poznamenává někdejší kronikář Zlaté Koruny Alexander Unger, podobně jako Vojtěch Chaloupka někdejší příslušník československých zahraničních vojsk v Itálii,³²² „slavnost byla důkazem, že občanstvo si dovede vážiti zásluhy svých hrdinných obránců vlasti.“³²³ Účast na této slavnosti byla skutečně velká, přičemž se jí zúčastnilo „obyvatelstvo z okolí, Českého Krumlova a Vodňan. Odbočky čsl. domobrany a čsl. legionáři se dostavili z Č. Budějovic, Tábora, Jindřichova Hradce, Mělníku, Mar. Lázní a Lužnice nad Popelkou. Dále byla přítomna delegace p. pl. č. 1 Mistra Jana Husi. Za velitelství 5. pěší divize byl přítomen major gen. štábu Th. Kaisler, Národní garda č. 15, Střelecká jednotka z Českých Budějovic, krojovaný spolek řezníků z Českého Krumlova. Rovněž žactvo vedené učitelským sborem a všechny místní spolky v krojích.“³²⁴

Akce měla celodenní charakter. V dopoledních hodinách sloužil černický farář Josef Bouza mši na zlatokorunské návsi. Odpoledne se konal slavnostní průvod a na závěr promluvili předseda Svazu čsl. domobrany z Itálie a výše zmíněný major generálního štábu Th. Kaisler.³²⁵

Hojná účast na slavnosti a především vzdálenost, kterou museli mnozí její účastníci urazit (cesta automobilem ze Zlaté Koruny do Mariánských dnes trvá okolo tří hodin a měří vzdušnou čarou více než 170 km), jen podtrhuje úctu a vážnost, jaké se těšili někdejší příslušníci československých legií a veteráni bojů na Slovensku roku 1919.

Zároveň se nám nabízí otázka, do jaké míry byla tato vzpomínková akce ve vztahu k pomalu se zhoršující mezinárodní situaci, zejména stále napjatějšího vztahu Československa s nacistickým Německem. Protože však musíme vycházíme vycházet jedině z podložených

³¹⁹ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 24

³²⁰ tamtéž

³²¹ Hrdina, A. *Z dějin české armády.*

http://www.minimuzeum.com/periskop/3hist_armady2.htm (20. 2. 2012)

³²² SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 21

³²³ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 25

³²⁴ tamtéž

³²⁵ tamtéž

fakt, a zároveň nechceme uvádět pouhé spekulace, zůstaneme pouze u konstatování, že slavnostní odhalení pamětní desky bylo vyjádřením úcty k statečnosti a obětavosti Vojtěcha Chaloupky. Zbývá pouze dodat, že ona pamětní deska je na domě čp. 45 dodnes.

Zůstaňme však ještě u akcí slavnostního rázu. K nim patří tzv. stromková slavnost ze dne 19. dubna 1931.³²⁶ Žáky školy byla za pomoci dospělých vysázena alej osmnácti jabloní v nedaleké Štěkři. Akce byla provázena blíže nespecifikovaným kulturním programem, o jehož provedení se postarali žáci školy vedení svými učiteli.

Zajímavých událostí v námi sledovaném období bylo jistě daleko více (jako např. návštěva kina ve Křemži,³²⁷ pravděpodobně prvního filmové představení v historii zlatokorunské školy), ale v rámci zaměření této práce vystačíme s výše zmíněnými, dle našeho názoru nejdůležitějšími.

4. 3. 3. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období

Pokud jsme v kapitole zabývající se dějinami školy v období 1. světové války charakterizovali obsazení pedagogického sboru ve Zlaté Koruně označili jako relativně stabilní, pak co se týče doby mezi léty 1919 až 1938 musíme hovořit pravém opaku.

Podívejme se nejprve na pozici řídicího učitele školy. Zatímco předchozích třicet osm let na této pozici strávil Václav Mikyška, během námi sledovaného období se na tomto postu vystřídali: Petr Vadlejch (1920 – 1928), Josef Dvořák (1928 – 1929) a Rudolf Khun (1929 – 1938). Zatímco Petr Vadlejch a Rudolf Khun byli řádně stanoveni zemskou školní radou,³²⁸ učitel Josef Dvořák byl jmenován pouze „*zatímním řídicím učitelem*“,“³²⁹ proto v úřadě strávil pouze omezenou dobu.

Vývoj podoby učitelského sboru ve Zlaté Koruně má v podstatě dva protikladné aspekty. Na jedné straně se zde výrazně projevuje výše zmíněná fluktuace ve učitelském sboru, která

³²⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 145 B

³²⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 141 B

³²⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 137 B

³²⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 136 B

se však, zejména v letech 20. a částečně na počátku 30. let, objevuje pouze na okraji sboru. Tím se dostáváme k aspektu druhému – stabilní části učitelského sboru.

Ve škole se již v době před vznikem Československa utvořilo stabilní jádro učitelského sboru tvořené učiteli Petrem Vadlejchem (ve Zlaté Koruně působil od r. 1902),³³⁰ Josefem Dvořákem (ve Zlaté Koruně poprvé působil od března do listopadu 1902, od r. 1904 působil ve Zlaté Koruně až do r. 1931, s výjimkou období od 1. září 1909 až 31. srpna 1910 a od 1. října 1912 do 31. srpna 1913, kdy působil v Českém Krumlově, resp. v Černici)³³¹ a Rudolfem Polákem (ve Zlaté Koruně působil od začátku své pedagogické kariéry v r. 1905, odtud v roce 1930 odešel do Holubova, kde byl jmenován řídícím učitelem).³³² Tito muži tvořili celá 20. léta páteř zlatokorunské sborovny a do jisté míry vytvářeli tvář obecné školy.

K výše zmíněným můžeme jistě počítat i Theodora Sládka, jehož nástup do služby ve Zlaté Koruně provázely patrně velmi závažné problémy, o nichž nám kusé zprávy podává v českokrumlovském archivu dochovaná korespondence mezi výše jmenovaným, Okresní školní radou v Českém Krumlově a vedením námi zkoumané obecné školy.

Theodor Sládek byl Zemskou školní radou na místo tzv. definitivního učitele ve Zlaté Koruně ustanoven 13. listopadu 1920,³³³ avšak jak dokládá jeho dopis z 8. ledna 1921,³³⁴ adresovaný správě školy ve Zlaté Koruně, působil na počátku roku 1921 stále v pozici zatímního správce školy ve Chmelné na Českokrumlovsku. Okresní školní rada v Českém Krumlově jej později definitivně ustanovila učitelem ve Zlaté Koruně, a to od 1. února 1921.³³⁵ Na své místo však toho dne nenastoupil. Jak dokládá dochovaný dopis Theodora Sládka z 23. února 1921 i dopis okresní školní rady z 31. ledna 1921, trpěl tou dobou nový zlatokorunský učitel blíže nespecifikovanou nemocí. Ta byla patrně velmi vážná, neboť zdravotní dovolená, kterou nastoupil od 1. února 1921, se protáhla až do konce dubna téhož roku. Prameny nám neuvádějí, kdy přesně Theodor Sládek do Zlaté Koruny nastoupil, nicméně z dochovaných dokumentů se lze domnívat, že se tak stalo 1. května 1921. Ve Zlaté Koruně od té doby působil až do roku 1927, kdy odešel do Ledenic na Českobudějovicku.³³⁶

³³⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, P. Vadlejš 1907 – 29, Osobní výkaz

³³¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, Jos. Dvořák 1905 - 1931, Osobní výkaz

³³² SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, R. Polák 1905 – 1930, Osobní výkaz

³³³ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, T. Sládek 1920 - 27, Předmět: Theodor Sládek. Ustanovení def. Učitelem, 13. listopadu 1920

³³⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, T. Sládek 1920 - 27, Osobní výkaz: Th. Sládek, 8. ledna 1921

³³⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, T. Sládek 1920 - 27, Okresní školní úřad v Čes. Budějovicích, číslo 68 o. š. ú, 31. ledna 1921

³³⁶ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, T. Sládek 1920 - 27, Věc: Sládek Theodor, defin. ustanovení do Ledenic, 4. května 1927

K stálým tvářím školy patřil samozřejmě také již několikrát zmiňovaný farář Antonín Brandejs, který vyučoval náboženství až do roku 1932,³³⁷ kdy odešel na odpočinek.

Počátek jeho působení v obci je datován na 2. srpen 1901.³³⁸ Během své téměř jednatřicetileté práce v pozici duchovního správce si u místních věřících vydobyl postavení významné osobnosti a nepopíratelné autority ve Zlaté Koruně a přilehlých obcích. Tuto úctu a oblibu, které se Antonín Brandejs těšil, formálně potvrdilo jmenování čestným občanem Zlaté Koruny, které mu bylo uděleno 13. dubna 1938.³³⁹

Krátce na to, 8. července 1938,³⁴⁰ děkan Antonín Brandejs umírá.

Zbývá pouze dodat, že na místo administrátora³⁴¹ byl „*ustanoven zde od 1. března 1932 kaplan z Českého Krumlova P. Jan Urban.*“³⁴²

Pokud ještě zůstaneme ve 20. letech, můžeme ještě za stabilní členku pedagogického sboru považovat Kateřinu Bednářovou, učitelku ženských ručních prací a nauky o domácím hospodářství. Ta do Zlaté Koruny nastoupila těsně před vznikem samostatného Československa (1. října 1918) a byla zde zaměstnána až do konce srpna 1925,³⁴³ kdy odešla do penze. Toto téměř sedmileté působení ve Zlaté Koruně bylo přerušeno blíže nspecifikovanými zdravotními problémy ve školním roce 1920/1921. Od října roku 1920 až do 28. června 1921 za ni zastupovala Ludmila Beranová, jejíž působení je v mnohých ohledech zajímavé a zmíníme se o něm později.

Výše zmínění učitelé působili ve Zlaté Koruně během 20. let šest a více roků. Jádrem učitelského sboru se na přelomu desetiletí rozpadlo, jelikož Josef Dvořák přestoupil v roce 1930 na dívčí školu v Praze,³⁴⁴ Petr Vadlejš v září roku 1928³⁴⁵ odešel do penze a Rudolf Polák nastoupil nové místo v Holubově.

V této době se ve Zlaté Koruně, stejně jako po celé v této kapitole zkoumané dvacetiletí, objevují nové tváře, mezi kterými se objeví některé, jež budou ve škole působit delší dobu.

³³⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 149 A

³³⁸ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 19

³³⁹ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 33

³⁴⁰ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 35

³⁴¹ tj. kněz pověřený dočasným řízením farnosti, resp. kněz pověřený správou farnosti, která není jeho domovskou

³⁴² SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 149 A

³⁴³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 130 A

³⁴⁴ SOkA Český Krumlov, Š -52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, Jos. Dvořák 1905 - 1931, Def. ustanovení v Praze, l. září 1931

³⁴⁵ SOkA Český Krumlov, Š -52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, P. Vadlejš 1907 – 29, Petr Vadlejš, říd. učitel ve Zlaté Koruně. Pensionování, 11. června 1928

Na prvním místě musíme uvést již dříve zmíněného učitele Rudolfa Khuna, který ve Zlaté Koruně v pozici definitivního řídicího učitele působil od 1. srpna 1929 až do 1. září 1938,³⁴⁶ tedy devět let a jeden měsíc. Na rozdíl od mnohých svých kolegů a kolegyň, jež do Zlaté Koruny v období první republiky zavítali, měl Rudolf Khun v době, kdy do obce přišel, již bohaté zkušenosti pedagogické, ale též organizačně-řídicí. V letech 1907 – 1929 působil v pozici učitele a správce obecné školy v Mirkovicích na Českokrumlovsku.

Osobní složka Rudolfa Khuna nám místy dovoluje nahlédnout nejen do profesního, ale rovněž do osobního života. Jeho osobní výkaz uvádí, že 31. ledna 1935 (ve svých téměř sedmapadesáti letech) pojal za manželku svou ženu Anežku, rozenou Bendovou.³⁴⁷ U jejího jména se navíc uvádí „*provd. Pokorná.*“ Rudolf Khun tak byl patrně jejím druhým manželem. Této verzi nahrává rovněž fakt, že v osobním výkazu u jmen dětí jsou uváděni Jiří Pokorný (*1916) a Miroslav Pokorný (*1917).

V této souvislosti bude jistě zajímavé uvést, že jistý Jiří Pokorný působil ve Zlaté Koruně v roce 1935 coby hospitant. Neradi bychom se uchylovali ke spekulacím, je možné, že se jedná o pouhou shodu jmen, nicméně bylo by skutečně velkou shodou okolností, kdyby se ve Zlaté Koruně objevil praktikant, jenž by nesl stejné jméno jako syn řídicího učitele, navíc přibližně stejného věku devatenácti či dvaceti let.

Život však Rudolfu Khunovi přinesl i tragické události. Jak vyplývá z dopisu zastupující řídicí učitelky Marie Andrlíkové, roz. Knihoové, zaslaném 12. června 1931 okresnímu školnímu výboru v Českém Krumlově, od 6. června 1931 „*oznámil [...] okresnímu školnímu výboru, že z rodinných důvodů se cítí neschopen vykonávat službu školní.*“³⁴⁸ Z odpovědi Okresního školního výboru vysvítá, že v rodině Rudolfa Khuna došlo k úmrtí a z tohoto důvodu mu byla udělena dovolená. Odpověď Okresního školního výboru je naneštěstí špatně čitelná, takže není příliš jisté, který člen rodiny zemřel, ani jak dlouho se Rudolf Khun ze ztráty milované osoby zotavoval.

Je zajímavé, že se o dočasné změně ve vedení školy nezmiňuje kronika školy. Odpověď, proč tomu tak je, se můžeme dnes pouze dohadovat. Patrně zde převážilo hledisko osobní nad formálním. Z pohledu školy se sice nepřítomnost ustanoveného řídicího učitele jeví pro život ústavu jako v zásadě důležitější než některé krátkodobé pobyty mnohých učitelů, které

³⁴⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 165 B

³⁴⁷ SOkA Český Krumlov, Š -52, karton 4, i.č. 396, sign. III/1, Khun 1929 – 36, Osobní výkaz

³⁴⁸ SOkA Český Krumlov, Š -52, karton 4, i.č. 396, sign. III/1, Khun 1929 – 36, Věc: Rudolf Khun, říd. učitel dotaz o dovolené, 12. června 1931

kronika zaznamenává, avšak v tomto případě se jednalo o událost natolik intimní, že o ní oficiální dokumenty „taktně“ mlčí.

Učitelé, kteří budou nyní následovat, působili v námi sledované obecné škole podstatně kratší dobu než výše zmínění. To však neznamená, že by jejich osudy byly méně zajímavé, či pro život ústavu méně podstatné.

Na přelomu 20. a 30. let působily po dobu delší než dva roky učitelky Marie Andrlíková, roz. Knihová, Eleonora Zimmerhaklová a Bohuvěra Chodurová, roz. Lebedová.

Zařazení Marie Andrlíkové, resp. Knihové, do zlatokorunské školy můžeme datovat na 1. únor 1928.³⁴⁹ Tento den však do školy nenastoupila. Jak vysvítá z dopisu zaslaného okresním školním výborem správě školy ve Zlaté Koruně, dostala Marie Andrlíková od výše zmíněného orgánu dovolenou do konce školního roku 1927/1928. Důvodem bylo její působení na pomocné škole v Českých Budějovicích, kde ovšem za obdobných podmínek pracovala ještě v následujícím školním roce. Do Zlaté Koruny tak nastoupila teprve 1. září 1929.³⁵⁰

Od tohoto data zde vyučovala až do 24. října 1930, kdy si podala žádost o dovolenou, kterou zapříčinil její zdravotní stav. Ten byl takového rázu, že do práce znovu nastoupila až 16. dubna 1931.³⁵¹

Tím byl zasažen i běžný provoz školy, protože od 6. listopadu do 9. prosince 1930 muselo být zavedeno polodenní vyučování. Situaci se podařilo částečně napravit příchodem výpomocného učitele Josefa Růžičky, který zde pracoval až do návratu Marie Andrlíkové. Přesto však „*těmito poměry škola a vyučování velice trpěla.*“³⁵²

Své působení na zdejší škole ukončila 1. července 1931, kdy nastoupila na vlastní žádost na místo v Hradešíně v okrese Český Brod.³⁵³

Působení Eleonory Zimmerhaklové lze rozdělit na dvě období.

Jako učitelka ženských ručních prací a domácích nauk poprvé ve Zlaté Koruně působila od 14. října 1925. Z místa byla odvolána přesně rok na to. Poté se jejím mateřským ústavem stala obecná škola v Černici, odkud docházela vyučovat i do nedalekých Mirkovic.³⁵⁴

³⁴⁹ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i.č. 396, sign. III/1, M. Andrlíková, roz. Knihová 1927 – 1931, Věc: Marie Knihová, Definitivní ustanovení do Zlaté Koruny, 22. listopadu 1927

³⁵⁰ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i.č. 396, sign. III/1, M. Andrlíková, roz. Knihová 1927 – 1931, Věc: Nastoupení definitivního místa ve Zlaté Koruně, 1. září 1929

³⁵¹ SOkA Český Krumlov, Š - 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 144 B

³⁵² SOkA Český Krumlov, Š - 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 144 A

³⁵³ SOkA Český Krumlov, Š - 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 146 B

³⁵⁴ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, E. Zimmerhaklová 1926 – 31, Věc: Eleonora Zimmerhaklová. Dekret do Černice a Mirkovi od 16. 10. 1926., 14. října 1926

Další působení ve Zlaté Koruně bylo poněkud delšího rázu. 1. ledna 1928 jí k dosavadnímu úvazku v Černici a Mirkovicích okresní školní výbor přidělil dalších devět vyučovacích hodin ve zlatokorunské škole, čímž její pracovní povinnost vyšplhala na úctyhodných 27 hodin.³⁵⁵

Její úvazek ve Zlaté Koruně patrně skončil 1. prosince 1931, kdy podle dokumentu dochovaného v osobní složce byla učitelka Eleonora Zimmerhaklová odeslána na dočasný odpočinek.³⁵⁶ O dalším případném působení ve Zlaté Koruně prameny nehovoří.

Kariéra učitelky Bohuvěry Chodurové, roz. Lebedové, nám svým způsobem ilustruje nelehké začátky mnohých pedagogů, kteří svou profesní dráhu započali v době První republiky.

Svá studia na Českém státním ústavu učitelském zakončila v roce 1925.³⁵⁷ Prvním působištěm, zaznamenaným v její osobní složce, se stala soukromá obecná škola v Českých Budějovicích při sirotčinci Milosrdných sester u sv. Karla Boromejského. Zde pracovala pouze krátce – od 26. dubna do 30. června roku 1926. Než byla 1. prosince 1929³⁵⁸ poprvé přeřazena do Zlaté Koruny (její tehdejší působení trvalo do 30. června 1930) prošla ještě dalšími osmi školami v různých destinacích na Prachaticku a Budějovicku. Na všech těchto ústavech byla vedena jako tzv. výpomocná učitelka a její působení zpravidla trvalo pouhých několik měsíců (např. na školách v Nebahovech či Borovanech pracovala pouhý měsíc).³⁵⁹

Jak jsme již zmínili výše, do života obecné školy ve Zlaté Koruně poprvé zasáhla ve školním roce 1929/1930. Tehdy zde ještě pracovala jako výpomocná učitelka. Téměř celý následující školní rok stráví ve Velešíně na Českokrumlovsku, avšak od 1. září 1931 je jmenována znovu do Zlaté Koruny,³⁶⁰ na místo dlouholetého zlatokorunského učitele Josefa Dvořáka. Tentokrát však již jako učitelská čekatelka.

Nedlouho poté, v listopadu 1931, byla Zemskou školní radou v Praze jmenována definitivní učitelkou, což se ve srovnání s předchozími léty v roli výpomocné učitelky tehdy mohlo jevit jako zásadní zlom v její pedagogické kariéře. V následujících měsících se však situace vyvinula poněkud jiným směrem.

³⁵⁵ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, E. Zimmerhaklová 1926 – 31, E. Zimmerhaklová. Dekret od 1. ledna 1928, 9. ledna 1928

³⁵⁶ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, E. Zimmerhaklová 1926 – 31, Věc: Přeložení na dočasný odpočinek, 13. listopadu 1931

³⁵⁷ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, Chodurová, roz. Lebedová, 1929 – 32, Osobní výkaz

³⁵⁸ tamtéž

³⁵⁹ SOkA Český Krumlov, Š -52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, Chodurová, roz. Lebedová, 1929–32, Osobní výkaz

³⁶⁰ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, Chodurová, roz. Lebedová, 1929–32, Osobní výkaz

V líčení dalšího života Bohuvěry Chodurové (v době druhého nástupu stále ještě slečny Lebedové) nemůžeme vynechat jednu zásadní událost. 15. října 1931 se totiž provdala za Františka Choduru z Českých Budějovic, učitele zpěvu.³⁶¹

Jak se však dočítáme v kronice školy, v této době byla Bohuvěra Chodurová již na zdravotní dovolené, kterou jí z blíže neurčených důvodů přiznal okresní školní výbor. V domněnce, že se patrně jednalo o vážnější zdravotní problémy, nás utvrzuje fakt, že se tato dovolená, původně vyměřená na období od 8. října 1931 do 15. ledna 1932,³⁶² protáhla o celé dva týdny, do 31. ledna 1932.³⁶³ V této době byla na její místo až do návratu Bohuvěry Chodurové dočasně dosazena Marie Petružálková.

Od 1. února 1932 Bohuvěra Chodurová znovu nastoupila do zaměstnání, kde setrvala až do konce školního roku 1931/1932. Tímto obdobím však její působení ve Zlaté Koruně prakticky skončilo.

Jak vysvítá z dochovaného dopisu okresního školního výboru v Českém Krumlově, po letních prázdninách již na své místo nenastoupila. Touto dobou byla Bohuvěra Chodurová na „*dovolené pro mateřství*“ v trvání od 1. září do 30. listopadu 1932.³⁶⁴ S posledním dnem vyměřené dovolené se však svého místa ve Zlaté Koruně vzdává. Jako oficiální důvod je uvedeno „*pro provdání se*.“³⁶⁵

Učitelem, který strávil ve Zlaté Koruně poměrně významnou část 30. let, byl František Veis. Jeho působení ve zlatokorunské škole začíná 1. července 1932. Předtím působil jako definitivní učitel v Chorušicích, nacházejících okrese Mělník, avšak Zlatá Koruna a její malebné okolí mu nebylo cizí. Byl totiž rodákem z nedalekých Plešovic, které spadají pod zlatokorunskou obec.³⁶⁶ Jeho působení ve Zlaté Koruně však poznamenala osobní tragédie.

Onou smutnou událostí bylo náhlé úmrtí jeho ženy v září roku 1935. Jejich manželství bohužel trvalo přibližně pouhé tři roky. Na základě dochovaných dokumentů Františka Veise se lze domnívat, že se vzali v prvních měsících jeho působení ve Zlaté Koruně. František Veis se tak ve svých devětadvaceti letech stal vdovcem a smrt milované ženy jím pochopitelně značně otrásla. Z dopisu řídicího učitele Rudolfa Khuna zaslaném Okresnímu školnímu

³⁶¹ tamtéž

³⁶² SOkA Český Krumlov, Š -52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, Chodurová, roz. Lebedová 1929 - 32, Bohuvěra Chodurová-Lebedová. Zdravotní dovolená, 11. prosince 1931

³⁶³ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i.č. 396, sign. III/1, Chodurová, roz. Lebedová 1929 - 32, Bohuvěra Lebedová, uč. čekatelka ve Zlaté Koruně. Nemoc., 31. října 1931

³⁶⁴ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, Chodurová, roz. Lebedová 1929 - 32, Dovolená pro mateřství., 6. října 1932

³⁶⁵ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, Chodurová, roz. Lebedová 1929 - 32, Vzdání se místa pro provdání se, 25. listopadu 1932

³⁶⁶ SOkA Český Krumlov, Š - 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 150 A

výboru v Českém Krumlově: „*Učitel Fran. Veis náhlým úmrtím své choti nervově tak zhroucen, že nemůže vyučovati. V úctě podepsaná správa školy prosí jeho jménem o laskavé udělení kratší dovolené ke zotavení, jelikož dovolená tři dnů – udělená správou školy – jest nepostačitelná.*“³⁶⁷ Nadřízený orgán v tomto případě projevil pochopení pro nastalou situaci a povolil dovolenou do 5. října.³⁶⁸

Jak vyplývá z dalších dokumentů, František Veis devět dní po opětovném nástupu do školy, onemocněl „*anginou s vysokými horečkami,*“³⁶⁹ takže do školy nejspíš nastoupil až 22. října. Jeho zdravotní problémy však pokračovaly. V únoru následujícího roku onemocněl zánětem okostice. Toto bolestivé onemocnění jej z vyučování vyřadilo až do 9. března 1936.³⁷⁰

Téhož roku, od 1. září 1936, odchází na místo zatímního učitele v nedaleké Křemži, čímž jeho působení ve Zlaté Koruně prakticky končí.³⁷¹

Nyní se zaměříme na pedagogy a pedagožky, jež působili ve Zlaté Koruně po dobu poněkud kratší než většina výše zmíněných. O hospitantu Jiřím Pokorném či výpomocné učitelce Marii Petružálkové jsme se již zmiňovali. Tito však nebyli zdaleka jedinými. Učitelé a učitelky, o kterých budeme na následujících řádcích hovořit, na námi sledované obecné škole působili často pouhých několik měsíců. To však neznamená, že by jejich osudy nebyly pro tuto práci zajímavé.

Podívejme se nejprve na krátkodobé změny v učitelském sboru v průběhu 20. let

V souvislosti s dlouhodobou nepřítomností někdejší učitelky ženských ručních prací Kateřiny Bednářové, jsme zmínili jméno zastupující industriální učitelky Ludmily Beranové.

Pokud blíže nahlédneme do její složky, nalezneme v ní řadu pozoruhodných fakt. Na prvním místě nás zaujme, že Ludmila Beranová neabsolvovala čtyřletý učitelský ústav, nýbrž tzv. industriální kurz, a to v letech 1917 – 1918.³⁷² S tím souvisí i další nesrovnalost, týkající se zaměření této učitelky.

V její složce se totiž dochovaly dva tzv. osobní výkazy. První z nich uvádí, že Ludmila Beranová byla „*způsobila*“³⁷³ k výuce na měšťanských školách, zatímco druhý osobní výkaz

³⁶⁷ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, F. Veis 1931 – 36, Frant. Veis – dovolená, 26. září 1936

³⁶⁸ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, F. Veis 1931 – 36, Frant. Veis – dovolená, 26. září 1936

³⁶⁹ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, F. Veis 1931 – 36, 16. října 1935

³⁷⁰ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, F. Veis 1931 – 36, Frant. Veis, onemocnění, 27. února 1936

³⁷¹ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, F. Veis 1931 – 36, Ustanovení do Křemže., 31. srpna 1936

³⁷² SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, L. Beranová 1920 – 23, Osobní výkaz

³⁷³ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, L. Beranová 1920 – 23, Osobní výkaz, 28. června 1918

v kolonce „*Vysvědčení způsobilosti*“ uvádí „*způsobilost*“ pro školy obecné.³⁷⁴ Datum vykonání zkoušky je v obou případech stejný – 28. června 1918. K druhé variantě, tedy ke „*způsobilosti*“ pro obecné školy, se přiklání kronika školy, kde se praví, že „*prodělala indiv. kurz v Českých Budějovicích, kdež podnikla zkoušku pro školy obecné roku 1918.*“³⁷⁵

Co je však z našeho pohledu více zářející, ze záznamu o působení ve školství se dozvídáme, že škola ve Zlaté Koruně, kam nastoupila 1. října 1920,³⁷⁶ byla jejím prvním působištěm. Na tomto faktu zdánlivě není nic neobvyklého, nicméně Ludmila Beranová se narodila v Plavnicích u Kamenného Újezda 8. září roku 1893.³⁷⁷ Když přišla do Zlaté Koruny, bylo tedy jí dvacet sedm let, ve věku, kdy mnozí její kolegové měli za sebou již sedm či osm let praxe v oboru. Kde pracovala předtím, než se přihlásila do industriálního kurzu, prameny neuvádějí. Svým na svou dobu pozdním nástupem do učitelské praxe se poněkud odlišuje od svých kolegů, kteří svou profesní dráhu často začínali ve věku devatenácti či dvaceti let.

Ludmila Beranová však nebyla zdaleka první novou mladou tváří ve zlatokorunském pedagogickém sboru.

Za někdejšího dlouholetého řídícího učitele Václava Mikyšku nastoupila 10. října 1919 do Zlaté Koruny mladičká výpomocná učitelka Marie Černá. Narodila se 27. října 1900 v jihočeských Vodňanech. V době nástupu na její první učitelské místo jí bylo necelých dvacet let. Jak dlouho ve Zlaté Koruně pracovala prameny neuvádějí, je však pravděpodobné, že s koncem školního roku 1919/1920 ze zlatokorunské školy odešla.³⁷⁸

Na začátku následujícího školního roku se ve Zlaté Koruně v rychlém sledu objevují tři nové mladé výpomocné učitelky – Julie Štěpánková (*1898), Marie Kořenská (*1900) a Vlasta Pipeková (*1900).

Působení Julie Štěpánkové ve zlatokorunské škole nemělo dlouhého trvání. Na své místo nastoupila od 1. září 1920,³⁷⁹ avšak již 13. září učinila okresní školní rada rozhodnutí, na jehož základě byla Julie Štěpánková přesunuta za obecnou školu ve Velešíně.³⁸⁰ Náhradou za Julii Štěpánkovou byla do Zlaté Koruny přidělena výše zmíněná Vlasta Pipeková.

³⁷⁴ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, L. Beranová 1920 – 23, Osobní výkaz, 28. června 1918

³⁷⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 116 A

³⁷⁶ SOkA Český Krumlov, Š - 52 i.č. 396, sign. III/1, L. Beranová 1920 – 23, Osobní výkaz, 1. října 1920

³⁷⁷ SOkA Český Krumlov, Š - 52 i.č. 396, sign. III/1, L. Beranová 1920 – 23, Osobní výkaz

³⁷⁸ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, M. Černá 1920, Osobní výkaz

³⁷⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 114 B

³⁸⁰ tamtéž

Nejmladší z této trojice, Marie Kořenská, byla do zlatokorunské školy ustanovena od 13. září 1920³⁸¹ jako náhrada za výše zmíněného Theodora Sládka, který tou dobou stále ještě pracoval jako zástupce správce školy ve Chmelné. Její působení ve Zlaté Koruně, patrně plánované na dobu velmi krátkou, se však z důvodů, které jsme výše zmínili v souvislosti s dlouho odkládaným nástupem Theodora Sládka do služby, protáhlo až do konce školního roku 1920/1921. Spolu s Vlastou Pipekovou skončila ve stejný den – 30. června 1921.³⁸²

První den nového školního roku 1921/1922 do školy ve Zlaté Koruně nastoupil první nový učitel – František Drexler.³⁸³

Ve zdejší škole pracoval do 1. září 1923³⁸⁴, poté nastoupil jako definitivní učitel v nedaleké Černici.

Po delším období relativní stability pedagogického sboru, kdy jedinou změnou bylo působení černické učitelky Marie Čížkovské, která vyučovala ve školním roce 1924/ 1925 československému náboženství,³⁸⁵ přichází v říjnu roku 1925 výše zmíněná Eleonora Zimmerhaklová, která následujícího roku odchází. Jako náhrada za ní nastoupila do Zlaté Koruny učitelka ženských ručních prací Marie Landová, jejíž pobyt v místní obecné škole skončila již 30. června roku 1927.³⁸⁶

Školní rok 1927/1928 se z pohledu této části práce jeví velmi zajímavým a především rušným.

V září 1927 přichází do Zlaté Koruny dvě nové učitelky, a to: Karla Sekyrová, roz. Picková (nástup 1. září)³⁸⁷ a Marie Nebřenská (nástup 19. září).³⁸⁸

Obě učitelky působily ve Zlaté Koruně v daném školním roce pouze krátce, Marie Nebřenská nastoupila 1. ledna 1928 do Netřebic.³⁸⁹ Již měsíc na to, 1. února, byla Karla Sekyrová ustanovena do Černice.³⁹⁰ Na rozdíl od Marie Nebřenské do Zlaté Koruny vrátila, a

³⁸¹ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, M. Kořenská 1920 – 21, Osobní výkaz, 13. září 1920

³⁸² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 119 A - B

³⁸³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 119B

³⁸⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 124 A

³⁸⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 128 A

³⁸⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 133 B

³⁸⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 134 A

³⁸⁸ tamtéž

³⁸⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 134 B

³⁹⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna , s. 135 A

to 1. září 1930 jako náhrada za přestoupivšího Rudolfa Poláka. Její druhé zlatokorunské působení však bylo přerušeno zdravotními problémy, na jejichž základě nastoupila dovolenou od 1. ledna 1931.³⁹¹ Jak nám dokládají záznamy z kroniky školy, její zdravotní stav ji ze školní služby vyřadil dlouhodobě, pravděpodobně do konce školního roku 1930/1931.

Svědčí o tom jednak zavedení tzv. polodenního vyučování ve zlatokorunské škole, které trvalo od 1. ledna do 1. února 1931,³⁹² kdy se ve výuce střídala III. a IV. třída, jednak působení výpomocného učitele Jana Krnínského, jež nastoupil jako náhrada za ni a který zde pracoval až do konce června 1931.³⁹³

Nepříliš dlouhé druhé působení Karly Sekyrové posledním červnovým dnem skončilo. Od 1. července 1931 již byla zaměstnána jako definitivní učitelka na obecné škole v Plavě na Českobudějovicku.³⁹⁴

Vraťme se však ještě do pestrého školního roku 1927/1928.

Na místa učitelek Marie Nebřenské a Karly Sekyrové přichází již několikrát zmíněná Eleonora Zimmerhaklová a výpomocný učitel Petr Zimmermann. Ten do Zlaté Koruny přišel z obecné školy v Brloze a pracoval zde až do konce června 1928.³⁹⁵

1. září roku 1928³⁹⁶ přichází poprvé do Zlaté Koruny výpomocná učitelka Albína Vedralová a působí na místní škole do 30. června 1929.³⁹⁷ Do Zlaté Koruny se vrátila ve druhé polovině 30. let, avšak nejdůležitější pozici v místní obecné škole zastávala až ve 40. letech. Proto se jejím osudům budeme věnovat až později.

30. léta, stejně jako desetiletí předchozí, jsou provázena příchody a odchody učitelů, jejichž působení ve Zlaté Koruně bylo krátkodobého rázu.

V září roku 1930 odchází ze zdravotních důvodů na dovolenou do konce ledna 1931 dlouholetý člen pedagogického sboru Josef Dvořák. Z tohoto důvodu bylo zavedeno polodenní vyučování, které trvalo až do 11. října 1930.³⁹⁸ V ten den totiž nastoupila

³⁹¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 144 B

³⁹² tamtéž

³⁹³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 146 B

³⁹⁴ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, K. Sekyrová, roz. Picková 1927 – 31, Karla Sekyrová Picková. Ustanovení def. uč. v Plavě, 5. září 1931

³⁹⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 135 B

³⁹⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 136 B

³⁹⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 137 B

³⁹⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 143 B

výpomocná učitelka Emilie Vodičková z jihočeského Říмова. Podobně jako několik dalších zlatokorunských učitelů, pracovala i ona ve Zlaté Koruně vícekrát.

Výše zmíněný zástup za Josefa Dvořáka byl jejím prvním působením na místní škole. Navzdory tomu, že se tento učitel v únoru roku 1931 vrátil, vyučovala Emilie Vodičková ve Zlaté Koruně až do konce června 1931.³⁹⁹

Podruhé do zlatokorunské školy nastoupila 1. září 1931 jako zástup za učitele Rudolfa Khuna. Toto její působení trvalo až do konce června roku 1932.

Potřetí byla na místní školu dočasně jmenována v září roku 1933⁴⁰⁰ a pracovala zde až do odvolání, které bylo okresním školním výborem vyhlášeno 25. května 1934.⁴⁰¹

V září roku 1930, kvůli onemocnění Eleonory Zimmerhaklové, přichází do Zlaté Koruny na výpomoc učitelka ženských ručních prací Marie Bezchlebová, která tou dobou vyučovala v Černici a Mirkovicích. Jak dlouho přesně na místní škole pracovala se z kroniky školy, ani z osobní složky nedozvídáme. Jistě však víme, že od 25. února do 25. dubna 1931⁴⁰² za jejího vedení probíhalo bezplatné stravování žáků ze sociálně slabých rodin. Je tak pravděpodobné, že na zdejší škole pracovala až do konce školního roku.

Na počátku školního roku 1931/1932 jsou do Zlaté Koruny jmenovány tři pedagožky a jeden pedagog. Kromě výše zmíněných Emilie Vodičkové a Bohuvěry Chodurové, byl na zdejší obecnou školu již podruhé přidělen učitel z Horní Suché Jan Krnínský (na místo uvolněné odchodem Marie Andrlíkové), jehož služba zde také výnosem z 27. května 1932 skončila, a Božena Štíchová, učitelka ženských ručních prací, která nastoupila (na rozdíl od ostatních) až 21. září.⁴⁰³

Božena Štíchová rovněž nepůsobila ve Zlaté Koruně naposledy. Pracovala zde i na počátku roku následujícího, avšak pouze do 1. října, kdy odešla na třeboňsko.⁴⁰⁴ Za ní od téhož dne byla na místní školu ustanovena učitelka ženských ručních prací Marie Potužníková.

V osobě této pedagožky získala konečně zlatokorunská škola na několik následujících let stabilní členku sboru s touto aprobací.

³⁹⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 146 A

⁴⁰⁰ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, E. Vodičková 1930 – 37, Věc: Emilie Vodičková, výpomoc. učít. v Kremže., Ustanovení výpomoc. učít. ve Zlaté Koruně, 1. září 1933

⁴⁰¹ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, E. Vodičková 1930 – 37, Emilie Vodičková, zproštění, 25. května 1934

⁴⁰² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 146 A

⁴⁰³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 147 A

⁴⁰⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 150 B

Dne 1. července 1932 byla spolu s výše zmíněným Františkem Veisem do Zlaté Koruny přijata jako definitivní učitelka Anna Baštýřová.⁴⁰⁵

V době nástupu do místní obecné školy měla za sebou poměrně slušnou profesní dráhu, jejíž podstatnou část prožila ve Staších na Sušicku. Ve Zlaté Koruně pracovala tři roky. Poté odešla na obecnou školu ve Křemži.

V září roku 1932 navíc nastoupila výpomocná učitelka Helena Šimková. Byla povolána jako záskok za výše zmíněnou Bohuvěru Chodurovou, která byla tou dobou na dovolené spojené s narozením potomka. Kronika ani osobní složka Heleny Šimkové přesné datum ukončení jejího působení ve Zlaté Koruně neuvádí. Posledním záznamem v její osobní složce je dopis zasláný okresním školním výborem v Českém Krumlově zlatokorunské škole z 16. března 1933, ze kterého vyplývá, že zde Helena Šimková tou dobou stále ještě pracovala.

Vzhledem k tomu, že Bohuvěra Chodurová na své místo již nenastoupila, můžeme se domnívat, že Helena Šimková na zdejší škole pracovala až do konce června roku 1933.

V říjnu 1932 také získala obecná škola nového učitele římsko-katolického náboženství – P. Františka Domorázka, který se místa duchovního správce ve zlatokorunské obci 1. října 1932 a svou první vyučovací hodinu v novém působišti odučil 10. října.⁴⁰⁶

Již 1. listopadu následujícího roku však odchází, aby se ujal místa děkana v Chýnově. Nahrazuje jej farář z nedaleké Černice P. Josef Bouza.⁴⁰⁷ Jinak se v průběhu školního roku 1933/1934 z hlediska učitelského sboru nepříhodilo nic, o čem by jsme se nezmínili výše. Závěr školního roku však přece jen jednu změnu v pedagogickém sboru přinesl.

Zemská školní rada v Praze totiž ustanovila svým výnosem na místní školu definitivně učitelku Ludmilu Jakubcovou, která sem nastoupila dnem 1. července 1934.⁴⁰⁸ V této době měla již za sebou působení na místě definitivní učitelky v Šumavských Hošticích, obecné i občanské škole v Lhencích.⁴⁰⁹

Školní rok 1934/1935 v zásadě změny nepřinesl příliš změn, pouze do školy nastoupila hospitantka Božena Kořenská, čerstvá absolventka učitelského ústavu v Českých

⁴⁰⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 150 A

⁴⁰⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 150 B

⁴⁰⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 151 A

⁴⁰⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 154 A

⁴⁰⁹ SOkA Český Krumlov, Š - 52 i.č. 396, sign. III/1, Jakubcová 1934 - 35, Osobní výkaz, 15. srpna 1926, 30. června 1931

Budějovicích, která zde působila ve dvou obdobích, a to od 15. prosince 1934 do 23. února 1935, resp. od 1. května 1935 až do 28. června 1935.⁴¹⁰

První den školního roku 1935/1936 nastoupily do Zlaté Koruny dvě výpomocné učitelky – Olga Zabilková a Anna Černá. Ani jedna z nich však ve zdejší škole neabsolvovala kompletních deset měsíců výuky.

Působení Olgy Zabilkové bylo přerušeno po celý prosinec 1935, jelikož zastupovala řídícího učitele obecné školy v Mirkovicích na Českokrumlovsku. Od 1. ledna znovu nastoupila na své určené místo, kde pracovala až do konce června 1936.⁴¹¹

Anna Černá pracovala ve Zlaté Koruně do 31. března 1936, poté ze svého místa přestoupila na obecnou školu ve Křemži.⁴¹²

Jarmila Svačinová byla další novou tváří sboru, která se v daném školním roce ve zlatokorunské obecné škole objevila. Nejprve byla ustanovena jako náhrada za v prosinci nepřítomnou Olgu Zabilkovou, avšak své místo kvůli zdravotním problémům nenastoupila, a tak začala vyučovat až do 1. dubna 1936, kdy odešla Anna Černá.⁴¹³ Jarmila Svačinová však zůstala ve Zlaté Koruně jako zatímní učitelka až do 40. let.

Pokud se ještě vrátíme do roku 1935, nalezneme v českokrumlovském archivu složky dvou učitelek, o nichž se jindy velmi podrobná kronika školy nezmiňuje. Jedná se o Emilii Slukovou, která dle lístku okresního školního inspektora z Českých Budějovic, do služby nastoupila 1. září 1935,⁴¹⁴ a Marii Krajevskou, jejíž zaměstnání na námi zkoumané škole je poměrně kuriózní.

Byla totiž rozhodnutím okresního školního výboru v Českém Krumlově přesunuta ze školy v Holubově na Českokrumlovsku do Zlaté Koruny ze dne 30. června 1935.⁴¹⁵ Svou službu nastoupila den na to, avšak následující měsíc – 8. srpna 1935⁴¹⁶ – byla rozhodnutím následujícím odeslána na školu v Hrdějovicích na Českobudějovicku, kam nastoupila 1. září 1935.⁴¹⁷ Ve Zlaté Koruně tak nevyučovala jediný den.

⁴¹⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 150 A

⁴¹¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 158 A

⁴¹² tamtéž

⁴¹³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 158 A

⁴¹⁴ SOkA Český Krumlov, Š - 52 i.č. 396, sign. III/1, E. Sluková, Slečna Emilie Sluková nastupuje 1./9. 1935 na obecnou školu ve Zlaté Koruně, 31. srpna 1935

⁴¹⁵ SOkA Český Krumlov, Š -52, karton 4, i.č. 396, sign. III/1, M. Krajevská 1935, Věc: Přihlášení službou do Zlaté Koruny, 19. června 1935

⁴¹⁶ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, M. Krajevská 1935, Definitivní ustanovení Marie Krajevské do Hrdějovic, 23. srpna 15

⁴¹⁷ tamtéž

V následujícím školním roce se ve zlatokorunském učitelském sboru objevily dvě nové učitelky, které se měly stát stabilními členkami sboru. Jedná se o Albínu Vedralovou, která zde již v minulosti krátce působila, a Otýlii Formánkovou. Převážná část jejich působení zde spadá do 40. let, proto se jim budeme blíže věnovat v následující kapitole.

V posledním školním roce touto kapitolou sledovaného období – 1937/1938 – přišly do místní školy (nastoupily 1. února)⁴¹⁸ na krátkou dobu dvě nové pedagožky: Marie Dupalová a Marie Šmejkalová.

Marie Dupalová zde pracovala jako výpomocná učitelka, přičemž ve stejné pozici pracovala na několika místech na okresech Českokrumlovském a Budějovickém. Z jejího osobního výkazu vyplývá, že jejím rodištěm byla Szezakowa v Polsku, kde se roku 1913 narodila. Patrně zde však dlouho nepobyla, neboť prvních pět tříd obecné školy již vychodila v Českých Budějovicích.⁴¹⁹ Ve Zlaté Koruně učila do konce dubna 1938, kde se ze zdravotní dovolené vrátila Jarmila Svačinová, za kterou byla ustanovena.

Marie Šmejkalová nastoupila jako výpomocná učitelka ženských ručních prací a působila zde do konce školního roku devět hodin týdně.⁴²⁰

V obecné škole ve Zlaté Koruně se během poměrně krátkého období necelých dvaceti let vystříдалo či objevilo více než tři desítky učitelů a učitelek. Někteří strávili v místní škole dlouhé roky, jiní zde pracovali několik let, působení mnohých nebylo delší než pouhých několik měsíců. Pokud si shrneme data a informace, které se nám dochovaly v materiálech školy, vyjdou na světlo poměrně zajímavé informace.

Co se týče náboženského vyznání učitelů, zdá se, že se převážná část se hlásila ke římsko – katolické víře. Víme však jistě, že poslední řídící učitel meziválečného období Rudolf Khun, se přihlásil k novému náboženství československému.⁴²¹

Údaje o předchozím vzdělávání učitelů nám ukazují, že naprostá většina pedagogů působících ve Zlaté Koruně před svým nástupem do školství získala své učitelské vzdělání na učitelských ústavech v Českých Budějovicích. Přesto však najdeme několik výjimek či zajímavých případů, kdy studijní příprava na povolání neprobíhala po tradiční ose: obecná škola – měšťanská škola – učitelský ústav.

Uvedme například Marii Nebřenskou, která se po občanské škole vzdělávala nejprve na dívčím reálném gymnáziu v Českých Budějovicích a učitelský ústav studovala pouze

⁴¹⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 164 A

⁴¹⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karta 4, i. č. 396, sign. III/1, Osobní výkaz Marie Dupalová

⁴²⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 164 A

⁴²¹ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 396, sign. III/1, Khun 1929 - 36, Osobní složka

externě,⁴²² výpomocného učitele Josefa Růžičku, jenž studoval na „reálce“ v Písku, či dlouholetého člena sboru zlatokorunské školy Rudolfa Khuna, který své pedagogické vzdělání získal v Příbrami.

Co se týče studijní dráhy řídicích učitelů, zjišťujeme zajímavou skutečnost. Jediným řídicím učitelem, který získal učitelské vzdělání v Českých Budějovicích byl Václav Mikyška. Petr Vadlejch, Josef Dvořák i Rudolf Khun studovali učitelský ústav v Soběslavi.

Posledním aspektem, na který se v této podkapitole zaměříme, je věk učitelů a učitelek zlatokorunského sboru, resp. v kolika letech pedagogové a pedagožky do Zlaté Koruny nastupovali.

Všechna data narození pedagogů zlatokorunské školy v meziválečném období se nedochovala, avšak ta, která dnes známe, nám do jisté míry poskytnout představu o stáří (či mládí) sboru.

Hlavními postavami školy ve 20. letech byli zdejší dlouholetí učitelé Petr Vadlejch (*1868), Josef Dvořák (*1882) a Rudolf Polák (*1885). Petr Vadlejch se v roce 1920, ve svých dvaapadesáti letech stal řídicím učitelem a hlavní autoritou sboru, jíž v práci pomáhali zmínění zkušení třicátníci.

Ke starším pedagogům jistě patřila i Kateřina Bednářová. Usuzujeme tak především ze skutečnosti, že se roku 1925 odebrala na trvalý odpočinek.

Ostatní učitelé a učitelky, působící ve Zlaté Koruně ve 20. letech, nastoupili v době, kdy jim ještě nebylo ani třicet let.

Co se týče doby odsloužené v místní škole v letech 1920 - 1930, vévodí jim Theodor Sládek (*1894), který sem nastoupil ve svých šestadvaceti letech.⁴²³

Většině pedagožek, které se ve škole ve 20. letech objevily, však nebylo v době nástupu ani pětadvacet let. Nejmladší z nich, učitelka Marie Černá (*1900), nastoupila těsně před svými devatenáctými narozeninami.⁴²⁴

Na přelomu desetiletí odchází během krátké doby dlouholetí členové sboru a sbor tak během krátké doby ztratil svou stabilní část. Až na řídicího učitele Rudolfa Khuna (*1878) se

⁴²² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 134 B

⁴²³ SOkA Český Krumlov, Š – 23, Národní škola Černice (1260) 1883 – 1940, s. 215.
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/803> (20 2. 2012)

⁴²⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 111 B

ve zdejší škole neobjevil v letech 1930–1938 učitel, který by zde působil stabilně po dobu delší než pět let. I nadále do místní školy nastupují učitelé a učitelky ve věku mezi jednadvaceti až dvaatřiceti lety.

Jak je z výš zmíněného zřejmé, složení učitelského sboru v námi sledovaném dvacetiletí je velmi nestabilní, a to především ve 30. letech.

Každá skutečně efektivní instituce potřebuje, kromě řady dalších aspektů, především stabilní obsazení na nejdůležitějších postech, jakými bezesporu učitelská místa ve škole jsou. Pokud si uvědomíme, že každý pedagog má svůj více či méně specifický přístup, dojdeme k názoru, že výraznou fluktuací učitelů v tomto období trpěly různé stránky školního života, především však výuka a výchova žáků školy.

4. 3. 4. Žactvo školy v daném historickém období

Většina výše zmíněných událostí se nějakým způsobem dotkla žáků školy, zejména oslavy nejruznějších svátků a připomínky slavných výročí. Pro chlapce a dívky samotné bylo patrně nejzajímavější postupné, dnes již celkem samozřejmé, zapojení médií do výchovy, jako bylo ochotnické divadlo či zmíněná filmová představení a poslech rozhlasu.

Tyto nové aspekty ve výchově byly využívány především k předávání vlasteneckých hodnot nové republiky a v době ohrožení Československa ve druhé polovině 30. let sehrávaly, spolu s příležitostnými projevy učitelů, důležitou úlohu.

Využití médií však není nutné považovat za nějaký naprosto zásadní rozdíl v životě žáků. Poslech rozhlasu, filmová a divadelní představení byla událostmi velmi svátečními. Každodenní život dětí do obecné školy ve Zlaté Koruně docházejících se od převratu v roce 1918 v zásadě změnilo pouze málo.

Ve výuce se téměř jistě musel projevit zásadní propad v počtu žáků ve škole, ke kterému došlo během velmi krátké doby a který se zastavil až roku 1925 na 146 žácích.⁴²⁵ Z vývoje počtu žáků v době První republiky (viz. 14. 1. GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PROMĚN POČTU ŽÁKŮ, GRAF 2.) je tato skutečnost více než evidentní. Přitom ještě začátkem roku 1919 bylo do školy docházelo téměř tři sta žáků.⁴²⁶

⁴²⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s.130 B

⁴²⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s.111 A

Od začátku školního roku 1926/1927 se však počet žáků ustálil mezi 155 (v září roku 1937)⁴²⁷ a 185 (v září roku 1929)⁴²⁸ žáky.

V pedagogice obecně platí poučka, že kvalita výuky je nepřímo úměrná počtu žáků ve třídě, jinými slovy: Méně žáků = větší možnost individualizace výuky. Musíme si však přiznat, že i přes snížení počtu žáků téměř na polovinu, k němuž došlo od roku 1918, můžeme v případě prvorepublikové zlatokorunské školy (např. na počátku školního roku 1930/1931 sem docházelo do každé ze čtyř tříd v průměru 43 žáků) o individualizaci výuky hovořit jen velmi rezervovaně.

Vedení školy i nadřízené orgány si uvědomovaly špatnou situaci ve třídách a snažily se v rámci daných zákonných i prostorových možností na tyto podmínky reagovat různými způsoby.

Jednou z možností bylo spojování žáků různých ročníků v jedné třídě, jako např. v září roku 1930, kdy byl ve II. třídě spojen druhý s osmým školním rokem a ve IV. třídě třetí se šestým (ten měl pouze 4 žáky).⁴²⁹ Poměrně často se ve Zlaté Koruně podařilo zřizovat tzv. „zatímní pobočku“, dnes bychom užili výrazu paralelní třída.

První zatímní pobočku se podařilo zřídit na začátku školního roku 1920/1921 při II. třídě školy.⁴³⁰ Ta zde trvala až do září roku 1923, kdy byla pro nesplnění kvóty pro zřízení pobočky (75 žáků na třídu) zrušena.⁴³¹ K znovu otevření pobočky (zřízené v budově bývalé sirkárny ve Zlaté Koruně) při II. třídě došlo znovu až 1. prosince 1929, a to pouze do konce školního roku.⁴³² V první polovině 30. let se znovu podařilo vytvořit pobočky při III. třídě (v říjnu roku 1931)⁴³³ a II. třídě v srpnu roku 1932. Obě tyto pobočky byly povoleny pouze pro daný školní rok.

Nyní obraťme svou pozornost do statistických údajů směrem k sociálním poměrům žáků školy, jež jsou v zásadě klíčem k dalším aspektům života školy.

⁴²⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 138 A

⁴²⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 162 B

⁴²⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 143 A

⁴³⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 113 B

⁴³¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 123 B

⁴³² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 113 B

⁴³³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 150 A

V kapitole zabývající se situací školy v letech 1. světové války jsme se zmínili o tom, že počet žáků na konci školního roku byl ve většině případů nižší než na jeho začátku. Následný údaj je často provázen formulkou: „*Na konci školního roku zbylo po odečtení jinou školu navštěvujících, vystouplých a předčasně propuštěných žáků ...*“⁴³⁴ Pro nás jsou nyní důležité žáci „*vystouplí a předčasně propuštění*“.

Odpověď na otázku „*Proč tak často k předčasným odchodům ze školy docházelo?*“, nám dávají žádosti rodičů žáků, které se dochovaly v materiálech školy.

Ve výše zmíněných dokumentech nalezneme řadu dopisů, v nichž rodiče žádají o předčasné propuštění dětí ze školy. Uváděné důvody se prakticky vždy týkají obtížné sociální situace rodiny. Pro názornou ilustraci si nastiňme příběh rodiny Ruprechtů z blízkého Rájova.

Ruprechtovi přišli do Rájova někdy mezi roky 1915–1921 z Německa. Jejich těžká sociální situace plynula především ze skutečnosti, že hlava rodiny, František Ruprecht, otec čtyř dětí, byl zajat na ruské frontě a k rodině se vrátil až 6. ledna 1922.⁴³⁵ Poté byl nezaměstnaný a pro něj i jeho manželku Helenu nebylo možné důstojným způsobem zajistit svým dětem obživu. Proto se snažili její část přesunout na bedra svých dospívajících ratolestí. Postupně využili možnosti „*přeškolení*“, dočasné úlevy od školní docházky a předčasné propuštění ze školy.

Poprvé podala Helena Ruprechtová žádost o dočasnou úlevu ze školní docházky pro svou dceru Marii na jaře roku 1920. Z dopisu okresní školní rady z 21. května 1920 plyne, že její dceři nakonec byla školní docházka prominuta do 31. října téhož roku.⁴³⁶

Druhou žádost, týkající se přeškolení dítěte ze zlatokorunské školy na školu jinou, podala Helena Ruprechtová patrně v dubnu či květnu 1922. Šlo o odchod syna Jana do Českého Krumlova k příbuzným a bylo třeba, aby byl ze školy přehlášen jinam.⁴³⁷ Následujícího roku podal sám František Ruprecht v březnu roku 1922. Žádal o uvolnění své dcery Anny od školní docházky pro letní měsíce, počínaje 1. květnem 1922.⁴³⁸ Další dopis z 6. dubna 1923, tentokrát psaný Helenou Ruprechtovou, již žádal propuštění Anny ze školy. Její matka své přání zdůvodňovala následovně: „*Jsem chudá, jen na výdělek rukou odkázána a musím dáti*

⁴³⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s.102 A

⁴³⁵ SOkA Český Krumlov, Š -52, karton 6, i. č. 405, sign. IV/4 – 3, Ruprecht František, dělník z Rájova čís. 3. Žádost Okresní školní radě v Čes. Krumlově, 14. března 1923

⁴³⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 405, sign. IV/4 – 3, Ruprechtová Marie, úleva, 21. května 1920

⁴³⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 402, sign. IV/3

⁴³⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 405, sign. IV/4 – 3, Ruprecht František, dělník z Rájova čís. 3. Žádost Okresní školní radě v Čes. Krumlově, 14. března 1923

*dceru sloužiti, ježto živiti ji nemohu. Žádný hospodář nechce mi ji se školou do služby přijmout. Proto prosím, aby byla ze školy propuštěna ježto chodí 8 roků do školy.*⁴³⁹

Praxe předčasného propouštění žáků i žákyň nebyla ničím výjimečným a v dokumentech školy nalezneme i několik seznamů žáků, kteří byli k předčasnému propuštění navrženi. Například roku 1920 to bylo 17⁴⁴⁰ a roku 1922 12 žáků.⁴⁴¹ Jak dokládají starší listiny, docházelo k předčasnému propouštění žáků i v době před 1. světovou válkou.⁴⁴²

O podmínkách, při kterých bylo možno o tento akt požádat, se zmiňuje dopis zaslaný Okresním školním výborem z 18. listopadu 1922 vedení školy ve Zlaté Koruně: *„Na základě výnosu zemské školní rady [...] se oznamuje, že propustiti ze školy mezi školním rokem, lze v přechodné době – až do vydání prováděcích nařízení – jen takové žáky, kteří opravdu vychodili plných osm školních let.*“⁴⁴³ Toto základní pravidlo zůstalo nakonec nezměněno a podle dochovaných dokumentů bylo důsledně dodržováno, což dokládá zamítnutí žádosti Jakuba Bohatého, občana nedalekých Plešovic, který žádal o předčasné propuštění své dcery Marie.⁴⁴⁴

Prakticky stejné okolnosti byly často faktickou příčinou „přeškolení“, nebo-li přechod žáka na jiný ústav. Tento způsob byl v podstatě použit v případě výše zmíněného Jana Ruprechta. Stejně jako předčasné propouštění, ani přeškolení nebylo ničím zvlášť výjimečným a v dokumentech školy se tyto žádosti často objevují.

Této možnosti, jak zajistit svým dětem obživu, využila celá řada rodin ze Zlaté Koruny a ostatních spádových obcí. Zůstaneme-li u rodiny Ruprechtů, jejich situace byla i přes úlevy a povolení, které jim poskytlo vedení školy i nadřízené orgány, i nadále velice špatná. Z dopisu Heleny Ruprechtové z 6. ledna 1926 vyplývá, že její manžel František rodinu opustil a výživu dětí tak musela zajistit jejich matka. Proto se rozhodla i své čtvrté dítě poslat na službu do zemědělství: *„Z bídy nucena jsem dáti výše zmíněného žáka na službu a proto prosí o povolení přeškolení do Radostic, kde nalezl službu u hospodáře, který by jej do školy*

⁴³⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, Dopis Heleny Ruprechtové Okresnímu školnímu úřadu v Českém Krumlově, 6. dubna 1923

⁴⁴⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 400, sign. IV/1, Výkaz žáků ku předčasnému propuštění navržených, 24. května 1920

⁴⁴¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 400, sign. IV/1, Výkaz žáků ku předčasnému propuštění navržených, 9. června 1922

⁴⁴² SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 400, sign. IV/1, Výkaz žáků ku předčasnému propuštění navržených, 7. července 1902

⁴⁴³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, Propouštění dětí ze školy., 18. listopadu 1922

⁴⁴⁴ SOkA Český Krumlov, Š -52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, Marie Bohatá, propuštění ze školy, 20. dubna 1923

posílal.⁴⁴⁵ Podobné žádosti podávala řada dalších rodin prakticky z celé spádové oblasti. Například rodina Korčáků ze Štěkře, Huspeků ze Zlaté Koruny či Kmochů ze Srnína.⁴⁴⁶

Třetím, neméně obvyklým způsobem, jak ulehčit rodinné situaci žáků, byla dočasná úleva od školní docházky. Podobně jako pro Marii Ruprechtovou, i pro řadu dalších dětí se podařilo vyjednat časově omezené odpuštění školní docházky. Nejčastěji žádali rodiče úlevu pro své ratolesti na období od 1. května,⁴⁴⁷ a to do konce října, resp. začátku listopadu.⁴⁴⁸ Proč je nejfrekventovanějším obdobím právě toto je nasnadě. V letních a podzimních měsících byly děti aktivními účastníky polních prací. V této době se prakticky rozhodovalo o bytí či nebytí sociálně slabých rodin, protože úroda, resp. z ní plnucí výtěžek, byla základem jejich živobytí.

Poměrně častým důvodem pro uvolnění dětí ze školy byla zdravotní indispozice některého člena rodiny, jehož práci v domácnosti bylo nutno nahradit. Důvodem pro uvolnění Marie Draxlerové ze Štěkře bylo narození jejího sourozence a komplikovaný zdravotní stav její matky. Otec rodiny – František Draxler – v dopise psaném 11. listopadu 1924 píše: „*Dle přiloženého lékařského vysvědčení jest manželka má těžce churava následkem 12tého porodu, že ošetřující lékař zapověděl ji, chce-li se rodině zachovati, vykonávati práce spojené se zdviháním třeba i sebemenších předmětů.*“⁴⁴⁹ Dcera Marie se tak měla na příštích několik měsíců matčinou ošetřovatelkou.

Tento případ však ukazuje, že ne všechny žádosti okresní školní výbor v Českém Krumlově vyřizoval kladně. Žádost Františka Drexlera zamítl, patrně proto, že Marie neabsolvovala osm a více let školní docházky, avšak do odpovědi výboru se promítla i jistá míra lidskosti, zvláště v tak závažném případě, jakou je starost o nemocnou a vyčerpanou matku. Za zamítavé stanovisko připsal předseda Ruth následující větu: „*Ponecháváme však správě školy na zváženu, aby dle vlastního uznání některé půldny žákyni omluvila.*“⁴⁵⁰ Podobně se škole nadřízený orgán zachoval i v roce 1928, kdy z důvodu zdravotních problémů své ženy zmíněný František Drexler požádal o úlevu od docházky pro svou mladší

⁴⁴⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 402, sign. IV/3, Dopis Heleny Ruprechtové Okresnímu školnímu výboru v Českém Krumlově, 6. ledna 1926

⁴⁴⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 402, sign. IV/3

⁴⁴⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 405, sign. IV/4 – 3, Ruprecht František, dělník z Rájova čis. 3. Žádost Okresní školní radě v Čes. Krumlově, 14. března 1923

⁴⁴⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52 i.č. 405, sign. IV/4 – 3, Okresnímu školnímu úřadu, 16. března 1922

⁴⁴⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52 i.č. 405, sign. IV/4 – 3, Marie Draxlerová, úleva, 11. listopadu 1924

⁴⁵⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 405, sign. IV/4 – 3, Okresní školní výbor, Úleva., 22. prosince 1924

dceru Růženu. Výbor opět tuto žádost zamítl, nicméně řídícímu učiteli Vadlejchovi doporučil „shovívavost.“⁴⁵¹

Do podobných problémů se v roce 1936 dostala také rodina hospodáře Antonína Nováka, který požádal výbor o úlevu pro svou dceru Annu. Navzdory dobrozdání řídícího učitele Rudolfa Khuna však jakoukoli možnost úlevy okresní školní výbor odmítl.⁴⁵²

Jak vyplývá z výše zmíněných příběhů, sociální situace mnohých žáků byla značně obtížná. Většina dochovaných žádostí o přeškolení, úlevu či předčasné ukončení školní docházky sice spadá do dvacátých let, avšak vzhledem k celosvětové hospodářské krizi ve 30. letech, je prakticky jisté, že se životní podmínky u zlatokorunských žáků v průběhu let příliš nezměnily.

Orgány škoie nadřizené si tuto situaci uvědomovaly a ve spolupráci s vedením ústavu se snažily pomoci alespoň nejchudším žákům. Odtud plynuly různé akce, jež měly za úkol získat nejen peněžní, ale především materiální podporu. V tomto ohledu však nelze v žádném případě opomenout dary jednotlivých mecenášů, kteří se bez nároku na jakoukoli protislužbu rozhodli pomoci.

V následujících odstavcích se zaměříme na nejrůznější formy pomoci, jakými byly například bezplatné stravování žáků, ošacovací akce, pojištění žáků, péči zdravotní, atp. Řada těchto aktivit má svůj původ už v letech před 1. světovou válkou a v prvním dvacetiletí existence Československa, zejména po nástupu celosvětové hospodářské krize, byly důležitou součástí života školy.

Bezplatné stravování žáků z chudých rodin, resp. rodin nezaměstnaných rodičů, patřilo právě k těm aktivitám školy, které měly svůj původ v době Rakouska-Uherska.

Z kroniky ani z dochovaných dokumentů se nedovídáme, zda ve Zlaté Koruně nějaké stravovací akce pro chudé žáky probíhaly. Můžeme se proto domnívat, že na někdejší tradici škola navázala až počátkem 30. let.

Vedení školy se roku 1930 na základě podnětu od České okresní péče o mládež v Českém Krumlově rozhodlo zřídit „stravovací stanici.“⁴⁵³ Vzhledem k tomu, že prakticky rok předtím vypukla celosvětová hospodářská krize, domníváme se, že právě její tvrdý dopad na životní

⁴⁵¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 405, sign. IV/4 – 3, Osvobození od návštěvy školy., 8. února 1928

⁴⁵² SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 405, sign. IV/4 – 3, Ant. Novák, rol. ve Štěkři, Osvobození dítěte od návštěvy školy

⁴⁵³ SOkA Český Krumlov, Š -52, karton 6, i. č. 404, sign. IV/4 – 2, Věc: Státní akce stravovací 1930/31, 12 listopadu 1930

situaci všech vrstev společnosti, zejména dělníků a drobných rolníků, kteří tvořili převážnou část obyvatel Zlaté Koruny a obcí patřících do spádové oblasti místní obecné školy, byl základem myšlenky zřizování bezplatného stravování dětí ze sociálně slabých rodin. Tuto domněnku nám potvrzuje i úryvek dopisu Okresní péče o mládež zaslaný vedení školy ve Zlaté Koruně ze srpna roku 1931: „*Poněvadž podle všech známek i v letošním roce lze očekávat značnou nezaměstnanost ...*“⁴⁵⁴ Odkaz na dlouhotrvající ekonomické potíže ve společnosti je zde jasně patrný.

Československý stát se dostal do závažných ekonomických potíží a nedostatek finančních prostředků se projevil, stejně jako ve všech jiných oblastech společnosti, také ve školství. Českokrumlovská Okresní péče o mládež dala podnět ke vzniku stravovací stanice ve Zlaté Koruně a byla ochotna vyplatit i poměrně zásadní částku 200 Kčs.⁴⁵⁵ Jak však vyplývá z dopisu z 5. ledna 1931, jehož znění si nyní ocitujeme celé, neboť nám mimovolně přináší i další zásadní informace, slíbená pomoc nedorazila v termínu: „*Svého času Vám bylo oznámeno, že zasíláme současně zálohu o státní subvenci stravovací /v listopadu 1930/. Rozhodnutí toto jsme zrušili, jelikož Okresní péče o mládež byla ve finanční tísní. Současně zasíláme Vám poštovní spořitelnou menší zálohu a to z toho důvodu, že stav pokladny se nezměnil a státní subvence dosud nedošla, ba ani ne oznámení, zda-li a v jaké výši bude povolena. Doporučujeme, abyste se pokusili získat mimořádnou podporu od místních spolků a pod. Jakmile bude nám oznámeno příznivé vyřízení žádosti o subvenci státní, ihned Vám dodatek zašleme.*“⁴⁵⁶ Do pokladny zlatokorunské školy k tomuto účelu však zaslal zmíněný orgán pouze polovinu slíbené částky.⁴⁵⁷

Citovaný dopis nám však podává svědectví o zcela zásadním aspektu, bez něž by stravovací stanice prakticky nemohla realizovat jakoukoli činnost. O pomoci místní školní rady, místních spolků, jednotlivých spádových obcí, soukromých hospodářů i drobných přispěvatelů.

Okresní péče o mládež v Českém Krumlově určitou nezanedbatelnou částkou přispívala každoročně, nicméně důležitá část finančních prostředků na fungování bezplatného stravování plynula od výše zmíněných subjektů, ale také z příležitostných sbírek. Na tuto akci byla

⁴⁵⁴ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 6, i. č. 404, sign. IV/4 – 2, Věc: Stravovací akce ve šk. r. 1931 – 32, 16. srpna 1931

⁴⁵⁵ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 6, i. č. 404, sign. IV/4 – 2, Věc: Státní akce stravovací 1930/31, 12 listopadu 1930

⁴⁵⁶ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 6, i. č. 404, sign. IV/4 – 2, Č. j. 16/31., Stravování, 5. ledna 1931

⁴⁵⁷ SOkA Český Krumlov, Š - 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 146 A

věnováno např. 233 Kčs., které se podařilo vybrat u příležitosti představení loutkového divadla,⁴⁵⁸ či 69 Kčs., což byl „dar z dívčího věnečku.“⁴⁵⁹

Nezůstalo ovšem pouze u finančních darů. Díky řídícímu učiteli Rudolfu Khunovi se podařilo přesvědčit hlavy jednotlivých obcí, aby se na akci podílely také naturálními příspěvky: „Mimo to všichni starostové obcí slíbili, že různými naturáliemi akci tu podpoří a také podpořili a umožnili, že stravování dítek ve 3 někdy i ve 4 dnech v týdnu bylo pro nejhorší dobu – do svátků velikonočních – zajištěno.“⁴⁶⁰

Tato věta nám představuje další důležitá fakta, jež se týkají průběhu stravování žáků. Onou „nejhorší dobou“ je míněno období zimních a prvních jarních měsíců školního roku. Na rozdíl od předválečných let, kdy byla tato akce záležitostí doby od počátku ledna do posledních únorových dnů, chystaly se obědy pro nemajetné děti ve 30. letech v podstatně delším časovém úseku. Roku 1931, kdy se tato akce konala poprvé od vzniku republiky, trvalo stravování žáků přesně dva měsíce (25. února–25. dubna),⁴⁶¹ avšak v následujících letech se tato doba pohybovala nejčastěji mezi třemi až čtyřmi měsíci, většinou v období od začátku prosince či ledna zhruba do poloviny dubna. Nejdéle tato akce trvala ve školním roce 1932/1933, a to od 9. listopadu 1932 do 8. dubna 1933.⁴⁶² Jídlo se žákům podávalo v prvním roce stravování dvakrát týdně, později čtyřikrát a v roce 1936 dokonce pětkrát týdně.⁴⁶³ Počet strávníků dosahoval obvykle několika desítek osob, nejvíce bylo opět v citovaném roce 1936, celkem 82 dětí.⁴⁶⁴

Dětem byla dvakrát týdně podávána polévka a ve zbylých dnech mléko a chleba. Dochoval se nám jídelníček z ledna a února 1938, který nám odhaluje, že se vařilo z všeobecně dostupných surovin (rýže, krupice, brambor, hrachu), avšak je zde také jasně patrná snaha o zachování pestrosti stavy, což mělo jistě pozitivní ohlas.

Škola se také svépomocí starala o vaření. To měla na starosti učitelka ženských ručních prací a domácích nauk a žákyně IV. třídy.⁴⁶⁵

⁴⁵⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 155 B

⁴⁵⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 160 B

⁴⁶⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 148 B

⁴⁶¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 146 A

⁴⁶² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 151 A

⁴⁶³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 158 B

⁴⁶⁴ tamtéž

⁴⁶⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 148 A

Stravování žáků se tak stalo pevnou součástí života školních dětí, ale zároveň v jistém smyslu patřilo ke vzdělávání žákyň obecné školy. Plnilo však svůj nejzákladnější cíl: Zajišťovalo především podmínky pro výchovné a vzdělávací působení ze strany pedagogů, neboť pouhý pohled na hierarchii potřeb, zachycenou slavnou pyramidou Abrahama Maslowa, nám potvrzuje, že zajištění stravy, resp. potřeb biologických, je základem pro rozvoj potřeb pro vzdělávání nejdůležitějších – potřeb poznávacích.

Daleko méně častou, avšak obdobnou charitativní činností, byly sbírky a dary v podobě ošacení dětí z chudých rodin.

Kronika školy v podstatě zachycuje pouze jedinou větší akci tohoto druhu, a to ve školním roce 1936/1937, kdy se za pomoci místní školní rady, Okresní péče o mládež, obce Rájov a členů Sociálně demokratické strany dělnické podařilo „obléci“ dvacet sedm dětí ze sociálně slabých rodin,⁴⁶⁶ avšak jak nám dokládají dokumenty školy, nebyla zmíněná sbírka šatů tak docela novou událostí. Důkazy o nich nalézáme z let 1923⁴⁶⁷ a 1924.⁴⁶⁸

V podstatě zde opět hrála zásadní roli Okresní péče o mládež, která hrála roli prostředníka mezi státem a občany, resp. jejich dětmi. Děti, jimž se mělo dostat pomoci, určilo vedení školy. To však neznamenalo, že se vždy podařilo slíbenou pomoc dostat. Svědčí o tom dopis z 12. července 1924 adresovaný Okresní péči o mládež obecné škole ve Zlaté Koruně: „*Jelikož oproti loňsku byla nám letos přidělena polovina žádaných věcí, [...] tentokrát ponecháváme rozdělení oděvních součástí potřebným dle Vašeho vlastního dobrozdání.*“⁴⁶⁹ Řídící učitel tak musel z řad dětí vybrat žáky, pro něž byla tato pomoc skutečně nejakutnější.

Rozdání šatů a prádla sociálně slabým dětem sice nebylo zdaleka tak časté jako výše zmíněné bezplatné stravování, přesto plnilo prakticky stejný účel – zajištění základních podmínek pro výchovu a vzdělávání.

Dalším z prostředků, jak alespoň nějakým způsobem zlepšit sociální situaci žáků obecné školy, bylo pojištění či spoření.

První zmínku o uzavření pojistky žáků, ke kterému došlo za účasti školy, máme ze srpna 1922. Jednalo se o drobný dar ing. Kuboše (či Kubeše), který se rozhodl věnovat třem žákům obecné školy částku 10 Kčs., která se měla stát základem pojistky. Řídící učitel Vadlejšch

⁴⁶⁶ SOkA Český Krumlov, Š - 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 161 A

⁴⁶⁷ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, Ošacovací akce pro děti nezaměstnaných, 29. března 1923

⁴⁶⁸ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, Čj. 44i ošac., 12. července 1924

⁴⁶⁹ tamtéž

proto vybral tři nejpotřebnější: Vojtěcha Chaloupku, Anežku Kovářovou a Annu Trypesovou, k nimž v návrhu připojil poznámku – „úplní sirotci.“⁴⁷⁰

O poněkud systematictějšímu pojišťování žáků nám však kronika podává zprávy až od přelomu 20. a 30. let.

Ve školním roce 1929/1930 došlo snad poprvé k hromadnému pojištění žáků (celkem sto jedenácti) proti „*tělesným úrazům*.“⁴⁷¹ Podobně tomu tak bylo i následující rok, kdy u První české vzájemné pojišťovny bylo pojištěno osmdesát pět dětí školou povinných.⁴⁷² Zajímavou skutečností je, že dětem ze sociálně slabých rodin jejich pojistku uhradila ze svých prostředků místní školní rada.⁴⁷³

Žactvo školy bylo pojišťováno také díky nárazovým příspěvkům, jež věnovaly k tomuto účelu samostatné organizace, uveďme např. dar „*Spořitelního a záložního spolku*“ či „*zástupců místní Raifeisenky*.“

Kromě pojištění mohly být různé potřeby žáků financovány z prostředků, které byly ukládány na fond v „*místní Kampeličce*.“⁴⁷⁴ Spoření bylo záležitostí dlouhodobou a v roce 1937 částka ve fondu „*Žáci školy*“ činila 13 176 Kčs. 75 hal.⁴⁷⁵

Zdravotní pojištění žáků hrálo důležitou roli zejména u žáků, kteří trpěli dlouhodobými zdravotními problémy, a v době, kdy v případě těžkého úrazu či nebezpečného onemocnění byla návštěva ošetřujícího lékaře spíše výjimečnou, představovalo pro žáky i jejich rodiče vítanou pomoc, která dost možná mohla významně přispět nejen k úplnému uzdravení, ale především k záchraně života dítěte. Na zdravotní péči, zaměřené na chlapce a dívky školou povinné, se zaměříme v následujících odstavcích.

Jednou ze základních povinností demokratického státu je ochrana života a zdraví svých občanů. Přes své poměrně omezené prostředky k zajištění péče o mládež, zajímal se československý stát o zdraví nejmladší generace od prvopočátků své existence, čímž

⁴⁷⁰ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 401, sign. IV/2, Dopis ing. Ivana Kubeše správě obecné školy ve Zlaté Koruně, 5. srpna 1922

⁴⁷¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s.139 A

⁴⁷² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 143 B

⁴⁷³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 147 B

⁴⁷⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 165 B

⁴⁷⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 165B

v podstatě navázal (podobně jako v řadě jiných aspektů) na zvyklosti z dob, kdy české země spadaly pod rakousko-uherské císařství.

Výše zmíněné pojištění žáků školy se zaměřovalo spíše na případy, kdy v důsledku nějaké nehody došlo k úrazu jednotlivce. Tyto události nelze opomenout. Jak z různých záznamů víme, mívaly i tragické následky, tak jako v případě již zmíněné tragické smrti Alžběty Bohaté z Plešovic.⁴⁷⁶ Zájem orgánů školet nadřízených však směřoval spíše k jinému reálně smrtelnému nebezpečí pro školní mládež – epidemiím nakažlivých nemocí.

Dokumenty dochované v materiálech školy mluví zejména o spále, chřipce, tuberkulóze, břišním tyfu a záškrtu (mázdřivce).⁴⁷⁷ Jak jsme se zmínili výše, mnohé z těchto nemocí skutečně Zlatokorunskem prošly a přinesly i ztráty na životech obyvatel obce. Vinu na úmrtích žáků školy však nepřikládejme pouze velmi omezeným možnostem dobové lékařské péče, ale také v podmínkách, v nichž mnozí žáci školy vyrůstali.

Názorným příkladem nám může být kontrast lékařských doporučení a postupů v případě výskytu záškrtu (mázdřivky) a reálných možnosti rodin běžných rolníků či řemeslníků, kteří tvořili převážnou část obyvatel Zlaté Koruny a dalších obcí spádové oblasti školy.

Uveďme si nejprve několik úryvků z brožury zaslané vedení zlatokorunské školy, která zevrubně informuje o způsobu přenosu, léčbě a průběhu onemocnění záškrtu: „...*jest třeba okamžitě volat lékaře [...]. Lékař nařídí převoz do nemocnice [...]. Nelze-li to provést, pak nutno pacienta oddělit (isolovati) v místnosti, kam smí jen osoba ošetřující a lékař. Nikdo jiný nesmí nemocného navštěvovati, zejména ne děti. Prádlo před vynesemím z místnosti, kde nemocný je izolován, se ponoří do desinfekčního roztoku na delší dobu ...*“⁴⁷⁸

Z toho, co víme o sociální situaci mnohých žáků, si můžeme vyvodit, že pro jejich rodiny bylo takřka nemožné zajistit převoz dítěte do nemocničního zařízení či lékařskou péči. Nemocné dítě tak často zůstávalo v domácí péči, s čímž sice zmíněná doporučení počítají, nicméně právě provedení doporučeného oddělení nemocného bylo značně problematické.

Pokud si připomeneme zmíněné žádosti o předčasné propuštění, uvolnění či přeškolení žáků, jedním z nejčastěji uváděných argumentů pro schválení požadavků byl počet dětí v rodině. Z toho vyplývá, že pěti i více-členná rodina nebyla v té době zvláštním jevem, takže mnohdy bylo vymezení celé místnosti pro nemocného, s ohledem na zajištění bydlení zbylých rodinných příslušníků, v podstatě nemožné. Navíc, rodiče se museli i nadále starat o výživu

⁴⁷⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 131 B

⁴⁷⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 403, sign. IV/4 – 1

⁴⁷⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 6, i. č. 403, sign. IV/4 - 1, Záškrt, Péče o nemocného

svých dětí (často i rodičů vlastních). Bylo tedy velmi těžké zajistit, aby se o nemocného čtyřiaadvacet hodin staral pouze určený člen rodiny.

Rodině nemocného tak mnohdy zbývalo jediné – čekat. Záškrt totiž představoval nebezpečí nejen pro nemocného, ale reálně hrozilo nakažení ostatních členů rodiny (zejména nejmenších dětí).

Orgány škoie nadřizené se snažily se šířením záškrtu bojovat. Nejúčinnějším prostředkem se stalo hromadné očkování žáků, o kterém nás dokumenty školy informují prakticky po celé touto kapitolou sledované období. Očkovali se žáci, kteří v daném roce dosáhli věku sedmi či čtrnácti let.⁴⁷⁹

Škola a jí nadřizené instituce školní i zdravotní svou péčí o děti školou povinné sice nemohly zajistit podmínky, které by zabraňovaly vzniku epidemií nakažlivých nemocí, ale hrály významnou roli informační a především preventivní.

Obecná škola ve Zlaté Koruně sice představovala subjekt, který se zabýval sociálními podmínkami žáků a případnou pomocí, ale bylo by chybou zapomínat na primární úkol školy – vzdělávání a především výchovu.

Ke každodennímu životu školy patří nejen výuka samotná, ale i kázeňské prohřešky žáků a jejich řešení učitelským sborem.

O většině z nich se dozvídáme ze zápisů pořázených z jednotlivých pedagogických porad. Ty jsou sice stále úředním pramenem, nicméně daleko více reflektují každodenní děti ve škole, chování dětí a práci učitelů než jiné dokumenty. Konaly se prakticky každý měsíc a věnovaly se aktuálním událostem.

Na následujících řádcích se budeme prohřeškům žáků proti kázní, školnímu řádu či „mravům.“ Většinu z nich lze hodnotit jako drobné „klukoviny“, které patří k dětství a dospívání jako takovému, kterými by se dnešní učitelé na pedagogické poradě patrně příliš nezabývali. Místy však nalezneme velice závažné delikty, které jsou i dnes poměrně ojedinělé a stále stejně závažné.

Z prohřešků, které bychom zařadili spíše k úsměvným, patří například klasické vyrušování o hodinách, „*opětovné neposlechnutí*“,“⁴⁸⁰ a nebo v zápisech několikrát zmíněná tvorba

⁴⁷⁹ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 6, i. č. 403, sign. IV/4 – 1, Hlavní očkování v r. 1927. Přípravné práce., 14. ledna 1927

⁴⁸⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 10, č. knihy 10, Kniha zápisů z pedagogických porad 1913 - 1920, školní rok 1919/1920, Protokol 6

„neslušných obrázků.“⁴⁸¹ Tato problematika se týkala dětí spíše mladších. Dospívající mládež naopak poznávala „chuť zakázaného ovoce“ i za cenu prozrazení a z něj plynoucích kázeňských postihů.

V zápisech se objevují zprávy o prvních pokusech a zkušenostech žáků s alkoholem. V březnu roku 1921 obdrželi dva žáci školy třetí stupeň z chování, přičemž jeden z nich „se opil kořalkou tak, že nemohl jíti ze hry domů.“⁴⁸² Častěji však byli žáci a především žákyně školy trestány za účast na akcích pro školní mládež nepřístupných. Jednalo se hlavně o taneční zábavy. Patrně největší počet kázeňských postihů kvůli tomuto prohřešku byl udělen při poradě v květnu roku 1927, kdy byla známka z chování snížena celkem dvaceti dětem.⁴⁸³

Učitelé školy trestali zpravidla prohřešky žáků poměrně přísně, avšak za určitých okolností uměli „přimhouřit oči“. Důkazem budiž případ z února 1936, kdy několik dívek IV. třídy navštívilo masopustní zábavu, avšak „vzhledem k tomu, že jsou to dívky letošního roku již vystupující usneseno nesnižovat známky z mravů, ale řídícím učitelem bude jim udělena důtka a rodičům se dopíše o jejich přestupku s důrazným upozorněním na následky takového počinání pro příště.“⁴⁸⁴ Učitelé tím dost možná dali najevo určité pochopení pro své dospívající žáky, nutno však podotknout, že takovýto způsob řešení tohoto prohřešku je vzácný.

Pochopení pro konkrétní okolnosti porušení pravidel prokázal učitelský sbor také v případě Františka Novotného, který „hrál s hasiči v Zlaté Koruně a Rájově.“⁴⁸⁵ Jak vyplývá ze zápisu z května 1921, tento chlapec vystoupil na jakési kulturní akci, kde na pódiu „vlastně jen několik slov pronesl.“⁴⁸⁶ Protože se tak stalo na přání jeho matky a na Františka po celou dobu dohlížela babička, takže nakonec nebyl nijak potrestán. Hlavní problém tkvěl vlastně pouze v tom, že matka nepožádala učitelský sbor o dovolení. Tento případ ukazuje nejen na určitou míru tolerance zlatokorunských učitelů, ale také určitou vážnost, jaké se škola a její představitelé v okolních obcích těšili.

Jestliže místy dokázal učitelský sbor řešit kázeňské přestupky s potřebným nadhledem, pak v případech krádeží, podvodů a jiných protizákonných činů trestal bez kompromisů. Stejně

⁴⁸¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1923 – 1924, Protokol 7

⁴⁸² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1920 – 1921, Protokol 8

⁴⁸³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1926 – 1927, Protokol 10

⁴⁸⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 12, č. knihy 12, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1935 – 1936, Protokol 6

⁴⁸⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1920 – 1921, Protokol 10

⁴⁸⁶ tamtéž

tvrdě postihoval i žáky, kteří vulgárně urazili učitele. Tyto případy nebyly příliš časté, avšak tak vážný přestupek byl trestán odpovídajícím způsobem – třetím stupněm z chování.⁴⁸⁷

Nejzávažnější případy z období první republiky však mají charakter dlouhodobého porušování kázně a někdy v podstatě překračují hranice delikvence. Při bližším zkoumání však dojdeme k závěru, že patrně mají hlubší sociální podtext.

Uvedené případy se sice odehrály téměř před devadesáti lety, avšak i tak budeme respektovat soukromí žáků a především jejich potomků, kteří dost možná na Zlatokorunsku stále ještě žijí. Proto si nyní budeme uvádět pouze celá křestní jména a z příjmení uvedeme pouze první písmeno.

Jako první si uvedeme případ žákyně Ludmily D., která do školy ve Zlaté Koruně chodila ve druhé polovině 10. a na počátku 20. let. Poprvé byla za porušení kázně, konkrétně za krádež, trestána již v červenci roku 1917.⁴⁸⁸ Za stejný přečin jí byla snížena známka z chování i na konci školního roku 1920/1921.⁴⁸⁹ Prakticky rok na to byla potrestána kvůli padělání podpisu na školní zprávě, pro pedagogický sbor se jednalo patrně o závažnější přečin než předchozí krádeže, takže v tomto případě byla Ludmila D. snížena známka z chování na třetí stupeň.⁴⁹⁰

Tato žákyně se nakonec v květnu 1922 přestěhovala do Chabičovic na Českokrumlovsku a začala navštěvovat obecnou školu v Mirkovicích.⁴⁹¹ Její problémy však pokračovaly i nadále.

Na Zlatokorunsko se pravděpodobně zakrátko vrátila, avšak způsobem silně nestandardním. Tehdejší správce školy v Mirkovicích a zároveň pozdější řídící učitel ve Zlaté Koruně Rudolf Khun adresoval dne 15. listopadu 1922 svému protějšku Petru Vadlejchovi dopis, v němž ho žádal o prošetření údajného odchodu Ludmily D. od rodičů do blízkého Rájova.⁴⁹²

Vzhledem k tomu, že tato žákyně, narozená roku 1909, neměla za sebou plných osm let školní docházky a rodiče patrně o přeškolení z Mirkovic nežádali (správce školy by o tom byl

⁴⁸⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 12, č. knihy 12, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1932 – 1933, Protokol 4

⁴⁸⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 10, č. knihy 10, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1916/1917, Protokol 9

⁴⁸⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1920 – 1921, Protokol 11

⁴⁹⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1921 – 1922, Protokol 10

⁴⁹¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1921 – 1922, Protokol 11

⁴⁹² SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, D. Ludmila, vzdálení z domova, 15. listopadu 1922

informován a tudíž by nežádal správu školy ve Zlaté Koruně o prošetření případu), jednalo se tak velmi pravděpodobně o útěk z domova. Jak daný případ skončil nám prameny nesdělují.

Na každoměsíčních pedagogických poradách ve 20. letech poměrně často řešili učitelé přečiny žáků Františka S. a Václava R.

Podle dochovaných zápisů patřili patrně oba chlapci ke dětem, kterým se v pedagogickém slangu říká „známé firmy“. V době, kdy byly řešeny jejich nejtěžší prohřešky, jichž se dopustili na podzim roku 1925, měli za sebou snížení známky z mravů. U Františka S. se jednalo o vybrání ptačího hnízda⁴⁹³ a „kresbu nemravných obrázků na mostě“,“⁴⁹⁴ v případě Václava R. šlo už o „krádež peněz a drzé lhaní.“⁴⁹⁵

Jejich problémy vyvrcholily v listopadu 1925, kdy kvůli nim byla dokonce 14. listopadu svolána mimořádná učitelská porada.⁴⁹⁶ Začněme však popořadě.

Na běžné poradě sboru byly oběma sníženy známky z chování – Václavu R. na třetí, Františku S. dokonce na čtvrtý stupeň. Důvody uvádí zapisovatel Josef Dvořák následovně: „*František S. obdržel za I. čtvrtletí čtvrtý stupeň z mravů pro krádež zlatých prstýnků v domě č. 8 v Rájově, pro krádež pastelek v domě č. 37 v Rájově, pro vyloupání úlů v domě č. 20 v Rájově, pro noční toulku a přespání v noci ve stohu. Týž vyšetřován soudně. Dále obdržel za I. čtvrtletí: Václav R. třetí stupeň z mravů pro krádež pastelek v domě č. 37 v Rájově, pro vyloupání úlů v domě č. 20 v Rájově, pro noční toulku a přespání v noci ve stohu společně s výše uvedeným Františkem S.*“⁴⁹⁷ Františku S. podle všeho nejvíce přitížila zmíněná krádež prstýnků, čtvrtý stupeň z chování se totiž ukládal jen za skutečně závažné porušení kázně. Sbor si tak podle všeho skutečně nebral servítky a málokdo z učitelů tušil, že kvůli oběma žákům budou mimořádně jednat již o deset dní později.

Václav R. a František S. se spolu s několika dalšími žáky „*dopustili nového darebáctví vlezáním oknem do márnice na hřbitově vzetím zápisů hrobařových, kropením svěcenou vodou, usnáší se podepsaní členové sboru, aby František S. obdržel pátý stupeň z mravů* –

⁴⁹³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1922 – 1923, Protokol 11

⁴⁹⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1923 – 1924, Protokol 7

⁴⁹⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1923 – 1924, Protokol 3

⁴⁹⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1925 – 1926, Protokol 5

⁴⁹⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1925 – 1926, Protokol 4

*nezákonné, Václav R. čtvrtý stupeň z mravů – méně zákonné ...*⁴⁹⁸ František a Václav nebyli jedinými účastníky této „akce“, ostatním přítomným chlapcům však sbor snížil sbor známku pouze na druhý stupeň. Kromě jiného jim patrně přitížila i skutečnost, že se předchozí varování minula účinkem, a zmíněné tresty doporučil i Okresní školní výbor.⁴⁹⁹

Zmíněný trest pro Františka S. byl skutečně udělován jen velmi vzácně, v období první republiky se takto sbor rozhodl vskutku poprvé. O oba se dokonce začal zajímat okresní školní výbor a rozhodovalo se o „*dodání do polepšovny*“, jak dokládá dopis Okresní politické správy v Českém Krumlově adresovaný řídicímu učiteli Petru Vadlejchovi.⁵⁰⁰ V případě Václava R. však nešlo o poslední závažný protizákonný čin.

V říjnu roku 1926 totiž řadou drobných podvodů získal od důvěřivých občanů obce peníze, které brzy utratil. Celková částka 39 Kčs. 80 hal. není tak zanedbatelná, jak by se z dnešního pohledu mohlo zdát. Např. pecen chleba stál v roce 1930 mezi dvěma až třemi korunami a tehdejší nejnižší mzda (vyplácená nejčastěji v rolnických povoláních či domácích, resp. osobních službách) činila cca. 10 Kčs. na den.⁵⁰¹ Rozhodně tedy nešlo o malé peníze. Daleko zásadnější byl však dopad morální.

Výsledkem přestupku Václava R. bylo snížení známky z mravů na třetí stupeň a jednání o možném umístění do polepšovny, o kterém mělo být jednáno na následující poradě, avšak zápisy z následující porady se o ničem podobném nezmiňují.⁵⁰²

Protokol o tomto případě, který byl zaslán Okresnímu školnímu výboru v Českém Krumlově nám však podává zprávu o možných příčinách chování Václava R.: „*Do školy přichází někdy pozdě s omluvou, že maminka pozdě ráno vstala. Přichází nemyt a v roztrhaných šatech. Mimo školu na něho patrně působí špatné okolí. Otce i matku má nevlastní a zvlášť k matce jeví nelásku, kterou oslovuje „Běta“, jako ji dříve oslovoval, když byla u nich v rodině služkou.*“⁵⁰³ Je zajímavé, že chlapec s tak závažnými problémy s chováním, se ve škole svému třídnímu učiteli Theodoru Sládkovi jevil jako „*zvlášť poslušný a ochotný.*“⁵⁰⁴

⁴⁹⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1925 – 1926, Protokol 5

⁴⁹⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, V. R., mravné chování, Opis protokolu. 14. října 1926

⁵⁰⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, S. František a R. Václav, dodání do polepšovny 5. února 1930

⁵⁰¹ Doležal, K. *Mzdy včera a dnes*. <http://www.mesec.cz/clanky/mzdy-a-ceny-vcera-a-dnes/> (18. . 2012)

⁵⁰² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 11, č. knihy 11, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1926 – 1927, Protokol 2

⁵⁰³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, S. František a R. Václav, dodání do polepšovny 5. února 1930, Protokol 2

⁵⁰⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, S. František a R. Václav, dodání do polepšovny 5. února 1930, Protokol 2

Případ Václava R. tak z této perspektivy získává nový akcent a toho, co pedagogika a psychologie ví o vlivu rodinného prostředí na vývoj dítěte, můžeme říci, že chování zmíněného žáka je dost možná i logickým důsledkem jeho domácího prostředí a je z tohoto hlediska i celkem pochopitelné.

Poslední případ hrubých kázeňských přečinů žáků se odehrál v polovině 30. let a vymyká se svou podstatou všem předchozím.

V říjnu roku 1935 píše Václav O. správě školy následující lístek: „*Žádám o laskavé vyšetření případu žáků Bohuslava O. a Zdeňka M., kteří se hrubě provinili proti mravopoctnosti na mojí dcerušce.*“⁵⁰⁵ K tomuto psaní je přiložena i zpráva českobudějovického lékaře Mudr. Kodíčka: „*utrpěla 1) malou trhlinku v lůně pochvy, 2) odřeninu na vnitřní straně stehna, 3) podlitinu [...] na zevní straně l. stehna.*“⁵⁰⁶ Jednalo se tedy o skutečně závažné ublížení na těle a pravděpodobně i duši malé dívky.

Zarážející je fakt, že oba agresoři chodili tou dobou teprve do II. třídy a jednalo se v podstatě o první prohřešek, kterým se zabývala učitelská porada. Tak přihlédla k okolnosti, že se jedná o žáky „útlého mládí“ a potrestala je snížením známky z mravů na čtvrtý stupeň s podmínkou do konce školního roku.⁵⁰⁷

Zdeňkem M. se ještě téhož školního roku zabývala učitelská porada patrně kvůli opakovaným krádežím, neboť je v zápisu z května 1936 označen za „*nepolepšitelného kleptomanika*“.⁵⁰⁸ Ani Bohuslav F. nebyl v budoucnu vzorným žákem. V jeho případě, podobně jako u výše zmíněného Václava R., dost možná svou roli hrálo problematické rodinné prostředí. Domníváme se tak, jelikož se o výchovu Bohuslava F. (tehdy již docházejícího do měšťanské školy) v roce 1939 zajímal dokonce veřejný poručník z Českých Budějovic.⁵⁰⁹

Případ se do prvorepublikových dějin obecné školy ve Zlaté Koruně zapsal jako nejzávažnější, především z hlediska oběti.

Jak už je zmíněno výše, učitelé ve Zlaté Koruně se, stejně jako většina jejich kolegů a kolegyň na školách v Československu, těšili velké autoritě a patřil k vysoce postaveným

⁵⁰⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, Dopis Václava O. správě obecné školy ve Zlaté Koruně, 1. října 1935

⁵⁰⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, MUDr. S. Kodíček

⁵⁰⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 12, č. knihy 12, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1935 – 1936, Protokol 2

⁵⁰⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 12, č. knihy 12, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1935 – 1936, Protokol 8

⁵⁰⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, Č. j. 1011/II., 28. prosince 1939

členům komunity. Přesto však nalezneme případ otevřeného střetu mezi rodičem žáka a dlouholetým učitelem školy.

Místní občan Václav Dundr odeslal 18. února řídícímu učiteli Rudolfu Khunovi ostrý dopis, v němž žádal „zakročení“ proti zdejšímu dlouholetému učiteli Josefu Dvořákovi. Podle stylu, jakým je zmiňovaná žádost psána, se můžeme domnívat, že byl jeho autor patrně silně rozhořčený. Problémy Josefa Dvořáka se synem Václava Dudra se podle všeho kumulovaly, jsou dokonce popsány ve více bodech. Dopis nese jasné známky explicity a místy se objevuje i hořká ironie: „*Ruční práce z domova bez vysvětlitelných důvodů proč, ničí a zahazuje chlapci na zem a pak dá chlapci pětku do katalogu. Já nebudu kupovat papír, aby s ním p. učitel Dvořák musel stlát po třídě, neb tolik trestů dal, že sešity na to nestačí. Dále ukládá chlapci takové tresty, že má kolikrát psát 6–8 trestů. Látka vyučovací není řádně vysvětlena a když se žák zeptá na lepší výklad dostane za odpověď „ty troubo!“ Doufám, že to není ve vyučovací osnově pro dívky II. třídy, aby jim učitel takto nadával ...*“⁵¹⁰ Největším prohřeškem, kterého se měl Josef Dvořák dopustit a který byl dost možná příslovečnou „poslední kapkou,“ které přiměla Václava Dudra jednat, bylo, že „*nechal chlapce po operaci 14 dní klečet po celé dny na stupínku, což chlapci ublížilo ...*“⁵¹¹

Jiná stížnost na učitele se z období První republiky nedochovala, což té výše zmíněné dodává na výjimečnosti. Václav Dundr musel být skutečně velmi rozzloben, protože Josef Dvořák musel mít jako dlouholetý učitel, který dokonce jeden rok školu řídil, v obci autoritu.

Také nám celá záležitost dává nahlédnout do určitých neoficiálních „výchovných metod“ některých učitelů. Tělesné tresty byly sice v tehdejší Československu zákonem zakázány, avšak jejich užívání patřilo v té době k „veřejným tajemstvím“ a skutečně nebylo obvyklé, aby si rodiče na toto chodili stěžovat k řídícímu učiteli.

Ve výše zmíněném případě však počínání Josefa Dvořáka již překročilo i tehdejší dobové mantinely.

Zmíněné případy porušení kázně jsme uvedli především pro jejich neobvyklost, avšak nechceme zároveň vzbudit dojem, že tyto události patřily k běžnému chování žáků zlatokorunské školy. Většina zápisů z pedagogických porad se zmiňuje o „*chvalitebném*“ chování, či že „*nebylo stížností*“. Zápisů o mravních poklescích žáků ubylo na počátku

⁵¹⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401, sign. IV/2, Dopis Václava Dudra správě obecné školy ve Zlaté Koruně, 18. února 1930

⁵¹¹ tamtéž

třicátých let, kdy dostali třídní učitelé pravomoc snižovat známku z mravů na druhý stupeň dle svého vlastního uvážení.⁵¹²

Zlatokorunské děti se tak svým chováním podle všeho příliš nelišily od svých vrstevníků na jiných obecných školách v Československu.

Žactvo školy ve Zlaté Koruně v období První republiky v podstatě navázalo na své předchůdce, kteří prošli školou před nimi. Pomineme-li příležitostné akce, kterých se spolu s učiteli účastnilo, jeho každodenní život se příliš nezměnil. Nadále se potýkalo se sociální nejistotou, problémy ve škole i v soukromí.

4. 3. 4. Didaktické pomůcky v daném období

Vzhledem k omezenému rozpočtu školy nedošlo ve Zlaté Koruně k většímu vyřazování pomůcek z doby Rakouska-Uherska či nákupu nových předmětů a obrazů. Inventář ústavu však byl doplňován a upravován vzhledem k novému státnímu zřízení a ideologii.

Co se týče předmětů z oblasti exaktních věd, učitelé ze Zlaté Koruny měli k dispozici didaktické pomůcky školy z období před 1. světovou válkou a můžeme se domnívat, že jich ve výuce používali nadále. Jiná situace ovšem byla situace u předmětů z oblasti věd humanitních.

Po 1. světové válce se obraz českých zemí a v podstatě celé Evropy změnil do té doby nevídaně. Proto je logické, že se nastalé změny týkaly zeměpisu. Naprostou samozřejmostí se tak stala „*Mapa republiky československé*.“⁵¹³ Ve 30. letech k ní přibyl kromě jiného i státní znak Československé republiky a mapa „*Střední Evropa*.“⁵¹⁴

Staré mapy a obrazy z období, kdy české země patřily pod nadvládu Rakouska-Uherska, musely být vyřazeny. Nestalo se tak ovšem hned po revoluci v roce 1918, nýbrž až po téměř čtyřicetiletých letech – v roce 1934.⁵¹⁵

Druhým předmětem, který „prošel důkladnou rekonstrukcí“, byl dějepis.

Historie měla být nadále vykládána z pohledu, jenž by odpovídal novému pojetí českých a slovenských dějin. Právě ve slavné minulosti čerpali Češi a Slováci své právo na samostatný

⁵¹² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 12, č. knihy 12, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1931 – 1932, Protokol 5

⁵¹³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 364, č. knihy 364, číslo řadové 25/176

⁵¹⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 364, č. knihy 364, číslo řadové 34/250

⁵¹⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 364, č. knihy 364, číslo řadové 11/96

stát a sebeurčení. Po letech, kdy se český národ dozvídal o své historii především z děl autorů jakým byl Alois Jirásek, Václav Beneš Třebízský či Zikmund Winter, dostalo se žákům škol informací z této oblasti přímo ve škole.

V době touto kapitolou sledované lze v inventáři zlatokorunské školy právě v oblasti didaktických pomůcek z dějepisu zaznamenat obohacení sbírek novými materiály. Mluvíme zejména o množství výjevů z české minulosti. Jejich témata jsou slavné příběhy a události z dob mýtických, období středověku, renesance i doby nedávno minulé. Uvedme například obrazy „*Přemysl Oráč od pluhu na trůn, Prohraná bitva na Bílé hoře*“⁵¹⁶ nebo „*Příjezd prvního prezidenta republiky Československé T. G. Masaryka do Prahy*“.⁵¹⁷

V jiných předmětech se zdaleka tolik zásadních změn neodehrálo. Na počátku 20. let se již samozřejmou součástí stala vlajka Československé republiky a výtisky národních hymen Čechů a Slováků.⁵¹⁸

Podobnou proměnou prošla i knihovna zlatokorunské školy.

V učitelské části nalezneme nové spisy didakticko – metodické, ale nalezneme zde i jedno z nejdůležitějších vědeckých děl 19. století – slavné Dějiny českého národa v Čechách a na Moravě Františka Palackého.⁵¹⁹

Z knih, které se dostaly do žákovské knihovny v námi sledovaném období, patří k dodnes známým snad pouze knížka pohádek Jiřího Mahena „*Co mi liška vyprávěla*“.⁵²⁰

Učitelé si velmi dobře uvědomovali, že děti mohou být ovlivňovány nevhodnou četbou, a proto bedlivě sledovala a kontrolovala čtivo určené dětem. Na tuto činnost dohlížela i zemská školní rada, která v dubnu 1925 vydala školám zákaz nakupování „*Kohoutka - časopisu proletářských dětí*“.⁵²¹ Důvodem bylo zřejmě jeho silně levicové založení (byl vydáván Tiskovým výborem KSČ).

Není tomu tak pouze v případě časopisu psaným v duchu politiky KSČ, ale volebních agitací politických stran obecně. Dokládají to dva dokumenty zaslané Okresní školní radou v Českém Krumlově v červnu a červenci 1922.⁵²² Ty zakazují dětem na těchto akcích účast. Československý stát se tímto způsobem snažil děti a dospívající mládež před agitací různých

⁵¹⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 366, č. knihy 366, s. 74

⁵¹⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 366, č. knihy 366, s. 75

⁵¹⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karta 4, i. č. 395, sign. II/2, Národní hymny republiky Československé.

Úřední vydání pro školy, 13. února 1920

⁵¹⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 369, č. knihy 369, s. 14

⁵²⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 370, č. knihy 370, s. 5

⁵²¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karta 4, i. č. 395, sign. II/2, „Kohoutek“ časopis proletářských dětí.

Rozšiřování po školách, 21. května 1925

⁵²² SOkA Český Krumlov, Š – 52, karta 5, i. č. 401, sign. IV/2, Účast školní mládeže na voličských schůzích, 7. června 1920

stran usilujících určitý vliv ve společnosti. Děti měly být vychovávány především svými rodiči a školou, nikoli zájmovými skupinami.

Inventář didaktických pomůcek a knihovny doznal v období první republiky určitých změn, které byly vyvolány novým společenským zřízením. Pomůcky, jež nějakým způsobem prosazovaly dřívější příslušnost k rakousko-uherskému císařství či byly shledány závadnými z jiných politických či výchovných důvodů, byly postupně vyřazeny. Takových však bylo pouze velmi málo. Možnosti modernizace sbírek zůstávaly stále velmi omezené a do značné míry závislé na vůli Okresního školního výboru, místní školní rady, darech Českokrumlovské záložny či drobných mecenáších.

Tak jako ostatní aspekty školního života, tak i didaktické pomůcky a knihy měly podporovat v dětech lásku k vlasti a demokracii. Přesto, nebo právě proto, muselo vedení školy zamezit určitým vlivům na žáky ze strany určitých zájmových skupin, které se v době první republiky ucházely o přízeň širokých vrstev obyvatelstva.

Změny v inventáři školy a knihovny, ke kterým došlo ve 20. a 30. letech, však byly ve srovnání s obdobím po mnichovské dohodě či únoru 1948 pouze kosmetické.

4. 4. ZÁVĚR

Události a situace v prvorepublikovém období se v životě obecné školy ve Zlaté Koruně odrazil především v otázce školou proklamovaných hodnot. Žactvo se skrze své učitele seznamovalo s českou historií i současností, osobnostmi let dávno minulých či současných, způsobem, jenž odpovídal novým podmínkám československé společnosti, zatímco dřívější existence Čech v rakousko-uherském područí bylo představováno jako období útlaku a nesvobody.

Z hlediska každodenní existence se však život žáků, rodičů a učitelů ve Zlaté Koruně příliš nezměnil. Většina rodin nadále žila v obtížné sociální situaci, z níž plynuly i skutečnosti bezprostředně související se školou, jako např. zmíněné předčasné propouštění žáků ze školy atp.

Se zhoršující se mezinárodní situací se ve školním životě aktualizoval vztah k vlasteneckým hodnotám, což se projevilo zejména na akcích v programu školy obvyklých, či zařazených mimořádně.

Pozdější vývoj ukázal, že prvorepubliková výchova k vlastenectví měla daleko pevnější základ, než kterákoli dřívější i pozdější snaha vládnoucího režimu. Právě v tom je možno hledat hlavní skutečnost, jíž lze charakterizovat období existence školy mezi světovými válkami.

5. LÉTA NACISTICKÉ OKUPACE

5. 1. ČESKÉ ZEMĚ V DOBĚ NACISTICKÉ OKUPACE

5. 1. 1. Mnichovská krize a Druhá republika

České pohraničí, osídlené převážně Němci, pocítilo více než jiné oblasti republiky dopad celosvětové hospodářské krize. To, ve spojení s tradičním nacionálním smýšlením této skupiny obyvatelstva a politickým vývojem v Německu, vedlo k posílení vlivu krajně pravicových stran v pohraničních oblastech, které se v roce 1933 spojily v jednotnou Sudetoněmeckou vlasteneckou frontu, reprezentovanou někdejším učitelem tělocviku Konrádem Heinleinem.⁵²³

Tato strana se ve volbách roku 1935 stala dokonce nejsilnějším politickým subjektem v zemi.⁵²⁴ Heinleincvi se nakonec díky socialistům a KSČ do vlády nedostali, avšak „*o demokratický charakter státu byl sveden boj zejména při volbě nového prezidenta,*“⁵²⁵ k níž došlo v prosinci roku 1935. Díky podpoře sociálních demokratů, národních socialistů, lidovců a KSČ byl zvolen Edvard Beneš, který zaručoval, že československý stát bude nadále veden v duchu demokratických zásad. Demokracie v Československu byla tak prozatím zachována, avšak zprávy ze zahraničí signalizovaly, že se nad republikou stahují mračna nacismu.

Adolf Hitler a němečtí nacisté si vzhledem ke svým dosavadním úspěchům počínali na mezinárodní scéně stále sebevědoměji. V pohraničí nastal teror českého i německého demokraticky orientovaného obyvatelstva ze strany heinleinců.

V té době musel prezident Beneš a československá vláda hledat pomoc v zahraničí. Jednání se spojenci z tzv. Malé dohody nebylo úspěšné, pokus předsedy vlády Milana Hodži o vytvoření spolupráce s Itálií, Maďarskem a Rakouskem ztroskotal po německém anšlusu posledního zmiňovaného státu, a tak nezbývalo, než se obrátit na tradičního spojence - Francii.

Po dubnovém pádu tamní vlády, vedené Leonem Blumem, a nástupu Daladiera na post ministerského předsedy bylo jasné, že další zhoršení mezinárodního tlaku na Československu je nablízku. Nástup důsledného zastánce politiky appeasementu nevěstil pro republiku nic dobrého.

⁵²³ Housková, Podlešák, 1994, s. 41

⁵²⁴ Housková, Podlešák, 1994, s. 43

⁵²⁵ Housková, Podlešák, 1994, s. 43

Poprvé se Československo dostalo na okraj válečného konfliktu s Německem v květnu 1938. „Vzhledem k tomu, že 21. května byla v Německu vyhlášena pohotovost SS a SA, i vzhledem k informacím o přesunech německé armády provedla vláda tento den částečnou mobilizaci. Jejím hladkým průběhem, stejně jako řadou jiných projevů, dal československý lid najevo odhodlání bránit svou samostatnost. Krátce poté dal Hitler konkrétní příkazy k vypracování plánu vojenského útoku na ČSR. A tehdy zesílil tlak Velké Británie a Francie na československou vládu, aby přijala požadavky SdP.“⁵²⁶ Na druhou stranu však „mobilizace způsobila rozruch nejen v Německu, které muselo tvrdit, že útok proti ČSR nepřipravovalo, ale i v Anglii a Francii, kde veřejné mínění vyvolalo tlak na tamní vlády, které byly donuceny prohlásit, že stojí na straně Československa.“⁵²⁷

Československý stát se však přesto postupně dostával do politické izolace. Hitler byl ve své protičeskoslovenské politice podporován i Polskem a Maďarskem, které, jak později potvrdilo jejich obsazení částí československého pohraničí, motivoval případný zisk části československého území. Rovněž vzestup fašistických hnutí na Slovensku oslabil pozici republiky na mezinárodní úrovni.⁵²⁸

K vyvrcholení krize došlo na podzim 1938. Dne 5. září v podstatě přijala vláda ministerského předsedy Hodži zásadní body tzv. karlovarského programu z 24. dubna 1938, které byly v zásadě v souladu s výše zmíněnou dohodou Hitlera a zástupců SdP z 28. března 1938.⁵²⁹ V nich se nacisté dožadovali „plné teritoriální autonomie podpořené požadavkem, aby na německém území působili jen němečtí veřejní zaměstnanci, dále je požadováno finanční a hospodářské odškodnění za újmy, které údajně Němcům vznikly po roce 1918, a konečně je zde veřejně přihlášení se k nacistické ideologii, pro niž je žádána plná svoboda i v ČSR.“⁵³⁰

Přijetím těchto požadavků se však tato vláda zdiskreditovala v očích národa. Henleinovci v pohraničí se 12. září pokusili o násilný puč, který se nakonec podařilo potlačit.⁵³¹

Všechna obranná opatření však vzala za své 29. září 1938. V bavorské metropoli Mnichově se sešli zastánci appeasementu Chamberlain a Daladier s Adolfem Hitlerem a Benitem Mussolinim, aby zde dojednali dohodu, známou dnes jako „mnichovský diktát“. Po půlnoci, 30. září 1938, byl výsledek jednání sdělen československým zástupcům, kteří dohodě

⁵²⁶ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 147

⁵²⁷ Housková, Podlešák, 1994, s. 44

⁵²⁸ Housková, Podlešák, 1994, s. 47

⁵²⁹ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 147

⁵³⁰ Housková, Podlešák, 1994, s. 45

⁵³¹ Housková, Podlešák, 1994, s. 147

samé nebyli přítomni.⁵³²

Po vzrušeném jednání 30. září nakonec československá vláda a zlomený prezident Beneš nátlaku mocností podlehl. 1. října 1938 začala německá armáda obsazovat pohraničí.

Záborem československého pohraničí začalo krátké období tzv. Druhé republiky. Dne 4. října vznikla nově ustanovená vláda Františka Chvalovského a den na to rezignoval Edvard Beneš na úřad prezidenta. Ve veřejném životě se rozjela agresivní kampaň proti prezidentu Benešovi a spisovateli Karlu Čapkovi. První perzekuce a útoky směřovaly na československé občany židovského původu a představitele demokratické politiky, zakázána byla i KSČ.⁵³³

Dne 30. listopadu byl prezidentem republiky zvolen Emil Hácha - bývalý první prezident Nejvyššího správního soudu, vynikající právník a znalec mezinárodního práva. Do čela nové vlády se dostal Rudolf Beran. Tato vláda se chovala k přáním Adolfa Hitlera loajálně, ostatně jí v dané situaci ani nezbývalo příliš jiných možností.⁵³⁴

Definitivní rozpad Československa nastal 14. března 1939, kdy vznikl samostatný Slovenský štát. Den nato německé vojsko překročilo hranice s Československem. Nacistická okupace začala.

5. 1. 2. České země v letech 1939 - 1945

Již první noc okupace trávil Adolf Hitler v Praze. Den na to byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, který se stal pevnou součástí Velkoněmecké říše. Německý Vůdce sliboval, „že českému národu bude zachována národní svébytnost a správní autonomie“,⁵³⁵ přičlenění Čech k Říši oficiální místa vykládala jako „přijetí země pod Vůdcovu ochranu“.

Proklamovaná správní samostatnost Protektorátu byla samozřejmě pouhou propagandistickou hrou. Země, prezident Hácha i vláda fakticky podléhali německému vlivu, který zosobňoval úřad říšského protektora.⁵³⁶ I když se někteří čeští vládní představitelé, jako například nacisty popravený československý generál Alois Eliáš či Emil Hácha,⁵³⁷ snažili tajně spolupracovat s postupně se formujícím zahraničním odbojem v čele s bývalým prezidentem Benešem, ocitli se všichni v pozici bezvolných loutek nacistů, neustále se pohybujících na hraně kolaborace, či se přímo stali aktivními (a nutno říci i přesvědčenými)

⁵³² Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 147 - 149

⁵³³ Housková, Podlešák, 1994, s. 48

⁵³⁴ Housková, Podlešák, 1994, s. 49

⁵³⁵ Housková, Podlešák, 1994, s. 51

⁵³⁶ Housková, Podlešák, 1994, s. 51

⁵³⁷ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 165

kolaboranty, mezi nimiž nechvalně proslul pozdější ministr protektorátního školství Emanuel Moravec, paradoxně bývalý legionář.⁵³⁸

Čeští představitelé v protektorátu se od počátku uchýlili k „politice menšího zla“, která byla vedena především zoufalou snahou o maximální možné zeslabení nacistických perzekucí, které se ostatně dostavily velmi brzy.⁵³⁹

Na podzim došlo v den 21. výročí založení Československa v Praze i na jiných místech k demonstracím. Povolané německé ozbrojené složky shromáždění rozehnaly silou. Zraněno bylo mnoho lidí, mezi nimi i student medicíny Jan Opletal, jenž na následky zranění zemřel. Jeho pohřeb se proměnil v nové studentské demonstrace proti režimu, který je následně tvrdě potlačil, a následně uzavřel 17. listopadu české vysoké školy.⁵⁴⁰ Tím začalo soustavné a postupné omezování českého školství, o němž bude pojednáno níže.

Režim si vynucoval pořádek za pomoci svých represivních složek, z nichž nejvýznamnější úlohu hrála Geheime Staatspolizei, známější spíše jako obávané gestapo. Zároveň došlo k poměrně rychlé germanizaci státní správy, což vedlo k zavedení němčiny jako úředního jazyka vedle češtiny. Celkem logicky se postupně začaly objevovat dokumenty dvojjazyčné a stále častěji pouze německé.⁵⁴¹

Nacisté sice proklamovali, že se český národ ocitl pod „*Vůdcovou ochranou*“, ve skutečnosti však plánovali poválečnou likvidaci, případně odsunu většiny „*rasově nevhodných*“ či odbojných Čechů z Protektorátu. Prozatím ale Němci nutně potřebovali české pracovní síly pro práci v průmyslových závodech a zemědělství.⁵⁴²

Situace národa se prudce zhoršila po nástupu Reinharda Heydricha, jednoho z nejbližších spolupracovníků Adolfa Hitlera a fanatického nacisty, na post zastupujícího říšského protektora. Ten ihned vyhlásil stanné právo a okamžitě začal likvidovat český odboj.⁵⁴³

Vládu Reinharda Heydricha ukončila až akce výsadku Silver A, resp. atentát provedený Janem Kubišem a Josefem Gabčíkem 27. května 1942.⁵⁴⁴ Jednalo se o jedinou úspěšnou akci svého druhu, vykonanou na tak vysoce postaveném nacistovi, v průběhu 2. světové války.⁵⁴⁵

Zabití Heydricha však vyvolalo další vlnu represí, jejichž nejvýraznějším činem, který vyvolal celosvětový odpor vůči Německu, bylo vypálení Lidic a Ležáků.⁵⁴⁶

⁵³⁸ Housková, Podlešák, 1994, s. 54

⁵³⁹ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 165

⁵⁴⁰ Bosák, 1969, s. 20

⁵⁴¹ Housková, Podlešák, 1994, s. 53

⁵⁴² Housková, Podlešák, 1994, s. 52

⁵⁴³ Housková, Podlešák, 1994, s. 55

⁵⁴⁴ Housková, Podlešák, 1994, s. 56

⁵⁴⁵ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 172

⁵⁴⁶ Housková, Podlešák, 1994, s. 57

„V létě 1943 byl z funkce říšského protektora odvolán K. Daluege a jeho nástupcem se stal říšský ministr vnitra dr. Wilhelm Frick. Zároveň bylo zřízeno německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, do jehož vedení byl jmenován K. H. Frank, který se pro svou velkou pravomoc stal faktickým vládcem protektorátu.“⁵⁴⁷ Odstranění prominentního nacisty se stalo unikátním činem československého odboje, jenž později sehrál i významnou roli politickou, avšak pro českou společnost přinesla tragické následky a nástupem K. H. Franka, člověka proslulého nenávistí k Čechům, se tvrdý režim uchoval prakticky až do konce války.

V roce 1945 již bylo jasné, že porážka nacistického Německa na všech frontách Evropy je v podstatě otázkou času. Osvobozování území bývalého Československa začalo krvavou „karpatsko-dukelskou operací a vstupem sovětských a československých vojsk“ 6. října 1944.⁵⁴⁸ Na konci dubna byla v podstatě osvobozena Morava a ze západu postupovala armáda Spojených států, což vyvolalo vlnu euforie v dosud obsazených českých městech, avšak dosud přítomné jednotky Wehrmachtu, Volkssturmu, a především SS jakýkoli pokus o vzpouru tvrdě trestaly.⁵⁴⁹

Vrchol protinacistického odboje nastal ve dnech 5.–8. května 1945, kdy v Praze a na dalších místech vypuklo povstání, „vedené Českou národní radou v čele s prof. A. Pražákem.“⁵⁵⁰ Povstání oficiálně skončilo německou kapitulací 8. května, avšak definitivní konec teroru nacistů v Praze den na to nastolil příjezd Rudé armády.⁵⁵¹

„Lidské ztráty Československa za léta 1939 – 1945 činily – bez obětí v Podkarpatské Rusi – asi 360 000 osob, z nichž zhruba polovinu tvořili Židé, zahynuvší v důsledku fašistické genocidy – holocaustu.“⁵⁵²

5. 1. 3. Československo po osvobození v květnu roku 1945

Po válce muselo dojít ke stabilizaci poměrů v zemi. Státní hranice Čech a Slovenska zůstaly zachovány. Politický boj byl veden o někdejší československou část Těšínska, které se již poněkolkáté stalo předmětem sporu mezi Polskem a Československem. Situace se vyostřila natolik, že téměř došlo k ozbrojenému střetu mezi polskou a československou armádou, který vyvolalo obsazení Ratiboře Čechoslováky.⁵⁵³ Soud nad tímto územím

⁵⁴⁷ Housková, Podlešák, 1994, s. 57

⁵⁴⁸ Housková, Podlešák, 1994, s. 62

⁵⁴⁹ Housková, Podlešák, 1994, s. 62

⁵⁵⁰ Housková, Podlešák, 1994, s. 62

⁵⁵¹ Housková, Podlešák, 1994, s. 63

⁵⁵² Housková, Podlešák, 1994, s. 63

⁵⁵³ Kaplan, 1991, s. 12

nakonec definitivně vynesl Sovětský svaz, který, výměnou za postoupení Podkarpatské Rusi, se přiklonil k požadavkům československé vlády.⁵⁵⁴

Stát se nadále orientoval k myšlence demokracie a občanských svobod, což vzhledem k politické síle KSČ, podporované SSSR, nebyla samozřejmost. Pozice komunistů však, vzhledem k silnému postavení masarykovsky orientovaného prezidenta Edvarda Beneše a osvobození části československého území americkou armádou, nebyla mocensky natolik silná, aby se sami chopili vlády.⁵⁵⁵

Ihned po vítězství spojenců docházelo ve všech okupovaných zemích k denacifikaci a tvrdému, mnohdy však zaslepenému, trestání skutečných i domnělých kolaborantů a nacistických zločinců. Poválečné mimořádné lidové soudy vynesly na sto padesát rozsudků na doživotí či k smrti. Byl mezi nimi i nacistický prominent Karl Hermann Frank.⁵⁵⁶

Patrně nejvýraznější změnou v tradičně multikulturních Čechách byl odsun sudetských Němců z pohraničních oblastí. Edvard Beneš se snažil prosadit plánovaný odsun Němců již roku 1943, kdy „dosáhl příslibu USA a Velké Británie a souhlasu SSSR.“⁵⁵⁷ V roce 1945 se však k této problematice, alespoň částečně, kladně vyjadřoval pouze Sovětský svaz, který jej na postupimské konferenci prosadil.⁵⁵⁸

Odsun sudetských Němců ze země je dodnes ožehavým tématem na politickém poli. Mezi hlavní důvody patří užitý „*princip kolektivní viny*“⁵⁵⁹ a především brutalita tzv. divokého odsunu.

Během něj došlo k řadě brutálních zločinů spáchaných na německých civilistech, kteří byli nuceni uprchnout ze svých domovů. „*V Praze, ale i na venkově došlo k řadě případů vražd, pověšení na lucerně, zastřelení v lese. Za největšího masakru, v srpnu 1945 v Ústí nad Labem, bylo podle ministra vnitra z Labe vytaženo na 60 Němců a několik jich bylo ubito.*“⁵⁶⁰

I tak bohužel mohl vypadat průběh denacifikace po osvobození republiky. Právě brutalita poválečného odsunu německé a maďarské menšiny, která nerozlišovala mezi nacisty a občany loajálními Československu, zůstává černou skvrnou československé historie.

2. světová válka přinesla desítky miliónů mrtvých a nezměrné materiální škody. Nesmíme však také zapomenout hluboký morální otřes, který zůstává v paměti národů dodnes.

⁵⁵⁴ Procházka, 1991, s. 7

⁵⁵⁵ Procházka, 1991, s. 8 - 9

⁵⁵⁶ Procházka, 1991, s. 15

⁵⁵⁷ Kaplan, 1991, s. 14

⁵⁵⁸ Kaplan, 1991, s. 14

⁵⁵⁹ Kaplan, 1991, s. 14

⁵⁶⁰ Procházka, 1991, s. 13

Již před jejím koncem si vítězné mocnosti rozdělily své sféry vlivu. Československu bylo přiřčeno hegemonu evropského východu – Sovětskému svazu.

5. 2. ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V LETECH NACISTICKÉ OKUPACE

5. 2. 1. Školství v době Druhé republiky

České školství v krátkém období druhé republiky muselo řešit dva závažné problémy. První z oblasti ideologické, druhý byl praktického rázu.

V části učitelského stavu vyvolal v prosinci 1938 rozruch nový předseda vlády Rudolf Beran svým prohlášením: „*Škola bude národní a věřící.*“⁵⁶¹ Snahy československých školy v předchozích dvaceti letech spíše směřovaly opačným směrem, tedy k výchově laické, kdy sice náboženství nebylo ze škol odstraněno, avšak existovala zde možnost osvobození od náboženské výchovy a respekt k jiným náboženským přesvědčením i ateizmu.⁵⁶²

Na druhou stranu se zde vyskytl jiný, poněkud méně ortodoxní názor, který zastával profesor Jan Hendrich. Ten byl přesvědčen, že „*morální zásady naší společnosti at' chceme, či nechceme, jsou prosáklé idejemi křesťanství, že celé naše kulturní ovzduší, které je v podstatě zděděné, tkví v křesťanství.*“⁵⁶³ Rozbouřené vlny ve školství však v zásadě přišly vniveč, neboť nová školská politika v duchu zmíněného hesla prakticky neměla zásadní dopad na atmosféru ani podstatnější vliv na výuku a výchovu.

Podstatnějším problémem byl obrovský nárůst počtu učitelů, kteří přišli nejen z Němci zabraného pohraničí, ale také ze Slovenska a Podkarpatské Rusi, zpět do Čech. Ministerstvo školství si nemohlo v nastalé špatné sociální situaci dovolit propustit osm tisíc učitelů.⁵⁶⁴

Proto pro uprchlíky hledalo uplatnění. Došlo k pokusu využít nadbytečný stav pozitivně, k zlepšení podmínek a kvality vyučování. Předpokládalo se snížení maximálního počtu žáků na třídu a zavedení povinného čtvrtého stupně na měšťanských školách, čímž by vznikla nová pracovní místa.⁵⁶⁵ K tomuto kroku nakonec ministerstvo školství dospělo, a to zákonem, jenž nabyl účinnosti 1. září 1939. Ten stanovil „*nejvyšší počet žáků v jedné třídě obecné a měšťanské školy na 45. Toto nařízení bylo později prodlouženo i na rok 1940–41 a bylo zrušeno až přímým zásahem nacistů, kteří jej ponechali v platnosti pouze pro německé školy v protektorátě.*“⁵⁶⁶

⁵⁶¹ Bosák, 1969, s. 13

⁵⁶² Kádner, 1931, s. 70

⁵⁶³ Bosák, 1969, s. 14

⁵⁶⁴ Bosák, 1969, s. 16

⁵⁶⁵ Bosák, 1969, s. 17

⁵⁶⁶ Bosák, 1969, s. 18

Jako další možnost bylo projednáváno předčasné penzionování učitelů či propouštění vdaných učitelek ze služby. K tomu skutečně došlo vládním nařízením z konce prosince 1938, které určilo, že mají být předčasně penzionováni učitelé, jimž bylo 55 let, a učitelky starší 53 let.⁵⁶⁷

Ministerstvo školství tak částečně překonalo akutní krizi učitelského stavu. Skutečně temné období českých škol však mělo teprve přijít.

5. 2. 2. Organizační změny českého školství v letech 1939 - 1945

Po vzniku Protektorátu se nacisté prozatím drželi propagandistického prohlášení, že zemi bude nadále zachována autonomie.⁵⁶⁸ Ve skutečnosti se však snažili Čechy spíše ukolébat zdánlivou nečinností, avšak realita vypadala úplně jinak.

V první vlně šlo především rozšíření německých škol na protektorátním území, které mělo složit k následné germanizaci českých zemí a nápravy údajně zanedbaného stavu menšinového školství. Budoucí snahy o „poněmčení“ českých dětí se prozatím projevovaly také tím, že německé obecné a měšťanské školy vznikaly i v místech s naprosto neodpovídajícím počtem dětí, jejichž jazykem byla němčina.⁵⁶⁹

Po uzavření českých vysokých škol v listopadu 1939 přišly na řadu české střední školy. Viceprezident zemské školní rady v Praze Antonín Dvořák vyjádřil budoucí záměry okupantů při setkání s řediteli pražských ústavů: „*Vysoké školy jsou vyřízeny, na řadu přicházejí střední školy. Nedopusťte, aby byly zavřeny pod malichernými záminkami.*“⁵⁷⁰ Dvořákovo varování směřovalo především k tomu, aby se jeho kolegové zaměřili na udržení středoškolských studentů „na uzdě“. Mezi českými studenty převažovala celkem pochopitelná nevraživost vůči německému obyvatelstvu země a okupantské moci. Bohužel každý neuvážený čin mohl mít nedozírné následky pro školu, učitele a především pro studenty samé.

Nacisté se tak do poloviny roku 1941 spokojil „pouze“ se zrušením pěti středních škol a dvou učitelských ústavů.⁵⁷¹

⁵⁶⁷ Bosák, 1969, s. 18

⁵⁶⁸ Housková, Podlešák, 1994, s. 51

⁵⁶⁹ Bosák, 1969, s. 20

⁵⁷⁰ Bosák, 1969, s. 21

⁵⁷¹ tamtéž

Cílem nacistů byla likvidace intelektuální elity národa. Po uzavření vysokých škol pozornost okupantů zaměřila na postupné omezování středních škol s českým vyučovacím jazykem.

Došlo také na zavedení opatření, které rušilo předchozí maximální počet dětí na třídu a jeho hranici zvýšilo, nebo učinilo měšťanské (hlavní) školy výběrovými,⁵⁷² tedy nedostupnými pro velkou část žáků obecných škol, takže jejich možnost přijetí na střední školu byla dramaticky snížena nižší kvalitou přípravy k přijímacím zkouškám.

Hlavní útok však vedl směrem ke střednímu školství. Nedošlo ovšem ihned k masovému rušení škol, nacisté šli za svým cílem postupně.

Již v roce 1941 se začalo se slučováním různých typů škol v jediný ústav, hlavně reálek s reálnými gymnázii. Pouze klasické gymnázium si uchovalo svůj dosavadní statut. Rovněž došlo k výraznému omezení přístupu ke vzdělání dívkám⁵⁷³ „*Nejdůležitější změnou bylo, že střední škola stejně jako nově zavedená hlavní škola navazovala na čtyři ročníky obecné školy. Ve školním roce 1941/42 měli ještě při přijímacím řízení přechodně přednost žáci z 5. třídy před žáky 4. třídy obecné školy. Později však už do středních škol vstupovali žáci zásadně o rok mladší než dříve.*“⁵⁷⁴

Tvrdý útok na české střední školství vyplynul z opatření, která navrhla skupina byrokratů, známá pod označením I-10.⁵⁷⁵ V něm byla obsažena řada opatření, z nichž se, z hlediska budoucích plánů okupantů, nejvíce efektivní jevílo zavedení tzv. „*numerus clausus*“.⁵⁷⁶

Jednalo se o systém, který omezoval maximální počet přijatých studentů do 1. třídy střední školy na čtyřicet. Do 5. třídy by však mohlo nastoupit pouze třicet pět žák, do 6. třídy již pouze dvacet pět.⁵⁷⁷

Zároveň měly být od září 1941 zakázány paralelní třídy (pobočky). Tímto způsobem mělo dojít během několika málo let k zásadnímu snížení počtu studentů, tedy potencionálních intelektuálů.

Karl Herrmann Frank navržené opatření podpořil, což se fakticky rovnalo jejich přijetí. Navíc doporučil i příležitostné zavírání škol pod nejrůznějšími záminkami, na což doplatila gymnázia v Pelhřimově, Jihlavě, Místku, Uherském Hradišti, školy v Kladně a Slaném.⁵⁷⁸

⁵⁷² Bosák, 1969, s. 28

⁵⁷³ Bosák, 1969, s. 30

⁵⁷⁴ Bosák, 1969, s. 31

⁵⁷⁵ Bosák, 1969, s. 35

⁵⁷⁶ Bosák, 1969, s. 36

⁵⁷⁷ tamtéž

⁵⁷⁸ Bosák, 1969, s. 40

Následkem nacistických opatření došlo do školního roku 1943/44 k úbytku v počtu středoškolských studentů o více než 50 %.⁵⁷⁹

Na začátku roku skončil ve funkci ministra školství Jan Kapras, stoupenec generála Eliáše, a na jeho místo nastoupil nejobávanější a právem nenáviděný český kolaborant Emanuel Moravec.⁵⁸⁰ Začala tím nová etapa germanizace a nacifikace českého školství.

Historik František Bosák považuje období po porážce Paulusovi 6. armády u Stalingradu za poslední fázi vývoje protektorátního školství.⁵⁸¹

V tomto období již v zásadě nedochází k velkým organizačním změnám. Došlo ovšem k zásahům do normálního fungování škol. Celá společnost měla být podřízena potřebám vedení války, která se pro Německo začala po stalingradské porážce vyvíjet nepříznivě.

Mnozí učitelé i učitelky byli totálně nasazeni, na středních školách byla povolána i řada žáků. Situace dostoupila svého vrcholu v létě 1944. Na podzim téhož roku vydal ministr Moravec výzvu k učitelům, v níž vyjádřil „klady“ působení nacistů na české školství. Dodejme, že tou dobou byly zavřeny odborné školy a školy obecné a měšťanské často sloužily k jiným účelům, často válečným.⁵⁸²

Nacistická perzekuce českého školství a vzdělání obyvatel Čech napáchala obrovské škody. Násilnou redukcí středního školství a brzkým uzavřením vysokých škol přišlo Československo o řadu nadějných mladých talentů a mnoha schopným vzdělavcům zamezila vědecké studium. Nejstrašnější tragédií však zůstávají zavraždění a popravení čeští studenti, učitelé, vědci a samozřejmě všichni další občané, kteří byli věrni své vlasti.

5. 2. 3. Změny ve výchově a výuce v letech 1939 - 1945

Do poloviny roku 1941 došlo k výuce a školní výchově k určitým změnám, které se týkaly hlavně nového postavení Čechů v rámci Protektorátu.

Zůstala zachována orientace výchovy směrem ke škole „*národní a věřící*“, zásady společenského chování, atp. „*Proti dřívějšímu se už nezdůrazňovala idea demokracie, všelidské*

⁵⁷⁹ Bosák, 1969, s. 41

⁵⁸⁰ tamtéž

⁵⁸¹ Bosák, 1969, s. 49

⁵⁸² Bosák, 1969, s. 51

*zřetele byly oslabeny.*⁵⁸³ Ve školách pochopitelně nemohla zůstat stopa po dřívějším svobodném Československu, tedy i po jeho představitelích, legionářích a dalších osobnostech, které by mohli připomínat samostatný stát a boj proti Německu či Rakousku-Uhersku. „*Škole se ukládalo, aby zdůrazňovala při výchově vše, co podporuje soužití s německým národem a úctu k „Vůdci“ velkoněmecké říše. Učitelé byli osobně odpovědni za to, že se bude výchova dít v tomto duchu.*“⁵⁸⁴ Ze tříd odstraněné obrazy Masaryka a Beneše, kterého nacisté upřímně nenáviděli, nahradily na čelní stěně podobizny protektorátního prezidenta Emila Háchy a Adolfa Hitlera, na bočních stěnách byl zavěšen kříž a státní znak Protektorátu.

Nejznatelnější změnou ve výuce žáků všech stupňů škol se nám dnes jeví postupné zavádění němčiny, která se měla stát nástrojem germanizace českých zemí.

V prvních měsících okupace nedošlo ve školních osnovách k zásadnějším změnám. Němčina patřila nadále na národních školách k nepovinným předmětům, pouze se nepatrně zvýšila dotace hodin. V říjnu 1939 se však díky novým osnovám byla zavedena povinnou na měšťanských školách (pět hodin týdně), v listopadu roku následujícího se jako povinný předmět dostala i na školy obecné (čtyři hodiny týdně). Nutno dodat, že podzimní reforma byla pouhým začátkem a týdenní dotace hodin němčiny se stále zvyšovala, pochopitelně na úkor jiných předmětů.⁵⁸⁵

Silně postihl nástup nacizmu učitelské i žákovské knihovny. Nakonec byly úplně vyřazeno asi 10 % knih a v 60 % spisů musely být učiněny škrty nepohodlných slov, vět či celých odstavců.⁵⁸⁶ Revize učebnic a školní literatury probíhal prakticky od začátku okupace, avšak pouze jedním směrem.

Nacisté nedodávali do českých škol spisy prosazující jejich ideologii, což ve velké míře samo zabránilo rozšíření případné agitace, neboť se případným aktivním proněmecky založeným učitelům nedostalo zdrojů pro jejich činnost. Nutno však dodat, že čeští učitelé patřili k odedávna k silně vlasteneckým vrstvám obyvatel, takže nacisté ani nemohli v dané době předpokládat výraznější podporu ze strany česky mluvících učitelů.⁵⁸⁷

Zmíněnými opatřeními sice odstranili myšlenky a symboly První republiky, pro dosažení svých cílů, tedy oddanosti Říši a Vůdci, však potřebovali získat samotné prostředníky mezi oficiální ideologií a žáky - učitele.

⁵⁸³ Bosák, 1969, s. 22

⁵⁸⁴ Bosák, 1969, s. 23

⁵⁸⁵ *tamtéž*

⁵⁸⁶ Bosák, 1969, s. 24

⁵⁸⁷ Bosák, 1969, s. 24 - 25

5. 2. 4. Učitelé českých škol v letech 1939 - 1945

Dříve než nacisté přistoupili k ideologické převýchově českých učitelů, odstranili všechny rasově a politicky nevyhovující pedagogy ze všech ústavů Protektorátu. Již v březnu museli být ze svých míst propuštěni učitelé hlásící se ke komunizmu, následujícího roku museli učitelé vyplňovat ponižující „*Prohlášení o rodovém původu*“, kterým oznamovali, že mezi jejich předky není Rom, Žid či Polák. „*Ženatý zaměstnanec musel předložit 14 křestních listů a 3 oddací listy, aby prokázal čistotu krve.*“⁵⁸⁸ Příslušníci těchto skupin obyvatel, případně potomci některé z nich, byli ze svých míst propuštěni. Méně známý je fakt, že perzekuce postihly i bývalé legionáře, kteří svým způsobem zosobňovali národně osvobozenecý boj za 1. světové války.⁵⁸⁹

Učitelé, kteří zůstali na svých místech, se poté nacházeli pod neustálou kontrolou nadřízených orgánů, jež je mohly bez kárného řízení okamžitě propustit. Velmi záhy se jako státní zaměstnanci museli podrobit zkouškám z němčiny a případné neúspěšné vykonání zkoušky „*mělo mít za následek propuštění ze služby, případně penzionování.*“⁵⁹⁰ Protože němčina nebyla pro výkon povolání na národních školách podmínkou, dostali se mnozí čeští pedagogové do situace, jež mohla vést ke ztrátě zaměstnání. Od roku 1942 proto začaly kurzy německého jazyka pro učitele. „*U zkoušek neobstálo v Čechách 15 % a na Moravě 20 % profesorů.*“⁵⁹¹

Kromě praktické znalosti němčiny však museli čeští učitelé absolvovat „ideologické školení“.

Propaganda se zaměřila na především na učitele oborů pro ni „strategicky“ nejdůležitějších - zeměpisu, dějepisu a biologie. Základním východiskem byla nacistická teze, že české země historicky i geograficky patří k Německu. V den druhého výročí začátku okupace byla v Praze zahájena výstava s příznačným názvem „*Německá velikost*“.⁵⁹² Jak už název napovídá, jednalo se o zcela nekritické vyjádření proklamované nadřazenosti germánské rasy, jež podle nacistických tezí v podstatě stvořili civilizovanou Evropu. „*Výstavu museli navštívit nejen všichni studenti vyšších středních a odborných škol v Praze (18 000), ale i všichni pražští profesori a učitelé (asi 4 000 osob). Kromě toho museli přijet do Prahy i profesori a učitelé z celého protektorátu, kteří vyučovali jazyku německému, dějepisu, zeměpisu na školách*

⁵⁸⁸ Bosák, 1969, s. 26

⁵⁸⁹ Bosák, 1969, s. 27

⁵⁹⁰ Bosák, 1969, s. 32

⁵⁹¹ Bosák, 1969, s. 33

⁵⁹² Bosák, 1969, s. 42

*měšťanských, středních a všech odborných.*⁵⁹³ Výstavu ještě provázely další přednášky a semináře.

Specifickou kapitolu ideologické převýchovy učitelů představuje středisko Rankenheim. To se stalo hlavním působištěm „*Ústředního institutu pro výchovu a vyučování*“ a „*Nacionálně socialistického svazu učitelstva.*“⁵⁹⁴ V Rankenheimu se konala školení učitelů zeměpisu, dějepisu a biologie.

Skupiny českých učitelů zde pobývaly od 28. září 1941 do poloviny roku 1943. Byly složeny ze středoškolských pedagogů, učitelů odborných škol a inspektorů národního školství. Náplň kurzů samozřejmě odpovídala představám nacistů. Jednalo se tedy o výklad českých zemí jako přirozené součásti Německa, což mělo plynout z geografického postavení Čech a jejich dějin přirozeně a zásadně ovlivňovaných sounáležitostí s Německem.⁵⁹⁵

Je jasné, že se nejednalo o plnohodnotnou interakci mezi přednášejícím školitelem a školenými učiteli, ale spíše o jednostranný dril, na jehož konci museli školení prokázat, jak hluboce pochopili říšskou myšlenku. Vzhledem k silnému vlasteneckému cítění českých učitelů však lze celkem dobře předpokládat, že výsledek nebyl z hlediska cílů nacistů valný.

Bylo by omylem, kdybychom si mysleli, že intenzita nacistické demagogie s porážkami vojsk Osy na evropských frontách nějakým způsobem ochabovala. Opak je pravdou.

Nacistická výchova byla uplatňována prakticky až do osvobození. Symboly říšské moci patřily k povinné výbavě škol, učitelé i žáci museli plně respektovat výnosy a příkazy okupantů. „*Za říšské smýšlení ve škole byl odpovědný především ředitel školy, jehož postavení bylo zdůrazněno ve smyslu nacistického vůdcovského principu. Školu musel vést podle příkazů německé vrchnosti v nekompromisním duchu a stát celou svou osobností za novými výnosy.*“⁵⁹⁶ Případné neplnění těchto příkazů samozřejmě podléhalo přísným trestům.

V posledních dvou letech války došlo k povolávání českých učitelů a učitelek i středoškolských studentů, kteří byli totálně nasazeni. Nejvíce pedagogů povolaly úřady v létě roku 1944.⁵⁹⁷

Co se týče podpory německé armády, opakovala se do jisté míry situace z let 1914-1918. Školy se za okupace změnily v rozsáhlé sběrný surovin, učitelé v úředníky či spíše zřízence, kteří neměli pouze provádět administrativní práce spojené se sběrem, ale přenášet také

⁵⁹³ Bosák, 1969, s. 43

⁵⁹⁴ tamtéž

⁵⁹⁵ Bosák, 1969, s. 44

⁵⁹⁶ Bosák, 1969, s. 49

⁵⁹⁷ Bosák, 1969, s. 51

bezohledný tlak nadřízených školských orgánů na žáky, aby výsledek této hospodářské činnosti byl co největší.⁵⁹⁸

Výsledky sběrů na jednotlivých školách byly nadřízenými orgány pečlivě sledovány, takže si ředitelé a řídící učitelé nemohli dovolit jakoukoli záminku k zásahu „shora“. Podobně jako za 1. světové války, i v této době měl sběr odpadů, bylin, kostí či pecek i propagandistický význam, pregnantně vyjádřený názvem návrhu programu, jenž nesl název „*Pracujeme pro vítězství Velkoněmecké říše*“.⁵⁹⁹

Stejně jako další opatření nacisty ovládaného ministerstva školství, měly i sběry a totální nasazování učitelů negativní dopad na kvalitu výuky, čímž utrpěly její výsledky, které po válce museli žáci i jejich učitelé teprve „dohnat“. Zůstává však otázkou, zda to, že tím byla částečně narušena případná proněmecky orientovaná agitace, není spíše nepatrným kladem narušení plynulosti vyučování.

⁵⁹⁸ Bosák, 1969, s. 55

⁵⁹⁹ Bosák, 1969, s. 56

5. 3. OBECNÁ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V DOBĚ NACISTICKÉ OKUPACE

5. 3. 1. Dopad mnichovské dohody na Zlatou Korunu a okolní obce

Dlouhodobě napjatá mezinárodní situace mezi demokratickým Československem a nacistickým Německem dlouhodobě působila obavy u většiny pročeskoslovensky myslících občanů v zemi. I obyvatelé Zlatokorunska pozorně sledovali stále vyhrocenější nátlak Adolfa Hitlera směřující k rozbití dosavadních hranic republiky.

Situace ve zdejší regionu se však od jiných oblastí země přeci jen lišila. Nedaleký Český Krumlov byl již od dob Rakouska-Uherska tvořen převážně německy mluvícím obyvatelstvem, které bylo pod silným vlivem nacistické propagandy: „... *stupňovalo svou zaujatost a nenávisť proti Čechům. To se projevovalo na pracovištích a závodech jak přímo v Čes. Krumlově tak v papírnách Spicových tak na lesních pracovištích.*“ Bylo tedy vcelku pochopitelné, že české obyvatelstvo, které tvořilo drtivou většinu občanů Zlaté Koruny, s obavami vyčkávalo věci příštích.

Dne 17. března 1938 z důvodu zhoršující se mezinárodní situace byl Památkovým ústavem odvezen ze zlatokorunského kláštera obraz Madony ze 14. století.⁶⁰⁰ V téměř osmisetleté historii Zlaté Koruny nebyl převoz tak vzácné památky uskutečněn poprvé a ani v roce 1938 nevěstil převoz tohoto mimořádného díla nic dobrého.

I ve zdejší obci však převládalo přesvědčení, že je třeba republiku před ohrožením a zabráním vojsky Wehrmachtu bránit. K domněnce nás vedou dvě události, které pro toto tvrzení svědčí.

Dva měsíce po odvozu obrazu Madony, 21. května 1938, odjeli na mimořádné vojenské cvičení i zlatokorunští záložníci, kteří by v případě ohrožení republiky ze strany nacistického Německa byli nasazeni k obraně vlasti.⁶⁰¹ Několik týdnů poté, 5. června, sehrál ochotnický spolek Klicpera, významný subjekt regionální kultury, Čapkovi hru „*Matka*“.⁶⁰²

Karel Čapek ve svých vrcholných dramatech *Bílá nemoc*⁶⁰³ a právě zmíněná *Matka* vyjádřil odpor k fašismu a v případě napadení nutnost bránit demokracii, svobodu a životy

⁶⁰⁰ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 33

⁶⁰¹ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 34

⁶⁰² tamtéž

⁶⁰³ Čapek, K. *Bílá nemoc*. Praha: ARTUR, 2008.

lidí.⁶⁰⁴ Právě v ve zmíněné hře vyjadřuje svou výzvu k obraně snad nejvýrazněji slavnou matčinou replikou: „*Jdi.*”

Z toho usuzujeme, že ochotníci ze spolku Klicpera onu hru nastudovali z důvodu, který zcela odpovídal duchu doby.

O dění ve Zlaté Koruně a okolních obcích však nemáme v kronice obce dobové záznamy. Na konci června 1938 totiž umírá někdejší kronikář Zlaté Koruny Alexandr Unger⁶⁰⁵ a jeho nástupce Jan Vítek, někdejší učitele na místní měšťanské škole, doplnil kroniku až po osvobození, k čemuž využil svých poznámek, které si činil až do září 1944, kdy byl zatčen gestapem.⁶⁰⁶ Proto jsme částečně ochuzeni o určitou míru aktuality, avšak na straně druhé již jsou jeho záznamy psány bez obav z represí ze strany okupantů. Poznámky Jana Vítka tak můžeme považovat za dobrý zdroj informací.

Občané Zlaté Koruny a okolních obcí v kritickém září 1938, kdy stoupající nátlak ze strany Adolfa Hitlera a představitelů německé menšiny v Československu byl již takového rázu, že válka se zdála být nevyhnutelnou, „*budovali pásma, které vedlo od dnešní „Konopy” údolým do lesa „Typlý, ” dále pak přes Černici směrem na Mojnë, Skřidla a Velešín.*”⁶⁰⁷

Dne 23. září 1938 byla vyhlášena všeobecná mobilizace.⁶⁰⁸ Té se zúčastnili rovněž všichni bojeschopní muži ze zlatokorunska a okolí. „*Konečně rázné řešení – sotva dozněla poslední slova rozhlasových přijímačů, sousedé-vojáci připravovali si své věci, aby ráno prvním vlakem mohli nastoupit u svých útvarů.*”⁶⁰⁹

Mnichovská dohoda však definitivně srazila Československo na kolena a povolání muži se vrátili bez boje domů.

Následky přepuštění pohraničních oblastí Říši pocítilo nejen odsunutí Češi, ale i obyvatelstvo celého vnitrozemí. Zlatá Koruna se ocitla v pozici pohraniční obce, neboť se blízky Český Krumlov a okolí směrem k někdejší hranici Československa dostalo do rukou Německa.

S tím souvisel hromadný exodus českých obyvatel tamních obcí a městeček, který prakticky bezprostředně následoval po vzdání se pohraničí. „*Tak i do Zlaté Koruny se přestěhovalo mnoho rodin, takže každá nepatrná místnůstka schopná k obývání byla využita.*”⁶¹⁰ Spolu s novými obyvateli obce přešli do Zlaté Koruny i mnohé úřady původně

⁶⁰⁴ Čapek, K. *Matka*. Praha: ORBIS, 1958.

⁶⁰⁵ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 36

⁶⁰⁶ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 37

⁶⁰⁷ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 41

⁶⁰⁸ Mencl, V., Hájek, M., Otáhal, M., Kadlecová, E. (1990): *Křížovatky 20. století*. Naše vojsko, Praha, s. 148

⁶⁰⁹ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 42

⁶¹⁰ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 44

umístěné v Českém Krumlově: Četnická stanice, Okresní četnické velitelství, Okresní soud i krumlovský lékař MUDr. Kulich.⁶¹¹

Jak je patrné, Zlatá Koruna měla této době z hlediska státní správy dost možná nejdůležitější pozici v oblasti, neboť v řadě aspektů dočasně nahradila ztracený Český Krumlov na pozici centra okresu. Problémem bylo pochopitelně ubytování takového počtu lidí, takže správa obce využila prostory cisterciáckého kláštera a bývalé sirkárny.⁶¹²

Pro tuto práci, jež se zabývá dějinami obecné školy a zlatokorunského školství obecně, je však nejdůležitější přesun měšťanské školy z Českého Krumlova, která zde nakonec zůstala i v poválečných letech až do školské reformy v roce 1953. Dějiny tohoto ústavu jsou s místní obecnou školou neodmyslitelně spjaty, avšak vzhledem k možnostem této práce se její existencí budeme zabývat pouze omezeně a na místech, kdy nějakým způsobem zásadněji zasáhla do fungování námi zkoumané školy. Pro úplnost dodejme, že součástí měšťanské školy byla i lidová škola hospodářská. Počátky vzniku tohoto ústavu spadají však již do roku 1935 a výuka na něm započala 7. listopadu 1936.⁶¹³

I zlatokorunská obecná škola pocítila příliv uprchlíků, protože byla navštěvována jejich dětmi povinnými školní docházkou. Problémem byla pochopitelně omezená kapacita školy, takže bylo nutno hledat prostory pro měšťanskou školu jinde. „*Proto se vyučovalo v jedné z místností na faře, v klubovně sokolovny, v přísálí hostince u Lípy, v sále hostince u Šestáků.*”⁶¹⁴ Vyučování tedy probíhalo ve skutečně provizorních podmínkách, takže snad ani není třeba zdůrazňovat, že výsledky vyučování nemohly být valné. Situaci pomohlo částečně vyřešit přejímání majetku zrušených menšinových škol.

Na pozadí skomírající Druhé republiky a zoufalé sociální situace rodin uprchlíků se však problémy škol nejevily jako nejpalčivější problém.

Dne 15. března 1939 se naplnily nejčernější obavy obyvatel torza bývalého Československa. Nedalekým Rájovem projížděly již od rána první jednotky německých okupantů. Učitel Jan Vítek k tomu poznamenává: „*Byly to strašné chvíle – lidé plakali, muži i starci nestyděli se za slzy, zatínali bezmocně pěsti - byli jsme vydáni na milost či nemilost.*”⁶¹⁵ Kronikář obce spatřil postupující vojska při své každodenní cestě do Velešína. „*Kolem 7. hod.*

⁶¹¹ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 44

⁶¹² SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 44 -45

⁶¹³ SOkA Český Krumlov, Š - 119, Kronika lidové zemědělské školy 1935 – 1938, s. 4–6. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1274> (15. 3. 2012)

⁶¹⁴ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 45

⁶¹⁵ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 50

ráno bylo vidět první kolony vojsk, jak pomalu táhly do Harazimova kopce.”⁶¹⁶ Do Zlaté Koruny dorazili za stálého silného sněžení první němečtí vojáci až v odpoledních hodinách.⁶¹⁷

Tragickým 15. březnem 1939 začalo více než let trvající období každodenního strachu, obav a životní nejistoty, která se navždy nesmazatelně zapsala do duší lidí, kteří ji prožili.

5. 3. 2. Obecná škola ve Zlaté Koruně ve školním roce 1938/1939

Školní rok 1938/1939 byl zcela zásadně ovlivněn výše popsány událostmi. Je také posledním, ve kterém byl prováděn zápis do školní kroniky. O ostatních válečných i poválečných letech školy se dovídáme pouze zásluhou pozdějšího ředitele školy Antonína Terše, který díky studiu dokumentů ve školním archivu a vzpomínek pamětníků dokončil kroniku obecné školy až do jejího zániku způsobeném zákonem o školské soustavě z roku 1953.⁶¹⁸

Zápisky z válečných let jsou tak již prosty případných znaků vynucené loajality ve vztahu k okupantům. Antonín Terš však byl se situací ve školství v Protektorátu Čechy a Morava seznámen z vlastní zkušenosti, takže můžeme jeho poznámky považovat za důvěryhodné, samozřejmě v intencích doby přelomu 50. a 60. let, kdy kroniku doplňoval.⁶¹⁹

Pohnuté období školy – od září 1938 do června 1939 – je však ještě zaznamenáno rukou Aloise Olšiny.

Je vůbec zajímavé, že změny na pozici řídicího učitele obecné školy ve Zlaté Koruně bývaly průvodním jevem důležitých dějinných přelomů. Jak už jsme se zmínili dříve, dlouholetý řídicí učitel Václav Mikyška ukončil své téměř čtyřicetileté působení krátce po vzniku samostatného Československa. Rudolf Khun, nejdůležitější osobnost školy ve 30. letech zase nastoupil na podzim roku 1929 – prakticky několik málo týdnů před vypuknutím celosvětové hospodářské krize – a jeho nástupce Alois Olšina, zkušený veterán československého školství, začal své působení 1. září 1938.

Do obecné školy též nastoupila řada nových učitelů, kteří ze zřejmých důvodů sbor posílili.

Kromě učitelek Albíny Vedralové, Jarmily Svačinové a Otilie Formánkové zde v tomto

⁶¹⁶ tamtéž

⁶¹⁷ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 50

⁶¹⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 193 B

⁶¹⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 196 A

roce působili ještě: Hedvika Blažková,⁶²⁰ Anna Buchtelová, Adolf Hansel, Svatomír Houska, Ludmila Novotná a Anna Vodrážková.⁶²¹ Z posledních čtyř zmíněných působila na obecné škole ve Zlaté Koruně déle než do konce června roku 1939 pouze Anna Buchtelová.⁶²² O výuku náboženství se staral černický římskokatolický farář J. Bouza a křemežský J. Novotný, který vyučoval víru československou.

Mnichovská dohoda prakticky ukončila jednu éru existence Československa, což se projevilo také na průběhu státních svátků. Dřívější bohaté popisy oslav vzniku republiky jsou na stránkách z tohoto kritického období shrnuty pouhou jedinou větou: „*Státní svátek, 28. října, uctěn byl prací.*“⁶²³ Podobně výročí narození prvního československého prezidenta Tomáše G. Masaryka mělo jiný průběh než obvykle. Následující úryvek pochází z oběžníku Inspektorátu státních škol národních s vyučovacím jazykem českým v Českých Budějovicích: „*Ministerstvo školství a národní osvěty výnosem ze dne 16. února 1939 [...] oznámilo, že nemá námitek, aby na státních školách národních bylo dne 7. března 1939 při vyučování ve vhodné chvíli (na př. při hodině vlastivědy či vyuč. jazyka) vzpomenuť stručnou a důstojnou formou výročí narození prvního prezidenta Česko-Slovenské republiky Dr. T. G. Masaryka.*“⁶²⁴ Skutečnost, že se vůbec ministerstvo školství a národní osvěty zabývalo problémem, zda si mohou učitelé se svými žáky připomínat zakladatele československého státu, svým způsobem vypovídá o situaci ve státě, který měl před sebou posledních několik dnů existence.

Po obsazení pohraničí se žáci měšťanské školy v Českém Krumlově a obecné školy v Domoradicích museli přesunout dočasně do zlatokorunské obecné školy. Již 1. října 1938 nastoupilo do školy na 252 chlapců a dívek, což byl také důvod, proč v den 20. výročí vzniku Československa byly při škole zavedeny tři pobočné třídy.⁶²⁵ Množství žáků však i nadále narůstalo. V listopadu a prosinci docházelo do školy až 324 žáků,⁶²⁶ čímž byl překonán třicet

⁶²⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 13, č. knihy 13, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1938 – 1939, protokol 7

⁶²¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 166 A

⁶²² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 166 A – 167 A

⁶²³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 167 B

⁶²⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 1, i. č. 393, sign. I/1-1, Věc: 89. výročí narození prvního prezidenta Česko-Slovenské republiky Dr. T. G. Masaryka. Vzpomínka na stát. školách národních., 24. února 1939

⁶²⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 168 A

⁶²⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 168 A

osm let starý rekord z roku 1900, kdy v listinách školy figurovalo 323 žáků.⁶²⁷ Jejich množství si vynutilo dočasné zavedení polodenního vyučování po jednotlivých odděleních.⁶²⁸ Tímto nouzovým opatřením pochopitelně značně utrpěla kvalita výuky.

Tento dlouhodobě neudržitelný stav však trval pouze krátce. První prosincový den roku 1938 byla československému školství vrácena obecná škola v Domoradicích, takže žactvo příslušné do tamní oblasti se přesunulo ze Zlaté Koruny zpět. Část uprchlíků se domů toho roku nevrátila a odešla do vnitrozemí.

Další úleva škole následovala 9. ledna 1939, kdy ve Zlaté Koruně začala fungovat měšťanská škola (ta působila prozatím nouzově na výše zmíněných místech až do října 1939, kdy konečně získala vlastní budovu – dům č. 46 ve Zlaté Koruně).⁶²⁹ V lednu 1939 do místní obecné školy docházelo 163 žáků a žákyň, čímž se organizace výuky vrátila do normálních kolejí a zanikla pobočka při IV. třídě.⁶³⁰

O situaci ve škole v kritickém březnu 1939 nemáme přesnějších zpráv. Není však pochyb o tom, že atmosféra v ní plně odpovídala obavám a nejistotě doby. V březnu ani dubnu nebyla konána žádná učitelská porada, takže o postojích pedagogického sboru nemáme písemné zprávy. Pro tento rok je však příznačná skutečnost, že během něj nebyla pedagogickou radou snížena, byť jen jediná známka z chování. O příčinách tohoto poměrně neobvyklého jevu se dnes patrně můžeme pouze dohadovat. Je však pravděpodobné, že příčin bylo více. Jednou z nich může být i skutečnost, dříve trestané kázeňské poklesky se vzhledem k dané společenské situaci jevíly jako zcela nedůležité.

Z akcí, které měly podpořit sociálně slabé žáky, zůstalo bezplatné stravování, které v jarních měsících roku 1939 hrálo snad ještě důležitější úlohu než v předcházejících letech. Začalo 13. března 1939 a pro žáky vařila manželka řídícího učitele Olšiny.⁶³¹ Trvalo čtyřicet osm dní.⁶³²

⁶²⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 66 B

⁶²⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 13, č. knihy 13, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1938 – 1939, Protokol 3

⁶²⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 1939 - 40

⁶³⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 168 A

⁶³¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 13, č. knihy 13, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1938 – 1939, protokol 6

⁶³² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 168 A

S blížící se okupací došlo ještě před 15. březnem 1939 k řadě nařízení, která jako by zabránila zbytku republiky najisto předpokládala. Se školstvím jich pochopitelně souvisela celá řada.

K nejnechutnějším patří vyřazení zaměstnanců židovského původu ze všech státních institucí výnosem z 3. února 1939, tedy více než měsíc před začátkem okupace.⁶³³ O tomto rozhodnutí informující oběžník se dochoval v materiálech zlatokorunské měšťanské školy, není však pochyb, že učitelé obecné školy, stejně jako jejich kolegové v celých Čechách, Moravě i Slezsku, nebyli nuceni vyplnit prohlášení o svém nežidovském původu. Vzhledem k tomu, že dochované záznamy nemluví o židovském původu u učitelů či žáků, lze se domnívat, že se toto nařízení obecné školy ve Zlaté Koruně nedotklo.

Dále začaly být vyřazovány závadné knihy z učitelské i žákovské knihovny. I to má svůj počátek již v období Druhé republiky.

K prvnímu vyřazení knih, které souviselo s uzavřením mnichovské dohody, musel pedagogický sbor přistoupit na mimořádné poradě 24. února 1939.⁶³⁴ Šlo o časopis z roku 1925 „*Náš dorost*“, který vydávala Dělnická tělovýchovná jednota ve spolupráci se skautem.

Dva měsíce na to, 26. května 1939, došlo k prvnímu vyřazení knih z učitelské knihovny, a to titulů s příznačnými názvy: „*Nepřátelé demokracie*“ a „*Církev a stát*.“⁶³⁵ Skutečná vlna likvidace knih začala až v následujícím školním roce 1939/1940.

Nesmírně obtížný školní rok skončil již 24. června 1939.⁶³⁶ Nesl se ve znamení přervání všech dosavadních zvyklostí a demokratických zásad, kterými se honosila Československá republika ještě v posledních hodinách před neblahou dohodou, kterou 29. září 1938 podepsali diktátoři Hitler, Mussolini a krátkozrací zastánci appeasementu Chamberlain a Daladier.

5. 3. 3. Obvyklé události školního roku v letech 1939 – 1945

Je pochopitelné, že po začátku okupace českých zemích a vzniku Protektorátu Čechy a Morava se program školního roku podstatně změnil.

Do života školy zasahovaly nejen průvodní jevy válečného stavu, jako např. nedostatek

⁶³³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 393, sign. I/1-1, Věc: Židovští příslušníci ve státní službě, 6. února 1939

⁶³⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 13, č. knihy 13, Kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1938 – 1939, Protokol 5

⁶³⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 13, č. knihy 13, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1938 – 1939, Protokol 7

⁶³⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 168 A

paliva v zimních měsících,⁶³⁷ ale také německá propaganda.

Dosavadní symboly předmnichovského Československa z velké části zmizely již před březnem 1939, avšak jestliže se ještě v březnu mohlo být na Masaryka vzpomenuo „*stručnou a důstojnou formou*“, v následujícím školním roce již ze školního života zmizel úplně. Podobně byly „zapomenuty“ i další státní svátky.

Ty nahradila výročí nová. Jedním z nich bylo první výročí vzniku Protektorátu Čechy a Morava, tedy výročí začátku okupace 15. března 1940. „*Žactvo všech tříd se shromáždilo v jedné učebně a správce školy přednesl proslov, dodaný správám škol, který byl žactvem a všemi členy učitelského sboru vyslechnut s pozorností a v důstojném postoji. Celá oslava měla bezvadný průběh. Školní budova byla vyzdobena nově pořízenou vlajkou Protektorátu a národním praporem německé říše.*“⁶³⁸ Jistě stojí za zdůraznění fakt, že proslov byl nařízenými orgány předepsán. Cílem patrně bylo zamezit jakýmkoli pochybnostem o obsahu a sdělení v projevu obsaženém.

Výhoda, kterou tento úředně potvrzený spis řediteli školy poskytoval v letech bezprostředně po válce, spočívala v tom, že ředitel školy konal pouze z rozkazu vyšších míst. Jeho vlastní iniciativa tak byla potlačena, a tudíž nemohl být na tomto základě obviněn z nevlasteneckého chování.

Ve školním roce 1941/1942 do školního života přibyla i připomínka narozenin Adolfa Hitlera, které připadaly na 20. dubna. V tomtéž roce se při těchto akcích začal využívat i školní rozhlas, skrze nějž například žáci s učiteli dne 15. března vyslechly v roce 1942 projev ministra školství a nejznámějšího českého kolaboranta Emanuela Moravce.⁶³⁹

Tyto oslavy skončili ještě před koncem války, na jaře roku 1945

Je rovněž zajímavé, že nebylo připomínání výročí narozenin protektorátního prezidenta Emila Háchy, které sice připadají na dobu letních prázdnin, nicméně těžko si představit, že by za normální situace obecná škola ignorovala den narození prezidenta republiky. I to svým způsobem svědčí o postavení Emila Háchy a českých vládních představitelů v Protektorátu.

Poslední poměrně běžná událost v životě školy byla školní inspekce, která probíhala tradičně v posledním čtvrtletí roku a vykonával ji vždy budějovický školní inspektor. V roce

⁶³⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 13, č. knihy 13, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1939 – 1940, Protokol č. 11

⁶³⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 13, č. knihy 13, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1939 – 1940, Protokol č. 11

⁶³⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 14, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1942 – 1943, Protokol č. 7

1941 ji provedl Adolf Linka.⁶⁴⁰ Ten však v dubnu následujícího roku umírá a na jeho místě jej nahradil Jaroslav Kuba, který provedl prohlídky následující.⁶⁴¹ V roce 1944 dokonce škola absolvovala trojici inspekcí. Dvakrát ji navštívil inspektor Josef Vuško a na jaře 1944 dokonce samotný školní rad Lichtl.⁶⁴²

Z výše zmíněného je tedy jasné, že škola byla i v době okupace kontrolována, takže se nevyplatilo činit cokoli, co by mohlo okupační orgány nějakým způsobem provokovat. Všudypřítomný strach navíc podtrhovala i přítomnost aktivního kolaboranta v obci, jímž byl bývalý příslušník československé armády Václav Cibulka, který se po zrušení obecního zastupitelstva stal předsedou správní rady obce. Ten dohlížel nad všemi akcemi, „*ať to byly oslavy Hitlerových narozenin, oslavy německých vítězství, projevy loajality k Říši v době Heydrichiády sbírka pro německý Červený kříž, sbírka prádla, oděvů, kožichů pro německé vojsko, příchod uprchlíků z Německa nebo z východních zemí a podobně.*“⁶⁴³ Václav Cibulka byl po válce nakonec za své činy lidovým soudem odsouzen k trestu smrti.⁶⁴⁴

Pro učitele ani další občany tedy nebylo bezpečné se jakkoli protivit zmíněným propagandistickým i jiným akcím.

5. 3. 4. Mimořádné události v životě školy

V nastalé krizové situaci v době okupace a nejisté době bezprostředně po ní lze svým způsobem považovat za mimořádné či nezvyklé události celou řadu jevů. Za zaměříme se pouze na ty nejdůležitější.

Život školy patrně nejvíce ovlivnilo totální nasazení učitelů na podzim roku 1944. „*Nariadením pracovného úradu v Budějovicích byly totálně nasazeny učitelské síly. Řídící učitelka Albína Vedralová do tužkárny „Národní podnik“, učitelka Božena Dvořáková do smaltovny ve Vrátně a učitelka Marie Prokopová do továrny Jikov ve Velešíně.*“⁶⁴⁵ Na škole

⁶⁴⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 173 B

⁶⁴¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 174 B – 175 A

⁶⁴² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 177 B

⁶⁴³ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 51 – 52

⁶⁴⁴ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 59

⁶⁴⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 14, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1944 – 1945, Protokol č. 2

tak zůstaly pouze Otilie Čípová, která zároveň dočasně převzala správu školy, a němčinářka Marie Böcklová a k výuce domácích nauk docházela Anna Marková. První dvě jmenované tak měli týdně odučit 36, resp. 28 hodin, což jsou z pedagogického hlediska neuvěřitelná čísla. V závislosti na tom bylo zavedeno polodenní vyučování.⁶⁴⁶

Koncem října se naštěstí všechny totálně nasazené zpět na svá místa, takže vyučování mohlo probíhat za relativně normálních podmínek.

V řadách žactva došlo v první polovině 40. let ke dvěma tragickým událostem.

V lednu roku 1944 zemřel v nemocnici žák II. třídy František Draxler.⁶⁴⁷ Druhá tragédie se odehrála až v prvních poválečných týdnech, přesto nepřímo souvisí s květnovými událostmi ve Zlaté Koruně a Rájově, kterými se budeme zabývat ve zvláštní kapitole.

V okolí Zlaté Koruny se po květnovém odzbrojení maďarských a německých vojáků vyskytovala řada zbraní a nábojů, které se nepodařilo včas zneškodnit a odevzdat příslušným místům. Právě to se stalo osudným malému Janu Kalkušovi z blízké Štětkře. Ten si v bytě svých rodičů hrál s jedním ze zabavených granátů, který explodoval. Chlapec na místě zemřel.⁶⁴⁸

Takto tragicky skončil poslední válečný školní rok 1944/1945. Škola ve Zlaté Koruně se po osvobození vydala vstříc obnovené demokracii a svobodě. Bohužel tato cesta trvala pouze necelé tři roky.

5. 3. 5. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období

Dosavadního zasloužilého řídicího učitele Rudolfa Khuna vystřídal na jeho místě Alois Olšina, dosavadní řídicí učitel v nedaleké Černici.⁶⁴⁹ V této době byl již „veteránem“ československého školství. Ve své funkci zde pobyl nejprve od září roku 1938 do 31. srpna roku 1942. Den následující byl dekretem České zemské školní rady poslán předčasně do penze.⁶⁵⁰

⁶⁴⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 14, č. knihy 14, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1944 – 1945, Protokol č. 2

⁶⁴⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 14, č. knihy 14, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1943 – 1944, Protokol č. 4

⁶⁴⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 181 B

⁶⁴⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy. 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 166 B

⁶⁵⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 14, Kniha zápisů z pedagogických porad 1941 – 1948, školní rok 1942 – 1943, Protokol č. 1

Jeho působení ve Zlaté Koruně tím však neskončilo. Na počátku školního roku 1945/1946 se vrátil znovu do aktivní služby. Ze zdejší školy odešel definitivně v březnu 1948, kdy jej vystřídal nový ředitel školy Josef Fiala.⁶⁵¹

Po dobu nepřítomnosti Aloise Olšiny vedla školu jako zastupující řídící učitelka Albína Vedralová. Ta na tomto místě vydržela až do návratu zmíněného řídícího učitele, jediné období, kdy byla vystřídána Otilií Formánkovou, spadá na podzim roku 1944, jak je zmíněno výše. Za jejím odvoláním však nehledejme jakékoli provinění proti republice či vlastenecké morálce, což ostatně potvrdili na poradě bezprostředně po osvobození i její kolegyně ze sboru.⁶⁵²

Kromě výše zmíněných ve Zlaté Koruně ve školním roce 1938/1939 Jarmila Svačinová, později Anna Buchtelová, Adolf Hansel, Svatomír Houska a Anna Vodrážková.⁶⁵³

O rok později došlo, po stabilizaci nestálé situace související s velkými změnami v počtu žáků a situací země, na místní obecné škole přestali působit poslední tři jmenovaní a do služby sem nastoupil definitivní učitel Josef Květoň. Ten se do Zlaté Koruny přesunul v důsledku prudkých změn na Slovensku z Podkarpatské Rusi. K vlastní žádosti byl však od září 1940 přeložen na místní měšťanskou školu, takže jeho působení na zdejší obecné škole mělo krátkodobý charakter.⁶⁵⁴ O jeho dalších osudech se však ještě zmíníme.

V září roku 1941 nastoupil do obecné školy učitel Antonín Cipín. Krátce zde působila také Alžběta Pospíchalová, která však byla již poslední den starého roku přeložena.⁶⁵⁵

V následujícím roce došlo k dalším rošádám na pozicích třídních učitelů. Zmíněný Antonín Cipín byl vystřídán Marií Jeanovou.⁶⁵⁶ Nakrátko sem nastoupil učitel Jaroslav Matuška, který byl na konci roku vystřídán Marií Foučkovou. V tomto roce totiž byla ustanovena němčina jako povinný jazyk, vzhledem k tomu, že zmíněná učitelka vyučovala, spolu s Otilií Formánkovou (nyní již provdanou Čípovou) a V. Stoličkovou, německý jazyk, je možné, že právě to byl důvod jejího příchodu na zdejší obecnou školu.⁶⁵⁷

V roce 1943 přišla do Zlaté Koruny Marie Prokopová (vyučovala i na měšťanské - hlavní -

⁶⁵¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 183 B

⁶⁵² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 14, Kniha zápisů z pedagogických porad 1941 – 1948, školní rok 1944 – 1945, Protokol č. 6

⁶⁵³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 166 A

⁶⁵⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 5, i. č. 401, sign. III/1, Jos. Květoň 1940 – 48, 20. srpna 1940

⁶⁵⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 174 A

⁶⁵⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 14, Kniha zápisů z pedagogických porad 1941 – 1948, školní rok 1942 – 1943, Protokol č. 7

⁶⁵⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 177 A

škole), která nahradila Marii Foučkovou. Ta onemocněla (měla podezření na záškrť) a po dobu nepřítomnosti za ní vyučovala Věra Lukešová.⁶⁵⁸

V září roku 1944 byla na zdejší školu přidělena Božena Dvořáková.⁶⁵⁹ Vzhledem k tomu, že ve škole působila až do poloviny 60. let, zmíníme se o jejích osudech níže.

Na začátku školního roku 1945/1946 začal ve zlatokorunské obecné škole pracovat obměněný sbor s Aloisem Olšinou v čele a staronovou tvář Maríí Vítkovou (roz. Dupalovou), domácí nauky vyučovala Jarmila Pecoldová a nově zavedenou ruštinu František Špicner.⁶⁶⁰

V době okupace se ve Zlaté Koruně vystřídalo několik učitelů náboženství – farářů.

Do roku 1940 zde působil římsko-katolický farář Josef Koidl a do roku 1941 farář bývalé církve československé Josef Novotný.⁶⁶¹ Po smrti Josefa Koidla v srpnu 1940⁶⁶² převzal farnost i výuku Alois Kortán. O rok později již bylo vyučováno pouze náboženství římsko-katolické, jen zmíněnému Aloisi Kortánovi pomáhal černický farář Josef Bouza.

Alois Kortán byl v květnu 1943 vystřídán farářem Josefem Velickým, který pak sloužil ve Zlaté Koruně ještě dlouho po válce.⁶⁶³

Zlatokorunští učitelé se stejně jako drtivá většina jejich kolegů ocitli během války v obtížné situaci, kdy na ně byly nadřízené orgány zaměřeny daleko přísněji než v předchozích letech. Museli absolvovat zkoušku z německého jazyka,⁶⁶⁴ o čemž se nám sice nepodařilo nalézt přímé písemné doklady, ale vzhledem k nutné znalosti němčiny pro komunikaci s nadřízenými orgány, jeví se tato skutečnost jako nejvýše pravděpodobná.⁶⁶⁵

Na podzim 1944 byla většina členek sboru totálně nasazena do blízkých průmyslových podniků. Ani jedna však nebyla povolána na práce v Německu, takže se v krátké době dostaly zpět do Zlaté Koruny.

V těžké zkoušce v období neustálého strachu a nejistoty však všichni obstáli s důstojností hodnou jejich stavu a pozici v obci i státě.

⁶⁵⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, Věra Lukešová 1943 – 1944

⁶⁵⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 178 B

⁶⁶⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 181 B

⁶⁶¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 173 A

⁶⁶² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, školní rok 1940 - 1941

⁶⁶³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 177 B

⁶⁶⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 398, sign. III/3, Betriff: Lehrbefähigungsprüfungen aus der deutsches Sprache für Volkaschulen. Inhalt der Prüfung., 20. dubna 1942

5. 3. 6. Žactvo školy v daném historickém období

Po bouřlivém školním roce 1938/1939 se situace ve škole poměrně stabilizovala, především organizačně. Z hlediska podmínek pro vyučování došlo dokonce na počátku okupace k určitému zlepšení.

Ve školním roce 1939/1940 bylo osm postupných ročníků vyučováno dokonce v šesti třídách (z toho dvě pobočky),⁶⁶⁶ což byl patrně důsledek předchozího masivního nárůstu počtu žactva bezprostředně po přepuštění hranic Německu. Po tomto krátkém období se stavy žáků školy vrátili na úroveň 30. let. Počátkem září 1939 docházelo do obecné školy 165 dětí povinných docházkou,⁶⁶⁷ takže průměrně vychází na každou třídu přibližně 28 žáků. Zajímavá situace nastala v tomto roce kolem IV. třídy s 6.–8. postupným ročníkem, který byl tvořen pouze 11 dívkami.⁶⁶⁸ Tím bylo umožněno účinnější pedagogické působení na žáky ve třídě a otevřely se nové možnosti, jak se třídou pracovat. Je však otázkou, zda v době, kdy byla zavedena výuka kontrolovaná nacisty nebyl tento fakt spíše na škodu.

Počet tříd se však během let vrátil do původního stavu. V následujícím roce byla škola vedena jako pětitřídní⁶⁶⁹ a od září 1942 měla pouze čtyři třídy.⁶⁷⁰

Ve školním roce 1940/1941 došlo k podstatné reorganizaci školy, neboť byl zrušen 6.–8. postupný ročník, který byl přesunut na zlatokorunskou měšťanskou školu, která již tou dobou měla pevné zázemí.⁶⁷¹ Ve škole se tedy nacházelo pouze pět ročníků, přičemž každý z nich byl umístěn ve zvláštní třídě, takže „*podmínky ve vyučování na škole byly velmi dobré. Šlo o klasickou sestavu tříd i postupných ročníků a také počty žáků byly velmi příznivé. I zkušenost učitelů i jejich znalost dětí po delším působení v místě způsobily, že výsledky v tomto školním roce lze označit za velmi dobré.*“⁶⁷² Tento stav lze přisoudit především tomu, že děti nebyly během vyučování rušeny látkou určeno pro jiný ročník, takže i učitel se mohl soustavně a plně věnovat pouze jedinému tématu.

⁶⁶⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 171 A

⁶⁶⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 171 A

⁶⁶⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 171 A

⁶⁶⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 172 B

⁶⁷⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 176 A

⁶⁷¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 173 A

⁶⁷² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 173 A

Tento doposud nejideálnější způsob výuky, jaký byl na zlatokorunské škole umožněn, trval pouze dva školní roky. Od září 1942 bylo znovu všech pět ročníků vyučováno ve čtyřech třídách.⁶⁷³ Původní organizace školy, tedy osm ročníků ve čtyřech třídách, byla znovu zavedena v posledním válečném školním roce 1944/1945.⁶⁷⁴

Jak je vidět z grafu počtu žáků v průběhu let 1939 – 1945, nedošlo během válečných let k větším výkyvům. Úbytek žactva, který jako by signalizoval brzký zánik obecné školy, nastal až v poválečných letech.⁶⁷⁵

Špatná sociální situace mnohých žáků školy se pochopitelně s příchodem války ještě více zhoršila. Škola, místní péče o mládež a jim nadřízené orgány, vzhledem k nejisté společenské a hospodářské situaci, mohly přispět pouze dosud užívanými a ověřenými akcemi ošacovacími a stravovacími.

Zprávy o ošacovacích akcích se nám dochovaly pouze útržkovitě a ne zcela jasně. V prosinci roku 1939 žádal řídící učitel Alois Olšina firmu Tomáše Bati o dodání triadvaceti párů obuvi pro chudé děti.⁶⁷⁶ Tento nákup byl pravděpodobně financován z částky, kterou zaslala škole Okresní péče o mládež v Českých Budějovicích.⁶⁷⁷ O ošacovací akci v následujícím školním roce se dozvídáme pouze zprostředkovaně, skrze zprávu zaslanou Okresní péčí o mládež, která v prosinci 1940 odeslala do Zlaté Koruny nikoli šatstvo, nýbrž deset poukázek, za něž se chudým dětem dostalo v budějovické pobočce firmy Baťa obutí.⁶⁷⁸

Poslední ošacovací akce, o níž máme z let 2. světové války zprávy, se odehrála ve školním roce 1941/1942, kdy se podařilo získat šaty a jiné oblečení pro několik desítek dětí, které docházely do Zlaté Koruny.⁶⁷⁹

Poněkud lepší zprávy máme o stravovacích akcích. Ty patřily odedávna k běžným součástem školního roku a zdálo se, že budou pokračovat i nadále.

S bezplatným stravováním se v roce 1939 začalo 13. března, dva dny před začátkem

⁶⁷³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 176 B

⁶⁷⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 178 B

⁶⁷⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), s. 181 B

⁶⁷⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 401 IV/2, 9. prosince 1939

⁶⁷⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 401 IV/2, 8. listopadu 1939

⁶⁷⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 401 IV/2, 11. prosince 1940

⁶⁷⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 401 IV/2, 1941/1942

okupace, a trval plných čtyřicet osm dní.⁶⁸⁰ O rok později začalo stravování žáků po dlouhých prázdninách, které způsobil nedostatek paliva a tuhé mrazy, pro které nebylo možno zajistit odpovídající podmínky výuky.⁶⁸¹ V následujícím školním roce se sloučila stravovací stanice obecné školy se stanicí školy měšťanské. Pro chudé děti bylo vyvažováno již od 28. října.⁶⁸² Bylo to naposledy v touto kapitolou sledovaném období. Zápis z konferenčního protokolu z prosince 1942 vysvětluje vše potřebné: „*Stravovací akce žactva nebude v letoš. škol. roce prováděna, neboť rodiče dětí nevlastní potřebné potravinové lístky.*“⁶⁸³

Není snad ani třeba rozvádět, jak tato situace zkomplikovala mnoha dětem a rodinám život. Válečné útrapy tak zasáhly i nejmladší generaci docházející do zlatokorunské školy.

Zatímco bylo bezplatné stravování žactva postupně pro nedostatek surovin zrušeno, sběry nejrůznějšího materiálu a s nimi spojené využívání práce žáků byly stále častější.

Do jisté míry se opakovala situace z období 1. světové války. Sběrné akce se zaměřily především znovu zpracovatelné suroviny jako „*cenné odpadky*“⁶⁸⁴ a léčivé byliny a další přírodniny.⁶⁸⁵

Co se týče chování žáků, docházíme k pozoruhodnému poznání. Za celé období 2. světové války zápisy z pedagogických porad zaznamenávají pouze případy nepřilíš závažného porušení školních regulí hodnocené pouze snížením stupně z chování na druhý stupeň.⁶⁸⁶

Patrně nejzávažnější případ porušení vyžadovaného způsobu chování se odehrál v květnu roku 1939 v nedalekém Srníně. Tři tamní dívky strhly plakát oznamující červnový sjezd NSDAP v Českých Budějovicích.⁶⁸⁷ Na první pohled banální prohřešek mohl mít pro zúčastněné fatální následky. Nadřízené orgány, pod německým dohledem, si byly dobře vědomy nálady a postojů nejmladší generace k nacistickým okupantům a upozorňovaly

⁶⁸⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 13, č. knihy 13, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1938/1939, Protokol 9

⁶⁸¹ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 13, č. knihy 13, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1939/1940, Protokol 11

⁶⁸² SOKA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 14, č. knihy 14, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1941/1942, Protokol 7

⁶⁸³ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 14, č. knihy 14, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1940/1941, Protokol 7

⁶⁸⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i.č. 13, č. knihy 13, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1938/1939, Protokol 9

⁶⁸⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 14, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1942/1943, Protokol 5

⁶⁸⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 14, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1943/1944, Protokol 4

⁶⁸⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 401 IV/2, Bohdalová Marie a spol. ze Srnína. Strhání politických plakátů NSDAP, 13. června 1939

učitele na to, aby nad svými žáky i v těchto případech drželi dohled,⁶⁸⁸ jelikož i minimální záminka mohla vést k tvrdým represivním opatřením nejen proti pachateli, ale i proti škole samé.⁶⁸⁹

Učitelství sbor tento čin řešil až v září následujícího školního roku. „Žákyně, které se účastnily strhání vyhlášek v Srníně, byly učitelskou konferencí napomenuty a potrestány uzavřením po vyučování. Pro dále byly co nejdůtklivěji varovány před podobným jednáním.“⁶⁹⁰ Je pozoruhodné, že dívky nebyly potrestány sníženou známkou z chování. Pravděpodobně zde sehrála určitá míra tolerance a pochopení vůči prohrěškům takového rázu, možná také snaha na žákyně i školu příliš neupozorňovat nadřízené úřady a případné školní inspekce.

Tento případ zároveň svědčí o postoji české mládeže vůči německým okupantům, který odpovídal dané situaci a náladě ve společnosti.

5. 3. 7. Didaktické pomůcky v daném období

Nacistická propaganda nemohla vymazat z myslí školáků a učitelů vzpomínky na donedávna samostatné a sebevědomé Československo. Se svou děsivou důsledností a chladnou logikou však začala soustavně likvidovat všechny materiální připomínky první republiky. Školy, jakožto veřejné instituce, pocítily tuto fašistickou iniciativu mezi prvními.

Na začátku září 1939 vydala Zemská školní rada oběžník, který se týkal „závadných“ obrazů, tedy těch, které nějakým způsobem připomínaly nedávnou československou samostatnost či mohly připomínat předválečnou odhodlanost národa k obraně proti německé agresi. Ocitujme si část oběžníku, který zaslal škole Okresní výbor v Českém Krumlově: „Podle došlé úřední zprávy byly ještě před krátkou dobou vyvěšeny nebo ještě dnes visí v celé řadě veřejných škol Protektorátu Čechy-Morava obrazy, na nichž jsou, mimo jiné, vyzdvihující účast státních příslušníků bývalé Československé republiky v legiích zřízených v armádách francouzské, ruské a italské, a které vybízejí ke vstupu do tohoto vojska. V této řadě jsou též dva obrazy znázorňující boj mezi legionářem a německým vojínem v okamžiku, kdy legionář chce právě zardousiti německého vojína. Na druhé straně chce právě legionář

⁶⁸⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401 IV/2, Věc: Chování české školní mládeže vůči německým úřadům a německým občanům v Protektorátu Čechy a Morava, 14. června 1939

⁶⁸⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 5, i. č. 401 IV/2, Věc: Upozornění učitelstva a žactva všech škol na následky, činy a projevy rušících klid nebo dokonce Velkoněmecké Říši nepřátelských, 17. června 1940

⁶⁹⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 13, č. knihy 13, kniha zápisů z pedagogických porad, školní rok 1938/1939, Protokol 1

v zákopovém boji probodnouti německého vojína bodlem. Nápisů těchto obrazů znějí: „Zab ho! Zab ho! Jen ho zab!“ a „Hurá na vraha! Za demokracii.“⁶⁹¹ Je pravdou, že takový výjev by patrně neprošel ani na současné škole, nicméně okupanty zde samozřejmě nejvíce dráždil odkaz na boj československých legií proti německé a rakousko – uherské armádě během 1. světové války, navíc v uniformách současného nepřítele – Francie.

O těchto či podobných obrazech se dobové inventáře didaktických pomůcek nezmiňují, tento dopis však především sděluje nechť většiny učitelů ke spolupráci s okupanty. Výše zmíněný orgán také žádal, aby se s touto praxí okamžitě přestalo a na školách proběhlo vyšetření tohoto činu. Lze se domnívat, že se po 10. září tyto obrazy již na školách neobjevily.⁶⁹² Riziko bylo příliš velké.

Z očí žáků i učitelů zlatokorunské školy postupně mizely další předměty, které budily vzpomínky na dobu nedávno minulou. Již roku 1938 je vyřazen „Znak republiky Československé“ a „Mapky republiky.“⁶⁹³ To ještě můžeme vykládat jako modernizaci sbírek odpovídající reálné mezinárodní situaci. Skutečné „čistka“ ve zlatokorunských sbírkách nastala v letech 1940–1941.

Největší změny opět nastaly u pomůcek užívaných k výuce zeměpisu a dějepisu.

K výuce zeměpisu bylo zapovězeno využívat staré mapy Českokrumlovska, Československa, Evropy i školní globus.⁶⁹⁴ Nacisty ovládané orgány tyto pomůcky nahradily novými, jež měly odrážet současný stav a příslušnost českých zemí v Velkoněmecké říši. Patří k nim mapa Německa, Velkoněmecké říše a Mapa protektorátu.⁶⁹⁵

Nejvíce však utrpěla sbírka obrazů zachycujících významné momenty českých dějin.

K historii Čechů patřila odpradávná koexistence s německy mluvící částí obyvatelstva českých zemí a těsné sousedství se státy na území dnešního Německa a Rakouska. Pomineme-li nezanedbatelné vzájemné kulturní obohacování, plynuly z tohoto těsného sousedství často vojenské a jiné násilné střety. Nebudeme se zde zabývat jejich příčinami, faktem však je, že mnohé z nich se nesmazatelně zapsaly do české historie, a jako takové byly v hodinách dějepisu na československých školách představovány. Ať se jednalo o vítězství, či porážky, vždy odkazovaly na tradiční česko – německý antagonismus, což se pochopitelně nehodilo do proklamovaného obrazu českých zemí, jako oblasti přirozeně spadající pod

⁶⁹¹ SOkA Český Krumlov, Š - 52, karton 4, i. č. 394, sign. II/1, Věc: Závadné obrazy na školách., 9. září 1939

⁶⁹² tamtéž

⁶⁹³ SOkA Český Krumlov, Š - 52 i. č. 366, č.knihy 366, s. 66 - 67

⁶⁹⁴ SOkA Český Krumlov, Š - 52 i. č. 366, č.knihy 366, s. 64 - 67

⁶⁹⁵ SOkA Český Krumlov, Š - 52 i. č. 366, č.knihy 366, s. 69

nadvládu Říše. Pravděpodobně z tohoto důvodu mizí ze školy ve Zlaté Koruně obrazy s husitskou, pobělohorskou a jinou tematikou.⁶⁹⁶

Další předměty neutrpěly zdaleka tolik, přírodovědné sbírky naopak doznaly slušného rozšíření.⁶⁹⁷ Z výukových materiálů k hodinám zpěvu z výše zmíněných důvodů byla odstraněna československá národní hymna.⁶⁹⁸ S rozšířením povinné výuky němčiny souvisely také nové pomůcky, které sloužily k její výuce – „*Tvary písma německého*“ a „*Německá abeceda normal. písma.*“⁶⁹⁹

Nacistická byrokracie se samozřejmě soustředila také na knihy a spisy, které mohli budít i pouhou známkou odporu proti Adolfu Hitlerovi a jeho spojencům. To se týkalo knih určených jak žákům, tak učitelům.

Spisy, které měly být se školy odstraněny, v podstatě shrnuje „*Seznam knih,*“ který byl zaslán správě měšťanské školy ve Zlaté Koruně: „1. všechny spisy Dr. E. Beneše, 2. všechny spisy (beletristické i naučné) o Dr. E. Benešovi, 3. všechny příležitostné spisy a projevy k 28. říjnu, 4. všechny příležitostné spisy a projevy k 28. květnu, 5. všechny knihy s ideologií židovskou, 6. všechny knihy s ideologií zednářskou, 7. všechny knihy s ideologií marxistickou a komunistickou, 8. všechny knihy o bývalé československé armádě, 9. všechny knihy o branné výchově, 10. všechny knihy o Lužici a lužických Srbech, 11. všechny knihy o legiích a čl. zahraničním odboji, 12. všechny knihy místního rázu, pokud by byla v nich protiněmecká tendence (sborníky, památníky, vlastivědná pojednání a pod.)“⁷⁰⁰ Další díla, která okupantům v čemkoli odporovala, ale nespádala pod uvedené kategorie, byla jmenována na zvláštním seznamu. Postupně k nim přibyla např. díla autorů pocházejících ze států Severní Ameriky, atd.⁷⁰¹

Co se týče žákovské knihovny, i zde docházelo k hromadnému odstraňování knih, které odpovídaly duchu doby předmnichovské či proklamovaly demokratické ideje svobody a humanity.

Během let 1939–1942 byl zamezen přístup k desítkám knih určených pro žáky i učitele. Tím byla jistě negativně ovlivněna kvalita hodin, ale i schopnost žáků dovedně používat českého jazyka.

⁶⁹⁶ SOkA Český Krumlov, Š -52 i. č. 366, č.knihy 366, str. 74-76

⁶⁹⁷ SOkA Český Krumlov, Š -52 i. č. 366, č.knihy 366, s. 44 - 47

⁶⁹⁸ SOkA Český Krumlov, Š -52 i. č. 366, č.knihy 366, s. 90

⁶⁹⁹ SOkA Český Krumlov, Š -52 i. č. 366, č.knihy 366, s. 20

⁷⁰⁰ SOkA Český Krumlov, Š -53, karton 5, i. č. 400, sign. II/2, Seznam knih, které jest ihned vyloučiti ze žákovských a učitelských knihoven škol obecných, měšťanských, středních, učitelských ústavů a škol odborného směru s českým jazykem vyučovacím.

⁷⁰¹ SOkA Český Krumlov, Š -52 i. č. 366, č. knihy 366, s. 90

Škola ve Zlaté Koruně během války musela respektovat pokyny a nařízení protektorátní vlády. Kvůli tomu se musela uchýlit k odstranění řady pomůcek, tak složitě a pracně nabytých během období první republiky, což jí nepochybně uškodilo. Ve světle tragických událostí, ke kterým došlo na Zlatokorunsku během květnového povstání, se však tyto škody jeví jako naprosto nepodstatné.

5. 3. 8. Květen 1945: Okolnosti a povstání ve Zlaté Koruně a Rájově

Téma květnových událostí ve zlatokorunské obci budí dodnes u místních občanů, kteří jsou s tuto důležitou součástí historie regionu seznámeni, různé reakce. Často je zmiňováno, že akce neměla pro vývoj zbylých dnů války význam a zcela zbytečně stála životy občanů Rájova, Přísečné a několika maďarských vojáků, kteří byli v obci ubytováni.

Zda je tento argument oprávněný v této práci nezodpovíme. Přípomínky památky padlých a popravených byly a stále jsou pevnou součástí života obce, z čehož vyplývá, že se staly i součástí výchovného působení školy. Proto pokládáme za vhodné se jimi krátce zabývat.

Události pochopitelně probíhaly souběžně, avšak pro lepší přehlednost se nejprve podíváme na jejich průběh ve Zlaté Koruně.

Celou akci v podstatě odstartovala zpráva o vypuknutí pražského povstání, které slyšel v rádiu strážmistr Macek a informoval potom občany, kteří se živelně vrhli do odzbrojování německých jednotek a maďarských vojáků, kteří byli ve Zlaté Koruně a Rájově ubytováni. Právě tito stateční muži později sehráli v nejdůležitější úlohu těchto dní.

Odzbrojování se zúčastnili i někteří žáci místní školy. Pozdější dlouholetý starosta obce a autor nejnovější publikace k této události, pan Antonín Decarli, vzpomíná: *„V době odzbrojování se snažily pomáhat i děti. Svědčí o tom i můj příběh ze soboty 5. května. Nesl jsem v náručí několik německých ručních granátů směrem do hasičské zbrojnice. Z okna četnické stanice mě zahlédl vrchní strážmistr Macek a zoufale na mne volal: „Toníku, zůstaň stát, zůstaň stát!“ Potom ke mně přiběhl a granáty mi odebral. Dostal jsem od něho bajonet s tím, abych na nic jiného nesahal.“*⁷⁰²

Odpoledne byl ustanoven místní revoluční národní výbor, který tvořili *„učitel Tomáš Vaněček, Rudolf Augustin, Jan Boček, Josef Kohout, Václav Šustr, farář Josef Velický a Jan Vitek.“*⁷⁰³

⁷⁰² Decarli, 2004, s. 19

⁷⁰³ Decarli, 2004, s. 8

Zhruba ve tři hodiny odpoledne se do Zlaté Koruny dostal německý důstojník v osobním voze. Po krátkém jednání k němu do auta přistoupilo několik místních mužů a odjelo s ním k Českému Krumlov – tehdejší hranici protektorátu. Tam jej z vozu propustili, oznámili místním konec války a automobilem se vraceli zpět. Na nádraží nad Zlatou Korunou se dozvěděli o německém transportu SS, jehož část zůstala na železniční stanici. Zbytek Němců se přemístil do nedalekých Plešovic.⁷⁰⁴

Bylo rozhodnuto obě tyto jednotky odzbrojit. Na nádraží se vypravilo několik mužů, kteří měli odzbrojit vojáky, kteří zde zůstali. Němci se však nejprve rozhodli bránit. Díky přednostovi stanice Hrubému se však podařilo předejít ozbrojenému střetu a asi za hodinu, kdy ze Zlaté Koruny dostali odbojáři posily, se německá hlídka vzdala. Zde zůstalo několik zlatokorunských na hlídce.⁷⁰⁵

Po půlnoci však měly německé síly okolí nádraží zcela pod kontrolou, a proto jeden z důstojníků odvedl českou hlídku z nádraží, neboť zde již neměla jakýkoli význam.

Okolo páté hodiny ranní byla dvěma esesmany napadena a krutě vyslýchána obsluha nádraží – výpravčí a přednosta stanice. Němcům šlo o ukradenou bednu s potravinami, o čemž však ani jeden z vyslýchávaných nevěděl. O zhruba čtyři hodiny později obsadily jednotky SS železniční stanici a okolní kulometná hnízda. Dění se poté přesunulo na náves ve Zlaté Koruně, kam byla odvedena početná skupina zajatců, kterou Němci přivedli z Plešovic. Ta byla tvořena muži, kteří se večer předtím pokusili v této obci usídlené esesmany odzbrojit.

V podvečer 5. května, přibližně v době, kdy bylo obsazeno nádraží, se totiž přibližně tři desítky ozbrojených mužů vydaly do Plešovic, aby získaly nad vesnicí a vojenským transportem kontrolu. Válkou protřelí esesmani, kteří neměli zájem dostat se do rukou odbojářů a riskovat zajetí nepříteli vzdálenými jednotkami SSSR, zaujali bojová postavení. K dispozici měli těžké kulometry, minomety a pancéřové pěsti. Z hlediska vojenského výcviku naprosto nezkušení zlatokorunští muži se rozhodli vyslat vyjednavče, kteří by dohodli poklidné odzbrojení Němců. Ti však byli zajati. Stejně dopadl i zbytek skupiny a všichni skončili ve sklepích a stodolách plešovických domů.⁷⁰⁶

O zajetí odbojářů se dozvěděli lidé ve Zlaté Koruně a dva místní četníci odjeli do Českého Krumlova, aby dojednali propuštění svých spoluobčanů. Bohužel je zajala trestná výprava Wehrmachtu, která tou dobou mířila potlačit povstání v Rájově. Oba muže pak použila jako živé štíty při vstupu do vesnice.⁷⁰⁷

⁷⁰⁴ Decarli, 2004, s. 9

⁷⁰⁵ tamtéž

⁷⁰⁶ tamtéž

⁷⁰⁷ Decarli, 2004, s. 10

V dopoledních hodinách následujícího dne – 6. května – byli zajatci z Plešovic odvedeni do Zlaté Koruny, kde měli být vůdci skupiny popraveni.⁷⁰⁸

V těchto chvílích prokázal schopnost jednat v kritické situaci místní farář a učitel náboženství Josef Velický. Pomoc od československé či jiné spojenecké armády nešlo očekávat, proto zmíněný duchovní spolu s několika dalšími místními občany dojednal pomoc od maďarských vojáků, kteří slíbili, že v případě hrozby masakru zakročí.

Večer esesmani přinutili většinu místních občanů, aby nastoupili na návsi. Mezi sedmou a osmou hodinou večerní sem byli vyhnáni zajatci. Němci požadovali vydání dalších vůdců odboje pod pohrůzkou, „*že pokud se tak nestane, zastřelí každého třetího z nastoupených zajatců. Podle několika svědeckých výpovědí nabídl svůj život již zmíněný farář Josef Velický.*“⁷⁰⁹

K hromadnému masakru naštěstí nedošlo. Hlavní zásluhu na tom nesla nevšední odvaha maďarských vojáků, kteří zaujali pozice, pro případ, že by Němci začali popravovat. Ti o nich pochopitelně věděli, takže se spokojili s tím, že dva z odbojářů brutálně zmlátili. Tím v podstatě ve Zlaté Koruně vše skončilo. Esesmani se poté přesunuli do Rájova, kde se odehrála daleko tragičtější část nešťastného povstání.

Podobně jako Zlaté Koruna, se i Rájov dozvěděl o konci války z úst vrchního strážmistra Macka a zlatokorunského občana Tomáše Zemana, který odzbrojil dvojčlennou hlídku složenou ze dvou příslušníků Volksturm, vojáky na druhé straně rájovského mostu odzbrojil Bohumír Bohdal. Tím bylo zahájeno odzbrojování projíždějících německých jednotek, kterého se zúčastnil i místní občané (včetně mládeže) a zde ubytovaní příslušníci maďarské armády.

Odzbrojování projíždějících německých vojáků, kteří utíkali před nepřítelům vzdálenými vojáky SSSR, probíhalo zpočátku klidně. Probléme však nastal, když přijel do vesnice osobním vozem důstojník německé armády se svou rodinou. I jemu byl odebrán automobil a některé osobní věci. Kvůli tomu však o dva dny později málem došlo k tragédii.

Zatím však akce probíhala plynule nadále až do večera, kdy byla na strategicky významném rájovském mostě umístěna první ze tří skupin, ve které bylo i několik maďarských vojáků. Tito muži čelili pozdějšímu útoku Wehrmachtu.

Mezi tím se v Němci stále obsazeném Českém Krumlově zformovala trestná výprava

⁷⁰⁸ tamtéž

⁷⁰⁹ Decarli, 2004, s. 11

vedená poručíkem SS. Její prvním cílem se stala obec Přísečná. Zde probíhalo zatýkání a násilné prohlídky domů. V jednom z nich byla zabita paní Růžena Kozáková, jediná žena, které přišla o během povstání o život. Jejího muže Vojtěcha, který byl spolu s Tomášem Pufferem a Josefem Fošumem označen za vůdce odboje, spolu s dalšími jedenadvaceti muži zajali a údajné vůdčí postavy povstání od ostatních izolovali.

Okolo desáté hodiny večerní Wehrmacht zaútočil přímo na obránce májovského mostu. K obelstění česko-maďarské hlídky využili již zmíněných zajatých zlatokorunských četníků. Tak se v podstatě dostali přes most. V následném boji zahynul velitel hlídky Antonín Jindra, dva maďarští vojáci a dva místní občané – Bohumír Bohdal a Bohumil Minařík – byli raněni. Další tři příslušníci maďarské jednotky padli během obsazování vesnice. Během boje také zahynulo dvacet pět či dvacet sedm vojáků Wehrmachtu.⁷¹⁰

Poté probíhaly v celém Rájově razie, zatýkání a násilné výslechy. V noci nebo nad ránem zahynul Jan Bouček z nedaleké samoty Harazim, která se nachází na kopci nad Rájovem směrem na České Budějovice. Patrně se šel podívat, co přesně se ve vsi odehrálo. Ráno byl nalezen mrtvý s několika průstřely břicha a hlavy.⁷¹¹

Následující den ráno se museli na návsi shromáždit všichni obyvatelé obce i se svými dětmi. Němci poté přivedli tři domnělé vůdce povstání, které zajali večer předtím v Přísečné. Vojtěcha Kozáka a Josefa Fošuma popravil velitel Němců – poručík SS. Tomáš Puffer se pokusil v poslední chvíli zachránit a utíkal směrem k osadě Černice. Jeho život však ukončila smrtelná dávka z německého kulometu. Zbylí zajatci poté museli strpět další tvrdé výslechy. *„Zatčení byli stavěni čelem ke zdi a na záda jim byla přikládána zbraň. Po odpovědích na otázky následovaly údery do hlavy, při nichž zajatci naráželi čelem do zdi. Němci se snažili zjistit, kdo byl strůjcem odboje. Pan Petr Homolka při výslechu uvedl, že mrtvý Antonín Jindra je Karel Štěpán a ten, že byl velitelem odboje. To mohlo být důvodem, proč Němci ve výsleších polevili a postupně začali zajatce propouštět.“*⁷¹²

Mrtví byli pohřbeni do společného hrobu bez obřadu. Pak ve vesnici zůstalo pouze několik německých vojáků a klid trval až do odpoledne 7. května, kdy se sem vrátil zmíněný německý důstojník, kterému bylo zabaveno auto a osobní věci.⁷¹³ Protože však nebylo možné je najít, hrozil, že pro výstrahu zastřelí dva lidi. Kritickou situaci nakonec vyřešil příjezd německého motocyklu, jehož řidič předal důstojníkovi jakýsi rozkaz. Poté oba z vesnice odjeli.

Šok ze zcela zbytečné smrti několika občanů Rájova, manželů Kozákových z Přísečné a

⁷¹⁰ Decarli, 2004, s. 13

⁷¹¹ tamtéž

⁷¹² Decarli, 2004, s. 14

⁷¹³ tamtéž

několika maďarských vojáků, kteří si během svého pobytu v obci získali velkou oblibu, naprosto přehlušil předchozí euforii vyvolanou koncem války. Doslova štěstím v neštěstí byl však návrat několika Maďarů a místních občanů, kterým se podařilo vyklouznout z obklíčení, a kritické dny se skrývali v okolních obcích.

„Dne 11. května se dostavila ke zlatokorunskému hřbitovu exhumační komise ve složení: tři důstojníci obnovené československé armády, sovětský lékař a MUDr. Ota Kolář.“⁷¹⁴ Po ohledání a identifikaci mrtvé uložili do márnice na zlatokorunském hřbitově, kde byli za přítomnosti mnoha občanů Rájova, Zlaté Koruny a dalších obcí pohřbeni. „Zpívala se maďarská a československá hymna.“⁷¹⁵

Klid ve vesnici po odchodu Němců zajišťovali příslušníci dorazivší armády Spojených států. Tím skončilo pro Zlatou Korunu a Rájov skončilo nejen povstání, ale i 2. světová válka.

Je zajímavé, že dobové zápisy v kronice obce tyto události podrobněji nezaznamenávají. Někdejší kronikář obce, učitel měšťanské školy ve Zlaté Koruně v letech 1939 až 1943, Jan Vítek pouze stručně shrnuje tyto události, a to ze zcela prozaických důvodů: *„Ostatní události, jak rychle následovaly za sebou, již zaznamenávat nebudu a nemohu, protože podrobný zápis událostí se mi ztratil ...“⁷¹⁶ Zároveň však připisuje i následující výzvu: „Jde o to, aby pokračovatel si tyto skutečnosti znovu ověřil u lidí, kteří těchto událostí byli přímo účastni a dosud v obci žijí.“⁷¹⁷*

Jeho přání bylo naštěstí pro nás a budoucí generace vyslyšeno. Těmto událostem se naposledy roku 2004 znovu věnoval bývalý dlouholetý starosta obce pan Antonín Decarli, který využil nejen vzpomínek řady lidí, *„kteří těchto událostí byli přímo účastni,“* ale rovněž osobní kroniky občana Antonína Severy, práci někdejšího studenta gymnázia Luďka Sekyry a článku Vlastimila Švece.

Díky tomu máme dnes poměrně dobrou představu o pravděpodobně nejtragičtější kapitole moderních dějin obce.

Povstání v Rájově a Zlaté Koruně nemělo patrně pro vývoj posledních dnů války na Českokrumlovsku větší význam. Především smrt dvanácti mladých lidí (padlým maďarským vojákům nebylo většinou ani třicet let) se vzhledem k tomu, že do konce války v Evropě zbývalo prakticky pouhých pár desítek hodin, jeví jako příliš krutá oběť za euforickou snahu

⁷¹⁴ Decarli, 2004, s. 15

⁷¹⁵ tamtéž

⁷¹⁶ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s.. 60

⁷¹⁷ tamtéž

alespoň trochu přispět k porážce fašismu na půdě znovu se rodícího svobodného Československa.

V kritických chvílích, kdy hrozilo ze strany rozzuřených nacistů smrtelné nebezpečí pro všechny místní občany, se projeví málo vídané morální a lidské kvality několika lidí, jejichž postoj si je záhodno pamatovat. Hovoříme o odvážném faráři Josefu Velickém, který byl ochoten obětovat svůj život výměnou za záchranu jiných, a jednotce maďarských vojáků, kteří ve Zlaté Koruně splněným slibem zabránili popravě zlatokorunských mužů a v Rájově položili svůj život v boji s několikanásobnou přesilou nepřítele po boku místních mužů.

Jak ovšem povstání v Rájově a Zlaté Koruně souvisí se zlatokorunskou obecnou školou? Především tím, že mu byli přímo účastní žáci a žákyně do ní chodící. Právě někteří z nich se později, mnozí již jako staří lidé, stali později důležitými pamětníky, bez jejichž pomoci by byla rekonstrukce událostí prakticky nemožná. Tragédie, jíž přihlíželi, poznamenala jejich pohled na život a mnozí dost možná kvůli ní předčasně dospěli.

Na místo závěru si ocitujme vzpomínku Antonína Decarliho, tehdy devítiletého školáka: *„Pohřbu obětí z Rájova a Přísečné dne 13. května jsem se zúčastnil jako ministrant. Kdykoli přicházím na zlatokorunský hřbitov a zastavím se u společného hrobu padlých, vybavuje se mi před očima oněch dvanáct vyrovnaných rakví. Bylo to pro mne největší setkání se smrtí v mém životě.“*⁷¹⁸ V prostých dřevěných rakvích ležela těla: Tomáše Puffera, Josefa Fošuma, Vojtěcha Kozáka, Růženy Kozákové, Rudolfa Hoška, Antonína Jindry, Jana Boučka, vojínů Pála Benseho a Juraje Krivjanka, desátníka Mátyase Berkese, četaře Mihály Gergelyho a praporčíka Lajose Balázse.⁷¹⁹

Připomínka tragických květnových dnů patří již po mnoho desetiletí k životu Zlaté Koruny a Rájova. Kromě místních občanů, mnohdy pamětníků posledních dnů války, sem v den státního svátku – 8. května - každoročně přijíždí také zástupci Maďarska a jeho velvyslanectví.

⁷¹⁸ Decarli, 2004, s. 19

⁷¹⁹ Decarli, 2004, s. 15

5. 5. ZÁVĚR

Život školy zásadně ovlivnily již dopady mnichovské dohody a obsazení českého pohraničí. Ve Zlaté Koruně tehdy dočasně pobývaly desítky českých utečenců ze Sudet, jejichž děti docházely do místní školy, která díky tomu zaznamenala nejvyšší počet žáků ve své historii. Tato situace donutila vedení školy k improvizovanému vyučování nejen ve škole, ale také v jiných prostorách v obci.

Po obsazení zbytku Československa nastalo nejtemnější období v historii národa, které se pochopitelně dotklo i života v místní obecné škole, především po stránce germanizace a nacifikace českého školství.

Do každodenního života a výuky se postupně protlačila němčina, již museli učitelé školy bezpodmínečně ovládat na úrovni, kterou vyžadoval úřední styk s nadřízenými orgány. Německý jazyk byl nakonec vyučován prakticky denně s mimořádnou dotací hodin, což také způsobilo zaostávání ve výuce dalších předmětů, což ještě bylo znásobeno ztraceným časem, který žactvo a učitelstvo strávilo pracemi na podporu německé armády, a také totálním nasazením většiny sboru v továrnách a průmyslových podnicích.

Ze života školy zmizely vzpomínky na předcházející prvorepublikové období a na jejich místo nastoupila nacistická ideologie, která přinutila učitele, žáky i další občany účastnit se na akcích oslavujících Adolfa Hitlera, které intenzivně sledovaly okupanty ovládané orgány státní správy.

Život školy v letech 1939–1945 lze tedy charakterizovat neustále přítomným strachem, který se stal průvodním jevem celého období nacistické okupace.

Zcela mimořádnou kapitolou v historii obce se stalo nešťastné povstání v květnu 1945, které prožívali i žáci místní školy. Vzpomínka na zdejší oběti posledních dnů války se v budoucnosti stala jedním ze specifických rysů života zlatokorunské školy.

6. „SE SOVĚTSKÝM SVAZEM NA VĚČNÉ ČASY“

6. 1. ČESKOSLOVENSKO V ÉŘE STALINIZMU

6. 1. 1. Československo v letech 1946 – 1948

Země se podruhé ve své krátké historii dostala do nelehkého období nutné stabilizace poměrů. Situaci v pohraničí po odchodu Němců dobře charakterizuje název známého románu Jiřího Stránského s názvem „Zdivočelá země“ a „trvalo dosti dlouho, než vláda dostala pod kontrolu poměry v pohraničí a ani po dvou letech se to plně nepodařilo. V mnoha případech si zde místní mocenské orgány počínaly svévolně, nerespektovaly vládní autoritu. Kritika poměrů v pohraničí nezmizela ze stránek novin a z projevů politiků.“⁷²⁰

Na rozdíl od převratu v roce 1918, kdy hlavní rozhodovací pravomoci měl československý zahraniční odboj reprezentovaný především Masarykem, musel se prezident Beneš ohlížet na mnohdy rozdílné postoje jednotlivých politických stran a také na rozhodnutí vítězných mocností. Původní režim prvorepublikového Československa se již nevrátil, a po jednání v Košicích ze dne 5. dubna 1946, se země rozhodla pro zásadní společenské změny a nastolení tzv. lidově demokratického režimu.⁷²¹ Došlo k první vlně znárodnění průmyslových podniků, bank a dalších subjektů.⁷²²

Květnové volby, následující po košickém sjezdu, definitivně určily budoucí orientaci země směrem na východ. Vítězství KSČ bylo více než jasné. Výsledky „v českých zemích byly následující: strana komunistická obdržela 40% hlasů, národně socialistická 24%, lidová 20% a sociálně demokratická 16%. Na Slovensku dostala demokratická strana 62% hlasů, komunistická 30 % a dvě malé strany (Strana svobody, Strana práce) po 3% hlasů.“⁷²³ Úspěch komunistů je do značné míry determinován příklonem k levici, charakteristickým pro krizová období, odvaze komunistického odboje v době okupace a především poválečné popularitě SSSR.⁷²⁴

⁷²⁰ Kaplan, 1991, s. 19

⁷²¹ Kaplan, 1991, s. 20

⁷²² Housková, Podlešák, 1994, s. 10

⁷²³ Housková, Podlešák, 1994, s. 11

⁷²⁴ Procházka, 1991, s. 16

Do čela vlády, v níž měla KSČ devět křesel, jmenoval Edvard Beneš Klementa Gottwalda, jakožto předsedu nejsilnější strany.⁷²⁵ Jeho zvolením byla víceméně dána budoucí vnitřní orientace země na SSSR.

V průběhu dalších měsíců se snaha komunistů o ovládnutí strategicky nejdůležitějších míst v zemi stále zesilovala, v čemž byli podporováni vedením KSSS i samotným Stalinem.

V prosinci již unavený Edvard Beneš poprvé uvažoval o rezignaci. Nakonec se rozhodl setrvat ve funkci, v té době však prezident neměl síly na zvrát událostí.⁷²⁶

Definitivní konec demokracie v Československu znamenal únor 1948.

Klement Gottwald nařídil ministru obrany Václavu Noskovi propustit osm vysokých nekomunistických důstojníků policie, na jejichž místo měli nastoupit komunisté. To vyvolalo krizi. Nakonec se nekomunističtí ministři rozhodli podat 20. února demisi. Původně se však jednalo o politický tah, předem domluvený s prezidentem Benešem, jenž nabízené odstoupení představitelů národních socialistů, lidovců a demokratů neměl přijmout, čímž by byla nucena odstoupit celá vláda, včetně komunistů. Sociální demokraté však demisi nepodali, což umožnilo Gottwaldovi přinutit prezidenta k přijetí demise. Události se daly do pohybu.⁷²⁷

Policie, ovládaná komunisty, začala zatýkat odpůrce KSČ a obsazovat strategická místa. Lidové milice spolu s SNB dostaly pod kontrolu nekomunistický tisk a strany.⁷²⁸

Gottwaldův nátlak na Beneše nakonec slavil úspěch. 25. února zlomený prezident Beneš přijal demisi ministrů a na jejich místa dosadil komunisty.⁷²⁹ Od této chvíle se KSČ na více než čtyřicet let chopila moci ve státě.

6. 1. 2. Československo v letech 1948 – 1956

Je smutnou ironií dějin, že se Češi a Slováci po osvobození z nacistické okupace ocitli znovu v poutech totalitní diktatury. Stalinistický režim v Československu stál sice na úplně opačné straně spektra než fašisté, avšak pro prosazování svých zájmů v upevnění moci uplatňoval stejné způsoby a perzekuce.

Formálně zůstávala zachována politická pluralita, jenže převrat přeživší strany se zcela přizpůsobily požadavkům KSČ a po „reorganizaci“ tyto strany ztratily charakter skutečných politických stran.⁷³⁰

⁷²⁵ Housková, Podlešák, 1994, s. 12

⁷²⁶ Procházka, 1991, s. 26

⁷²⁷ Housková, Podlešák, 1994, s. 20

⁷²⁸ Housková, Podlešák, 1994, s. 20

⁷²⁹ Housková, Podlešák, 1994, s. 21

Ústavodárné shromáždění ovládané komunisty schválilo 9. května 1948 novou ústavu republiky. „*Podle této ústavy se Československo stalo lidově demokratickou republikou, která svým občanům zaručovala právo na práci, na vzdělání, na odpočinek, na soukromé podnikání do 50 zaměstnanců, svobodu tisku, shromažďování a spolčování a další práva a svobody.*“⁷³¹ Demokratické prvky však byly pouhou zástěrkou skutečného stavu – komunistické diktatury.

Dne 3. září 1948 umírá prezident Beneš. Po jeho červové rezignaci na místo prezidenta nastupuje Klement Gottwald, první komunistický prezident.⁷³² Tou dobou již mají komunisté plně pod kontrolou armádu, policii a justici.

Následovaly tvrdé perzekuce režimu nepohodlných občanů i skupin obyvatelstva, jako např. příslušníci západního odboje, lidé jiného politického přesvědčení, představitelé církví atd. Represivní složky režimu pracovaly dle sovětského vzoru, na jehož aplikaci v Československu dohlíželi poradci ustanovení v SSSR.

Československá politika byla fakticky závislá na rozhodnutích sovětské KSSS, jejímž prvním tajemníkem se stal po Stalinově skonu Nikita Chruščov.⁷³³ Nový sovětský vůdce sice v žádném případě nebyl mírotvorcem či humanistou v pravém slova smyslu, což prokázalo krvavé potlačení povstání v Maďarsku,⁷³⁴ avšak propuštění prvních politických vězňů v roce 1955 a ukončení masových represí naznačovalo určité letmé uvolnění poměrů v SSSR.⁷³⁵

Zcela zásadní milník v historii zemí východního bloku znamenal XX. sjezd KSSS, resp. uzavřené zasedání, z 26. února 1956.⁷³⁶ Otevřená kritika donedávna nedotknutelného sovětského diktátora ze strany nejvyššího představitele sovětské moci určila budoucí destalinizaci zemí východního bloku.

V Československu vyvolala zpráva o Chruščovově referátu velký ohlas. Na jaře vystoupil na II. sjezdu československých spisovatelů pozdější držitel Nobelovy ceny Jaroslav Seifert, který spolu s dalšími autory přednesl „*požadavky svobody umělecké tvorby a vědeckého bádání a specifické cesty k socialismu odpovídajícím československým podmínkám.*“⁷³⁷

Uvnitř KSČ se začali střetávat konzervativní zástupci stalinismu s novým reformním křídlem. Výsledkem změny atmosféry ve straně umožnilo i kritiku mocných představitelů režimu. Poměrně vzácným se v této souvislosti jeví odvolání ministra národní obrany Alexeje

⁷³⁰ Housková, Podlešák, 1994, s. 22

⁷³¹ Kaplan, 1991, s. 45

⁷³² Housková, Podlešák, 1994, s. 24

⁷³³ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 256

⁷³⁴ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 259

⁷³⁵ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 255

⁷³⁶ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 256

⁷³⁷ Housková, Podlešák, 1994, s. 38

Čepičky.⁷³⁸ Prozatím však šlo o jediný skutečně výrazný projev změn, které měly v příštích letech nastat.

Tyto nové projevy ještě nepřivodily odklon od totalitní moci KSČ, avšak můžeme je považovat za „první vlaštovky“ oznamující budoucí příchod Pražského jara 1968.

⁷³⁸ Procházka, 1991, s. 69

6. 2. ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V LETECH 1946 – 1956

6. 2. 1. Mezi dvěma diktaturami

Prvá léta po okupaci se nesou ve znamení alespoň částečné nápravy škod, které způsobila nacistická okupace. Jak jsme si nastínili v předcházející části, cílem nacistů byla postupné zničení vzdělání českého národa likvidací škol vysokých, aplikací pravidla „*numerus clausus*“ na školách středních a odborných a učinění měšťanských (hlavních) škol odbornými. Velké materiální ztráty utrpěly české školy revizemi, ničením a znehodnocením školního majetku, především knih učitelských a žákovských knihoven. Úplné zahlázení nastalých ztrát nebylo z ekonomických důvodů možné.

Ve značné míře nenávratné škody způsobilo omezení přístupu ke kvalitnějšímu vzdělání českým dětem, které z důvodu nedostatku míst na školách vyššího stupně nedosáhly vzdělání, jehož mohly v době předválečné dosáhnout, o neexistenci českých vysokých škol nemluvě. Práce na národních i jiných školách také trpěla totálním nasazením řady pedagogů i využívání práce žáků škol při sběrech železa, bylin, atd.

Národní školství se za okupace ocitlo v nezáviděníhodné situaci, kdy v případě nátlaku nacistů muselo vyklidit své pozice školám německým. Nyní se situace obrátila a již v květnu roku 1945 ukončily německé ústavy svou činnost a dostaly se do českých rukou. Majetek německých škol, část z něj pocházela z českých ústavů, které padly do rukou okupantů po roce 1938, byl určeným likvidátorem zaevidován a nejčastěji přidělen blízké české obecné, měšťanské či střední škole, podle toho, jakého stupně byl německý vzdělávací ústav (např. majetek německé měšťanské školy připadl české měšťanské škole, majetek německé obecné školy české obecné škole, apod.).⁷³⁹

*„Celkem bylo likvidováno 266 německých škol a úřadoven, z toho 42 škol mateřských, 185 obecných, 1 pomocná, 21 měšťanských, 12 středních a 5 školských úřadoven.“*⁷⁴⁰

Naproti tomu počet českých škol všech stupňů pochopitelně narůstal. Ve školním roce 1944/1945 se v Čechách nacházelo 3 417 škol obecných a 713 škol měšťanských.⁷⁴¹ V září

⁷³⁹ Školství v Čechách, 1946, s. 67

⁷⁴⁰ Školství v Čechách, 1946, s. 68

⁷⁴¹ Školství v Čechách, 1946, s. 20-21

roku 1946 bylo otevřeno 5 067 obecných a 1 157 měšťanských škol.⁷⁴² Za okupace perzekuované střední školy prožívaly svou renesanci. V květnu roku 1945 bylo na českém území pouze 77 ústavů tohoto typu, v září roku 1946 to již bylo 135 středních škol.⁷⁴³ Paradoxní ovšem je, že nárůst počtu středních škol neodpovídá stavu žáků, kterých v těchto letech ubylo. Příčiny takového rozšíření českých škol proto hledejme především v obnovení starých či založení nových ústavů v pohraničí, kam se vracelo původní české obyvatelstvo či noví osadníci.

S vypořádáváním se s nedávnou minulostí souvisí také úřední sdělení o chování za okupace. Honu na kolaboranty se nevyhnulo ani školství. Podle ročenky zemské školní rady z roku 1946 bylo z nějaké formy nevlasteneckého chování obviněno přibližně 1 % učitelů či učitelek, ze středoškolských profesorů asi 4-5 %.⁷⁴⁴ Tato čísla hovoří pouze o obvinění, nikoli o vině. Smutnou skutečností trestání kolaborace je množství nespravedlivě obviněných českých občanů. Situace dostoupila dokonce tak daleko, že národní výbor v Českých Budějovicích rozeslal již 18. května 1945 oběžník, v němž apeloval na učitele, aby v zájmu stavovské cti oznamovali pouze důvodná podezření: „*Chraňme si naše učitelské řady a udržme je malichernostmi nerozvrácené. Pamatujme, že učitelstvo musí být inženýrem lidských duší, silou, jež bude pomáhati spolutvořit nového osvobozeného člověka.*“⁷⁴⁵ Množství učitelů obviněných z kolaborace je zcela minimální, což je vzhledem k obtížné situaci českých pedagogů v protektorátu potěšující. Některá obvinění mohou též vyplývat z každodenního veřejného působení učitelů, kteří navenek museli jednat v duchu nastalé situace.

Lze tedy říci, že český učitelský stav za okupace morálně obstál. Nesmíme také zapomínat i na oběti v řadách pedagogů, kteří zahynuli na popravističích, koncentračních táborech, či bojovali v řadách domácího nebo zahraničního odboje.

Krátké období před únorem 1948 se vyznačuje především denacifikací českého školství, částečné nápravy škod způsobených nacistickou okupací a především zakládáním nových a obnovou starých vzdělávacích ústavů všech typů. Změny po stránce ideologické se vyznačují návratem k demokratickým hodnotám. Již tehdy se ovšem vyskytovaly náznaky budoucí orientace státu, když zprofanovaný jazyk německý nahradila na školách ruština.

⁷⁴² Wolf, Jelínková, Houdková, Morkes, 1946, s. 20-21

⁷⁴³ Wolf, Jelínková, Houdková, Morkes, 1946, s. 55

⁷⁴⁴ Wolf, Jelínková, Houdková, Morkes, 1946, s. 70

⁷⁴⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 396 III/1, Č. j. 5/Š/45., 18.května 1945

Komunistická propaganda v letech následujících nahlas tvrdila, že ke skutečné demokratizaci školství došlo až po státním převratu v únoru 1948. Jaká ovšem byla skutečnost? Na to se pokusíme odpovědět v následující části.

6. 2. 2. Ideologické změny ve školství v letech 1948 – 1956

Únorový nástup totalitní moci znamenal nové vymezení myšlenkového a kulturního rámce. Výchova, vzdělání a výzkum se ocitly v osidlech marxismu - leninismu, který prosazovala vládnoucí KSČ.

Největší škody v oblasti školství a osvěty postihly jeho nejvyšší stupeň - školství vysoké. Represe byly zaměřeny na demokraticky smýšlející učitele a studenty, všemi, kteří se odmítali smířit s úzkými mantinely nastavenými komunistickou mocí. „*Ve školním roce 1948/1949 bylo v politických prověrkách vyloučeno ze studia 20 % československých vysokoškoláků.*“⁷⁴⁶ Na místa profesorů a jiných vysokoškolských pracovníků, výzkumníků a odborníků dosazovalo komunistické vedení lidi politicky vhodné, často však neodpovídající kvalifikace, což v zásadě vedlo k dalším kulturním ztrátám.⁷⁴⁷

V budoucnu tolik ceněné a důležité vědy jako kybernetika či genetika byly zakázány, společenské vědy, které z podstaty objektu svého zájmu mnohdy ani nemohou podat přesné a nepopíratelné poznatky byly omezeny důsledně prosazovanými principy marxismu - leninismu a propagandistickým potřebami režimu.⁷⁴⁸

Na postupném úpadku společenských věd se podíleli zejména: hlavní ideolog KSČ a ministr kultury Václav Kopecký a profesor Zdeněk Nejedlý.

Činnost jiných výchovných organizací, pokud ovšem nebyly úplně zrušeny, se velmi záhy ocitla pod dozorem mocenských orgánů. Máme na mysli především Sokol, který navazoval na tradiční vlastenectví i československou demokratickou minulost. Vedení KSČ si velmi dobře uvědomovalo sílu Sokola, který „*byl největší tělovýchovnou organizací s 570 tisíci členů, 132 tisíci dorostenců a s 303 tisíci žáků. Z hlediska sociálního původu mezi jeho členy převažovali příslušníci středních vrstev s velkým zastoupením inteligence.*“⁷⁴⁹ Poměrně brzy došlo mezi Sokolem a komunisty ke střetu, a to v květnu 1948, kdy sokolští předáci zrušili akční výbory, řízené Národní frontou. Ke skutečnému střetnutí došlo v souvislosti s červencovým

⁷⁴⁶ Housková, Podlešák, 1994, s. 23

⁷⁴⁷ Housková, Podlešák, 1994, s. 28

⁷⁴⁸ tamtéž

⁷⁴⁹ Kaplan, 1991, s. 26

sokolským sletem a hlavně s pohřbem prezidenta Beneše v září 1948. V letních měsících začaly čistky v řadách vedoucích představitelů Sokola. V listopadu akce proti této tradiční organizaci skončila. Vyloučeno či zbaveno funkcí bylo 15 000 sokolů.⁷⁵⁰

Pro menší výchovné organizace zaměřené na práci s mládeží ve státě se rovněž situace nevyvíjela dobře, protože nakonec „*bylo sjednoceno a straně podřízeno i hnutí mládežnické (Československý svaz mládeže, Pionýrská organizace ČSM), ženské a sportovní. Mládežnická organizace Junák a sportovní svazy Sokol a Orel a řada dalších spolků byly rozpuštěny.*“⁷⁵¹

Komunistické represe se intenzivně zaměřily na další instituce – tentokrát církve, mezi jejichž cíle patřila i výchova mládeže a dospělé situace.

Vliv křesťanství na české obyvatelstvo nemohl únorový státní převrat během několika týdnů či měsíců zlikvidovat. Jen ke katolické církvi se hlásilo 70 % populace, církevní představení i prostí venkovští faráři měli u věřících silný vliv, čehož si komunističtí vůdci byli vědomi.⁷⁵² Nepřistoupili tedy k okamžité likvidaci církví, ani během celého čtyřicetiletého období komunistické totality oficiálně neomezili svobodu vyznání, avšak brzy po převratu se začala nad církvemi v Čechách stahovat mračna.

Když do úřadu prezidenta nastupoval Klement Gottwald, došlo k pozoruhodné události. Komunistický prezident, vrcholný představitel státní ideologie, která je a byla od základu ateistická, byl přítomen tradiční mši u příležitosti svého zvolení prezidentem. Tento akt však neznamenal smíření státu a církve. Arcibiskup Josef Beran, který mši sloužil, řekl, že „*tím církev nepřijímá světový názor směru a hnutí, které odporuje jejímu názoru*“.⁷⁵³ Tehdy ještě stále mohla církev doufat v zachování určité suverenity, další vývoj ovšem ukázal, že zákonná svoboda vyznání je pouhým prázdným heslem.

„*Komunistické vedení hodnotilo církve jako „jediného vážného protivníka“ po únoru 1948, považovalo za nevyhnutelné si ji podřídit, dobrovolně - dohodou - nebo mocensky – bojem*“.⁷⁵⁴ V podstatě šlo režimu o ovládnutí církve, která se měla režimu zcela podřídit, přetransformovat v „*národní katolickou církev*“,⁷⁵⁵ nezávislé na papeži a Vatikánu. Církevní hodnostáři se dlouho snažili vyhnout se sebevražednému postavení opozice vůči režimu. V něm ovšem v myšlení komunistických představitelů již dávno byli.

⁷⁵⁰ Kaplan, 1991, s. 26 - 27

⁷⁵¹ Housková, Podlešák, 1994, s. 27

⁷⁵² Kaplan, 1991, s. 27

⁷⁵³ Kaplan, 1991, s. 29

⁷⁵⁴ Kaplan, 1991, s. 27

⁷⁵⁵ Kaplan, 1991, s. 27

V dubnu roku 1949 nastartovala KSČ perzekuce církví a řádů.⁷⁵⁶ Zanikla řeckokatolická církev, příslušníci mužských řádů byli internováni a omezena činnost kněží a biskupů.

Zajímavou skutečností je, že nebyla oficiálně zrušena výuka náboženství.

Byla samozřejmě nepovinná. Plnila pouze vedlejší úlohu a pochopitelně nesměla zasahovat do programu školního vyučování. Státní orgány však měly povinnost sledovat, jak tato výuka probíhá, kteří žáci se jí účastní, atp. Pro představu si uveďme konkrétní případ, o kterém se nám dochovaly zprávy z archivních materiálů zlatokorunské školy.

Jako už tolikrát v minulosti, tak také v roce 1955 zde proběhl zápis dětí do výuky náboženství. Tehdejší ředitel školy Antonín Terš zaslal na Okresní národní výbor (ONV) tajnou zprávu o průběhu zápisu. Instrukce byly více než jasné: „*Bezpodmínečně do soboty 13. 9. 1955 zašlete na školský odbor rady ONV zprávu o průběhu této akce, jak se zapojili učitelé, kteří z nich posílají děti do hodin náboženství a kolik, konkrétní případy protiakce/ jako přemlouvání, obcházení rodičů a podobně jinými občany/ a jiné konkrétní věci. Zprávu zašlete jako tajnou.*“⁷⁵⁷ Oněmi „*konkrétními příklady protiakce*“ chápeme aktivní agitaci učitelů proti zápisu do těchto hodin, což v podmínkách totalitního režimu samozřejmě hraničí s jistou formou nátlaku, a tedy jistým skrytým omezování svobod. Vždy však patrně záleželo na konkrétních podmínkách. Zpráva Antonína Terše nám však odkrývá jednu z paradoxních skutečností tehdejší doby.

Již jsme si výše zmínili, jakou váhu měla církev v tehdejší společnosti. Ve své zprávě ředitel školy uvádí: „*Pokud je ředitelství školy známo, jsou ještě někteří rodiče jako členové KSČ, kteří přihlásili své děti do hodin náboženství. Nejdou tak správným příkladem a je vidět, že tato otázka není jim jasná.*“⁷⁵⁸ Tato zpráva nám nejen dává vědět, že mnozí rodiče neviděli mezi komunismem a výukou náboženství zásadní rozkol. Svým způsobem nás informuje o skutečné totalitní povaze Československa v 50. letech, kdy vládnoucí garnitura na papíře garantovala svobodu vyznání, na druhou stranu však vyžadovala tajné zprávy právě o této ryze soukromé záležitosti a právu svých občanů.

Konkrétní případ ze sledovaného období nemáme, avšak můžeme si uvést příklad naprosto zřejmé protináboženské agitace z dubna roku 1959 - přednášky doručené ředitelství školy ve Zlaté Koruně, které mu byly zaslány krajským národním výborem v Českých Budějovicích. V

⁷⁵⁶ Kaplan, 1991, s. 30

⁷⁵⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č 395 I/2 – 1, Školský odbor rady OSV v Českém Krumlově. Č.bl. 399 – Škol, 7. září 1955

⁷⁵⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č 395 I/2 – 1, Věc: Otázka vyučování náboženství. – Připomínky 11. září 1955

zásadě tvořily jeden celek a nesly názvy „Vznik náboženství“ a „Věda a náboženství“.⁷⁵⁹ Abychom si přiblížili, v jakém duchu zmíněné přednášky, určené posledním ročníkům středních osmiletých škol, probíhaly, uvedeme si některé pasáže, ukazující pravou podstatu těchto textů.

Úvodní část nám prozrazuje, že obě přednášky jsou jakýmsi završením ateistické výchovy ve škole: „V jednotlivých vyučovacích předmětech jste hovořili o vědeckém poznávání přírody a společnosti, které v dřívějších dobách nesprávně, zkresleně a fantasticky vykládalo náboženství.“⁷⁶⁰ Dále je žákům připomenuto, že nikoli „bohem“ (užíváme pravopisu z 50. let), nýbrž evolucí vznikl člověk, který si vymyslel nadpřirozené bytosti. Kde přišel zlom? „Teprve s rozvojem výrobních prostředků dovedli zhotovovat lidé takové nástroje a přístroje, které jim umožnili poznat skutečnou pravdu, pravdu vědeckou. Ale toto poznání bylo bržděno těmi, kdo si přáli, aby člověk příliš mnoho neznal a nemohl tak působit na změnu společenských poměrů. Byly to vládnoucí vykořisťovatelské třídy, které podporovaly náboženské učení ...“⁷⁶¹

Může ovšem socialistický člověk být zároveň věřícím? Nikoli. „Svobodný člověk, člověk, který buduje socialismus, a dnes již dokonce komunismus, nemůže zůstat v zajetí falešných představ, které mu brání v poznávání zákonitostí světa a společnosti.“⁷⁶²

V následujících pasážích je ve formě odpovídající stáří žáků podán režimní výklad původu a vzniku náboženství od nejstarších dob po křesťanství, které se stalo „opiem lidu“.⁷⁶³

Ocitujme si nyní závěrečnou pasáž první přednášky, která „osvětluje“ onen pojem „vědecká pravda“ a předkládá hlavní poučení, které si měli žáci odnést: „Všechny náboženské světové názory jsou nesprávné, nepravdivé a lživé. Proto proti nim musíme stavět jediný správný světový názor, názor vědecký, který se opírá jen a jen o vědecké poznatky, o vědecké poznání zákonitostí vývoje přírody a společnosti a který nás také učí nejenom tyto zákony poznávat, ale také jich využívat k přeměně přírody a přeměně společnosti ve společnost nejdokonalejší, společnost beztřídní - komunistickou. A tímto jediným vědeckým názorem je učení Marxe, Engelse a Lenina, marxismus - leninismus, vědecký světový názor dělnické třídy, kterým se zásadně a bez výhrad řídí komunistické strany, a tedy i naše Komunistická strana Československa.“⁷⁶⁴

⁷⁵⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č 395 I/2 – 1, Č. j.: Škol. 1065/195 – 452/12, 3. dubna 1959,

⁷⁶⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č 395 I/2 – 1, Č. j.: Škol. 1065/195 – 452/12, Vznik náboženství, Křesťanství., 3. dubna 1959

⁷⁶¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č 395 I/2 – 1, Č. j.: Škol. 1065/195 – 452/12, Vznik náboženství, Křesťanství., 3. dubna 1959

⁷⁶² SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č 395 I/2 – 1, Vznik náboženství, Křesťanství., 3. dubna 1959

⁷⁶³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č 395 I/2 – 1, Č. j.: Škol. 1065/195 – 452/12, Vznik náboženství, Křesťanství., 3. dubna 1959, s. 8

⁷⁶⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č 395 I/2 – 1, Č. j.: Škol. 1065/195 – 452/12, 3. dubna 1959, s. 9

Přednáška „*Věda a náboženství*“ je v podstatě již jen srovnáním vědy (tj. marxismu-leninismu) a náboženství, přičemž vítěz je již předem jasný. Celá přednáška končí jednoduchým závěrem: „*Náboženství mělo svůj počátek, své vyvrcholení a nyní prochází obdobím úpadku ke svému konečnému vymizení. V socialistické společnosti ztrácí svou živnou půdu (bída lidí, strach z hospodářsko-politických otřesů a nevědomost mas) a přestává existovat. Stává se zbytečným a nikomu nepotřebným balastem.*“⁷⁶⁵

Argumentace protináboženských a ateistických stanovisek režimu je vykládána jako logický důsledek vývoje lidstva. Mnoho argumentů vychází z reálného základu, problém tkví v něčem jiném. V přednášce je sice zdůrazněna často proklamovaná náboženská svoboda, režim však věřící občany staví v podstatě do role „důvěřivých primitivů“ a náboženství jako lži. Tím však na druhou stranu naprosto degraduje kulturní odkaz křesťanství, na jehož základech byla Evropa vybudována.

Na začátku 50. let došlo k silné militarizaci československého školství, která v zásadě zasáhla celou společnost.

Na vině byla především vyhrocená mezinárodní situace na přelomu 40. a 50. let. „*V roce 1950 Moskva urychlila přípravy válečného střetnutí. Stalin a vedoucí funkcionáři politiky a armády od konce druhé světové války předpokládaly válku třetí.*“⁷⁶⁶ V myslích občanů v Československu stále žily nedávné hrůzy 2. světové války, bombardování, smrt, bída a hlad, takže je pochopitelné, že se „*stupňovala atmosféra strachu a napětí, rozšiřovala podezření z „nepřátelství režimu“ na další skupiny občanů.*“⁷⁶⁷ Komunistická propaganda zcela účelně přiživovala obavy z hrozící války a přípravy na případný konflikt se nevyhnuly ani školám, což vedlo k zavedení branné výchovy. Zároveň byl dětem předkládán pozitivní obraz československé lidově demokratické armády, která také vysílala své zástupce na besedy do škol.⁷⁶⁸

Zájem vládnoucí garnitury se také orientoval na výbavu školních knihoven, didaktické pomůcky a výzdobu budov a tříd. Ze školních knihoven zmizela díla režimu nepohodlných autorů a nahrazena spisy odpovídající představám režimu. V učitelských knihovnách tehdejší doby mohl zájemce najít např. spisy J. V. Stalina, Klementa Gottwalda, Václava Kopeckého

⁷⁶⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 2, i.č. 395 I/2 – 1, Č. j.: Škol. 1065/195 – 452/12, O protikladu vědy a náboženství., 3. dubna 1959, s. 4

⁷⁶⁶ Kaplan, 1991, s. 7

⁷⁶⁷ Kaplan, 1991, s. 8

⁷⁶⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 2, i. č. 395 I/2 – 1, Popularizace armády – voj. Debatní hodiny na školách, 16. listopadu 1948

či V. I. Lenina, zatímco díla Karla Čapka se ocitla v zapečetěných krabicích.⁷⁶⁹ K výzdobě škol byly užity obrazy sovětských i českých komunistických vůdců, zatímco doposud více než respektovaný odkaz Tomáše G. Masaryka a Edvarda Beneše se dostával do pozadí.

Komunistická ideologie naprosto prorostla všemi vrstvami československého školství. Oproti předchozí ideologii německých okupantů měla tu výhodu, že velké procento populace jí bylo, alespoň zpočátku, nakloněno. Postavena byla na několika důležitých pilířích.

Podobně jako režimy předchozí odstranila nejprve nepohodlné osoby, poté knihy a materiály, a nahradila je politicky vhodnými lidmi i předměty a spisy. Zatlačila do pozadí jiné způsoby výchovy a výuky. Veškerá výchovná práce se měla odvíjet od zásad marxismu-leninismu a potřeb režimu, předchozí pluralita názoru a demokracie měly být zapomenuty. Neodmyslitelnou složkou se stala trvalá psychologická, fyzická i organizační příprava na předpokládanou válku mezi východním a západním blokem.⁷⁷⁰

Největším protivníkem se však pro nový ateistický režim stalo silně zakořeněné křesťanství, předávané z generace na generaci. I přes soustředěnou snahu propagandy a rozsáhlé represe se v 50. letech nepodařilo komunistům odstranit vliv náboženství na velké procento občanů. První výraznější odklon od křesťanství lze zaznamenat až v 60. letech, zde ovšem hrála spíše roli změna hodnotového žebříčku obyvatel Československa, než úspěch režimní propagandy.⁷⁷¹

6. 2. 3. Změny v organizaci školství v letech 1948 - 1956

Nástup totality také znamenal předzvěst konce starého systému školství, který zde úspěšně fungoval již od dob Rakouska-Uherska.

Princip jednotné školy, která měla pomoci odstranit sociální příčiny omezení přístupu ke vzdělání, navrhoval již v období první republiky Václav Příhoda. Ovlivněn americkou pedagogickou školou navrhoval vnitřní i vnější reformu stávajícího systému.⁷⁷²

Škola obecná by zajišťovala vzdělání v prvních čtyřech ročnících. Měšťanské a nižší střední školy se měly sloučit v jediný ústav, čímž by vytvořili druhý stupeň, na nějž měl

⁷⁶⁹ Housková, Podlešák, 1991, s. 28

⁷⁷⁰ Kaplan, 1991, s. 8

⁷⁷¹ Housková, Podlešák, 1991, s. 30

⁷⁷² Vaňová, R.(2011): *Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav*. In: Pedagogika pro učitele, GRADA, s. 82

navázat třetí, který byl vytvořen sjednocenými vyšší ročníky středních škol.⁷⁷³

Vnitřní diferenciací pomáhala kompenzovat rozdíly v nadání žáků. Jednalo se o vytvoření různých vzdělávacích programů, kam by byly děti zařazovány dle talentu a studijních předpokladů.⁷⁷⁴

K odvážné školské reformě nakonec nedošlo. Princip jednotné školy ovšem zůstal nadále živý. Do vážných reformních úvah se znovu dostal ve 40. letech.

Počátky krátkého období jednotné školy v prvních letech komunistické diktatury lze zařadit do období konce 2. světové války, kdy v září roku 1944 rozhodla Slovenská národní rada o úplném zestátnění školství. Po osvobození se rozběhl spor mezi zastánci dosavadního diferencovaného systému národního školství a zestátnění vzdělávacích ústavů, resp. vytvoření jednotné školy. Zde již nešlo o pouhé neshody o systém, nýbrž o střet ideologií. Na návrhu nové školské soustavy jednotného školství v komunistickém duchu - se podílel především Ondrej Pavlík, Ladislav Novomeský a Gustáv Pavlovič, z pozice ministra školství jej podpořil Zdeněk Nejedlý.⁷⁷⁵

Navržený systém jednotné školy se skládal prakticky ze šesti postupných úrovní školství. Výchova dětí měla začít od jeslí (do tří let věku), pokračovat školou mateřskou (do sedmi let věku), po ní následovala čtyřletá základní škola (do jedenácti let věku), na níž navazovala buď nižší střední škola či vyšší základní škola (do patnácti let věku). Z nich měli žáci na výběr mezi vyšší střední školou, školou odborného směru (obě čtyřleté, do devatenácti let věku) a školou odborného směru - nižší (jedno-, dvou- a tříletou). Vysoké školství bylo rozděleno na univerzity, techniky (obě čtyř až šestileté), učitelské instituty (dvouleté) a pedagogické akademie (jednoroční).⁷⁷⁶

Po únoru 1948 byl navržený systém, přes určité úpravy, přijat zákonem o jednotné škole v dubnu téhož roku.

„Školská soustava se vertikálně členila na školy mateřské (pro děti ve věku od tří do šesti let), národní (pětiletý první stupeň jednotné školy), střední (čtyřletý druhý stupeň jednotné školy) a na školy 3. stupně, které se dělily na povinné a výběrové. Povinné byly zastoupeny jediným druhem škol, tzv. základními odbornými školami.“⁷⁷⁷ Jako výběrové školy byla zavedena čtyřletá gymnázia a dvou- či tříleté odborné školy.⁷⁷⁸

Problém této školské reformy ovšem spočíval v její polovičitosti ve srovnání s návrhem

⁷⁷³ Váňová, 2011, s. 82

⁷⁷⁴ Váňová, 2011, s. 82

⁷⁷⁵ Somr, 1979, s. 64 - 66

⁷⁷⁶ Somr, 1979, s. 70

⁷⁷⁷ Váňová, 2011, s. 84

⁷⁷⁸ Váňová, 2011, s. 84

Václava Příhody. Došlo pouze k vnější úpravě, nikoli vnitřní diferenciaci. Nebyly tedy respektovány případné individuální zvláštnosti žáků.

Po vydání zákona byly schváleny nové osnovy a v roce 1951 začaly vycházet nové upravené učebnice. Ty odpovídaly marxistické výchově: „*Nové učebnice, porovnáme-li je s dřívějšími učebnicemi předmnichovské buržoazní republiky, znamenají ohromný krok vpřed. Učí mládež o naší lidově demokratické vlasti a jejím pracujícím lidu, o našem věrném a mocném spojenci Sovětském svazu, o lidu celého světa bojujícímu za mír a svobodu.*“⁷⁷⁹ Jednotné školy však v Československu neměly dlouhého trvání.

Nové potřeby průmyslu a hospodářství donutily nadřazené orgány k nové reformně školy, která měla přinést zkrácení povinné docházky, aby tak rychleji přicházeli kvalifikované pracovní síly.

Dne 24. dubna 1953 vyšel nový školský zákon, který zaváděl osmiletou a jedenáctiletou střední školu (poslední tři ročníky byly výběrové), která svou tříletou nástavbou nahrazovala gymnázia.⁷⁸⁰

Zkrácením prvního stupně, zrušením prvouky, hodin psaní a vlastivědy a zavedením dějepisu, zeměpisu a přírodopisu již od prvního ročníku, znamenal skutečně prudký pokles výsledků školního vzdělávání (propadala celá pětina mládeže školou povinné!).⁷⁸¹ Na vině bylo především absolutní nerespektování postupného vývoje dětí, zásady přiměřenosti a postupnosti, tedy poznatků, které patří k základním pedagogickým tezím Jana Amose Komenského, kterým se paradoxně tak ráda komunistická propaganda zaklínala.

Nástup komunizmu znamenal v mnohých ohledech přervání linie dosavadního vývoje školství a takřka násilným zavedením myšlenek marxismu-leninismu do systému a náplně vzdělávání. Hlavním rozdílem mezi školou první republiky a školou po únoru 1948 byla její politizace, které se Masaryk a jemu naklonění odborníci bránili, kterou ovšem komunistická diktatura považovala za nutnost.⁷⁸²

Co se týče organizačního rámce vzdělávání, po únoru 1948 došlo k rozšíření počtu vzdělávacích institucí, bezplatnosti všech stupňů vzdělávání, zakládání obecních knihoven, kin, atd. Tyto změny můžeme považovat jako kladné.⁷⁸³

⁷⁷⁹ Somr, 1979, s. 91

⁷⁸⁰ Váňová, 2011, s. 85

⁷⁸¹ Váňová, 2011, s. 85

⁷⁸² Somr, 1979, s. 9

⁷⁸³ Housková, Podlešák, 1994, s. 28

Bohužel přístup ke střednímu a vysokoškolskému vzdělávání byl omezen původem, rodinným prostředím, názory studenta i jeho rodičů, takže mnohým synům a dcerám někdejších živnostníků, aktivních nekomunistů a dalších nepohodlných občanů bylo studium z kádrových důvodů znemožněno.⁷⁸⁴

Nedomyšlené školské zákony, vedené především politickými (nikoli odbornými) hledisky však způsobily velké škody na vzdělání a připravenosti žáků do praktického života.

⁷⁸⁴ Housková, Podlešák, 1994, s. 28

6. 3. OBECNÁ ŠKOLA A VE ZLATÉ KORUNĚ V LETECH 1946–1956

6. 3. 1. Obvyklé události školního roku v letech 1946–1956

Významná výročí historických událostí, narození významných osobností a připomínky aktuálních dějů u nás i ve světě patřily odedávna k životu školy a tvořily pevnou složku výchovy nejmladší generace.

Prvních deset poválečných let v tomto ohledu není výjimkou, ba naopak. Jestliže dříve oslavy a připomínky významných výročí měly ryze sváteční charakter a byly mnohdy jedním z vrcholů roku, pak v poválečné době, a zejména nástupu komunistické diktatury, zaráží jejich četnost.

Vyročí založení Československa či narozeniny hlavy státu nebyly ničím novým a udržely se pochopitelně i v této době. Součástí školního roku se však stala i výročí událostí nejrůznějšího rázu a obsahu, avšak s jedním konkrétním cílem – zdůraznit ideu marxismu-leninismu a komunismu a spojenectví se SSSR a dalšími státy východního bloku. S tímto zaměřením zmizela zároveň výročí jiná, bez nichž si v době první republiky nebylo lze si vůbec školní rok představit.

Nejprve však začněme poválečným obdobím, které ještě dávalo naději na demokratickou orientaci Československa a na to, „*že je možno zvolit specifickou československou cestu k socialismu, která by odpovídala demokratickým tradicím českého a slovenského národa.*“⁷⁸⁵

Již v říjnu roku 1945 se konala oslava vzniku Československa, která přetrvala i kritická léta 50. Nemáme bližších záznamů o průběhu oslavy, která proběhla 27. října, neboť svátek tentokrát připadl na neděli, avšak lze se oprávněně domnívat, že pouhých několik měsíců po znovuzískání svobody měla svou neopakovatelnou a specifickou atmosféru.⁷⁸⁶

Naproti tomu postupně ze života školy zmizela připomínka narození Tomáše G. Masaryka. Kronika školy i záznamy z pedagogických porad se o ní shodně naposledy zmiňují ve školním roce 1946/1947. Ještě v září 1947 hovořil k žactvu u příležitosti Masarykova úmrtí řídící

⁷⁸⁵ Housková, Podlešák, 1994, s. 13

⁷⁸⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1945 – 1946, Protokol č. 2

učitel Alois Olšina,⁷⁸⁷ tím ovšem vzpomínky na Masaryka pro léta námi sledovaného období ze školního života mizí.

Oslavy narozenin stávajících prezidentů Edvarda Beneše (do r. 1947)⁷⁸⁸, resp. Klementa Gottwalda (od r. 1948-1953).⁷⁸⁹ O „*slavnostním shromáždění*“ u příležitosti narozenin Klementa Gottwalda se záznamy naposledy zmiňují v roce 1951, kronika někdejší zlatokorunské měšťanské školy o oslavách narozenin „*prvního dělnického prezidenta*“ hovoří ještě ve školním roce 1952/1953⁷⁹⁰, stejně tak kronika školy obecné.⁷⁹¹ O slavnostech k výročí narození Antonína Zápotockého již kronika ani jiné materiály nehovoří. Pokud srovnáme záznamy námi zkoumané školy s texty kronik českokrumlovské školy Tavírna dnes základní škola na sídlišti Plešivec) či školy v Černici, nenajdeme o oslavách narozenin prezidentů po roce 1953 zmínky.⁷⁹² Můžeme se tak domnívat, že tyto sváteční dny ze života škol v průběhu 50. let postupně vymizely.

K univerzálním, nikoli vyloženě ideologickým, svátkům patří připomínka osvobození Československa v květnu roku 1945, která byla ze specifického průběhu povstání na Zlatokorunsku, provázena smutečním obřadem v místní sokolovně (1946)⁷⁹³, resp. průvodem na hřbitov (1947) k hrobu padlých maďarských vojáků a popravených československých občanů.⁷⁹⁴ Připomínka výročí tragických květnových událostí probíhá v Rájově a Zlaté Koruně dodnes.

Následující měsíc proběhla ve třídách tichá vzpomínka na vyvraždění středočeských Lidic jednotkami SS, která vzbudila v roce 1942 odpor nejen u nás, ale i ve světě.⁷⁹⁵

⁷⁸⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 14, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1947 – 1948, Protokol č. 3

⁷⁸⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 189 A

⁷⁸⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 15, č. knihy 15, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1951 – 1952, Zápis č. 2

⁷⁹⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Zlatá Koruna, školní rok 1952/1953. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (13. 4. 2012)

⁷⁹¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 191 A

⁷⁹² SOkA Český Krumlov, Š – 140, Základní škola Plešivec, Český Krumlov 1954 – 1978.

<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/90072> (15. 4. 2012),

SOkA Český Krumlov, Š – 23, Národní škola Černice 1940 – 1964. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/802> (15. 4. 2012)

⁷⁹³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1945 – 1946, Protokol č. 8

⁷⁹⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1945 – 1946, Protokol č. 10

⁷⁹⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1945 – 1946, Protokol č. 9

Slavná výročí však v této době začala mít mnohdy ryze politicko – ideologický ráz.

Je zajímavé, že oslavy historických událostí spojené s hegemonem východního bloku – SSSR – nemají svůj počátek teprve po únoru roku 1948, nýbrž proběhly již na podzim 1946, kdy učitelé svým žákům připomněli výročí Velké říjnové socialistické revoluce, resp. výročí vzniku SSSR.⁷⁹⁶

Tyto akce se samozřejmě po státním převratu v roce 1948 staly pevnou součástí školní výchovy. K nim se přidružily také připomínky V. I. Lenina a J. V. Stalina.⁷⁹⁷ Běžnou součástí režimní propagandy se stal 1. květen⁷⁹⁸ – Svátek práce – a výročí tzv. Vítězného února.⁷⁹⁹

Komunistický režim lpěl na oslavách nejrůznějších výročí, takže popisovat každé z nich je nad potřeby této práce, proto uvádíme pouze ta, dle našeho názoru nejdůležitější. O nejzajímavějších z nepravidelných připomínek významných událostí se zmíníme níže.

Je jasné, že tyto akce měly zcela explicitní propagandistický účel, jímž bylo ovlivnit nejen dospělé, ale především nejmladší generaci. Abychom si přiblížili atmosféru doby a situaci v československém školství, ocitujme si pasáž ze zápisu první porady zlatokorunského pedagogického sboru v novém školním roce 1951/1952: „S. Kodetová uvítala členy učitelského kolektivu s. Bohdalovou a s. Hlučného, který se vrátil chmelové brigády. Promluvila o práci v novém školním roce: Podle hesla „Za socialistickou výchovu“ dáme se všichni do práce v novém školním roce. V dětech vychováváme opravdu nové pokolení, Gottwaldovu mládež, která s chutí půjde do práce pro svůj lepší zítřek a pomůže dobudovat socialismus v naší zemi, bude pracovat pro mír. Dělnická třída svěřuje nám to nejcennější, co má – děti.“⁸⁰⁰ Tímto směrem tedy měla směřovat státem řízená výchova a příležitostné režimní manifestace v průběhu státních svátků v tomto měla pomáhat.

Pravidelnou kontrolu práce školy obstaraly i návštěvy školních inspektorů.⁸⁰¹

Zatímco poslech rozhlasu, návštěvy filmových či jiných představení patřily k událostem velmi výjimečným, v poválečných letech, zejména na začátku 50. let, děti s učiteli shledly

⁷⁹⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1947 – 1948, Protokol č. 3

⁷⁹⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 15, č. knihy 15, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1948 – 1949, Zápis č. 4

⁷⁹⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869 -1953 (1960), Zlatá Koruna , s. 186 A

⁷⁹⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869 -1953 (1960), Zlatá Koruna , s. 189 B

⁸⁰⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 15, č. knihy 15, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1951 – 1952, Zápis č. 1

⁸⁰¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869 -1953 (1960), Zlatá Koruna , s. 178 B

celou řadu filmů, zejména historických. Jejich tituly hovoří o jejich zaměření celkem jasně: „*Stalingrad*“⁸⁰² či „*Příběh opravdového člověka*“.⁸⁰³ Abychom však zlatokorunským učitelům nekřivdili, je nutno poznamenat, že s dětmi navštívili i filmy dětské, jako Šibal Váňa nebo „*Nový Gueliwer*“ (Nový Gulliver).⁸⁰⁴

I skrze představení pro nejmenší děti se pokoušela režimní propaganda vychovávat „*Gottwaldovu mládež*“, kterou stavěla především na vykreslení negativních vlastností těch vrstev občanů země, jež v podstatě označila za své nepřátele. Jedná se zejména o potomky šlechty a, řečeno režimní terminologií, „kapitalisty“.

Toto tvrzení nám nejlépe doloží úryvky z dokumentů z let 1949 a 1950.

Dne 23. května 1949 zaslala okresní rada osvětová povolení tehdejší střední škole (někdejší měšťanské škole) ve Zlaté Koruně k uskutečnění pohádkového divadelního představení „*Zlaté jahody*“. K tomuto nadřízený orgán poznamenává: „*Hra představuje bezcitého mamonáře kapitalistu Šejnohu, který je produktem společnosti kapitalistické. Kromě toho, že ve hře nedosáhne svého cíle, jest ještě obsah hry konečnou její úpravou náležitě využit pro dnešní společnost socialistickou. Zároveň konec hry jest upraven ve smyslu výchovy k práci, která jediná přináší životní radost a z níž vše vyplývá, takže zlaté jahody jsou tu pouze odměnou za pomoc v neštěstí. Toto zaměření hry bude ředitelem školy v zahajovacím proslovu náležitě zdůrazněno.*“⁸⁰⁵ Jak bylo požadované poučení dětem konkrétně v agitačních představeních dětem sděleno nám může ilustrovat několik úryvků z představení „*Honza u krále*“, které se uskutečnilo 11. června 1950.

Jedná se o úpravu textu závěru představení, které tehdejší střední škole v Zlaté Koruně zaslal okresní národní výbor. Ocitujme si repliky klasického titulního hrdiny české pohádky – Honzy: „*To máš pravdu, Kašpárku. Zůstaneš tady u nás ve službě, ale dostaneš jiný úkol. Teď hned, ještě než já převezmu království, připravíš mi takový zákon, že nikdo nesmí využívat a vykořisťovat chudé lidi. Rozumíš?*“⁸⁰⁶ Poté následuje prudký nesouhlas jak ze strany osloveného, tak ze strany krále i princezny, jíž Honza zachránil před drakem. Představení mělo končit závěrečnou replikou: „*Nechci vaše království. Jdu domů do Čech. Však ptáci tam už zpívají, že u nás v Čechách je konec vykořisťování a že si tam lid vládne sám. A vy se*

⁸⁰² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 188 A

⁸⁰³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 190 B

⁸⁰⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 188 A

⁸⁰⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č. 395 I/2 – 1, Divadelní hra „Zlaté jahody“, 23. května 1949

⁸⁰⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č. 395 I/2 – 1, Divadelní představení, ONV, školský referát, Český Krumlov, 9. června 1950

*třeste. Podruhé vás už nikdo nezachrání.*⁸⁰⁷ Představení měl navíc orámovat zpěv budovatelských písní a tanec.

I takovým způsobem se režim snažil ovlivnit nejmladší generaci. Vzhledem k tomu, že v této době vyrůstala generace, která dospívala v uvolněných 60. letech, nezdá se, že by z dlouhodobé perspektivy byl režim v tomto ohledu úspěšný.

O dubnu 1953 se k běžným součástem života školy staly závěrečné zkoušky na konci školního roku, které měly podat zprávu o výsledcích výchovy a vzdělávání žáků osmých tříd.⁸⁰⁸ Stejně tak bylo navázáno na prvorepublikovou či rakousko-uherskou tradici školních výletů,

Obvyklé události běžného školního roku v touto kapitolou sledovaného období byly často ovlivněny režimními požadavky režimu, což se projevilo slavenými výročími, průběhem oslav i v dalších oblastech výchovného působení, jako byla filmová a divadelní představení.

6. 3. 2. Mimořádné události v životě školy

Z hlediska organizačního je jistě nejvýznamnější mimořádnou událostí života školy sloučení školy bývalé obecné a měšťanské školy v novou osmiletou střední školu.

Dne 31. srpna 1953 definitivně zakončila své dějiny obecná (národní) školy ve své dosud stávající podobě. Jako pokračovatelka byla určena dosud stávající střední škola v horní budově č.p. 46, jejíž vedení převzalo pod svou správu dolní budovu č. p. 41 bývalé obecné školy ve Zlaté Koruně, inventář, školní zahradu, atp.⁸⁰⁹ Rozdělení ročníků do škol zůstalo stejné, takže dosud stávající postupné ročníky školy obecné vytvořili první stupeň školy, postupné ročníky někdejší střední školy zůstaly v horní budově.⁸¹⁰

Organizační změny se pochopitelně začaly projednávat již po dubnu 1953. V obou budovách proběhly přípravné úklidové a stavební práce. Popis prvních stavebních prací nám také svým způsobem podává zprávu o nepříliš vhodných podmínkách pro práci učitelů a život

⁸⁰⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č. 395 I/2 – 1, Divadelní představení, ONV, školský referát, Český Krumlov, 9. června 1950

⁸⁰⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Zlatá Koruna, š. r. 1953 - 1954

⁸⁰⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 195 B

⁸¹⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Zlatá Koruna, Osmiletá střední škola – období školních roků 1953 – 54 až 1959 - 1960

žáků: „V dolní budově byly odstraněny ze tříd dřevěné příčky, kterými kdysi vytvořeny kabinety, neboť budova místnosti samostatné pro tento účel nemá.“⁸¹¹ Horní budovu bylo rovněž nutno zrekonstruovat: „I když třídy jako učebny vyhovovaly jak velikostí, tak polohou a seskupením, rozhodně nevyhovovaly frekvenci školního života chodby (úzké, krátké, lomené), dále schodiště (staré, dřevěné, pošlapané, točité a úzké), potom záchody (2 bez pisoiru, schované v tmavých koutech a bez řádného větrání) a konečně ani přilehlých a pomocných na škole vlastně také nebylo.“⁸¹² Stavební úpravy, které měly zlepšit dosavadní nevyhovující podmínky na bývalé měšťanské škole, započaly až 1. července 1958.⁸¹³

Z dějinných událostí, které výrazně ovlivnily život školy byla úmrtí sovětského diktátora J. V. Stalina (5. března 1953) a československého prezidenta Klementa Gottwalda (14. března 1953).

Po úmrtí generalissima Stalina proběhla 9. března „tryzna v místním kině“⁸¹⁴ a o deset dní později byl podobným způsobem vzpomenut i Klement Gottwald.⁸¹⁵

Pro výchovnou práci s žáky po únoru 1948 bylo poměrně důležité založení pionýrského oddílu, tradice školních besídek a vytvoření zájmových kroužků.

První zmínky o založení pionýrského oddílu ještě na obecné škole v Zlaté Koruně pocházejí z roku 1949, kdy byla organizace ustavena ve II. třídě.⁸¹⁶ Náplň práce pionýrů se v podstatě příliš nelišila od dosavadního zapojení žáků do pomocných hospodářských prací, různých sběrů materiálů a bylin, atp. Tato organizace v podstatě měla jen prohlubovat výchovu k socialismu, resp. komunismu, v tehdejších dobovém pojetí.

Na druhou stranu by ovšem bylo zcela mylné domnívat se, že malí pionýři automaticky patřili k „politicky uvědomělým budovatelům socialismu“. O tom, že se mnohdy nechovaly naprosto vzorným způsobem, který proklamovala státní propaganda, hovoří zápis z pedagogické porady ze 17. ledna 1955, kdy si patrně ředitel školy přednesl kritiku na adresu

⁸¹¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Zlatá Koruna, Osmiletá střední škola – období školních roků 1953 – 54 až 1959 - 1960

⁸¹² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Zlatá Koruna, GO horní školní budovy

⁸¹³ tamtéž

⁸¹⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 192 A

⁸¹⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 192 B

⁸¹⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 15, č. knihy 15, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1949 – 1950, Zápis č. 1

vedení pionýrského oddílu: „Zdá se, že máme pionýry jen pro vyplňování statistických hlášení, výkazů a zdá se, že máme pionýry jen pro chlubení se bílými košilkami, odznaky a červenými šátky.“⁸¹⁷ Aktivita příslušníků tohoto oddílu tak patrně nebyla příliš valná.

Školní besídky byly pořádány u příležitostných výročí, významných dnů, atp.

Tak například ve školním roce 1955/1956 byly od 8. ledna 1956 uspořádány hned čtyři vystoupení pro rodiče a veřejnost. Po první z nich, která proběhla ve výše zmíněný den, se učitelé „rozhodli vykonat do konce školního roku ještě 3 vystoupení – Na MDŽ (8. III.) sehraje škola divadelní představení: Sněhurka a sedm trpaslíků. V úvodu zazpívá sbor tři sborové písně matkám a ženám. – K oslavě výročí osvobození RA v květnových dnech bude provedena akademie a na konci škol. roku tělovýchovný den.“⁸¹⁸

Tradice školních besídek, na rozdíl od oslav různých výročí, se na zlatokorunské škole udržela až do 90. let.

Nyní obraťme pozornost k události, jež by bylo jistě možno zařadit do podkapitoly zabývajících se žactvem. Protože jsou svou povahou zcela mimořádné a mají hlubší podtext, uvádíme je v této části.

První z nich je tragédie z jara roku 1954. Dne 19. května 1954 v ranních hodinách u blízkých Plešovic zemřel žák posledního ročníku Antonín C.⁸¹⁹

Jak ukázalo vyšetřování, chlapec svůj život ukončil sebevraždou skokem pod projíždějící vlak. Ze zápisu pořízeného z mimořádné porady z téhož odpoledne vyplývá, že za touto tragédií stojí široký komplex příčin, které na chlapce patrně doléhaly dlouhodobě.

Učitel Pohan jej charakterizoval tak, „že žák byl povahy tiché, zádušné a uzavřenější (melancholik). Byl málo sdílný vůči učitelům i žákům.“⁸²⁰ Negativně na něj také působily neutěšené rodinné poměry, kdy se musel vyrovnat se smrtí matky a špatnou sociální situací rodiny.

⁸¹⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 7, č. knihy 7, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1954 – 1955, Zápis z 17. ledna 1955

⁸¹⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 7, č. knihy 7, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1955 – 1956, Zápis z 9. ledna 1956

⁸¹⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 7, č. knihy 7, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1953 – 1954, Zápis z 19. května 1954

⁸²⁰ tamtéž

Škola i obec byly touto událostí pochopitelně značně otřeseny. I když školy nebyl z jakékoli nedbalosti obviněna, požádal ředitel školy učitele, aby se při svých hodinách i mimo ně více soustředili na životní podmínky a problémy svých svěřenců.⁸²¹

S výchovou žáků a životem školy v obci souvisí i případ, jenž pravděpodobně ředitele školy i podřízené učitele hluboce pobouřil.

Důvodem mimořádné schůze bylo obvinění školy z nedostatečné péče a výchovy žáků, „že je podporuje v jejich nepřístojném a neslušném chování a že je vychovává k drzosti a neukázněnosti.“⁸²² Důvodem byla řada činů a provinění žáků školy, které se odehrály v inkriminovaném školním roce, jako např. pokus s hořlavinami, jenž vyvrcholil tím, že „došlo k popálení obou chlapců v obličejí, ožehnutí vlasů, obočí a popálenin lehčího rázu“,⁸²³ drobné krádeže, drzé chování ke starším občanům, atp. K těmto případům skutečně došlo, důkazy byly dostatečné. Ředitele školy především popudilo obvinění, že za toto chování nese výhradní odpovědnost škola. Antonín Terš však kontroval názorem, že za tímto chováním žáků v žádném případě nestojí školní výchova, nýbrž nezájem rodičů o činnosti dětí v době volna.⁸²⁴

Pro nás z tohoto případu vyplývá, že spory ohledně výchovy dětí mezi rodiči a školou mají hlubší historii, než se dnes mnohdy domníváme.

Zmíněné mimořádné události v životě školy samozřejmě nejsou jedinými, které se v průběhu této kapitoly zkoumaného období odehrály. Z hlediska života školy se nám však jeví jako nejdůležitější.

6. 3. 3. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období

Z hlediska obsazení míst ve vedení školy, jeví se počátek zkoumaného období jako poměrně nestabilní.

Po odchodu zasloužilého řídicího učitele Aloise Olšiny do penze obsadil pozici ředitele školy v březnu roku 1948 Josef Fiala.⁸²⁵ Ten se do Zlaté Koruny dostal patrně z důvodu

⁸²¹ tamtéž

⁸²² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 7, č. knihy 7, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1954 – 1955, Zápis z 13. dubna

⁸²³ tamtéž

⁸²⁴ tamtéž

⁸²⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 185 B

jakéhosi „prohřešku“, kterého se měl dopustit jako předseda místní školní rady a ZSŠAO v Českém Krumlově a který ve svém odvolání označuje jako „reakcionářství“.⁸²⁶ V budoucnu by mohlo být jistě zajímavé, co se za přeložením Josefa Fialy skrývá.

Ze svého místa na zdejší obecné škole již po prvním roce svého působení odešel. Důvodem byla ztížená sociální situace rodiny Fialů, která vydržovala své děti na studiích a náklady na život rodiny vystoupaly na 3 500 Kčs. měsíčně, což koncem 40. let byla velmi vysoká částka.⁸²⁷ Na jeho místo nastoupil na jeho místo Václav Kodet, bývalý řídící učitel jednotřídní školy v nedalekých Prostředních Svincích,⁸²⁸ ale ani ten se ve svém křesle příliš dlouho „neohřál“.

Již následujícího roku byl přeložen a školu od září 1950 vedla Anna Kodetová.⁸²⁹ Svou funkci vykonávala prakticky až do uzavření školy v roce 1953, kdy byla společně s Václavem Kodetem přeložena do Horní Plané.⁸³⁰

Po spojení zlatokorunských škol do jediné osmileté střední školy převzal pod svou správu bývalou obecnou školu ředitel někdejší měšťanské školy Antonín Terš.⁸³¹

Antonín Terš se stal jednou z nejvýraznějších postav historie základní školy ve Zlaté Koruně vůbec. Počítáme-li i období, kdy působil jako ředitel měšťanské školy, strávil v řídící funkci ve Zlaté Koruně téměř šestnáct let života. Během své učitelské kariéry prošel i školami na středním Slovensku. Nadšený amatérský sportovec a propagátor turismu byl také veřejně velmi činný nejen jako ředitel školy, ale i ve veřejném životě, což dokládá jeho práce poslance za Zlatou Korunu u ONV v Českém Krumlově.⁸³² Ujal se také práce na dokončení kroniky obecné školy ve Zlaté Koruně, v níž shromáždil důležité údaje z let 1939 – 1953 a doplnil ji vlastními kresbami a poměrně rozsáhlým grafickým a fotografickým materiálem, čímž nám mj. usnadnil badatelskou činnost a poznání daného období.

Podílel se také na rozsáhlé modernizaci horní budovy školy, avšak za jeho působení byla zanedbána dolní budova, v níž byl umístěn 1. stupeň školy. Zastaralé vybavení, pomůcky a

⁸²⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 396, sign. III/1, Fiala 1948, Odvolání proti výměru zemského národního výboru v Praze – zamítnutí žádosti o poskytnutí služného, 22. září 1948

⁸²⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 396, sign. III/1, Fiala 1948, Žádost o přeložení na okres prachatický,

⁸²⁸ SOkA, Český Krumlov, Š – 43, Národní škola Prostřední Svince 1940 – 1960, Školní rok 1948 – 1949. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/989> (24. 4. 2012)

⁸²⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 188 B

⁸³⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 194 A

⁸³¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939-1989 (1990), 1950 – 1951. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (24. 4. 2012)

⁸³² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939-1989 (1990), 1965 – 1966. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (24. 4. 2012)

stav budovy školy, které mu později vytkl jeho nástupce, byly patrně největší nedostatky jeho práce ve škole.⁸³³

Z hlediska učitelského sboru se toto období jeví jako velmi bohaté na změny a přesuny učitelů a učitelek.

V prvním poválečném školním roce na zlatokorunské obecné škole, spolu s Aloisem Olšinou, vyučovala Božena Dvořáková a Marie Vítková – Dupalová a ruštinář František Špicner, Otilie Formánková (provd. Čípová) ze Zlaté Koruny odešla.⁸³⁴

Marie Vítková – Dupalová v následujícím roce nakrátko odešla plnit své mateřské povinnosti a jako zástup za ní byl na dobu čtyř měsíců povolán Robert Fischer. Na škole také působila od září 1946 ještě Jarmila Pecoldová, a to jako učitelka ženských ručních prací.⁸³⁵

Z důvodu organizační změny školy z trojtřídní na dvoutřídní odešla v září roku 1947 na nedalekou obecnou školu v Holubově Božena Dvořáková.⁸³⁶ Na škole tedy vyučovaly pouze Josef Fiala, František Špicner, Marie Vítková – Dupalová a Jarmila Pecoldová.⁸³⁷ Roku následujícího se, až na přeložení poslední jmenované do Brloha a příchod její nástupkyně Anny Pizingerové, neodehrály změny ve vedení či organizaci.⁸³⁸

Jak jsme si již naznačili výše, v roce 1949 přichází do školy Josef a Anna Kodetovi, což znamenalo, že se sbor rozšířil o jednoho člena, přesně tak, jak vyžadovala nová organizace školy, která se znovu stala trojtřídní.⁸³⁹

O rok později se náhradou za odvolaného Václava Kodeta na místní školu dostává prozatímně František Řezáč a především do Zlaté Koruny přichází Marie Bohdalová, budoucí dlouholetá členka zdejšího učitelského sboru. O jejích v mnohém pozoruhodných osudech se ještě zmíníme. Kromě zmíněných nastupuje také učitelka ženských ručních prací Růžena Břehovská.⁸⁴⁰ Za Františka Řezáče posléze v následujícím školním roce nastoupil Jaroslav

⁸³³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939-1989 (1990), 1966 – 67. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (24. 4. 2012)

⁸³⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 181 B

⁸³⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 182 A

⁸³⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 396, sign. III/1, 27. srpna 1947

⁸³⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 183 B

⁸³⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 185 B

⁸³⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 187 A

⁸⁴⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 188 B

Hlučný (od 1. září 1951 do 4. února 1952), resp. Karel Olešák (pravděpodobně do konce školního roku).⁸⁴¹

Následujícího roku se do školy vrátil Václav Kodet, nicméně sbor nebyl nadále rozšiřován, nýbrž zúžen o zvláště určenou učitelku ženských ručních prací, takže tento předmět učila ředitelka školy.⁸⁴²

Kodetovi však krátce poté odchází společně do Horní Plané a kvůli spojení škol v jedinou osmiletou střední školu dochází k značným změnám ve složení nově utvořeného sboru. Nakonec se složení sboru během školního roku 1953/1954 ustálilo následovně: ředitel Antonín Terš, učitelky Marie Bohdalová a Růžena Břehovská, učitelé Josef Zikeš, František Pohan, Engelbert Homolka, Josef Míka a Václav Vondra.⁸⁴³

Již začátek nové etapy školy naznačil budoucí nutnost stabilizovat učitelský sbor: „*Předně šlo škole, MNV, občanům v místě i okolí, jakož i vyššímu stupni školské správy o to, aby došlo na pracovišti pokud možno nejdříve ke stabilisaci členů učitelského sboru. Všem předtím uvedeným činitelům, jakož i v první řadě škole bylo jasné, že časté střídání učitelů nemůže přinést klady, které by škola pro výuku a výchovu potřebovala.*“⁸⁴⁴

Ani v roce následujícím nedošlo k ustálení sboru. Ze zdravotních důvodů musela odejít Marie Bohdalová, která byla umístěna do Větrní, a Václav Vondra. Za ně jako náhrada přišla Marie Majerová a učitelka Hrabová. Sbor byl doplněn také učitelkou Ruutovou, „*ruské národnosti, která si na zdejší škole doplňovala úvazek hodin jazyka ruského.*“⁸⁴⁵ Poslední dočasnou změnou ve sboru byl odchod Františka Pohana, který nastoupil povinnou vojenskou službu. Nahrazen byl Josefem Košťálem.⁸⁴⁶

„*Školní rok 1955 – 1956 byl, pokud jde o učitelský sbor, dalším krokem k uskutečňování stabilisace členů učitelského kolektivu.*“⁸⁴⁷ Z dalších zápisů je zřejmé, že se ředitel Antonín Terš snažil obsadit místa ve sboru takovým způsobem, aby zajistit potřebnou dlouhodobou přítomnost učitelů a učitelek v blízkosti a nejlépe přímo v obci samé. V posledním roce kapitolou sledovaného období se do školy vrátila Božena Dvořáková (po provdání

⁸⁴¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 190 A

⁸⁴² SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 191 B

⁸⁴³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Období života – OSŠ 1953/54 až 1959/60.
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (24. 4. 2012)

⁸⁴⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Období života – OSŠ 1953/54 až 1959/60.
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (24. 4. 2012)

⁸⁴⁵ tamtéž

⁸⁴⁶ tamtéž

⁸⁴⁷ tamtéž

Bednářová), která po svatbě žila ve Zlaté Koruně, dále zde od září 1955 pracovala Antonie Blábolilová, „*kteřá pro nemoc staré matky a její potřebu ošetřování jmenovanou, byla do místa působení přeložena z důvodů snazšího dojíždění do Čes. Budějovic,*“⁸⁴⁸ a za učitelku Hrabovou nastoupila Růžena Blažková, rovněž žijící ve Zlaté Koruně.⁸⁴⁹

Ředitel školy měl v plánu angažovat učitele zdejší školy ve veřejném životě a k práci pro obec v oblasti kulturní. Proto se snažil sbor postavit především z pedagogů žijících v místě, kteří by byli schopni se této práci věnovat i mimo pracovní dobu. O jeho cílech a jejich naplňování se zmíníme v následující kapitole.

Pokud si máme vybrat nějaký zajímavý životní příběh řadového člena či členky učitelského sboru, nejzajímavěji se nám jeví životní osudy Marie Bohdalové.

Jak jsme se zmínili výše, její práce byla ovlivněna zdravotním stavem, konkrétně jejím slabým zrakem, který jí velmi ztěžoval mnohé každodenní úkoly pedagogické práce. I to byl jeden z důvodů, proč učila v 1. třídě školy, protože tak byla „*hodně ušetřena písemných prací, neboť vyšší třídy nižšího stupně jsou tento rok velmi silné v počtu žactva.*“⁸⁵⁰

Pocházela z Českých Budějovic z rodiny místního živnostníka Mikušky.⁸⁵¹ Zde absolvovala dívčí gymnázium, aby následně odešla na studia na filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze, kde absolvovala zkoušky z francouzského a německého jazyka. Více než dva roky totálně nasazena v letech 1943 – 1945. Poté si dodělala maturitu na učitelském ústavu a po svatbě odešla právě na Českokrumlovsko.⁸⁵²

Ona i její manžel, byli vzdor jejímu rodinnému původu, členy KSČ. Do strany vstoupila po osvobození, ale již před rokem 1948. Zajímavé je, že v Německé spolkové republice měla nevlastního bratra Josefa, který v roce 1945 odešel z Československa kvůli odsunu Němců z republiky.⁸⁵³ Ze Zlaté Koruny odešla do penze v roce 1969.⁸⁵⁴

I životní osudy jejích kolegů jsou velmi zajímavé, učitelský sbor byl složen z členů KSČ i nestraníků, nepodařilo se nám však zjistit, že by z důvodů různého politického přesvědčení byli ve sboru nějaké vážnější problémy.

⁸⁴⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Období života – OSŠ 1953/54 až 1959/60.
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (24. 4. 2012)

⁸⁴⁹ tamtéž

⁸⁵⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 5, i. č. 401, sign. III/1, M. Bohdalová 1954 – 1969, 22. února 1954

⁸⁵¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 5, i. č. 401, sign. III/1, M. Bohdalová 1954 – 1969, Osobní výkaz

⁸⁵² SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 5, i. č. 401, sign. III/1, M. Bohdalová 1954 – 1969, Životopis

⁸⁵³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 5, i. č. 401, sign. III/1, M. Bohdalová 1954 – 1969, Dotazník, A – osobní údaje, C – politický vývoj

⁸⁵⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 5, i. č. 401, sign. III/1, M. Bohdalová 1954 – 1969, 19. června 1969

Zbývá pouze dodat, že náboženství ve škole vyučoval farář Josef Velický. Kronika jeho jméno uvádí jeho jméno ještě ve školním roce 1953, je však pravděpodobné, že zde působil po celou dobu sledovaného období.⁸⁵⁵

Hlavním rysem sboru v daném období školy byla, podobně jako v meziválečných letech značná nestabilita obsazení, s níž se vedení školy snažilo vyrovnávat obsazováním míst učiteli a učitelkami z nejbližšího okolí.

6. 3. 4. Žactvo školy v daném historickém období

Z hlediska statistického počtu žáků je toto období poměrně zajímavé. Do života školy zásadním způsobem zasáhla necitlivá školská reforma z dubna 1953. Protože však došlo ke zrušení měšťanské školy a do Zlaté Koruny tak nemusela již podstatná část dětí z bývalé újezdni školní oblasti docházet, nedošlo k radikálnímu zvýšení počtu dětí ve škole. Zaznamenáváme sice určitý nárůst, avšak musíme vzít v potaz, že od roku 1953 měla škola v držení budovy bývalé školy národní i měšťanské.⁸⁵⁶ Vyučování tedy přeplněním tříd netrpělo.

Přesto se však jedná o nový způsob uspořádání školy a tříd. Z tohoto důvodu si v grafu, který zaznamenává vývoj počtu žáků ve škole (viz. 14. 1. GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PROMĚN POČTU ŽÁKŮ, GRAF 3.), uvedeme pouze údaje data do počátku školního roku 1952/1953, posledního, ve kterém platil starý školský systém první republiky.

Můžeme zde vidět, že počet žáků ve škole se během válečných let příliš neměnil. Ve školních rocích 1939/1940 a 1944/1945 škola poskytovala vzdělání všem osmi ročníkům v šesti, resp. čtyřech třídách. V dalších válečných letech do školy docházelo pouze prvních pět postupných ročníků.⁸⁵⁷ V počtu zapsaných dětí se však tyto organizační změny projeví pouze nepatrně.

Prudký pokles přišel až bezprostředně po konci války. V září roku 1945 nastoupilo do školy 113 dětí,⁸⁵⁸ což oproti roku předchozímu znamenalo pokles téměř o 25 %. Počet

⁸⁵⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 191 B

⁸⁵⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 195 B

⁸⁵⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 171 A – 178 B

⁸⁵⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 181 B

zapsaných žáků nadále klesal, propad se zastavil na čísle 58, a to ve školním roce 1947/1948.⁸⁵⁹ Organizace tříd se v závislosti na této situaci měnila. Z původně čtyřtřídní školy se stala v září 1946 škola trojtřídní⁸⁶⁰ a posléze pouze dvojtřídní.⁸⁶¹ V posledních čtyřech školních letech počet však počet žáků průběžně narůstal. V prvních poválečných letech do školy chodilo pět postupných ročníků.

Je otázkou, co stálo za tak rychlým poklesem počtu žáků. V údajích z kroniky místní měšťanské školy o nějakém prudkém nárůstu počtu žactva, který by svědčil o velkém odlivu ze školy obecné, nemáme přesvědčivé zprávy.⁸⁶² Podíváme-li se však blíže na počet žáků, kteří v dané době nastupovali povinnou školní docházku, zjistíme, že např. v do I. třídy (1. a 2. ročník) nastoupilo pouhopouhých 16 žáků, oproti 42 v předchozím roce.⁸⁶³ Jako hlavní důvod se nám tak jeví nízký počet dětí, které nastoupili v poválečném období školní docházku.

Podívali bychom se na vývoj počtu žactva prvních pěti postupných ročníků v 50. letech, mohla by, čistě teoreticky, obecná škola fungovat nadále, neboť počet žáků tohoto věku byl nadále celkem stabilní.⁸⁶⁴

Z podpůrných akcí, z nichž těžila zejména chudší část žactva, zůstalo někdejší pravidelné stravování žáků. Tato klasická činnost školy se, přes těžké začátky, poměrně úspěšně ujala i v poválečné době.

V prvním poválečném školním roce ještě zavedeno nebylo, neboť „*potraviny jsou stále ještě vázané a škol. kuchyně není.*“⁸⁶⁵ V únoru a březnu 1947 již probíhalo, avšak pouhých devatenáct dní. Pro děti však znamenalo jisté zpestření, neboť jim bylo podáváno kakao dodané okresní péčí o mládež.⁸⁶⁶ Zápisy z pedagogických porad, které se obvykle zavedením polévkových ústavů či podávání svačin žákům zabývají, o nich následujícího roku mlčí. O rok

⁸⁵⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 183 B

⁸⁶⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 182 A

⁸⁶¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 183 B

⁸⁶² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), Zlatá Koruna, školní rok 1945 - 46

⁸⁶³ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, s. 178 B, 181 B

⁸⁶⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 4, č. knihy 4, Kronika obecné a národní školy (1836) 1869-1953 (1960), Zlatá Koruna, školní rok. 1953/1954 – 1954/1955

⁸⁶⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1945 – 1946, Protokol č. 9

⁸⁶⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1946 – 1947, Protokol č. 11

později tato prospěšná činnost funguje, avšak s podstatným rozdílem: Žáci tuto službu hradí ze svých prostředků, resp. svých rodičů, tj. stravování bylo zpoplatněno. Částka 3 Kčs. týdně je sice spíše symbolická, přesto jde o důležitý zlom.⁸⁶⁷

Cena za stravu se sice postupem času ještě snížila, avšak k bezplatnosti stravování již nebylo znovu přistoupeno. Dost možná zde hraje svou roli obtížná hospodářská situace a dosavadní závislost tohoto typu pomoci na ochotě občanů věnovat nezištně suroviny na přípravu jídel.

Co se ovšem nezměnilo byly každoroční sběry nejrůznějších znovu zpracovatelných materiálů⁸⁶⁸ a bylin.⁸⁶⁹ V prvních poválečných letech měly tyto akce nádech podpory hospodářství, což trvalo ostatně i v letech 50., kdy měly sběry i nádech propagandistický. Tyto akce se snažila škola podpořit různými soutěžemi o nejúspěšnějšího sběrače či nejúspěšnějšího žáka v tzv. „*mléčné akci*“, za níž např. v lednu roku 1952 dostal žák J. Nejedlý za odměnu boty.⁸⁷⁰

Z akcí na „podporu“ hospodářství, které již skutečně překročili hranici mezi hospodářskými pracemi a režimní propagandou, byla dodnes známá obrana proti mandelince bramborové, jinak označovanou jako „americký brouk“. Škola vypracovala seznamy dětí, aby se ve svých obcích rozdělily o hlídky, přičemž jim předtím byla „*vysvětlena důležitost hledací služby pro boj za mír*.“⁸⁷¹

Celková militarizace společnosti se v životě žáků ve Zlaté Koruně rovněž projevila. Byla zavedena branná výchova a vyhlašovány tzv. „*vojenské vánoce*“, kdy děti psaly vojákům přání klidného prožití vánočních svátků.⁸⁷²

Chování žáků, s výjimkou výše zmíněných případů, nepřekročilo obvyklé prohřešky jako drzost vůči učitelům, nevhodné chování při výuce, atp.

⁸⁶⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1948 – 1949, Zápis č.2

⁸⁶⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1946 – 1947, Protokol č. 6

⁸⁶⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 7, č. knihy 7, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1955 – 1956, Zápis z 29. září

⁸⁷⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1951 – 1952, Zápis č.3

⁸⁷¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, i. č. 14, č. knihy 4, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1951 – 1952, Zápis č. 9

⁸⁷² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 7, č. knihy 7, Kniha zápisů z pedagogických porad, 1954 – 1955, Zápis z 21. prosince 1954

Život žáků školy se v mnoha ohledech po válce změnil. Došlo k redukci jejich počtu na třídu a již neskládaly zkoušky pro postup do měšťanské školy. Zároveň na ně byla po únoru 1948 zaměřena komunistická propaganda, která vychovávala v duchu marxismu-leninismu, k obdivu vůči SSSR, k odporu proti Západu, ve stálém připomínání hrozby války a s ní souvisejícímu vztahu k lidově demokratické armádě.

6. 3. 5. Didaktické pomůcky v daném období

Prakticky okamžitě po osvobození od okupace proběhla živelná revize a následné odstraňování knih, časopisů a didaktických či jiných pomůcek, které nějakým způsobem souvisely s nacistickou propagandou a výchovou.

Ze zeměpisného inventáře zmizela mapa Velkoněmecké říše a mapa Protektorátu Čechy⁸⁷³ a Morava, které nahradila nová aktuální mapa Československa z roku 1946.⁸⁷⁴ Byly odstraněny nacistické spisy o dějinách nacistického Německa a další fašistické spisy.⁸⁷⁵

Škody způsobené na majetku školy v době nacistického útlaku byly v prvních poválečných letech postupně nahrazovány.

Vzhledem k tomu, že Československo po svém osvobození trpělo značně obtížnou sociální i finanční situací, nebylo doplnění školních kabinetů tou nejnnutnější záležitostí, takže potřebných finančních prostředků se mnohým školám nedostávalo. Částečně se školám tento nedostatek podařilo řešit přebíráním majetku zrušených německých škol v pohraničí i ve vnitrozemí. To se týkalo i zlatokorunských škol, které získaly část majetku zlikvidované německé školy v Rájově.⁸⁷⁶

Velký příliv nových pomůcek lze zaznamenat až po únoru 1948.

Ten pochopitelně souvisel se změnou ideologické orientace československého školství směrem na východ. Pokud se nejprve zaměříme na změny v knihovnách učitelských i žákovských, zjistíme zajímavě skutečnosti.

V žákovské knihovně 50. let můžeme najít celou řadu děl výrazných českých klasiků 19. století, autorů prvorepublikových i nejnovějších knih. V knihovně se tak objevila

⁸⁷³ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 367, č. knihy 367, 1882 - 1946, Inventář, s. 69

⁸⁷⁴ tamtéž, s. 71

⁸⁷⁵ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 366, č. knihy 366, 1880 – 1953, Inventář obecné a národní školy, s. 84

⁸⁷⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 2, i. č. 395 I/2 – 1, Likvidace býv. německé školy v Rájově, 26. 7. 1945

pozoruhodná směsice autorů a knih nejrůznějšího zaměření od Čapkovi Války s mlouky⁸⁷⁷ až po knihy s vše říkajícími názvy jako „*Povídky o Leninovi*“, „*Sen o zítřku pracujících*“, atp.⁸⁷⁸

Knihovna určená učitelům byla doplněna literaturou prosazující marxismus-leninismus a dílo osobností ztělesňujících komunistickou diktaturu. Dochovaly se nám zprávy o přijetí spisů J. V. Stalina,⁸⁷⁹ knihy s názvem „*Deset let*“ od Klementa Gottwalda⁸⁸⁰ či spis Václava Kopeckého „*Třicet let československé republiky*“.⁸⁸¹

Rovněž výzdoba školy musela odpovídat potřebám komunistického režimu. Naprostou samozřejmostí se ve školách stala vyobrazení komunistických představitelů SSSR a Československa. Dokument zasláný okresnímu školnímu výboru z 29. listopadu 1948 vyjadřuje tuto skutečnost naprosto jasně: „*Nadepsané ředitelství školy oznamuje, že výzdoba školy a učeben je upravena následovně: Učebny jsou opatřeny obrazy J. V. Stalina, které jsou umístěny na čelné stěně. Stěny učeben jsou ozdobeny reprodukcemi našich mistrů. Na chodbě je nástěnka, která je zdobena výhradně obrázky ze života SSSR.*“⁸⁸² V majetku školy v první polovině 50. let tak nalezneme obrazy V. I. Lenina, J. V. Stalina či sovětské hymny,⁸⁸³ §

Režimní propaganda KSČ se i v případě didaktických pomůcek a knih zaměřila na výchovu dětí směrem k oddanosti režimu a obdivu k představitelům státní ideologie.

⁸⁷⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 390, č. knihy 390, Katalog žákovské knihovny, 1939 – 1959, s. 69

⁸⁷⁸ tamtéž, s. 76 - 77

⁸⁷⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 395 II/2, 1. - 8. díl spisů J. V. Stalina – objednávka, 9. května 1949

⁸⁸⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 395 II/2, Kniha Klement Gottwald: Deset let. zařazení do učitelské knihovny, 13. října 1948

⁸⁸¹ SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 395 II/2, Václav Kopecký: Třicet let československé republiky, 26. listopadu 1948

⁸⁸² SOkA Český Krumlov, Š – 52, karton 4, i. č. 395 II/2, Výzdoba učeben a chodeb škol. K č. j. 3063 ze dne 10. 11. 1948, 29. listopadu 1948

⁸⁸³ SOkA Český Krumlov, Š -52 i.č. 366, č. knihy 366, 1880 – 1953, Inventář obecné a národní školy, s. 78, s. 90

6. 4. ZÁVĚR

Po krátkém období návratu k demokracii a nápravy škod, které způsobila nacistická okupace v letech 2. světové války, se Československo ocitlo v osidlech komunistické totality.

Zlatokorunskou školu postihla jednak dobová režimní propaganda, militarizace školní výchovy a zcela explicitní antagonismus vůči státům na západ od československých hranic.

Život školy však nejvíce ovlivnily necitlivé reformy z roku 1948 a především roku 1953, kdy byla zdejší obecná škola sloučena s někdejší měšťanskou školou, která zde existovala od období Druhé republiky.

Jejich sloučením vznikla ve Zlaté Koruně jediná osmiletá střední škola, rozdělená do dvou budov, což je patrně nejvýraznější důsledek dějinných událostí zkoumaného období.

7. „ZLATÁ ŠEDESÁTÁ“

7. 1. ČESKOSLOVENSKO V LETECH 1956 – 1968

7. 1. 1. Snahy konzervativců ve druhé polovině 50. let.

Navzdory prvním snahám reformistů v řadách KSČ pokračovalo Československo v linii nastartované v únoru 1948.

V polovině roku 1957 začala probíhat nová vlna znárodňování soukromého majetku.⁸⁸⁴ „Kolektivizace zemědělství byla téměř naprostá, takže v roce 1960 tvořili individuálně hospodařící rolníci pouze 2,6 % celkového počtu ekonomicky činného vesnického obyvatelstva.“⁸⁸⁵ Centrálně řízený systém hospodářství se postupně dostal do krize, takže vláda přistoupila v roce 1958 k částečné reorganizaci, „která sice posílila pravomoc jednotlivých podniků, ale principu centrálního direktivního řízení se nedotkla.“⁸⁸⁶

V této době se poněkud zvýšila životní úroveň v Československu a téměř úplně socializována ekonomika státu.⁸⁸⁷ Antonín Novotný, nový československý prezident, a vládní představitelé to veřejnosti představili „jako dovršení výstavby socialismu,“ což slavnostně vyhlásili na konferenci KSČ v roce 1960.

Volba Antonína Novotného, dosud nepříliš známého prvního tajemníka ÚV KSČ (ve funkci zůstal i nadále), do prezidentského křesla, po smrti Antonína Zápotockého v listopadu 1957, se záhy ukázala jako jasný signál případným snahám reformistů, že dosavadní tvrdé jádro se nehodlá svých pozic vzdát.⁸⁸⁸

Novotný byl loajálním představitelem KSČ již od dob Klementa Gottwalda. „Splýval dokonale s fungováním tohoto aparátu, což se vydávalo za uplatňování vedoucí úlohy strany. Zajistit toto fungování bylo bezpochyby smyslem všeho jeho snažení a celá armáda funkcionářů měla v něm svou záštitu.“⁸⁸⁹

Období od nástupu Novotného do křesla československého prezidenta do počátku 60. let je charakterizováno kampaní proti „revizionizmu.“⁸⁹⁰

⁸⁸⁴ Procházka, 1991, s. 75

⁸⁸⁵ Housková, Podlešák, 1994, s. 39

⁸⁸⁶ Housková, Podlešák, 1994, s. 39

⁸⁸⁷ Housková, Podlešák, 1994, s. 39

⁸⁸⁸ Procházka, 1991, s. 74

⁸⁸⁹ Procházka, 1991, s. 74

⁸⁹⁰ Housková, Podlešák, 1994, s. 40

Tato snaha vládních míst se týkala především obhajoby politických procesů z období po roce 1948. Jak se k nim tehdejší vládnoucí skupina stavěla dobře dokumentuje fakt, že předsedou Nejvyššího soudu byl v té době nechvalně proslulý Josef Urválek, a z vězení byl propuštěn Bohumil Doubek, odsouzený v souvislosti s politickými procesy k devítiletému trestu (ve vězení strávil přibližně půl druhého roku).⁸⁹¹

I nadále rozhodoval o možnosti studia či pracovního postupu třídní původ občanů a jejich dětí. Pokračovala také protináboženská kampaň. Režim sice v roce 1949 zaručil náboženskou svobodu a formálně převzal výdaje na provoz církví, avšak perzekuce z počátku 50. let výrazně narušily náboženský život v zemi.⁸⁹² Přesto se komunistickému režimu nikdy nepodařilo vliv náboženství v Čechách a na Slovensku úplně odstranit.

Zmíněný boj proti revizionizmu byl sice nadále projevem stalinistického myšlení konzervativců v KSČ v čele s Antonínem Novotným, nedošlo však už k masovým perzekucím o rozsahu pouťorového období. Signálem, že poměry v zemi doznaly značného „oteplení“, byla květnová amnestie politických vězňů v roce 1960.⁸⁹³

Československo se vydalo vstříc liberalizaci ve všech oblastech společenského života.

7. 1. 2. Reformní úsilí v Československu v 60. letech

Jeden z prvních impulsů ke změnám, které nakonec vedly k převaze reformistů v KSČ, opět vzešel ze strany Nikity Chruščova, který na XXII. sjezdu KSSS v říjnu 1961 již veřejně kritizoval éru Stalinovi neomezené vlády a kultu osobnosti.

Stará politická garnitura KSČ se tím dostala pod tlak mladší a reformní části strany.

V prosinci následujícího roku byl konán XII. sjezd Komunistické strany Československa, na kterém se mimo jiné jednalo o nápravě křivd spáchaných totalitní mocí v 50. letech.⁸⁹⁴ Ustanovená komise podala o výsledcích svého zkoumání zprávu v dubnu 1963, která české justici doporučila „provést revizi politických procesů z období let 1949–1954.“⁸⁹⁵

Dalším políčkem, jenž konzervativní zastánci stalinistické éry inkasovali, byl neúspěch třetí pětiletky, jejíž plány se ani v době příprav nejevily reálně.⁸⁹⁶ Již roku 1961 se nepodařilo splnit stanovené normy. Následnou zimu poznamenal nedostatek topiva a elektrického

⁸⁹¹ Procházka, 1991, s. 74

⁸⁹² Housková, Podlešák, 1994, s. 29

⁸⁹³ Housková, Podlešák, 1994, s. 40

⁸⁹⁴ Housková, Podlešák, 1994, s. 41

⁸⁹⁵ Housková, Podlešák, 1994, s. 41

⁸⁹⁶ Procházka, 1991, s. 79

proudu, což neblaze ovlivnilo životy lidí i výsledky průmyslové výroby.⁸⁹⁷ Pětiletka tak skončila katastrofálně.

České hospodářství se ve druhé čtvrtině 60. let dostávalo do krize, jíž pocítili prakticky všichni občané republiky. „*Chybělo uhlí, elektrický proud se pro závody mnohde vypínal bez varování, takže se ničily nástroje v běžících strojích. Vlaky dosahovaly tříhodinových zpoždění i na vedlejších tratích. Uhelné prázdniny trvaly od 10. 1. 1963 a poté od 20. 1. do 12. 2. a nouzovým vyučováním až do 18. února.*“⁸⁹⁸ Občany země ještě více utvrzoval v přesvědčení o neschopnosti konzervativců ve vládě kontrast mezi stagnující ekonomikou Československa a hospodářským růstem v západní Evropě, především NSR.⁸⁹⁹

S rostoucí nespokojeností občanů ve státě, o němž Novotný tvrdil, že je zde socializmus již vybudován, se postupně ujímali vesla reformisté. Uvolnění a liberalizace ve společnosti byla cítit především v literatuře, umění, tisku a dalších médiích, mezi nimiž si unikátní pozici začal budovat televize.⁹⁰⁰

Svoboda myšlení se začala prosazovat i ve vědě, mimo jiné i ekonomii. Otec plánované hospodářské reformy, ekonom Ota Šik, počítal také se zavedením prvků trhu do československého hospodářství.⁹⁰¹ Skupina mocných kolem Antonína Novotného počátkem roku 1965 předložilo své pojetí budoucího hospodářství, které návrh skupiny okolo Oty Šika respektovalo jen minimálně. Tím se řady Novotného odpůrců ještě více rozšířily.⁹⁰²

Prezident Novotný se v průběhu následujících let kvůli svým postojům a chováním dostával do stále větší izolace, kdy musel čelit kritice ze všech stran. Drtivou ránu pro něj znamenalo říjnové zasedání ÚV KSČ v roce 1967, kdy se již ozvaly hlasy pro jeho odstoupení z funkce generálního tajemní,⁹⁰³ z níž odstoupil v lednu 1968.⁹⁰⁴ Za něj byl zvolen reformista – Slovák Alexander Dubček. Ten se stal hlavní tváří období tzv. Pražského jara, doby několikaměsíčního „*demokratického socializmu.*“⁹⁰⁵

⁸⁹⁷ Procházka, 1991, s. 80

⁸⁹⁸ Procházka, 1991, s. 81

⁸⁹⁹ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 283

⁹⁰⁰ Procházka, 1991, s. 82

⁹⁰¹ Procházka, 1991, s. 85

⁹⁰² Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 285

⁹⁰³ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 287

⁹⁰⁴ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 287

⁹⁰⁵ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 287

7. 1. 3. Pražské jaro a srpnová invaze do Československa

Jaro 1968 přineslo řadu nadějných změn. Ze scény nejvyšší politiky zmizel Antonín Novotný 22. března 1968 abdikací na post prezidenta republiky a na jeho místo nastoupil bývalý armádní generál Ludvík Svoboda.⁹⁰⁶

Došlo ke krátkému odstranění cenzury, dokonce se zde objevovaly náznaky politického pluralizmu, reprezentované zatím nepolitickými subjekty jako Klub angažovaných nestraníků (KAN) a K 231 (sdružení politických vězňů). Dokonce se uvažovalo o zavedení sociální demokracie.⁹⁰⁷

Liberalizaci a demokratizaci Československa však ze zahraničí velice intenzivně sledovalo nejvyšší vedení SSSR v čele s generálním tajemníkem Leonidem Brežněvem, který ve funkci nahradil Chruščov, svrženého již v roce 1964.⁹⁰⁸ Dění v Československu chápalo jako ohrožení svých zájmů a stability východního bloku.

Československé vládě se pomocí různých ústupků nějaký čas dařilo odrážet ideologické útoky ze strany zástupců východního bloku, v nichž se komunistické vlády obávaly vzrůstu nespokojenosti svých občanů.⁹⁰⁹ „*Ve dnech 14.–15. července se ve Varšavě konala schůzka představitelů SSSR, Bulharska, Maďarska, NDR a Polska, aby posoudila vývoj v ČSSR.*“⁹¹⁰ Hlavním důvodem pro závěr, že v Československu probíhá kontrarevoluce, byl manifest Dva tisíce slov. Vláda vedená Dubčekem tento názor rozhodně odmítla. Byla však ochotna k dalšímu jednání, které se uskutečnilo v Čierné nad Tisou.⁹¹¹

Zde se ukázalo, že se SSSR tvrdě staví proti demokratizaci v Československu. Vláda se dohodla se sovětskou delegací na určitých ústupcích v naději, že nastartovaný proces v Československu bude probíhat i nadále.⁹¹²

Veškeré reformní snahy však vzaly za své 21. srpna 1968. V tento smutný den obsadila vojska SSSR, Maďarska, NDR, Bulharska a Polska.

⁹⁰⁶ Housková, Podlešák, 1994, s. 46

⁹⁰⁷ Housková, Podlešák, 1994, s. 46

⁹⁰⁸ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 263

⁹⁰⁹ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 48

⁹¹⁰ Housková, Podlešák, 1994, s. 50

⁹¹¹ Procházka, 1991, s. 101

⁹¹² Procházka, 1991, s. 101

7. 1. 4. Reakce na okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy

Přes složitou mezinárodní situaci ve východním bloku, vyvolanou Pražským jarem, zastihla intervence vojsk „spřátelených států“ v čele se SSSR Československo prakticky nepřipravené. Armáda se nezmohla na odpor a obsazena byla všechna důležitá místa v republice, s výjimkou rozhlasu, který ještě stačil odvysílat odsouzení invaze.⁹¹³

Ta vyvolala masový odpor československých občanů, což byl mimo jiné důvod, proč se agresorům nepodařilo sestavit kolaborantskou vládu. Naopak, „*proti okupaci se postavila také většina členů KSČ.*“⁹¹⁴ Spontánní odpor vyvolal demonstrace proti okupaci, které však zaplatilo životem několik desítek lidí.

Okupanti se však brzy stali faktickými vládci ve státě, takže českoslovenští vládní představitelé museli jednat pod tlakem Sovětů. 26. srpna vznikl v Moskvě protokol, který naši vládu zavazoval „*ke zrušení platnosti vysočanského sjezdu, uvolnění z funkcí osob, které „oslabují vedoucí úlohu KSČ,“ zastavení činnosti „protisocialistických“ organizací, zejména sociální demokracie, podřízení sdělovacích prostředků kontrole strany a provedení kádrových čistek v nich a konečně stažení jednání o situaci v ČSSR v Radě bezpečnosti.*“⁹¹⁵

Československá společnost byla silně frustrována z vývoje situace, což vyústilo v pasivitu, následovanou apatií vůči veřejnému dění. Student medicíny Jan Palach se v lednu 1969, na protest proti letargii československé společnosti, rozhodl k demonstrativní sebevraždě upálením. Jeho pohřeb, 25. ledna 1969, se stal manifestací odporu Čechů a Slováků. Poté následovaly Palachův příklad i student Jan Zajíc a Evžen Plocek.⁹¹⁶

Posledním masovým výrazem odporu se stala spontánní manifestace po slavných vítězstvích československých hokejistů nad mužstvem SSSR na mistrovství světa ve Švédsku. Během nich došlo k napadení budovy Aeroflotu. Sovětské velení v Československu pohrozilo vyhlášením stanného práva.⁹¹⁷

Dubnovým odstoupením Alexandra Dubčeka a nástupu Gustáva Husáka vzaly definitivně za své naděje na pokračování reforem z roku 1968. Začala éra známá dnes jako „normalizace“

⁹¹³ Procházka, 1991, s. 103

⁹¹⁴ Housková, Podlešák, 1994, s. 54

⁹¹⁵ Housková, Podlešák, 1994, s. 55

⁹¹⁶ Housková, Podlešák, 1994, s. 57

⁹¹⁷ Procházka, 1991, s. 111

7. 2. ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V LETECH 1956 – 1968

7. 2. 1. Ideologické změny ve školství v letech 1956 – 1968

Změny v myšlení našeho školství jsou poněkud mladšího data, než změny systému školství. Důvodem je i skutečnost, že až do roku 1963 zastával úřad ministra školství František Kahuda, vědec a pedagog, který v této pozici působil od roku 1954, kdy vystřídal nechvalně proslulého režimního prominenta Ladislava Štolla.⁹¹⁸ Kahuda byl tedy spojen s režimem první poloviny 50. let, obdobím nejtvrdějších represí.

Na jeho pozici nastoupil Čestmír Císař. Ten byl nakloněn reformám, stejně jako jeho následníci Jiří Hájek (usedl do křesla 10. listopadu 1965) – pozdější výrazná postava Charty 77 – a Vladimír Kadlec (usedl do křesla 8. dubna 1968, odstoupil 8. ledna 1969).⁹¹⁹

V knize prof. Miroslava Somra „*Dějiny české školy a pedagogiky*“, vzniklé v roce 1979, tedy období tvrdé normalizace, jsou tendence ke změně ideového základu v 60. letech označeny jako „*pedagogický nihilismus a antisocialistický liberalismus*“.⁹²⁰

V podstatě se tedy jednalo o revizi dosavadního vývoje a hledání chyb, jichž se československá pedagogika dopustila důsledkem dogmatického zachování linie marxizmu-leninizmu. Terčem kritiky se stal ideologický a politický podtext vědy, což vedlo k řadě marxizmem podpořených, avšak reálně neúspěšných postupů.

Snahy o odstranění marxisticko-leninské ideologie z pedagogické vědy, které ji mělo osvobodit a otevřít ji novým možnostem a názorům, „*zřetelně zazněly na konferencích československé pedagogické společnosti při ČSAV v Trnavě (září 1965) a v Olomouci (září 1966)*“.⁹²¹ S uvolněním poměrů se do popředí dostávaly stále více kritické hlasy z řad pedagogických reformistů, mj. i Václava Příhody, o kterém se ještě zmíníme níže. Normalizační výklad těchto jevů je následující: „*Jestliže revizionismus v letech 1956–1959 vystupoval jen ve jménu „zvědečtění“ marxismu-leninizmu, pak revizionismus v letech 1962 – 1968 stále otevřeněji útočil proti marxismu, zejména pak proti další etapě jeho vývoje, proti stávala ideologická konvergence*“.⁹²² Trnem v oku se pozdějším normalizačním politikům a

⁹¹⁸ *Ministři školství*. <http://www.msmt.cz/ministerstvo/ministri-skolstvi-od-roku-1848> (18. 4. 2012)

⁹¹⁹ *Ministři školství*. <http://www.msmt.cz/ministerstvo/ministri-skolstvi-od-roku-1848> (18. 4. 2012)

⁹²⁰ Somr, 1979, s. 104

⁹²¹ Somr, 1979, s. 105

⁹²² Somr, 1979, s. 106

pedagogům se stala kritika někdejší chlouby poúnorového školství – jednotné školy v pojetí komunistických teoretiků.

V dubnu roku 1968 poskytl někdejší prvorepublikový propagátor principů jednotné školy Václav Příhoda, ovlivněný americkou pedagogikou, rozhovor Učitelským novinám, v nichž otevřeně kritizoval školské reformy z let 1948 a 1953: „*Prezident Klement Gottwald osobně rozbořil celou školskou soustavu zřízením jedenáctileté, zničením samosprávy vysokých škol, změnou univerzitních gradů, katastrofálním svržením dosaženého vysokoškolského vzdělání učitelstva i jinými zásahy mechanicky přenášenými do školského systému, který měl po staletí zcela jiný vývoj*“.⁹²³ Václav Příhoda tímto vyjádřením zcela pregnantně vyjádřil chyby, které měly výrazný vliv na znehodnocení československého školství. Olej do budoucího normalizačního ohně přilil ještě kritikou tehdejších reformátorů, když se o nich vyjádřil jako o těch, kteří „*neměli dost hlubokého ani širokého vzdělání*“.⁹²⁴

Následná éra normalizace sice striktně odsoudila Příhodovy názory a reformní pedagogické hnutí v 60. letech, nemohla však popřít, že již prakticky deset let před „*krizovým obdobím*“,⁹²⁵ jak nová politická garnitura 70. let označovala Pražské jaro, snížení úrovně vzdělávání v Československu, zaviněné necitlivou reformou z roku 1953, vedlo k novým změnám ve školském systému.

Právě jimi se budeme zabývat v následující části.

7. 2. 2. Změny v organizaci školství v letech 1956–1968

Silná kritika ze strany KSČ a představitelů moci, směřovaná směrem k pedagogické obci, vytýkala učitelům i teoretikům mizerné výsledky československého školství a neschopnost pedagogiky tento stav napravit.

Problém však nebyl ani tak v práci učitelů, jako spíše v podmínkách, které jim reforma školy v roce 1953 připravila. Z nich se jako nejkřiklavější jeví zkrácení školní docházky a necitlivý zásah do výuky s tím spojený.

Proto došlo poměrně záhy po přijetí nešťastného zákona k vytvoření systému nového, který byl nastíněn na 11. sjezdu KSČ v roce 1958, kdy byl přednesen požadavek na opětovné prodloužení základního vzdělání. „*Na tento rozumný požadavek však navázalo stranické usnesení (1959), které stanovilo základní linii školní práce – těsné spojení školy se životem.*

⁹²³ Somr, 1979, s. 108

⁹²⁴ Somr, 1979, s. 111

⁹²⁵ Somr, 1979, s. 112

*Ta výrazně omezovala očekávanou vyšší efektivnost základní a střední školy“.*⁹²⁶ Požadavkem na nové uspořádání povinné školní docházky bylo také to, aby se žáci vzdělávali nejen v základech nejrůznějších věd, ale také v principu výroby – teoreticky i prakticky. *„Absolvent střední všeobecně vzdělávací školy měl být napříště kvalifikován i pro výkon nějakého dělnického povolání. Toto měl zajistit v pořadí už třetí školský zákon (zákon o soustavě výchovy a vzdělávání) vydaný v roce 1960“.*⁹²⁷ Ten stanovil devítiletou školní docházku na základní devítileté škole (ZDŠ), odborná linie středního školství rozlišovala střední odborné školy, odborná učiliště a učňovské školy. Po zrušení jedenáctileté střední školy se její poslední tři výběrové ročníky transformovaly v střední všeobecně vzdělávací školy (SVVŠ). Novinkou byla střední škola pro pracující.

Princip spojení školy se životem, se pokusilo školství realizovat zavedením pracovního vyučování na základních devítiletých školách a předmětem výrobní práce na středních všeobecně vzdělávacích školách, v jehož rámci měli studenti docházet na praxi do průmyslových podniků. Reálné podmínky však této novince nepřály a předmět byl zrušen.

V jistém smyslu došlo i k reformě dosavadního jednotného vzdělávání. Zatímco na 1. stupně základních škol se vrátila vlastivěda, hodiny psaní, prvouka, hudební výchova a zavedena byla navíc i ruština, na 2. stupni existovala celá řada nepovinných předmětů, což značí i první praktické pokusy o diferenciaci základního vzdělání.

Skutečně progresivním krokem se stal zákon o gymnáziích, který přežil i situaci po invazi vojsk Varšavské smlouvy. V jistém smyslu byl pozůstatkem reformních pokusů, které uvažovaly i o myšlence zavedení osmiletých gymnázií. Zákon vyšel v prosinci 1968.

Pozdější normalizační představitelé odsoudili tyto snahy následovně: *„V roce 1968 se protisocialistické revizionistické a pravicově oportunistické živly snažily zvrátit socialistickou cestu naší společnosti. Naznačili jsme některé revizionistické směry v oblasti pedagogické teorie. V oblasti školství se jejich nenávist proti principům jednotné školy plně projevila v prosazení zákona o gymnáziích v roce 1968. Princip jednotné školy byl narušován pod rouškou tzv. „progresivních“ tendencí ke zvýšení úrovně našeho školství „soustředěnou péčí o vývoj talentů“, vrcholící v asociálním požadavku vnější diferenciaci a snahou o obnovu bývalých gymnázií.“*⁹²⁸

Po invazi vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 se ještě v příštích několika měsících živily naděje, že se podaří zachovat některé aspekty celospolečenského reformního hnutí. Rovněž reformní pedagogika vyjadřovala přesvědčení o možném provedení modernizace

⁹²⁶ Váňová, 2011, s. 85

⁹²⁷ Váňová, 2011, s. 85

⁹²⁸ Somr, 1979, s. 106

vzdělávání v Československu, což ostatně vyjadřuje skutečnost přijetí zákona o gymnáziích a prosincová 111. konference Československé pedagogické společnosti. O jejím příklonu k atmosféře pražského jara nám nejlépe vypoví její charakteristika vyslovená pozdější normalizační rétorikou: „*Nová pedagogická orientace*“ formulovaná na tomto „vědeckém sympoziu“ je *projevem nacionalismu a existencialismu, je nástrojem buržoazní ideologie*“.⁹²⁹

Také pedagogické reformní snahy, podobně jako další obory a oblasti tvůrčí lidské činnosti, očitly na příštích dvacet let mimo zájem vládnocí politické elity.

⁹²⁹ Somr, 1979, s. 106

7. 3. OBECNÁ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V LETECH 1956 – 1968

7. 3. 1. Obvyklé události školního roku v letech 1956 – 1968

Dosavadní podkapitoly o běžných událostech školních let tvořili poměrně rozsáhlou část kapitol, které se zabývaly dějinami školy. Nyní se jimi budeme zabývat poněkud stručněji, neboť přelom desetiletí a následná 60. léta přinesla mnoho událostí poměrně neobvyklých, takže se budeme zabývat především jimi.

K pravidelným událostem patřila již od 1. poloviny 50. let slavnostní zahájení a ukončení školního roku, čímž byl „*kladen důraz na společná žakovská shromáždění.*“⁹³⁰ V námi sledovaném období se již odehrávala pravidelně v obecním kině, kde žáci vyslechli projev ředitele školy, který v případě zahájení školního roku uvítal žáky nastupující do 1. třídy, v případě ukončení školního roku bilancoval úspěchy a neúspěchy uplynulého období či je poučil o chování o prázdninách. Kromě něj zde byli přítomni rodiče žáků a zástupci ONV, SRPŠ a jiných institucí.⁹³¹

Patrně nejdůležitější pro život v obci byla i nadále připomínka květnových událostí, kdy byl každoročně 9. května pořádán průvod na hřbitov a položení věnců k hrobu padlých a popravených.⁹³² Tato akce měla specifický ráz v den 20. výročí osvobození.

Do čela „*komise pro řízení oslav*“ byl ustanoven ředitel základní devítileté školy (dále jen ZDŠ) Antonín Terš a ve školní budově byla umístěna výstavka s tématem historie a především současnosti zlatokorunské školy.⁹³³ Oslavy osvobození v květnu 1965 však byly pouhým vrcholem celého programu připomínkových akcí, jejichž plánování a příprava obce začala již roku 1960.⁹³⁴

K dalším pravidelným součástem patřily oslavy Mezinárodního dne žen (MDŽ)⁹³⁵ a Svátku

⁹³⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola 1962 – 1965. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹³¹ tamtéž

⁹³² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola 1962 – 1965. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹³³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola 1962 – 1965. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹³⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), š. rok 1960 – 1961. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹³⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola 1962 – 1965. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

práce, připadajícím na 1. květen, který byl zlatokorunskými občany a jejich dětmi tradičně slaven v Českém Krumlově.⁹³⁶

Součástí akcí všeho druhu, pravidelných i příležitostných, se stala kulturní vystoupení žáků školy, která se ovšem neomezovala na prostor obce, ale též mohla být pořádána na akcích v destinacích blízko Zlaté Koruny, jako např. vystoupení zlatokorunských pionýrů na oslavách založení KSČ⁹³⁷ účast žáků na „Soutěži v písni“ v Rájově, kde si zazpívali s vojenským orchestrem⁹³⁸

Nadále pokračovala činnost kroužků, z nichž se největší pozornosti se v polovině 50. let dostávalo kroužku „mičurinců“,⁹³⁹ avšak postupem času se zde nabídka kroužků rozšířila např. o kroužek recitační, „který byl připraven spolupůsobit při obřadech jak vítání dětí do života, tak při stříbrných, zlatých svatbách i jiných významných akcích v místě obce“⁹⁴⁰, či hudební kroužek, který zde fungoval jako pobočka českokrumlovské umělecké školy, v němž se žáci učili hře na klavír, dechové nástroje či kytaru.⁹⁴¹

K akcím, které se jako červená nit táhnou životem školy prakticky celým obdobím „vlády jedné strany“, dozajista patří sběry a především brigády organizované školou, které měly zajistit nejen vykonání práce samotné, nýbrž mimovolně zajišťovaly výchovu žactva k dobově významným vzdělávacím cílům.

Žactvo se kupříkladu ve školním roce aktivně podílelo na stavbě koupaliště v horní části Zlaté Koruny, dále „byla vyzdvižena pomoc žactva v senách pro JZD Rájov, dále pomoc žactva v podzimních brigádách na sběru brambor v JZD Záluží ...“⁹⁴²

Život zlatokorunských žáků byl v těchto letech vůbec značně obohacen.

Kromě zavedených branných cvičení se v rámci školy začali, zejména v letech 60., aktivně účastnit různých akcí, na nichž se setkávali a soutěžili se svými vrstevníky z jiných škol.

⁹³⁶ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 99

⁹³⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1960 – 1961. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹³⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1967 – 1968. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹³⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), Období života – OSŠ, 1953/54 až 1959/60, školní rok 1954 – 1955. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹⁴⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), Období života – OSŠ, 1953/54 až 1959/60, školní rok 1957 – 1958. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹⁴¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1965 – 1966. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹⁴² tamtéž

Z nich si můžeme uvést „*celostátní soutěž pionýrů „SIGNÁL x 5“*“, kde se umístili na solidním 6. místě, nebo „*olympiádu mládeže*“, kde školu úspěšně reprezentovala žákyně Věra Schimániová, která zde získala dvě zlaté a jednu bronzovou medaili.⁹⁴³

Úspěšně se dařilo rozvíjet tradici školních výletů, které se od 60. let staly pevnou součástí školního roku a které se již netýkaly pouze nejbližšího okolí školy, ale také vzdálenějších destinací. Svou povahou byl do té doby výjimečný byl čtyřdenní zájezd do Krkonoš, navíc spojený s přechodem hranice do Polska. Uskutečnil se v rámci turistického kroužku, který vedl tehdejší ředitel školy Antonín Terš.⁹⁴⁴ Jinak můžeme dodnes na stránkách školní kroniky objevit fotografie z výletů do Jindřichova Hradce, k propasti Macocha, atp.⁹⁴⁵

Množství pravidelných událostí školního roku v této kapitole sledovaného období postupně pokleslo. Důvod hledejme především v uvolnění poměrů ve státě a velmi pozvolném ústupu ideologického tlaku na občany.

Tato změna se odehrávala postupně. Ještě v roce 1963 hovoří zápis zhodnocení práce školy na konci školního roku 1962/1963, který hovoří o výchově v „*duchu zásad morálního kodexu budovatele komunismu*“.⁹⁴⁶

Škole nadřazené orgány i na přelomu desetiletí stále sledovaly vývoj v počtu žáků přihlášených na hodiny náboženství a snažily se činnost učitelů a ředitelů škol vést k postupnému potlačení výuky náboženství. Tuto skutečnost nám potvrzuje dokument zasláný odborem školství a kultury Okresního národního výboru v Českém Krumlově: „*Soudruhu řediteli! Žádáme Tě, abys společně s učitelským sborem věnoval akci přihlašovací na výuku náboženství zvýšenou pozornost. Jest třeba učiniti vše pro další snížení počtu přihlášených žáků na výuku náboženství. Při přesvědčování jest třeba vyvarovati se všech administrativních zásahů, nesnažit se přesvědčovat rodiče dětí, o nichž víme, že jsou silně nábožensky založeni. Sledujte i to, zda duchovní neprovádí tajně náboženskou agitaci pro výuku.*“⁹⁴⁷

I v tomto ohledu však můžeme ve školním roce 1967/1968 spatřit určitý posun: „*Lze očekávat, že dojde i v letošním roce ke zvýšení počtu přihlášených dětí.*“⁹⁴⁸ Z této věty mimo

⁹⁴³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), š. rok 1966 – 67. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹⁴⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), š. rok 1965 – 1966. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹⁴⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), š. rok 1966 – 67. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹⁴⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 2, i. č. 395 I/2 – 1, 1962/63, Zhodnocení práce školy za škol. rok 1962

⁹⁴⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 2, i. č. 395 I/2 – 1, 1962/63, zn. – škol. –cír. 460/62-Ku, 4. září 1962

⁹⁴⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 2, i. č. 395 I/2 – 1, 1967/68, Přihlašování žáků na výuku náboženství

jiné vyplývá, že komunistická ateistická agitace v případě postupného odstranění výuky náboženství ze škol selhala. Dokument však také odhaluje, že přístup k duchovním ze strany nadřízených orgánů se v letech 60. zmírnil: „*Tak jako v minulém roce lze očekávat, že i letos budou duchovní upozorňovat z kazatelen věřící na výuku náboženství. Tomu nelze a nebude žádnými administrativními formami bráněno. Půjde pouze o jejich usměrnění, aby upustili od agitace a zastrasování věřících.*“⁹⁴⁹

Dále pořádaly „*měsíce československo-sovětského přátelství*“⁹⁵⁰ a ještě ve školním roce 1967/1968 pořádaly soutěže typu „*SSSR v písni a poezii*“⁹⁵¹.

Přes tyto výše zmíněné jevy míra režimní propagandy v námi zkoumaném období klesala jak ve veřejném životě, tak v samotné výuce v hodinách.

7. 3. 2 . Mimořádné události v životě školy

Období mezi léty 1956–1968 charakterizuje zejména rozšíření možností školy ve výchovné práci s dětmi a stálá snaha o zlepšení stavu obou školních budov. Tyto úpravy souvisí především s novými požadavky ministerstva školství, které se zasazovalo o polytechnizaci školního vyučování, ale také celkovou nevhodností budov škol pro moderní a plnohodnotnou výuku.

K začátku prvních výrazných stavebních úprav na horní budově školy (budova bývalé školy měšťanské) došlo na začátku července roku 1958.⁹⁵²

Dne 2. července začaly přípravné výkopové a demoliční práce pro budoucí stavební úpravy. Tyto úkony vykonali učitelé Josef Květoň, František Pohan, Josef Zikeš, ředitel školy Antonín Terš, školnice Karla Sekyrová a žákyně 8. třídy Tondlová. Poslední jmenovaná strávila na staveništi nejvíce času – 62 hodin.⁹⁵³

Teprve 15. července dorazili zaměstnanci OSP, ale i tak šly práce pomalu, takže na konci srpna nebyla oprava ani zdaleka dokončena. Škola začala relativně normálně fungovat až

v roce 1967/68, 15. srpna 1967

⁹⁴⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č. 395 I/2 – 1, 1967/68, Přihlašování žáků na výuku náboženství v roce 1967/68, 15. srpna 1967

⁹⁵⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 2, i. č. 395 I/2 – 1, 1956/57, Průběh měsíce ČSSP. – Hlášení, 12. prosince 1956

⁹⁵¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1967 – 68, <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹⁵² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), GO horní školní budovy. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

⁹⁵³ tamtéž

v polovině října, přičemž pokrytí střechy bylo dokončeno během běžného provozu školy, avšak musíme konstatovat, „že úplné dokončení generální opravy horní budovy bylo provedeno až o hlavních prázdninách roku 1959, že vyučování v nově upravené místnosti v I. poschodí (laboratoř Bi, F a Ch) a v dílně pro polytechnizaci (přízemí) započalo až v únoru 1959, ...“⁹⁵⁴

Co je však na této generální opravě školy skutečně zajímavé, je přímá účast nejen učitelů, ale dokonce i žáků při stavebních a pomocných pracích. Žáci 8. třídy nanosili do podkroví školy tašky na pokrytí střech, za což byli ředitelem školy odměněni zájezdem do Volar a do Boubínského pralesa.

Původní plán oprav byl postupně rozšiřován, byla vybudována žumpa a kanalizační přípojka, provedena přístavba dílen a další práce.⁹⁵⁵ Zápisy v kronice obce mluví následovně: „V prvním poschodí byla vystavěna laboratoř a kabinety. Dále se postavilo nové schodiště a hygienické splachovací záchody. Škola má nyní tři pěkné třídy a je schopna pouze menší úpravou zajistit třídu čtvrtou, jakmile se uskuteční povinná devítiletá školní docházka.“⁹⁵⁶

Provoz školy těmito pracemi pochopitelně trpěl a ředitel školy musel sáhnout k nouzovým opatřením, jako např. střídavé vyučování na prvním stupni, které se odehrávalo na dolní budově školy (budova bývalé školy měšťanské).⁹⁵⁷

Přes zmíněné problémy a poněkud nestandardní způsob plánování stavebních prací udělala škola velký krok vpřed.

Zatímco horní budově školy byla věnována vskutku pozoruhodná péče, dolní budova školy patrně velmi strádala. Kronika školy se o jejím stavu výrazněji nezmiňuje, nalezneme pouze zmínku o plánování generálních oprav, blíže o chystaných opravách a skutečném stavu školy hovoří kronika obce. Již roku 1961 kronikář Vladimír Dvořák poznamenává: „V roce 1961 má škola 7 tříd, kde se učí 174 žáků. Začaly dojíždět děti z Přísečné. Vyučuje se ve dvou třídách a starší z nich potřebuje nutně generální opravy, která je stále odkládána.“⁹⁵⁸ Zápis z roku 1965 je již poněkud kritičtější a konkrétnější: „V dolní budově chybí šatna. [...] Na dolní škole nebyla odb. školství ONV a OSP zajištěna nutná plánovaná údržba. Stav

⁹⁵⁴ tamtéž

⁹⁵⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), GO horní školní budovy. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (17. 4. 2012)

⁹⁵⁶ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 74

⁹⁵⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1958 – 59. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (17. 4. 2012)

⁹⁵⁸ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 92

*okapových žlabů, záchodů, střech atd. je dezolátní. MNV musel svépomocí provést opravu podlah v bytě, protože tento stav byl neudržitelný.*⁹⁵⁹

Patrně právě stav dolní školní budovy vedl pozdějšího ředitele školy Karla Kotlína k poměrně ostré kritice svého předchůdce na stránkách kroniky.

Právě nové vedení školy ve spolupráci se školskou komisí MNV začalo intenzivně pracovat nejen na vybavení a vzhledu školy, ale také na modernizaci školní jídelny a družiny, která zde byla založena až pod novým vedením školy – v pololetí školního roku 1966/1967.⁹⁶⁰

*„Na opravách škol se přestalo nezdravě šetřit, naopak, školská komise MNV se zdarem opatřuje mimořádné prostředky na zlepšení.*⁹⁶¹ Kronika obce se v zápisu z roku 1968 zmiňuje o plánech na celkovou rekonstrukci dolní budovy s předpokládaným nákladem 1 milión korun, což v tehdejší době rozhodně nebyla malá částka. Zároveň se také zmiňuje o důležitých provizorních opatřeních pro výuku na prvním stupni školy: „Náhradní prostory pro vyučování 1., 3. a 5. třídy byly určeny ve školní jídelně, v domu č. 5 a pro 2. a 4. třídu v kině, v domu č. 5.“⁹⁶²

Práce na zlepšení stavu škol tak byly na sklonku sledovaného období na svém začátku.

Významným činem, který se odehrál ve sledovaném období, byla modernizace a rozšíření sokolovny a výstavba nového areálu fotbalového hřiště se závodní dráhou.

Sokolovna ve Zlaté Koruně pochopitelně vznikla i za jinými účely než pouze pro potřeby školy. Sloužila tradičně k tělovýchově, sportovním a kulturním akcím či tanečním zábavám.

V letech 1957 – 1959 byla vybudována přístavba, která měla zajistit uskladnění zařízení sokolovny takovým způsobem, aby se rozšířily prostory potřebné pro tělocvik i další aktivity, což veřejnost i škola samozřejmě kvitovaly. Budova byla vybavena také novými šatnami pod jevištěm a hygienickým zařízením.⁹⁶³

Bohužel při požáru, který vypukl během taneční zábavy od zazděného trámu v komíně, jenž začal během vytápění sálu hořet. Přes rychlý zásah hasičů byla sokolovna těžce poškozena. *„Přes všechno úsilí zcela lehl popelem sál a přilehlé prostory, jeviště, prostory pod jevištěm, šatny pro účinkující a sklad kulis. Ušetřena zůstala pouze přední část, sousedící*

⁹⁵⁹ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 119

⁹⁶⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1966 – 67 <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (17. 4. 2012)

⁹⁶¹ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 138

⁹⁶² SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 144

⁹⁶³ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 75

s obilným skladem.⁹⁶⁴ Činnost sportovních a jiných kroužků, stejně jako tělovýchovné práce školy, byla ochromena.

S výstavbou areálu fotbalového hřiště se započalo mnohem později – v červenci roku 1967.⁹⁶⁵ Práce, na kterých se brigádami podíleli také žáci místní školy, byly dokončeny roku 1969.⁹⁶⁶

Nové možnosti ve výchově žáků poskytla také nová školní zahrada, která byla určena pro 2. stupeň školy. Původně byl škole přidělen pozemek v místě dnešní samoobsluhy, která se nachází cca. 100 m. nad budovou bývalé horní školy směrem k vlakovému nádraží. Právě kvůli výstavbě nového obchodu však byl škole pozemek odebrán. Výměnou získala škola zahradu v areálu kláštera.⁹⁶⁷

Bohužel ani léta 1956 – 1968 se neobešla bez úmrtí v řadách žáků a učitelů.

Ve školním roce 1958/1959 byl školní život zasažen tragickou smrtí žáka V. Mráze z blízké obce Záluží. Učitelství sbor přišel o zkušeného člena sboru Josefa Květoně, který zemřel náhle v červenci 1963. Pohřben byl za účasti kolegů ze školy i žáků školy na místním hřbitově ve Zlaté Koruně. Bylo mu 55 let.⁹⁶⁸

Dne 24. ledna 1965 zbývalo k další tragédii pouze málo. Při bruslení na rybníčku u kláštera se pod dětmi prolomil led. V ledové vodě zůstal malý Jaroslav Drexler, jemuž pomohl až zásah Jana Grametbauera mladšího, který jej bezvládného vytáhl z vody. Naštěstí byl nablízku Václav Sekyra, tehdy mladý student medicíny, který během cesty do nemocnice pokračoval v umělém dýchání, čímž chlapci zachránil život.⁹⁶⁹

Historickou událostí mimořádného významu byla pochopitelně srpnová invaze vojsk Varšavské smlouvy v srpnu roku 1968.

V obci samé byla situace vnímána velmi podobně jako v dalších obcích a městech republiky. „*Mládež vypisovala hesla na silnici a mostu hesla, vzývající k odchodu vojsk a na*

⁹⁶⁴ tamtéž, s. 143

⁹⁶⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1967 - 68

⁹⁶⁶ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 152

⁹⁶⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola 1962 – 1965, 1964 – 1965.

<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (17. 4. 2012)

⁹⁶⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola, školní rok 1962 – 1963

<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (17. 4. 2012)

⁹⁶⁹ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 123

podporu našich státních představitelů. “ Invazní armády se objevili v obci již 21. srpna v noci a den nato projížděla tudy vojska Bulharské lidové republiky.⁹⁷⁰

Žáci školy vnímali přítomnost vojsk, zejména SSSR, skrze své rodiče i sami sebou s neskryvaným odporem, což se projevilo i ve vyučování: „*Školní vyučování začalo celkem normálně. Určité potíže se objevovali v ruském jazyku – nechut’ k tomuto předmětu z řad dětí. Důvodkem byla urážka citů našich lidí srpnovým zásahem vojsk pěti států Varšavské smlouvy.*“⁹⁷¹ O náladě v učitelském sboru se kronika z pochopitelných důvodů již nezmiňuje.

Nebýt srpnové invaze v roce 1968 označili bychom patrně za nejvýznamnější události tohoto období rekonstrukce školních budov a stavby dalších zařízení pro tělovýchovu a praktické vyučování. O situaci ve škole v době bezprostředně po vstupu vojsk Varšavské smlouvy nemáme širších záznamů, což je ovšem z důvodu strachu a nejistoty doby pochopitelné.

Škola samotná udělala během této doby poměrně velký pokrok v modernizaci prostředí a vyžadované polytechnizaci vzdělávání. K modernizaci v oblasti pomůcek k vyučování se ještě vrátíme ve zvláštní části kapitoly.

7. 3. 3. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období

Předcházející období nestability obsazení učitelských míst činilo pro budoucí výsledky výchovy a výuky mladé generace velký problém pro budoucnost, stejně tak pro plánovanou zvýšenou angažovanost pracovníků školy ve veřejném životě obce. Stabilizace sboru se tak v následujícím období stala hlavním úkolem pro vedení školy a nadřízené orgány.

Školní rok 1956/1957 napověděl, že ustálení sestavy učitelů ve škole není nereálné. Z výkonu vojenské služby na Slovensku se vrátil František Pohan a po delší době začal znovu ve Zlaté Koruně pracovat odborný učitel Josef Květoň. Na konci roku však odešel ze školy Jan Míka a přespočetným se stal Engelbert Homolka, který po určité době rovněž odešel. V roce následujícím se stal jediným nově příchozím učitelem Václav Vondra, která zde však v minulých letech působil⁹⁷²

⁹⁷⁰ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 147

⁹⁷¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola, školní rok 1968 – 69.
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁷² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Období života – OSS, 1953/54 až 1959/60, školní rok 1956 – 1957, 1957 – 1958. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

Je zajímavé, že následující tři školní roky si první tři ročníky školy držely stabilní učitelské obsazení – Božena Bednářová, Antonie Blábolilová a Josef Zikeš – zato 2. stupeň školy se potýkal s neustálými změnami na postech učitelů. V září 1958 nastoupily do školy dvě mladé absolventky pedagogických studií Marie Lukšová a Libuše Pistulová, které nahradily Václava Vondru a Růženu Blažkovou, která se stala ředitelkou školy v Hůrce na Šumavě.⁹⁷³

Ani jedna z nových mladých tváří sboru však nesetřvala ve Zlaté Koruně více než jeden školní rok, takže od září 1959 byly nahrazeny Evou Pánskou (matematika, fyzika), Františkem (či Zdeňkem) Kolářem a především Marií Markovou.⁹⁷⁴ Právě pedagogická dráha posledně jmenované byla několik následujících desetiletí se zlatokorunskou školou neodmyslitelně spjata. Ze školy rovněž odešel i poměrně stálý člen sboru František Pohan.⁹⁷⁵ Ve školním roce 1960/1961 došlo pouze k nahrazení učitele Františka (Zdeňka) Koláře Marií Voborníkovou.⁹⁷⁶

Po řadě let bylo změněno obsazení třídních učitelů v 1.–3. ročníku školy. Josef Zikeš se aproboval na 2. stupeň základní školy, takže na místo třídního učitele 3. třídy nastoupila Jana Žiláková. Do školy se také z Větrní vrátila Marie Bohdalová, která zde následně pracovala až do roku 1969.⁹⁷⁷

V následujícím období 1962/1963 nastoupila na 1. stupeň učitelka Jaroslava Vyroubalová, která však následujícího roku opět odešla, a z Besednice byla do místní školy přeložena učitelka chemie a biologie Růžena Nová.⁹⁷⁸

Ve školním roce 1963/1964 se musela škola především vyrovnat s náhlým úmrtím Josefa Květoně a také s odchodem Marie Voborníkové a Jaroslavy Vyroubalové.⁹⁷⁹ Za poslední jmenovanou přišla v září 1963 Hana Veberová a na místo nově vzniklé 9. třídy přišla T. Dvořáková, která však záhy odešla a za ní přišla důchodkyně Miroslava Halíková. Na 2.

⁹⁷³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Období života – OSŠ, 1953/54 až 1959/60, školní rok 1958 - 1959. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁷⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Období života – OSŠ, 1953/54 až 1959/60, školní rok 1959 – 1960. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁷⁵ tamtéž

⁹⁷⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1960 – 1961. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁷⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola 1962 – 1965. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁷⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola 1962 – 1965. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁷⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola 1962 – 1965, školní rok 1962 - 1963 <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

stupeň přišly na místa po Marii Voborníkové a Josefu Květoňovi Zdeňka Káchová a Milena Králová, budoucí ředitelka školy.⁹⁸⁰

K období následujícímu Antonín Terš poznamenal: „Školní rok 1964 – 1965 byl ve znamení již skoro úplné stabilizace učitelského sboru. Na škole totiž zůstali působit všichni vyučující z minulého školního roku. Jen učitelka – důchodkyně se rozloučila se sborem i žáci s ní a na její místo nastoupila učitelka A. Housková, kterou ředitel školy přivítal při jejím přeložení ze základní devítileté školy v Hořicích na Šumavě.“⁹⁸¹ Bylo to po dlouhé době poprvé, kdy nedošlo mezi zlatokorunskými učiteli k výrazným změnám.

Již v září 1965 se sbor opět obměnil, neboť „učitelka Housková nastoupila dnem 1. srpna 1965 mateřskou dovolenou, byla dnem 1. září ustanovena pro zastupování předtím jmenované učitelky Ivana Čížková ze III. ZDŠ v Českém Krumlově.“⁹⁸² Na místo odešlé Zdeňky Káchové nastoupil učitel Jan Foltin a „nauku o výživě a péči o dítě u dívek“ v VIII. tř. a v IX. tř. pí. M. Dvořáková, ved. kuchařka škol. kuchyně a jídelny v místě.“⁹⁸³

V létě roku 1966 odešel po více než šestnácti letech ze Zlaté Koruny Antonín Terš a za něj nastoupil Karel Kotlín, který převzal již znovu pozměněný sbor, ve kterém však stále byli učitelé a učitelky tvořící páteř sboru již několik let. Do důchodu sice na krátkou dobu odešla dlouholetá tvář školy Božena Bednářová (v polovině roku se vrátila coby pracovnice nově vzniklé školní družiny), a také Jana Žiláková. Zůstala však Marie Bohdalová, Anna Housková, Jan Foltin, Milena Králová, Růžena Nová a Josef Zikeš. Škola měla také od tohoto roku zástupce ředitele, jímž byl pozdější ředitel ústavu František Soldát. Novými tvářemi sboru byly Věra Nígerová, Vladislava Cimbůrková a Marcela Jindrová.⁹⁸⁴

Následujícího roku byl sbor rozšířen (po odchodu poslední jmenované) o Emu Pazderkovou, Marii Soldátovou, manželku zástupce ředitele a zároveň budoucí poslední

⁹⁸⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola 1962 – 1965, školní rok 1964 - 1965 <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁸¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola 1962 – 1965, školní rok 1964 - 1965 <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁸² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1965 – 1966. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁸³ tamtéž

⁹⁸⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1966 – 1967. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

ředitelkou v historii školy (pod pozdějším jménem Perníková), a navrátil se Marií Markovou.⁹⁸⁵

V posledním roce kapitolou zkoumaného období – 1968/1969 – došlo k poměrně rozsáhlým změnám. Z předcházejícího roku zde zůstali pouze Marie Bohdalová, Marie Soldátová, Ladislava Cimbůrková, Růžena Nová, Marie Marková, Milena Králová a nestor sboru Josef Zikeš. Anna Pusztiová, Helena Matoušková, Eva Mikešová a Viktorie Sedláčková se staly novými tvářemi sboru.⁹⁸⁶ Jak však uvidíme dále, ani v letech následujících nebyl sbor zcela stabilizován.

Podařilo se tedy to, co si v 50. letech předsevzal tehdejší ředitel školy, tedy stabilizace sboru? Přes všechny změny na učitelských místech lze říci, že se potřebné ustálení sboru podařilo pouze částečně.

I když nový učitelé neustále přicházeli a odcházeli, vytvořilo se postupem času určité jádro školy, které zde pracovalo po většinu let zkoumaného období. K nim bezesporu patří Božena Bednářová, Marie Bohdalová, Růžena Nová, Antonín Terš a Josef Zikeš. Jak uvidíme v následující kapitole, přišly do školy rovněž nové učitelky, které v budoucnu měly po zmiňované pěti přezít její pozici ve sboru. Mluvíme zejména o Marii Markové, Marii Soldátové (později Perníkové) a Mileně Králové.

Co se týče života učitelů ve sledovaném období, byli ovlivněni činností ředitele školy Antonína Terše a zapojovali se do veřejného života obce.

Jedním z progresivních činů bylo zavedení pedagogické poradny v roce 1957. Jedná se o důležitý čin v dějinách školy, neboť zde poprvé fungovala jakási instituce oficiálně poskytující ucelené informace a poznatky ohledně výchovy dětí. V první polovině roku 1958 vznikl „*Sbor pro občanské záležitosti*“, který vedl Antonín Terš.⁹⁸⁷

Ředitel byl vůbec aktivním propagátorem školy, jelikož kromě vykonávání funkce na ONV a vedení „*Sboru*“ stál u zrodu místních novin „*List občanům*“, který byl vydáván učitelským sborem ve Zlaté Koruně, a jednalo se o jakousi formu místního zpravodaje.⁹⁸⁸

⁹⁸⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1967 – 1968. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062>. (25. 4. 2012)

⁹⁸⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1968 – 1969. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁸⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Období života – OSS 1953/54 až 1959/60, školní rok 1957 – 1958. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

⁹⁸⁸ tamtéž

Tyto a další funkce pochopitelně nebyly zvláště placeny a jednalo se o jakousi přirozenou součást práce plynoucí z pozice zdejších učitelů.

Významným rysem této etapy školy z hlediska působení učitelského sboru byla angažovanost učitelů ve veřejném životě obce, v čemž vynikal především dlouholetý ředitel školy Antonín Terš, který byl podporován řadou svých kolegů ze sboru.

7. 3. 4. Žactvo školy v daném historickém období

Z hlediska zachycení vývoje počtu žáků (viz. 14. 1. GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PROMĚN POČTU ŽÁKŮ, GRAF 4.) se v tomto období ocitáme v problémech, které nám znemožňují pokračovat v dosavadním způsobu práce.

Až dosud jsme pro zachycení počtu žáků užívali údaje z počátku školních roků. Způsob zápisů se však ve školní kronice poněkud změnil. Jejich autor, ředitel Antonín Terš od dosavadní praxe upustil a pro budoucí generace zachytil údaje ze čtvrtletních klasifikací až do školního roku 1959/1960. Z roku následujícího se nám počet žáků nepodařilo zjistit, stejně jako z let 1962/1963 a 1963/1964.

V 60. letech jsou v tomto ohledu údaje ještě stručnější, neboť o počtu žáků v začátku školního roku máme pouze z roku 1965/1966, ostatní údaje již zachytil kronikář (pravděpodobně Karel Kotlín) pouze v souvislosti se závěrečnou klasifikací. Přesnější údaje nám neposkytuje ani kronika obce, která zachycuje stav počtu žáků pouze pro rok 1961 (174 žáků).⁹⁸⁹

Na druhou stranu ovšem mimo jiné v roce 1964 konstatuje, že „počet žáků se podstatněji nezměnil.“⁹⁹⁰ Tato kratičká poznámka nás však informuje, že počet žáků ve škole vykazuje určitou stabilitu, nedocházelo tedy k zásadním výkyvům. Přesto v záznamech, zachycených grafem na následující stránce neimprovizujeme, uvádíme pouze doložitelné údaje.

Na zvýšení počtu žáků se pochopitelně podepsal především nový školský zákon z roku 1960, nicméně počet žáků by patrně i tak během let mírně stoupal, v čemž nás utvrzují nejen údaje, které uvádíme, ale také několik nepřímých důkazů.

V dokumentech školy se nám dochoval „předběžný zahajovací výkaz“ ze září 1959, kde je uváděn celkový počet 145 žáků v osmi ročnících školy.⁹⁹¹ O letních prázdninách roku 1963

⁹⁸⁹ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 92

⁹⁹⁰ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 108

⁹⁹¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 407 IV/1 – 3, Odbor školství a kultury ONV, Čes. Krumlov, Předběžný

byl ředitel školy nucen přijmout „na 1. stupeň ještě jednoho vyučujícího proto, že zde stoupl počet žáků a zvětšil se tak počet na třídu o jednu učebnu se samostatným ročníkem postupným.“⁹⁹² Tou dobou byli stále na škole žáci, kteří v roce 1959 docházeli na 1. stupeň, takže velmi pravděpodobně došlo ke zvýšení počtu žáků.

Počet dětí školou povinných, docházejících do zlatokorunské školy, podle odhadů měl i nadále stoupat, jak o tom svědčí „výhledový plán o počtu žáků a tříd“ ze září 1966. Uváděná čísla se však později ukázala jako příliš optimistická.⁹⁹³

Co se týče dalších aspektů života žáků, jejich situace se od předcházejícího období příliš nezměnila. Bezplatné stravování, které fungovalo alespoň část z každého dosud sledovaného období v důsledku založení školní jídelny, kam docházela drtivá většina žáků i učitelů, nadále postrádalo smyslu.⁹⁹⁴ Ani další charitativní akce v jejich prospěch se prakticky nekonaly, ba právě naopak. Žactvo se do života obce více než aktivně zapojilo, což je v podstatě důsledek požadovaného spojení školy se životem a vyšší míry organizovanosti žáků, která má svůj původ již v 50. letech.

V úvodu jsme se zmínili o tom, že postrádáme zápisy z pedagogických porad ze sledovaného období. O případných kázeňských prohřešcích žáků tak nemáme bližší informace. Dostupné materiály nezaznamenávají žádné zvláštní či mimořádné případy, takže se celkem oprávněně můžeme domnívat, že chování žáků zůstávalo zhruba na úrovni let předchozích.

Jak už je výše zmíněno, o žácích nemáme z této doby bližší informace. Jeho život i nadále ovlivňovala určitá stálá míra státní propagandy, která však postrádala dřívější intenzitu. Žáci s rozšířením zájmových činností a rozvojem obce získali nové možnosti seberealizace, což jistě podpořilo jejich budoucí rozvoj.

zahajovací výkaz, 9. září 1959

⁹⁹² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola, školní rok 1962 – 1963.
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (20. 4. 2012)

⁹⁹³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 407 IV/1 – 3, Výhledový plán počtu žáků a tříd, 15. září 1966

⁹⁹⁴ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 92

7. 3. 5. Didaktické pomůcky v daném období

Na rozdíl od minulých období nedošlo v letech 1956–1968 patrně k zásadnějšímu vyřazování literatury z důvodů politických či kulturních požadavků. Knihy z 50. let prakticky nemohly být v této době oficiálně považovány za závadné, neboť prosazovaly prakticky dosud platnou marxisticko-leninskou státní ideologii.

Díky proklamovanému spojení školy se životem byly v daném období školní sbírky rozšířeny především o materiální pomůcky k výuce praktických činností, fyziky i chemie.

Generální opravou z konce 50. let získala horní budova školy k dispozici speciální učebny a laboratoře pro výuku výše zmíněných předmětů, které vybavila fotokomorou a projekční kabinou. Dále díky přispění místního truhláře Jůdy měla škola v držení nový stojan na obrazy a mapy. „Škola měla k dispozici tři trafousměrňovače proudu, měla transformátory rozkladné, ampér a voltmetry, Geislerovi trubice, avšak elektrický proud pouze v jedné zásuvce.“⁹⁹⁵ Protože se nadřízené orgány ani státní podniky odmítly na řešení tohoto nedostatku podílet, potřebné vybavení si opatřila škola svépomocí, především prací samotných žáků 2. stupně. „Na základě informací u odborníků, vyhotovení plánek a opatření součástí bylo v hodinách i době mimovyučovací zhotovena čelní rozvodná deska pro světelný a motorový proud s pojistkami, měřicími přístroji, osvětlovací žárovkou, zásuvkami, krycími vypínači a barevnou kontrolkou. Z ní potom veden proud ke každému ze tří pracovních dlouhých stolů přes malé desky s pojistkou, vypínačem, zásuvkou a kontrolní doutnavkou.“⁹⁹⁶ Horní budova školy byla tedy po stránce didaktické velmi dobře vybavena.

K dalším úpravám prostoru bylo přistoupeno při stavbě školní dílny v přízemí budovy v první polovině 60. let. Poté měla škola k dispozici nejen dílnu s vybavením pro drobné práce se dřevem i kovem, ale také pomocné skladiště materiálu a strojovnu.⁹⁹⁷

Bohužel se při modernizaci 2. stupně školy poněkud nedbalo na budovu a vybavení dolní budovy školy, v níž byl umístěn 1. stupeň. Důvody, proč nedocházelo k odpovídající péči o tuto část školy, můžeme dost možná hledat právě v myšlence polytechnického vzdělání, které bylo rozvíjeno zejména na 2. stupni škol.

Nový ředitel školy Karel Kotlín se po svém nástupu tak musel zaměřit na modernizaci inventáře školních pomůcek, nábytku a vůbec zlepšení podmínek ve škole.

⁹⁹⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Základní devítiletá škola, školní rok 1964 – 1965.

<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (20. 4. 2012)

⁹⁹⁶ tamtéž

⁹⁹⁷ tamtéž

Na obhajobu bývalého vedení školy však musíme poznamenat, že práce na zlepšení podmínek školního vyučování bývaly z důvodu nedostatku financí provedeny často svépomocí, za přispění učitelů, žáků i občanů ochotných k bezplatné práci pro školu. Pravděpodobně právě proto nebylo možné vybavit školu tak kvalitním způsobem, jaký doba vyžadovala.

7. 4. ZÁVĚR

Chruščovovu kritiku kultu osobnosti J. V. Stalina lze s trochou nadsázky označit jako „kopernikánský obrat“ v oficiálním myšlení a politice východního bloku.

Nový sovětský vládce svými slovy otevřel bránu do plodného prostoru svobodné diskuze, plurality názorů a svobody slova. Pokud byl kritizován „nedotknutelný“, byla tím otřesena dosavadní ideologie, což nutně, byť pomalu, vzbudilo řadu otázek: „Mohli-li chybovat Stalin, mohli chybovat jiní, kde došlo k omylům? Šli jsme dosud správnou cestou?“

Tyto a další pochybnosti se v Československu projevovaly postupně, na důležitých postech stále seděli lidé, kteří dle Stalinových rozhodnutí vládli a rozhodovali o osudu země. Ti pochopitelně nestáli o zpochybnění své dosavadní činnosti a odhalení zločinů 50. let.

Ke slovu se postupně dostávali reformisté, a to i na poli pedagogiky a školství, kde dogmatické prosazování marxismu-leninismu, zavedení jednotné školy v duchu komunistického návrhu a podřízení školní docházky aktuálním potřebám průmyslu a hospodářství.

Dokumenty uložené v archivních materiálech školy nám prakticky až do období po lednu 1968 o proměně atmosféry na škole ve Zlaté Koruně mnoho neřeknou, což pravděpodobně souvisí s tím, že tato změna nebyla následkem revoluce ve společenském zřízení, jako tomu bylo v letech 1918, 1938 či 1948, nýbrž byla důsledkem pozvolného „tání“ stalinistického režimu první poloviny 50. let. Přesto je v kronice školy a dalších spisech řada náznaků, z nichž se můžeme domnívat o poněkud uvolněnější atmosféře na půdě školy i v obci samé.

Podoba pramenů k historii školy má pro tuto práci zásadní význam. Právě v tomto období dochází k proměně školních dokumentů a zápisů. Z blíže nespecifikovaného důvodu v archivním fondu školy chybí většina zápisů z pedagogických porad tohoto období. Právě tyto prameny jsou pro maximálně realistické poznání vnitřního života školy nejdůležitější, takže ztrátou těchto knih přicházíme o cenné poznatky a podněty k dalšímu výzkumu.

Základním uceleným zdrojem informací nám tak je školní kronika. Bohužel na zápisech, které se zabývají podstatnou částí námi zkoumaného období se velmi podepsala reprezentační povaha tohoto spisu. Autor zápisů, dlouholetý ředitel školy Antonín Terš, byl své práci jistě oddaný a zároveň velmi angažovaný ve veřejném životě obce a okresu, avšak při pozornějším čtení jednotlivých kapitol kroniky zjistíme patrnou snahu o pozitivní obraz jím vedené školy, což poněkud ubírá pramenům autenticitu. V našem názoru nás utvrzuje stanovisko pozdějšího

ředitele školy Karla Kotlína, který do školní kroniky zapsal: „*Nové vedení školy od počátku začalo s vybavováním školy novým nábytkem a moderními pomůckami. Celá řada zastaralých věcí musela být vyřazena pro špatný stav a nevhodnost pro moderní výuku. Celkový stav školního zařízení a školních potřeb a pomůcek byl velmi zastaralý, zanedbaný a nevhodný. Jsme přesvědčeni, že sebehodnocení bývalého s. ředitele A. Terše, jak je psáno na předcházejících stránkách této kroniky, bylo při nejlepším příliš nadhodnoceno.*“⁹⁹⁸

Přes tuto kritiku lze jako jeden z charakteristických rysů tohoto období označit intenzivní snahu o modernizaci školního inventáře takovým způsobem, aby umožňoval potřeby výuky a splnění výchovně vzdělávacích cílů daných dobovými požadavky československého školství.

Vpád vojsk Varšavské smlouvy na československé území ovlivnil život ve škole spíše morálně než z hlediska funkčně-organizačního. Dosavadní spojenectví se „spřátelenými státy“ tak dlouho vzývané v každodenním životě školy tím dostalo takřka naprosto jiný charakter, což postavilo učitele do nezáviděníhodné pozice, především v očích žáků.

⁹⁹⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika obecné a národní školy (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1966 – 1967. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (14. 4. 2012)

8. LÉTA NORMALIZACE

8. 1. ČESKOSLOVENSKO V ÉŘE NORMALIZACE

8. 1. 1. Československo v době reálného socialismu

Demonstrace po březnovém vítězství hokejistů na mistrovství světa ve švédském Stockholmu daly okupantům jasně najevo, že jejich „bratrská pomoc“ (jak invazi později nazývala totalitní propaganda) není naprostou většinou obyvatel země vítána.

Do čela ÚV KSČ se v dubnu 1969 dostal Gusáv Husák,⁹⁹⁹ který se stal ztělesněním dvacetileté normalizační éry, neboť kromě funkce generálního tajemníka později zastával i funkci předsedy Národní fronty a od roku 1975 i úřad prezidenta republiky, kdy nahradil Ludvíka Svobodu.¹⁰⁰⁰

Nový generální tajemník se sice svým projevem z květnového pléna KSČ snažil vzbudit zdání kontinuity nastoupivšího režimu s reformním Pražským jarem, nástupem nového vedení, složeného z konzervativního křídla strany, ve skutečnosti znamenal návrat starých pořádků. „*V řadě dalších vystoupení zdůrazňoval pak Husák, že konsolidace nepůjde cestou perzekuce, politických procesů, že „boj bude probíjován politickými prostředky,“ že voláme ke spolupráci všechny čestné lidi ... kteří mají zájem na rozkvětu našeho hospodářství, kultury ... nikomu nestavíme zeď, nejsme úzká sekta ... atd.*“¹⁰⁰¹ Byla to jedna z řady lží, kterých se Gustáv Husák ve svých projevech dopustil.

O nastalých čistkách a atmosféře ve společnosti i KSČ hovoří prostá čísla. „*147 tisíc lidí z KSČ vystoupilo samo. 67 tisíc bylo vyloučeno, 259 tisíc vyškrtáno.*“¹⁰⁰²

Po tvrdě potlačených demonstracích k prvnímu výročí okupace byl přijat tzv. „*zákon o mimořádných opatřeních.*“¹⁰⁰³ Jím vládnoucí garnitura prakticky legalizovala perzekuční postupy a opatření státu a policie, které byly důsledně využívány proti případným odpůrcům režimu. „*Umožňoval okamžité propuštění ze zaměstnání nebo ze studia bez souhlasu odborů, třínedělní zajišťovací vazbu bez předání soudu, zavedení trestu zákazu pobytu na dobu 1–5*

⁹⁹⁹ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 320

¹⁰⁰⁰ Housková, Podlešák, 1994, s. 61 - 62

¹⁰⁰¹ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 322

¹⁰⁰² Procházka, 1991, s. 117

¹⁰⁰³ Procházka, 1991, s. 114

let, zvýšení horní hranice trestů o polovinu a soudní řízení samosoudcem.“¹⁰⁰⁴ Státní aparát tak definitivně rozšířil možnosti úřední šikany nepohodlných občanů a také výrazně utlumil veřejný život, čemuž napomohlo rovněž ovládnutí československého rozhlasu a televize.

Kvůli nastalým perzekucím, umrtvení společenského života, naprostému omezení veřejného projevu a svobody obecně se v české společnosti utvořily různé neoficiální kulturní proudy a opoziční skupiny, jejichž čas měl přijít ve druhé polovině 80. let.

Jak je možné, že prakticky během několika málo měsíců většina občanů Československa, v 60. letech nadšení z reformního hnutí v politice i společnosti, přistoupili k tomu, že jejich nový vládní představitelé nastavili naprosto nový kurz vývoje státu směrem k nastolení neostalinistického režimu?

Přítomnost sovětské armády a hrozící perzekuce ze strana represivních orgánů jistě hrála svou roli, pro „klid“ v zemi však musela KSČ obyvatelstvu něco nabídnout. Politolog Zdeněk Mlynář soudí, že „účinně fungoval mechanismus spojující pasivní loajalitu vůči restaurovanému systému s konzumní orientací širokých vrstev obyvatelstva.“¹⁰⁰⁵ V podstatě šlo o jakýsi výměnný obchod vlády s občany, kterým byl za formální loajalitu režimu byl schopen zajistit určitou životní úroveň.

Dále však trvalo systematické odstraňování nepohodlných občanů z různých pozic a pracovních míst. Často se jednalo o tvůrčí osobnosti z oblasti vědy a umění, čímž se režim zbavoval často velmi schopných pracovníků a odborníků a nahrazoval je pro svou politiku vhodnějšími „kádry“. To přivedlo do řad KSČ řadu lidí, kterým jejich členství ve straně umožnilo další tvorbu, bádání či pracovní postup, takže se v řadě případů jednalo o zcela pragmatický postup, nikoli ideologické přesvědčení.¹⁰⁰⁶ I tyto občané se však museli podřítit novým poměrům, nebylo jim umožněno svobodně pracovat. Svým odstraňováním osob různého zaměření paradoxně komunistický režim rozšířil protirežimní opozici, která jej na konci 80. let měla svrhnout.

Nejvýraznějším projevem opozičního vzdoru 70. let bylo „první prohlášení Charty 77, otevřeného sdružení, které se v Československu v duchu nedávno podepsaných dokumentů z helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE, 1975), které přijalo i

¹⁰⁰⁴ Procházka, 1991, s. 114

¹⁰⁰⁵ Housková, Podlešák, 1994, s. 63

¹⁰⁰⁶ Housková, Podlešák, 1994, s. 64

Československo.¹⁰⁰⁷ Charta 77, která se ve svém prvním dokumentu postavila za dodržování lidských práv v Československu, dohodnutých na zmíněné konferenci, unikátním způsobem spojila různé skupiny občanů, politického či filozofického názoru, vyznání, názorů, atp.¹⁰⁰⁸ Pro zajímavost dodejme, že jméno iniciativy vymyslel Pavel Kohout, v 50. letech prosazovaný básník.

V roce 1978 byl v reakci na represe režimu založen Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), který se zabýval porušování práv občanů v zemi, nezákonnými postupy policie a justice, atd.¹⁰⁰⁹

Československé hospodářství doby normalizace lze charakterizovat za dobu „*ekonomické stagnace*“. Ta plynula nejen z vnějších okolností ekonomiky, které plynuly především z obchodu se státy sdruženými v Radě vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), ale také z obtíží domácích.

Reformní snahy z 60. let, podobně jako další plánované změny, zapadly v normalizačním marastu, který vrátil hospodářský systém zpátky do sterilního centralistického systému. Ekonomickému řízení podniků rovněž uškodilo odstranění schopných, avšak politicky nepřijatelných členů vedení z přednormalizačních let, které nahradili režimu oddaní byrokraté. „*Situaci zhoršilo i personální složení nového vedení strany. Jeho vedoucí představitelé s výjimkou L. Štrougala - nenabýli v ekonomických otázkách nikdy významnějšího vzdělání ani přehledu.*

Následující desetiletí se mělo nést v podobném duchu stagnace, normalizační šedi a další separace politických představitelů státu od svých občanů. Rostoucí nespokojenost i změny mezinárodní situace nakonec vedly k zhroucení komunismu v Československu i celého východního bloku.

8. 1. 2. 80. léta - Cesta k sametové revoluci

Impuls k poměrně velkým společenským změnám a uvolnění strohé normalizační byrokracie Československa v polovině 80. let opět přišel ze strany SSSR.

Roku 1982 zemřel neostaliniistický vůdce Sovětského svazu Leonid Brežněv, jeden z

¹⁰⁰⁷ Housková, Podlešák, 1994, s. 66

¹⁰⁰⁸ Housková, Podlešák, 1994, s. 66

¹⁰⁰⁹ Housková, Podlešák, 1994, s. 68

hlavních iniciátorů invaze do Československa v roce 1968 a faktický vládce východního bloku. Po něm byl generálním tajemníkem KSSS zvolen Jurij Andropov, jenž zahájil značné čistky části zkorumpovaných sovětských byrokratů, což mohlo signalizovat určité pozitivní změny. V únoru roku 1984 však zemřel a na jeho místo nastoupil Konstantin Černěnko, oddaný stoupenec Leonida Brežněva. Třináct měsíců po smrti Jurije Andropova umírá i on. Do čela vedení KSSS se tak dostal v roce 1985 reformní Michail Gorbačov, jedna z nejvýraznějších osobností druhé poloviny 20. století.¹⁰¹⁰

Po svém zvolení vyměnil jedenáct členů politbyra, na důležitá místa dosadil reformám nakloněné lidi. „*Otevřel dveře politické odvaze a velmi frekventovanými slovy se staly demokracie a demokratizace.*”¹⁰¹¹ V oblasti zahraniční politiky začal intenzivněji vyjednávat se svým protějškem Ronaldem Reganem, jejichž islandské setkání v Reykjavíku v listopadu 1986 vstoupilo do dějin sovětsko-amerických vztahů.

Ve veřejném životě měla pozitivní ohlas i tzv. glasnost, tedy otevřené „*kritizování nedostatků v sovětské společnosti,*”¹⁰¹² což dávalo naději na změnu v celém východním bloku.

V Československu se na politické scéně vyhranily tři skupiny. Vedle pragmatiků, kteří byli pro reformy a ukonejšili jimi rostoucí nespokojenost, stáli byrokrati věrní režimu z kariérních důvodů a konzervativci, či lépe řečeno dogmatici, jež se drželi své ideologie boje proti revizionizmu a dodržování „*leninských zásad.*”¹⁰¹³

Média se i nadále držela rukou posledně zmíněných, takže oficiální sdělovací prostředky sice mohly vzbuzovat dojem, že dochází ke posunu v duchu Gorbačovovi perestrojky, avšak nadále proklamovaly ideje starého normalizačního aparátu.

Neochota ke změnám se projevila i nastalými změnami na nejvyšších postech v prosinci 1987, kdy „*odstoupil z funkce generálního tajemníka G. Husák a nahradil jej M. Jakeš, který jako dosavadní předseda Ústřední kontrolní a revizní komise nesl hlavní politickou odpovědnost za normalizační čistky. V. Bil'aka ve funkci hlavního stranického ideologa vystřídal Jan Fojtík (1928, šéfredaktor stranického bulletinu Nová mysl a rektor vysoké školy politické), který se neústupně přidržoval zprofanovaného Poučení z krizového vývoje.*”¹⁰¹⁴ Tito a další lidé (např. Miroslav Štěpán) nechtěli a vlastně ani nemohli změnit zaběhnuté

¹⁰¹⁰ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 355 - 356

¹⁰¹¹ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 357

¹⁰¹² Housková, Podlešák, 1994, s. 71

¹⁰¹³ Housková, Podlešák, 1994, s. 70

¹⁰¹⁴ Housková, Podlešák, 1994, s. 71

pořádky, takže ÚV KSČ a jemu podřízené orgány se stále více izolovaly od mínění svých občanů, takže, až na drobné kosmetické změny, zůstávalo prakticky vše při starém.

Naproti tomu se aktivizovala řada opozičních hnutí. Dále pokračovala činnost Charty 77, k níž se přidávaly další skupiny. V roce 1987 například vznikla petice Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů v Československu, kterou podepsalo několik set tisíc věřících. Následujícího roku se Charta 77 aktivně zapojila do protestu proti režimu v souvislosti nevyjasněné smrti Pavla Wonky. V souvislosti s výročím invaze vojsk Varšavské smlouvy a vzniku Československé republiky proběhly pokojné demonstrace, které ovšem rozehnala policie. Tyto a další projevy však byly pouhou předehrou událostí roku 1989.¹⁰¹⁵

¹⁰¹⁵ Housková, Podlešák, 1994, s. 72

8. 2. ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V ÉŘE NORMALIZACE

8. 2. 1. Ideologické změny ve školství v letech 1969–1988

„Československé školství překonalo krizové období a opět se stalo důležitým nástrojem dělnické třídy a socialistického státu při budování s progresivní výstavbě a rozvoji k socialistické společnosti.“¹⁰¹⁶ Zhruba takto zhodnotila normalizační garnitura reformní pokusy 60. let, jež zastavila až okupace vojsky SSSR.

Nový režim se v otázce školství vyjadřoval v tom smyslu, že se zasadí o „další prohloubení demokratického charakteru a modernizaci výchovně vzdělávacího systému ...“¹⁰¹⁷ Reálně uvažujícím učitelům a odborníkům však byla pravá podstata podobných proklamací jasná.

Normalizační pedagogika se sice zaklínala dodnes vzývanými pojmy jako „všestranný rozvoj osobnosti“, budoucí dovednosti žáků „aktivně se podílet na společenské a veřejné činnosti“, to však pouze v intencích normalizačního režimu, kdy „škola bude za součinnosti ostatních činitelů připravovat mladé lidi oddané ušlechtilým ideálům socialismu a komunismu, uvědomělé občany socialistického státu, schopné tyto ideje realizovat a bojovat za ně.“¹⁰¹⁸

Požadavek naučit žáky tvořivosti, samostatnosti, všestranně je dále rozvíjet však znamená i rozvoj kritického myšlení, utváření si vlastního názoru a náhledu na svět. Těžko ovšem hovořit o využití těchto schopností ve státě, kde „monopolem pravdy“ oplývá jediná strana a jediným správným názorem a filosofií jest marxismus-leninismus.

Škola tak měla v tomto duchu vytvářet především aktivně či alespoň pasivně loajální občany. Pro tento cíl ovšem musel režim získat prostředníky mezi ním a žáky – učitele.

V normalizačních dokumentech můžeme číst o tom, co musí dobrý pedagog zvládnout, aby dokázal „naučit mladou generaci myslet tvůrčím způsobem, vést ji k samostatnosti, ideové zásadovosti a kritické náročnosti ...“¹⁰¹⁹ Musí si především osvojit teorii marxismu-leninismu

¹⁰¹⁶ Somr, 1979, s. 112

¹⁰¹⁷ Wolf, Jelínková, Houdková, Morkes, 1982, s. 8

¹⁰¹⁸ Somr, 1979, s. 115

¹⁰¹⁹ Somr, 1979, s. 118

v celé její šíři.¹⁰²⁰ Zájemce o studium na pedagogické fakultě musel prokázat své pokrokové myšlení svým mimoškolním životem, pokud v letech 1968 – 1970 chodil na výuku náboženství, mohl na studium na pedagogické fakultě prakticky zapomenout.¹⁰²¹

Pedagogika, stejně jako jiné vědní obory, se ocitla v osidlech dogmaticky prosazovaného „vědeckého světového názoru“. V tomto duchu byli vychováváni i studenti pedagogických fakult a budoucí učitelé. „*Učitelova práce musí mít tvořivý charakter, určený jednotným, stále se formujícím a upevňujícím, jasně vyhraněným politickým postojem.*“¹⁰²²

Socialistický učitel se měl angažovat nejen při své práci, ale také v jiných oblastech společnosti, ve „*spoluvytváření společenské reality, které je tím úspěšnější, čím více odpovídá charakteru a specifikace pedagogické práce a jejímu poslání v socialistické společnosti.*“¹⁰²³

Učitelé se v době normalizace znovu ocitli pod přísným dohledem představitelů moci a KSČ. Proklamovaná tvůrčí práce a přístup učitelů, podobně jako všestranný rozvoj harmonické osobnosti, se staly pouze velmi úzce chápanými pojmy, které spíše mají budit dojem svobody jednání a demokratizace školství. Práce učitelů a výchova žáků se ovšem měla odvíjet na jasně daných principech a cílech, neboť „*školní výchovné působení musí více usilovat o to, aby společenskopolitické poznatky a hodnoty naší socialistické společnosti byly pro děti a mládež aktuální, aby zasahovaly sféru jejich potřeb a zájmů, aby mládež motivovaly, aby byly vnitřně přijaty a změnily se ve světonázorové přesvědčení a aktivní angažovanou práci pro další rozvoj naší socialistické společnosti.*“¹⁰²⁴

V ohledu politicko-výchovném, resp. „světonázorovém“, se největší důraz kladl na dobu povinné školní docházky, zejména na osmiletou základní školu.

Na prvním stupni měly být položeny základy marxisticko-leninské ideologie ve formě odpovídající věku dětí, stupeň druhý, tedy období dospívání žáků, měl soustavně rozšiřovat tyto znalosti a postoje. K tomuto cíli směřovaly také mimoškolní organizace jako Socialistický svat mládeže (SSM), Pionýrské organizace a Sdružení rodičů a přátel školy (SRPŠ).¹⁰²⁵

Normalizační garnitura se, stejně jako jiné demokratické i nedemokratické režimy, zcela cíleně zaměřila na práci s dětmi a mládeží. Podobně jako v jiných oblastech společnosti se snažila budit dojem zdánlivé demokracie, která se ovšem „odehrávala“ pouze na stránkách

¹⁰²⁰ Somr, 1979, s. 118

¹⁰²¹ Procházka, 1991, s. 124

¹⁰²² Somr, 1979, s. 124

¹⁰²³ Somr, 1979, s. 124

¹⁰²⁴ Hladílek, 1980, s. 79

¹⁰²⁵ Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy, 1983, s. 7

zákoníků a dalších dokumentech. Režimu v zásadě šlo o výchovu občanů režimu aktivně či pasivně loajálních, se vztahem k socialismu, podmíněném „*vztahem k třídně antagonistickému systému – ke kapitalismu, který nutně vyplývá z racionálního i emocionálního přijetí třídní pozice i třídního vztahu.*“¹⁰²⁶ Režim tedy od svých občanů vyžadoval oddanost a od učitelů vedení jejich žáků k této oddanosti.

Proklamované cíle komunistické výchovy si ovšem principiálně v řadě aspektů odporují.

Právě dospívající generace je tradičně nejvíce kritická ke své současnosti. Proto snad není ani tak překvapivé, že to byla právě ona, kterou si normalizační politická reprezentace svými realitou nepodloženými proklamacemi nedokázala získat a která nakonec velmi výrazně přispěla k svržení totality v listopadu 1989.

8. 2. 2. Organizace školství v letech 1969 – 1988

Přes přijetí zákonů o gymnáziích a částečných možnostech individualizace vzdělávání, realizovaných v nepovinných předmětech a mimoškolních kroužcích, se normalizační školství drželo principů jednotného a bezplatného školství a vzdělávání.

Zatímco výrazné ideologické změny začaly již na počátku normalizačního procesu, organizační změny přišly až během několika let.

„*Základní linii proměny vytyčil červencové zasedání KSČ v roce 1973, konkretizoval projekt Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy, v roce 1976 a zavedl školský zákon z roku 1978.*“¹⁰²⁷ Jeho nejzásadnějším nařízením bylo zavedení desetileté povinné školní docházky. Poprvé v československé historii se povinná školní docházka nekryla s docházkou do základní školy. Ta se začala v praxi realizovat již v roce 1976¹⁰²⁸ a měla mít nově pouze osm ročníků, rozdělených na dva čtyřleté stupně. Další dva roky povinné školní docházky si žák musel odbyť na střední škole.¹⁰²⁹

Do systému středních škol přibyla střední odborná učiliště (SOU). Ta umožňovala svým žáků dosáhnout maturit v klasickém čtyřletém turnusu či, v případě studijních oborů kratších než tři roky, večerním nebo dálkovým studiem.¹⁰³⁰

¹⁰²⁶ Hladílek, 1980, s. 9

¹⁰²⁷ Váňová, R.(2011): *Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav.* In: Pedagogika pro učitele, GRADA, s. 86

http://books.google.cz/books?id=rhC9ki4EEg8C&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (23. 3. 2012)

¹⁰²⁸ Váňová, 2007, s. 87

¹⁰²⁹ Váňová, 2007, s. 86

¹⁰³⁰ Váňová, 2007, s. 87

V 80. letech se náplň výuky na gymnáziích se změnila v tom smyslu, že se do osnov dostaly odborné předměty a praxe ve výrobních závodech.¹⁰³¹

Organizační struktura a náplň výuky se opět řídila především hledisky politicko-ideologickými než seriózními vědeckými výzkumy a pedagogickou praxí. Kvalita výběrových středních škol byla poškozena výběrem studentů na základě kádrových předpokladů, protože se na studia nedostala řada žáků, kteří pocházeli z rodin „politicky nespolehlivých“. Nepřipuštěním skutečně nadaných žáků ke studiu si ovšem režim z dlouhodobého hlediska podkopával svou vlastní podstatu a fungování.

¹⁰³¹ Wolf, Jelínková, Houdková, Morkes,, 1982, s. 28

8. 3. ZÁKLADNÍ ŠKOLA VE ZLATÉ KORUNĚ V LETECH 1969 – 1989

8. 3. 1. Obvyklé události školního roku

Po krátkém období relativní svobody se situace v českém školství prakticky vrátila o desetiletí zpět. I v životě Zlaté Koruny se postupně uklidila vzrušená atmosféra, způsobená sovětskou okupací, a život v obci i místní škole se postupně vrátil do svého běžného každodenního rytmu.

Změny v životě školy měly na první pohled pouze kosmetický ráz, byly to však právě ony, které se staly příznakem nové orientace československé společnosti, resp. jejího neostalinistického vedení.

Školní rok byl tradičně zahájen i ukončen slavnostním shromážděním žactva a učitelstva školy, které se od otevření kulturního domu v roce 1973 odehrávalo právě v těchto prostorách.

O programu zahájení školního roku nemáme z pramenů příliš zpráv. Konkrétněji o nich hovoří pouze zápis z pedagogické rady ze srpna roku 1979: „*program zahájení školního roku: 1. Zahájení v 8:00, 2. Hymny ČSSR a SSSR, 3. Básně, 4. Referát k 35. výročí SNP, 5. Předání dárků, 6. závěr.*“¹⁰³² Bohužel další informace o průběhu zahájení roku nemáme, z různých náznaků však můžeme usuzovat, že tento program v zásadě platil i další léta, mohl být však za jistých okolností pozměněn či obohacen, např. o projev ministra školství k zahájení roku apod.¹⁰³³

Slavnostní ukončení školního roku mělo podobný ráz. „*Byli přítomni zástupci MNV, SRPŠ a patronátního závodu Jihočeské pekárny Srnín. Kromě stručného zhodnocení uplynulého roku a krátkých vystoupení hostů byl poslední den školního roku doplněn kulturním programem žáků a uděleny veřejné pochvaly nejlepším.*“¹⁰³⁴ Nejlepší žáci z hlediska prospěchu, sběru a dalších hledisek dostávali také celkem pravidelně knižní či věcné ceny za svou práci¹⁰³⁵, které věnovala škola či organizace ji podporující (např. SRPŠ).¹⁰³⁶

¹⁰³² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 9, č. knihy 9, Zápis z pedagogické rady konané dne 31.8. 1979

¹⁰³³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 9, č. knihy 9, Zápis z pedagogické rady konané dne 29.8. 1980

¹⁰³⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1973 – 74. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹⁰³⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1978 – 79. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

Oslavy významných výročí a připomínky dějinných událostí patřily k životu školy prakticky od počátků její existence. V letech normalizace měly tyto události v programu školního roku snad nejvýznamnější pozici v historii ústavu.

Obvyklou součástí školního roku od konce 2. světové války zůstával průvod k hrobu padlých a popravených na zlatokorunský hřbitov. Obvyklá režimní formulka výročí „*osvobození Československa Sovětskou armádou*“¹⁰³⁷ měla na Zlatokorunsku poněkud zvláštní význam, neboť na území zdejší obce měla svá stanoviště armáda Spojených států, nikoli vojska SSSR. Proto se z hlediska historické skutečnosti jeví poněkud zvláštní informace o tom, že „*čelo průvodu tvořili pionýři s třiceti rudými třepetkami a transparentem „Se Sovětským svazem na věčné časy*“.¹⁰³⁸ Poměrně zásadní roli v životě školy hrála „obvyklá“ výročí VŘSR či Vítězného Února, nebo „příležitostná“, jako např. narození V. I. Lenina, POSSM, KSČ či KSSS atd. Tato výroční samozřejmě probíhala v duchu normalizační rétoriky a měla sloužit k „*zvýšení politického uvědomění mládeže*“.¹⁰³⁹

Určitý ideový podtext měli soutěže mezi školami, kterých zlatokorunští žáci účastnili, jakou byly soutěže „*Partizánský samopal*“, „*Den mladého obránce vlasti*“¹⁰⁴⁰ či soutěž k 30. výročí květnového osvobození „*Socialismus – mír – přátelství*“.¹⁰⁴¹

Bylo by však velkou chybou zdůrazňovat pouze politický aspekt výchovy a pominout patrně daleko důležitější aspekt pro život školy, kterým se toto období liší od období ostatních.

Je jím dosud nebyvalá účast žáků na soutěžích, na kterých se dostávali do styku s dětmi jiných škol. Samotný aspekt soutěže patří dodnes k nejvýraznějším pedagogickým prostředkům motivace žáků, přičemž úspěch nejen na školní, ale též na okresní, krajské nebo celostátní úrovni pochopitelně tento efekt znásobuje.

Zlatokorunští žáci se účastnili soutěží vlastivědných, matematických a v největší míře sportovních.

¹⁰³⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1988 – 89. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹⁰³⁷ SOKA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 466

¹⁰³⁸ SOKA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 263

¹⁰³⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 9, č. knihy 9, Zápis z pedagogické rady konané dne 31. srpna 1979

¹⁰⁴⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1979 – 80. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹⁰⁴¹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1983 – 84. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

Účast nejlepších sportovců školy na okresních soutěžích byla pravidelnou součástí roku a ve škole i mezi žactvem vzbudila patrně největší ohlas. Z celé řady úspěšných představení zlatokorunských sportovců můžeme vybrat dvě, která jsou podle nás nejvýraznější.

Mimořádně úspěšným byl žák Milan Janso, o jehož úspěších ředitelka školy Milena Králová zaznamenala následující: „*Více než deset diplomů zdobilo za jediný školní rok vstupní halu školní budovy. A nebyly to diplomy ledajaké! Žák byl suverénním vítězem okresu ve vytrvalostním běhu, nositelem přebornického titulu nejlepšího běžce v kraji. Za Běh vítězství v Praze přivezl pohár – důkaz prvního místa. Dobrému jménu školy obětoval mnoho sobot a nedělí i nezměrný počet tréninkových hodin ze svého osobního volna.*“¹⁰⁴² O mimořádném úspěchu tohoto žáka svědčí to, že mu byla udělena pochvala ředitele školy, ale také poměrně velké místo v kronice, věnované této události.

Nejvýraznějším týmovým úspěchem bylo patrně vítězství cyklistického týmu Zlaté Koruny na soutěži mezi školami českokrumlovského okresu: „*Mnoho radosti měli pionýři a celá škola z poháru získaného na celookresním cyklistickém okruhu vítězství v květnu 1974; chlapci ze Zlaté Koruny Petr Kmoch, Petr Ďuriš a Vlastimil Jakubec byli první a hned druzí byli další naši Vladimír Štindl, Miroslav Ticháček a František Havlíček.*“¹⁰⁴³

Žáci školy se úspěšně účastnili i soutěží jako matematické olympiády, kde získaly ve školním roce 1976/1977 žáci školy Vladimír Štindl a Martina Sládková 1., resp. 3. místo,¹⁰⁴⁴ „*Mladý historik*“, „*Biologické olympiády*“¹⁰⁴⁵, okresního přeboru ve střelbě ze vzduchovky¹⁰⁴⁶ a mnoha dalších.

K běžnému školnímu roku již tradičně patřily sběry nejrůznějších znovu zpracovatelných surovin a léčivých bylin, stejně jako brigády k zvelebení školy, obce a okolí. Zlatokorunská

¹⁰⁴² SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1975 – 76. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (16. 4. 2012)

¹⁰⁴³ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1973 – 74. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (16. 4. 2012)

¹⁰⁴⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1976 – 77. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (16. 4. 2012)

¹⁰⁴⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1986 – 87. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (16. 4. 2012)

¹⁰⁴⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1987 – 88. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (16. 4. 2012)

škola se dokonce ve školním roce 1976/1977 umísila na 1. místě ve sběru léčivých v českokrumlovském okrese.¹⁰⁴⁷

K životu žáků školy patřily také zájmové kroužky, které ve Zlaté Koruně fungovaly vzhledem k podmínkám venkovské školy velmi úspěšně a jejich počet byl poměrně velký. Měly nejrůznější zaměření, takže mohly uspokojit velké množství dětí rozličných zájmů a různé míry talentu.

Bylo by patrně zbytečné vypisovat zde úplný seznam zájmových kroužků, mnohé z nich zde fungovaly v různé míře po celé sledované období, jiné ve Zlaté Koruně existovaly pouze krátce. Jako příklad si můžeme uvést kroužek pěvecký, přírodovědný, turistický, zdravotnický či dokonce anglického jazyka.¹⁰⁴⁸ Ve druhé polovině 70. let dosáhl solidního věhlasu divadelní kroužek „Čtyřlístek“, který ve školním roce 1975/1976 během svých čtyř představení přivítal v kulturním domě celkem 668 diváků.¹⁰⁴⁹

Rozšířila se rovněž spolupráce školy se dalšími subjekty, které se podílely na jejím fungování a plnění výchovných cílů.

Nejvýrazněji se do dějin školy zapsalo místní Sdružení rodičů a přátel školy, které se podílelo, zejména po finanční stránce, na pořádání školních besídek, karnevalů a dalších podobných akcích. Od roku 1972 pořádalo i vlastní ples SRPŠ.¹⁰⁵⁰

Tradicí se staly různé zájezdy a kulturní akce, stejně tak využívání moderních výukových pomůcek a možností, které učitelům nabízela moderní technika.

Filmová a divadelní představení se stala zcela běžným výchovně-vzdělávacím prostředkem, stejně tak koncerty, výstavy a tématické exkurze.¹⁰⁵¹ Tyto akce však ne vždy měly žádaný účinek, jak nám svědčí zápis z „Hodnocení plánu práce školy“ pro školní rok 1973/74. „Školní filmová představení se stala spíše naší „bolestí“ než pomocí. Zejména na 2. stupni byla jejich umělecká úroveň pod průměrem, nedoplňovala učební plány, neměli jsme možnost ani se opírat o obsah ani o formu. Na 1. st. byla situace mnohem lepší, kontrolou

¹⁰⁴⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1976 – 77. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

¹⁰⁴⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 3, i. č. 395, I/2 – 1, 1974/75, Plán práce ZDŠ Zlatá Koruna školní rok 1974/75, s. 3

¹⁰⁴⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1975 – 76. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

¹⁰⁵⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1972 – 73. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

¹⁰⁵¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 3, i. č. 395, I/2 – 1, 1981/82, Systém Mládež a kultura 1981/82

*zjištěno, že se filmů užívá při práci. Hlavní nedostatek spočívá v tom, že není možno naplánovat přesně kupředu, co zhlédneme, kvantitou došlo i ke ztrátě řady hodin.*¹⁰⁵² Ze stejného dokumentu se mimo jiné také dozvídáme o využívání televizního vysílání, magnetofonu, diafilmů, gramofonu a diapozitivů. Dokument však zdůrazňuje, že využívání techniky v praxi stále ještě pokulhává: *„Diafilmů a diapozitivů se používá dost, je však třeba důkladně promýšlet zařazení do vyučovací jednotky, aby se „technika“ stala skutečně podporovatelem učitelova záměru.*¹⁰⁵³

Jako posledními se budeme zabývat školními výlety a podobnými akcemi pořádanými školou.

Školní výlety se začaly postupně zařazovat do výuky na místní škole od dob Rakouska-Uherska, v 70. a 80. letech se staly jedním z důležitých bodů programu školního roku. Díky rozvoji dopravy se podařilo žáků s učiteli zavítat na různá místa Čech. Nemůžeme si zde uvádět všechna, jednalo se zpravidla o nepříliš vzdálené destinace, na druhou stranu však v sumářích školních výletů však můžeme nalézt také zájezdy do Prahy či Mariánských lázní.¹⁰⁵⁴

Ve spolupráci s vojenským útvarům v Českém Krumlově byla pořádána tradiční branná cvičení,¹⁰⁵⁵ novinkou v životě školy se naopak staly lyžařské zájezdy.¹⁰⁵⁶

Pokud bychom měli zhodnotit obvyklý program školních let v době normalizace, pak zde můžeme nalézt dva základní aspekty.

Jedním z nich je intenzivní politizace a ideologizace výchovy, která se projevovala zejména na oslavách připomínajících určitá výročí, kterých během roku mohla být celá řada. Časté oslavy pochopitelně ubíraly čas, který by jinak bylo možné využít k výuce, což by z hlediska výsledků výuky mělo pozitivní efekt.

Na druhou stranu však škola postupně začala využívat dobové možnosti interaktivní výuky a učitelé již zcela běžně užívali nové technické pomůcky, o kterých ostatně ještě bude řeč

¹⁰⁵² SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 395, karton 3, I/2 – 1, 1973/74, Hodnocení plánu práce školy /školní rok 1973/74, s.3

¹⁰⁵³ tamtéž

¹⁰⁵⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karton 4, i. č. 395, I/2 – 1, 1987/88, Školní výlety konané ve školním roce 1987/88

¹⁰⁵⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karton 3, i. č. 395, I/2 – 1, 1981/82, Patronátní smlouva mezi základní devítiletou školou ve Zlaté Koruně a VÚ 9378 Český Krumlov, zastoupeným ZO SSM č. na školní rok 1981/82, s. 2

¹⁰⁵⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karton 3, i. č. 395, I/2 – 1, 1980/81, Zhodnocení LVVZ 1980/81

níže. Pozitivem též byl další rozvoj zájmových kroužků a další volnočasové aktivity, kterých se žákům školy v bohaté míře dostávalo.

8. 3. 2. Mimořádné události v životě školy

Období normalizace není na zcela výjimečné události v historii školy příliš bohaté. V této části se spíše zaměříme na ne zcela známé aspekty školního života, které zůstaly skryty před zraky veřejnosti i žáků školy, přesto jsou svým způsobem významným milníkem v historii školy

K událostem důležitým i pro veřejnost můžeme zařadit dokončení venkovních sportovišť ve Zlaté Koruně v roce 1969¹⁰⁵⁷ a otevření zbrusu nového Domu kultury a tělovýchovy v obci 16. února 1973, který se svými sto čtyřmi místnostmi a vybavením podtrhl na svou dobu mimořádné možnosti kulturního i sportovního vyžití ve Zlaté Koruně a okolí.¹⁰⁵⁸

Z hlediska celostátní prezentace místní školy patří nepochybně i k nejvýraznějším událostem patřila účast mladších žáků školy na celostátní spartakiádě v Praze na Strahově, což byl pro místní cvičence pod vedením učitele Vladislava Fürsta úspěch, který se jim již nikdy nepodařilo znovu zopakovat.¹⁰⁵⁹

Nyní se zaměříme právě na děje tehdejší veřejnosti skryté, které nebyly pro tehdejší školu příliš významné, nicméně odhalují o vnitřním životě školy a obce v době normalizace možná více, než si učitelé, žáci i občané Zlaté Koruny byli schopni připustit.

Událostí svým způsobem mimořádnou bylo zrušení pionýrského oddílu k 1. dubnu 1969 „z těchto důvodů: a) pro nezáměr, b) většina žáků přesporních, c) nedostatek vedoucích, d) rozvinula se činnost Junáka.“¹⁰⁶⁰ Neexistence pionýrské organizace na škole byla ještě donedávna těžko představitelná. Patrně zde sehrála nejdůležitější roli přítomnost sovětských vojsk v zemi, což ve spojení se zcela evidentní ideologickou orientací pionýra vyvolalo značnou nechuť vůči vstupu dětí do oddílu. Je příznačné, že k uzavření „pionýra“ došlo

¹⁰⁵⁷ SOKA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 152

¹⁰⁵⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1972 – 73. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (17. 4. 2012)

¹⁰⁵⁹ SOKA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 392

¹⁰⁶⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1968/1969. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (17. 4. 2012)

v první dubnový den, jelikož to byl právě čtvrtý měsíc roku 1969, kdy definitivně zhasly naděje na navázání na demokratizační snahy 60. let. Zmíněná činnost Junáka, tedy organizace navazující na tradici prvorepublikových skautů, nabídla dětem po mnoha letech přijatelnou alternativu.

Kronika školy podává další zprávu o pionýrském oddílu (PO SSM) ve školním roce 1972/1973, kdy v něm bylo zapsáno 70 žáků školy, což nebyla ani polovina počtu dětí ve škole.¹⁰⁶¹ Existence pionýrské organizace byla obnovena právě ve zmíněném školním roce, což nám potvrzuje dochovaný „*plán pionýrské skupiny*“, plánovaný na následující rok, který nám potvrzuje, že zlatokorunský „pionýr“ byl v této době „*nově vznikající organizací*“.¹⁰⁶² O dva roky později je již 80 %¹⁰⁶³ organizováno v PO SSM žáků a v roce 1978 se toto číslo zvedlo na 97 % z celkového stavu školy.¹⁰⁶⁴

Kde hledat příčiny takového nárůstu počtu členů PO SSM. Patrně zde sehrála roli potřeba režimu zajistit i mimoškolní vliv na nejmladší generaci. Hlavním důvodem, proč se žáci hlásili v takové míře do PO SSM, však nejspíš souvisí s neexistencí skutečné alternativy. Pionýrský oddíl samozřejmě nebyl v první řadě politickým spolkem. Nabízel pro žáky lákavé možnosti zájmových činností. Jedno z nich byl např. technický oddíl „*Kutilů*“ fungující v polovině 80. let.¹⁰⁶⁵

Pokud počet registrovaných pionýrů během 70. let intenzivně stoupal, a v posledních letech před listopadovým převratem dosáhl téměř 100 %, ¹⁰⁶⁶ velmi prudce během normalizačních let klesl počet žáků docházejících do hodin náboženství.

Ještě roku 1971 bylo na výuku náboženství přihlášeno 34 žáků od 2.–7. třídy základní školy.¹⁰⁶⁷ O čtyři roky později, v roce 1975, se již do hodin přihlásilo pouze 7 dětí.¹⁰⁶⁸ V roce

¹⁰⁶¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1972 – 73. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

¹⁰⁶² SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 3, 395 I/2 – 1, Plán práce pionýrské skupiny na rok 1973 - 1974

¹⁰⁶³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1974 – 75. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

¹⁰⁶⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1977 – 78. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

¹⁰⁶⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1985 – 86. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

¹⁰⁶⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1987 – 88. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

¹⁰⁶⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 3, 395 I/2 – 1, Hlášení o počtu dětí přihlášených na výuku náboženství ve školní roce 1971/72, 15. září 1971

¹⁰⁶⁸ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karta 3, 395 I/2 – 1, Náboženství 1975/76

1978 byli přihlášení pouze dva žáci – bratři – z blízkých Plešovic¹⁰⁶⁹ a i nadále se náboženská výchova týkala pouze několika málo jedinců.

Pokles počtu žáků je skutečně velmi prudký. Pokud se ptáme po jeho příčinách, docházíme k závěru, že se pravděpodobně jednalo o celý komplex jevů.

Na prvním místě musíme uvést novou vlnu ateistické výchovy, která po dubnu 1969 následovala. Tuto myšlenku navíc potvrzují dokumenty zachované v archivu školy. Následující úryvek pochází ze závěrů školní inspekce z 17. února 1976: „*U žáků nastal v tomto roce opět pokles přihlášených na náboženství. Do kostela nedocházejí starší žáci, kteří vidí rozpor církve a marxistického učení. Mladší žáci, kteří jsou na náboženství přihlášení, do kostela chodí. Koutek ateistické výchovy není, ale je připravována několikrát do roka nástěnka s ateistickou problematikou, nebo VSN.*“¹⁰⁷⁰ Taková situace byla nadřízenými orgány samozřejmě považována za úspěch, o čemž učitelský sbor pochopitelně věděl a v dokumentech je toto ostatně poměrně často deklarováno, jak nám ostatně může potvrdit i zápis ze slavnostní pedagogické rady, který stručně konstatuje „*pozitivní výsledky v ateistické výchově.*“¹⁰⁷¹

Kde hledat příčiny takového poklesu zájmu o hodiny náboženství?

Můžeme se domnívat, že zde zcela jasnou roli sehrála ateistická výchova ze strany učitelů, kterou diktovaly nadřízené orgány. Protináboženská agitace však zde působila daleko dříve, již v letech 50., a můžeme se celkem oprávněně domnívat, že byla ve srovnání s obdobím normalizace neméně intenzivní. Odpověď na zmíněnou otázku tak můžeme najít v drobné poznámce ve zmíněném hlášení o výuce náboženství z roku 1971. Tehdejší ředitel školy konstatuje: „*Bylo hovořeno s rodiči žáků, kteří ve většině případů se vyjadřovali, že přihlašují děti z vlastního přesvědčení nebo na přání babiček.*“¹⁰⁷²

Nezájem o výuku náboženství tak můžeme hledat spíše v generační výměně, než v ateistické agitaci ze strany učitelů. Rodiče dětí, které absolvovaly povinnou školní docházku v 50. letech, byli vychováni v pevném náboženském přesvědčení, což se potvrdilo také tím, že i v této obtížné době mnozí nadále trvali na docházce svých dětí do hodin náboženství. Na konci 70. let však přišla generace rodičů, kteří vyrůstali či dospívali v silně protinábožensky

¹⁰⁶⁹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 3, 395 sign. I/2 – 1, Hlášení počtu přihlášených dětí na výuku náboženství ve škol. roce 1978/1979, 9. června 1978

¹⁰⁷⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 3, i. č. 395 sign. I/2 – 1, Protokol o vykonané inspekci na ZDŠ Zlatá Koruna dne 17. 2. 1976, 17. února 1976

¹⁰⁷¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 9, č. knihy 9, Zápis ze slavnostní hodnotící pedagogické rady ze dne 18.6. 1979

¹⁰⁷² SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 3, i. č. 395, sign. I/2 – 1, Hlášení o počtu dětí přihlášených na výuku náboženství ve školní roce 1971/72, 15. září 1971

založených 50. letech, což patrně ovlivnilo jejich vztah víře obecně, takže nepociťovali potřebu své děti do hodin hlásit.

Léta normalizace nebyla na mimořádné události pro život a fungování školy příliš bohatá. Způsob práce ve škole z tohoto pohledu patrně nejvíce ovlivnila dostavba kulturního domu, který škole poskytl do té doby nevídané možnosti sportovního a kulturního vyžití žáků.

8. 3. 3. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období

V prvním „normalizačním“ školním roce došlo ve zlatokorunském sboru ke změnám. Do školy nastoupily nové učitelky Marie Koukolová a Zdeňka Nováková, odešla Viktorie Sedláčková. Z minulého roku pokračovali ve škole Marie Soldátová, Milena Králová, Josef Zikeš, Eva Mikešová, Marie Marková, Růžena Nová, Anna Pusztiová, Helena Matoušková a Ladislava Cimbůrková.¹⁰⁷³

V roce následujícím odchází z funkce ředitele školy Karel Kotlín a nahrazuje jej dosavadní zástupce František Soldát, na jehož místo povýšila Milena Králová. Odešla Anna Pusztiová a přišla Štěpánka Dřevíková, Zdeňka Martinovská a především Zdeňka Doláková.¹⁰⁷⁴ Ta zde byla zaměstnána až do poloviny 90. let.¹⁰⁷⁵

V září 1971 se opět složení sboru změnilo, byť jen v obsazení jednoho místa. Odešla Anna Pusztiová a nahradila ji Marcela Kadrmasová, budoucí dlouholetá tvář sboru a výchovná poradkyně, která v 90. letech úplně odešla ze školství do soukromého sektoru.

K období následujícímu připsala do Růžena Nová do kroniky toto: „*Školní rok byl zahájen 4. září v pondělí. Byl již na samém začátku poznamenán řadou změn v učitelském sboru. Z prvního stupně byly dvě s. učitelky Ladislava Cimbůrková a Zdeňka Martinovská přeloženy na jiné školy v okrese.*“¹⁰⁷⁶ Marcela Kadrmasová navíc odešla na mateřskou dovolenou a nový učitel Jiří Frei velmi záhy své zdejší působení ukončil a nahradil jej Bohumil Florian. Vrací se Zdeňka Doláková a nastupují nové učitelky Marie Labilková a Anna Perníková.¹⁰⁷⁷

¹⁰⁷³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1969 – 70. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062>

¹⁰⁷⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1970 – 71. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062>

¹⁰⁷⁵ SOkA Český Krumlov, Š – 53, karton 5, i. č. 401, sign. III/1, Z. Doláková 1979 - 1997

¹⁰⁷⁶ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1972 – 73. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

¹⁰⁷⁷ tamtéž

V září 1973 však bylo znovu obsazení sboru téměř úplně rozbito. Po odchodu Františka Soldáta se do funkce ředitele školy dostala Milena Králová, již na pozici zástupkyně ředitele školy nahradil Karel Hrdlička přeložený ze Kremže. Na mateřkou dovolenou odešly Marie Marková a Zdeňka Doláková, Marie Koukolová a Marie Labilková přestoupily na jiné školy v okolí.¹⁰⁷⁸

Odešlí pedagogové byli nahrazeni po odborné stránce velmi solidně, avšak potřebné ustálení sboru bylo v nedohlednu. Novými tvářemi sboru byli: Jiřina Štichová a absolventi pedagogické fakulty Marie Heralová, Pavel Houžvička a Zdeněk Hosman.¹⁰⁷⁹

V roce 1974 nedošlo ani zdaleka k takovým změnám jako v předcházejícím, nicméně můžeme jej označit za pomyslný konec jedné etapy historie školy. Vrací se po mateřské dovolené Marcela Kadrmasová, která nenahrazuje nikoho menšího než Josefa Zikeše. Ten patřil po dvacet let ke stálým tvářím školy, podílel se vlastní fyzickou prací na rekonstrukci horní budovy školy, ve Zlaté Koruně prožíval neklidná 50. léta i sovětskou invazi v roce 1968 a svým způsobem ke zdejší škole patřil.¹⁰⁸⁰

V následujícím roce se vzdala svého místa v čele školy Milena Králová a ze sboru odešla Helena Matoušková (do Týna nad Vltavou), Anna Perníková (do Kájova) a Eva Mikešová (do Větrní). Na místa posledně jmenovaných se vrátily Marie Marková a Zdeňka Doláková. Pozici ředitele školy zaujal Antonín Sládek, přeložený sem z internátní školy v Horní Plané.¹⁰⁸¹

V dalším roce odešla v krátké době podruhé na mateřskou dovolenou Zdeňka Doláková a Marie Heralová odešla učit do Českého Krumlova. Nahradil ji Josef Svoboda.¹⁰⁸²

V roce následujícím odešel do Křemže a zmiňovaná učitelka se vrátila zpět do Zlaté Koruny. Co však bylo ve školním roce 1977/1978 důležitější, za Zdeňka Hosmana a Milenu

¹⁰⁷⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1973 – 74. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

¹⁰⁷⁹ tamtéž

¹⁰⁸⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1974 – 75. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

¹⁰⁸¹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1975 – 76. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

¹⁰⁸² SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1976 – 77. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

Královou přišli do Zlaté Koruny budoucí stálí členové pedagogického sboru: Miroslava Musilová, Alena Veselá a Vladislav Fürst.¹⁰⁸³

V následujícím roce doznal sbor znovu velkých změn, a to především na postech nejdůležitějších. Po svém krátkém působení odchází z místa ředitele Antonín Sládek a z místa zástupce Karel Hrdlička, do Větní přestoupila Marie Sládková. Zároveň však došlo k příchodu dalších budoucích stálých tváří sboru – nového ředitele Josefa Hanzalíka a vychovatelky a později také učitelky Ludmily Vávrové. Sbor také posílila Věra Bečvářová, čerstvá absolventka pedagogické fakulty, která zakrátko odešla na mateřskou dovolenou, a vrátila se Zdeňka Doláková.

V roce 1979 povýšila na pozici zástupkyně ředitele Marie Perníková (dříve Soldátová), na její místo přišla pomoci důchodkyně Vlasta Rosínová. Zároveň další starosti působily řediteli školy mateřské povinnosti učitelek. Na mateřskou dovolenou odešla Miroslava Musilová (po provdání se Pávková) a Marie Heralová (po provdání Janotová), za níž přišla jako náhrada Marie Kocourková. Na jaře téhož roku sem nastoupila na pedagogickou praxi Eva Mlčáková, budoucí ředitelka školy.¹⁰⁸⁴

O rok později představovaly jediné změny angažování Karla Rusfela a čerstvé absolventky pedagogické fakulty Evy Mlčákové.¹⁰⁸⁵ Právě v tomto roce již téměř vykrytalizoval pedagogický sbor, z něž většina členů učila na škole ještě v 90. letech.

Následujícího roku však nová učitelka odešla na mateřskou dovolenou, takže za ní našel ředitel školy náhradu v Stanislavě Troupové, jinak nedošlo k dlouhodobým změnám.¹⁰⁸⁶

Po následující dva roky nedošlo ve sboru ke změně, což byl ve druhé polovině 20. století v životě školy poměrně vzácný úkaz. Bohužel, v roce následujícím zemřela dlouholetá členka sboru Růžena Nová. Její místo zaujala Božena Matoušková, vrátila se rovněž Eva Mlčáková, avšak na mateřskou dovolenou pro změnu nastoupila Marie Kocourková, za kterou na školu přišla Irena Tomková, v 90. letech zástupkyně ředitele školy.¹⁰⁸⁷

¹⁰⁸³ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1977 – 78. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

¹⁰⁸⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1979 – 80. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

¹⁰⁸⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1980 – 81. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

¹⁰⁸⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1981 – 82. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

¹⁰⁸⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1983 – 84. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

Pomineme-li odchod vychovatelky Ludmily Vávrové na mateřskou dovolenou v roce 1985, k další změně v pedagogickém sboru došlo až v roce 1986. Tehdy po desetiletích služby ve Zlaté Koruně odešla do penze Marie Marková, která však coby důchodkyně ve škole pracovala ještě v 90. letech. Díky tomu se do Zlaté Koruny dostala učitelka Jana Švecová, absolventka pedagogické fakulty. Evu Mlčákovou po odchodu na mateřskou dovolenou zatupovala Elena Kocourková.¹⁰⁸⁸

I další rok byl ve znamení změn, které v zásadě vycházely z mládí ženské části sboru a rodinných záležitostí s tím spojených. Elena Kocourková se vdala a odešla za manželem do hlavního města, a Jana Švecová odešla na mateřskou dovolenou. Za ně nastoupily Helena Ouředníková a Alena Kubová.¹⁰⁸⁹

Z hlediska stability učitelského sboru můžeme o tomto období říci, že v jeho průběhu došlo k ustálení obsazení učitelských míst, čímž patrně vyvrcholily snahy všech ředitelů školy v průběhu druhé poloviny 20. století. Ve druhé polovině sledovaného období si jednotlivé změny osazenstva školy vynutily především mateřské a rodinné povinnosti místních učitelek, což svědčí také o relativním mládí sboru v tomto období.

Co se týče života zdejších učitelů, jejich výchovnou a vzdělávací práci pochopitelně ovlivnila změna poměrů v zemi po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Normalizační režim se samozřejmě soustředil na působení učitelů na žáky a veřejně projevované postoje pedagogů k režimu.

V závěrečném hodnocení školy nechybělo zhodnocení „*ideově politické práce učitelů*“. ¹⁰⁹⁰ Každoročním cílem pochopitelně mělo být „*prohlubování komunistické výchovy mladé generace, zvyšování úrovně a účinnosti ideově politické práce školy*“. ¹⁰⁹¹ O skutečném poměru zdejších učitelů a učitelek k vládnoucí garnituře se z archivních dokumentů můžeme pouze domnívat. Protože však nedošlo po převratu v roce 1989 ve sboru ke změnám z „politických důvodů“, můžeme se domnívat, že poměr většiny učitelů a učitelek ve Zlaté Koruně se příliš nelišil od většinové populace.

¹⁰⁸⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1986 – 87. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

¹⁰⁸⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1987 – 88. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (25. 4. 2012)

¹⁰⁹⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karta 3, i. č. 395, sign. I/2 – 1, Hodnocení práce školy, školní rok 1972/73, 28. červen 173

¹⁰⁹¹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karta 3, i. č. 395, sign. I/2 – 1, Plán práce 1980/1981

8. 3. 4. Žactvo školy v daném historickém období

V grafu uvádíme (viz. 14. 1. GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PROMĚN POČTU ŽÁKŮ, GRAF 5.), narozdíl od předešlých kapitol, údaje o počtu žáků na konci školního roku, nikoli na začátku. Vedou nás k tomu především ne zcela kompletní údaje počtu žáků, kteří do školy nastoupili v první zářijový školní den. Vzhledem k tomu, že nedošlo během tohoto období k radikálnímu exodu žáků ze školy, nemusíme se obávat, že by drobné změny, způsobené ojedinělými odchody či příchody, měly nějaký zásadní charakter.

Srovnáním grafů však zjistíme, že počet žáků školy dlouhodobě poklesl, nezdá se však, že by na tom měla příliš velký podíl školská reforma z roku 1978, protože daný pokles začal již v roce 1970.¹⁰⁹² Nejedná se však o pokles, který by měl pro existenci školy nějaký výrazný či dokonce likvidační charakter.

Co se týče kázeňských prohřešků, drtivá většina z nich nepřekročila normu obvyklou na jiných školách v zemi. O společensky nejzávažnějších činech žáků se patrně zmiňuje kronika školy, která se jinak chování žáků příliš nevěnuje.

První z nich se odehrál ve školním roce 1974/1975 a zajímaly se o něj i orgány VB. Dva chlapci se v době svého volna dopustili závažného trestného jednání. Starší z nich, docházející tou dobou do 8. třídy, se dopustil činů jako „*vandalismus, přechovávání zbraně, neoprávněné rybaření aj.*“, mladší z nich, žák 1. ročníku, „*vloupání a založení požáru*“.¹⁰⁹³ Oba měli snížené známky z chování.

Na přelomu 70. a 80. let byla snížena známka z chování žákům, kteří měli „*větší počet neomluvených hodin*“.¹⁰⁹⁴

Jinak v zásadě nedošlo k nějakému vzednutí vlny kázeňských prohřešků. Problémy v chování se týkaly stále stejných věcí jako hrubé chování k spolužákům, neplnění školních povinností, nevhodné chování k učitelům a dospělým atp.

¹⁰⁹² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1969 – 70. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (19. 4. 2012)

¹⁰⁹³ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1974 – 75. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

¹⁰⁹⁴ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1979 – 80. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

Chování žáků se v zásadě během sledovaného období nijak radikálně neměnilo, stejně tak jejich počet. Sociální situace žáků nebyla nijak zvlášť odlišná od jejich vrstevníků v celé republice. Zcela běžně se věnovali nejrůznějším aktivitám školním i mimoškolním, přičemž tento trend, který byl nastartován již na přelomu 50. a 60. let, byl patrně následkem změny rodinného života žáků, neboť na rozdíl od doby prvorepublikové či bezprostředně poválečné, kdy se řada rodin živila prací ve svém hospodářství, v němž zaměstnávala i své ratolesti, živila se již většina rodin ve státních podnicích či družstvech. Zde pochopitelně nemohly školou povinné děti pracovat, čímž řada z nich získala do té doby nevídané množství volného času, který mohla zaplnit rozvojem svých osobitých vlastností a zájmů.

Patrně v posledním zmíněném faktu se toto období z hlediska žactva liší od doby přecházející.

8. 3. 5. Didaktické pomůcky v daném období

Bohužel se nám do dnešní doby nedochoval přesný inventář školních pomůcek a především údaje o školní knihovně. Dost možná zde hraje roli skutečnost, že pro učitele školy nebyly knihy ze školní knihovny již dávno jediným zdrojem informací. Běžně dostupná byla knihovna v Českém Krumlově a důležitou úlohu z hlediska dostupnosti potřebných informací a inspirace měla místní lidová knihovna ve Zlaté Koruně, která zde existovala od 50. let a její inventář se utěšeně rozrůstal. V roce 1958 měla k dispozici „833 svazků, z toho 173 svazků naučné literatury, 198 svazků pro mládež a 462 svazků krásné literatury. Během roku přibylo 112 svazků, z toho 34 svazků naučné literatury.“¹⁰⁹⁵ Roku 1982 měla zlatokorunská lidová knihovna k dispozici celkem 1092 svazků (z toho 75 svazků politické literatury), v obci fungovaly knihovny také v Rájově a Plešovicích.¹⁰⁹⁶

Údaje o školní knihovně bohužel nemáme. Její úloha byla patrně také oslabena v září roku 1960, kdy došlo k zcela mimořádné události v historii vzdělávání v Československo. Od 1. září 1960 byly totiž na všeobecně vzdělávacích školách učebnice žákům svěřovány zcela zdarma.¹⁰⁹⁷ Tím získal každý žák svůj vlastní domácí zdroj informací, se kterým mohl

¹⁰⁹⁵ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 81

¹⁰⁹⁶ SOkA Český Krumlov, MNV- 52, i. č. 1, č. knihy 1, Kronika obce Zlatá Koruna (1811) 1923 – 1982, s. 469

¹⁰⁹⁷ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a

ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1960 – 1961. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (18. 4. 2012)

prakticky kdykoli pracovat, a školní knihovny tak ztratily svou do té doby jedinečnou pozici. Je však samozřejmé, že i ony musely být průběžně inovovány.

Nejvýraznější změny v oblasti didaktických pomůcek se tak odehrály v oblasti vybavenosti školy po stránce technické.

Již jsme se zmínili, že škola v první polovině 70. let měla k dispozici televizní vysílání, gramofon, magnetofon, diapozitivy a diafilmy, které používala celkem běžně v závislosti na aktuální potřebě vyučování. Z hlediska tělovýchovného zde zcela nepochybně hrálo roli vybavení zlatokorunského Domu kultury a tělovýchovy a vybava venkovních sportovišť.

O rozvoji a úrovni didaktických pomůcek a odborné literatury ve škole nás zevrubně informují dochované závěry školních inspekcí, který byly ve Zlaté Koruně ve sledovaném období konány. V protokolu o inspekci, konané 17. února 1976 se uvádí: „*Ve škole je dostatek literatury k VSN. Učitelé nejvíce využívají časopisy Komenský, Přírodní vědy, Společenské vědy. V menší míře jsou využívány metodické listy vydávané KPÚ.*“¹⁰⁹⁸

Další dochované inspekce z let 1980 a 1988 nás informují materiálních podmínkách v obou školních zařízení pouze zevrubně.

Protokol z roku 1980 nás informuje o problému, který vyplývá ze samé podstaty školních budov, které při svém vzniku nebyly určeny pro fungování školy. V teoretické výuce inspekce neměla prakticky větších výtek, naopak oceňuje výsledky, jichž dosáhla škola na olympiádách a přijímacích zkouškách, problém nastával v praktické výuce. Zde uvádíme několik poznámek ze závěrečného protokolu: „*Výsledky prací v dílnách ovlivňuje nedostačující prostor učebny. Oba vyučující plní osnovy s cílem vyzbrojit žáky nejdůležitějšími výrobními a technickými vědomostmi a návyky, přispět k polytechnickému vzdělávání a posílit výchovu k práci. [...] Obdobně je tomu tak i v pěstitelských pracích, pro něž má škola vlastní pozemek. [...] Kvalitu specifické přípravy dívek – vaření ztěžuje to, že není cvičné kuchyně a proto praktický výcvik probíhá ve školní kuchyni. Pro výuku šití nemá škola pracovníci. Proto je prováděna ve třídě, při čemž dochází ke ztrátám času při přípravě pracovní.*“¹⁰⁹⁹

Inspekce konaná o osm let později v odstavci, který se věnuje materiálně-technickým podmínkám výuky poměrně tvrdě kritizuje stav budovu, kde tradičně přebýval 2. stupeň základní školy: „*Zcela nevyhovující je horní budova školy, kde jsou 4 třídy II. stupně a nevyhovující dílna pro technické práce. Provizorní kabinety jsou umístěny na půdě.*

¹⁰⁹⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karton 3, 395 I/2 – 1, 1975/76, Protokol o vykonané inspekci na ZDŠ Zlatá Koruna konané dne 17. 2. 1976, 10. březen 1976

¹⁰⁹⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karton 4, i. č. 397 sign. I/3, Protokol o školní inspekci konané 30. 9., 2., 3., 8., 9., a 28. 10. a 5. 11. 1980 na ZDŠ ve Zlaté Koruně, s. 11 - 12

*Nevyhovující je též sociální zařízení.*¹¹⁰⁰ Na druhou stranu však dodává, že „zabezpečení školními potřebami, učebními pomůckami a didaktickou technikou je odpovídající. Pravidelně se doplňuje učitelská a žákovská knihovna. Je dostatek nářadí pro pracovní vyučování. Sklad pro materiál CO vyhovuje.“¹¹⁰¹

Po stránce didaktické a materiální tak škola rozhodně netrpěla. Byla schopna zajistit naprosto standardní podmínky pro výuku svých svěřenců a vzhledem k poměrně nízkému počtu žáků ve třídách se můžeme domnívat, že z hlediska pedagogického mohla teoreticky nabízet lepší a individuálnější způsob výuky.

Problémy nadále činily poměrně specifické prostorové podmínky, které v době svého vzniku nebyly pro fungování školy určeny. Škola tak v případě výuky vaření, vyšívání a podobných předmětů musela improvizovat, takže využívala prostory k této výuce neurčené, což se pochopitelně muselo odrazit na způsobu organizace hodin.

¹¹⁰⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karton 4, i. č. 397 sign. I/3, Protokol o okresní inspekci vykonané ve dnech 4., 8., 9., 16., 17. prosince 1987 a 5. ledna 1988 na základní škole ve Zlaté Koruně, s. 6

¹¹⁰¹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karton 4, i. č. 397 sign.: I/3, Protokol o okresní inspekci vykonané ve dnech 4., 8., 9., 16., 17. prosince 1987 a 5. ledna 1988 na základní škole ve Zlaté Koruně, s. 7

8. 4. ZÁVĚR

Po vzrušeném období konce srpna a začátku září 1968 se život ve škole znovu vrátil do svého každodenního rytmu. Naděje na navázání na Pražské jaro a do života a práce učitelů se postupně začal vkrádat normalizační „mráz“.

Ten se projevil především v zintenzivnění komunistické propagandy, která využívala ke svému působení nejrůznějších, v 60. letech často opomíjených, výroční a významných dnů. Do školního vyučování se také dostalo pojetí sovětské okupace jako „bratrské pomoci“. Invaze vojsk Varšavské smlouvy však definitivně zdiskreditovala proklamované přátelství se SSSR a dalšími lidově demokratickými státy. Svým způsobem se do Zlaté Koruny vrátila 50. léta, avšak s tím rozdílem, že drtivá většina žáků, učitelů i dalších občanů obce v srpnu 1968 ztratila veškeré iluze o vládnoucím režimu.

Učitelé se navíc dostali pod drobnohléd režimu oddaných nadřízených orgánů a museli prokazovat výsledky své „výchovy k světovému názoru“ a úroveň „ideologické vyspělosti“.

Do života školy se také pevně zařadily účasti na okresních soutěžích ve sportu, znalostech historie, přírodovědy atp. I návštěvy filmových a divadelních představení se staly běžnou praxí. Pokud k tomuto připočteme i hojnost různých zájmových kroužků, pravidelné školní výlety, lyžařské a jiné zájezdy, dospějeme k závěru, že škola žila bohatým kulturním životem. Některé ze soutěží, brigádnických a kulturních akcí sice nesly patrné známky propagandistického úsilí vládnoucího režimu, lze se celkem oprávněně domnívat, že jejich politický podtext byl tím posledním, co žáky ve skutečnosti zajímalo.

9. LÉTA 90. A KONEC ŠKOLY VE ZLATÉ KORUNĚ

9. 1. PRVNÍ LÉTA SVOBODY - POLISTOPADOVÝ VÝVOJ

9. 1. 1. Sametová revoluce

Na konci 80. let se pomalu hroutila železná opona mezi západním světem a východním blokem, jehož komunistické režimy postupně začaly ztrácet dech. V červnu roku 1989 skončily volby v Polsku úspěchem Solidarity Lecha Walesy.¹¹⁰² Krátce na to vyšlo slavné Havlovo svolání Několik vět, které jasně a zřetelně jmenovalo hlavní požadavky silící československé opozice.¹¹⁰³

Od září se v Praze snažili tisíce občanů NDR dostat do NSR, což jim nakonec bylo umožněno.¹¹⁰⁴ Uvolnění režimů v Polsku a Maďarsku, říjnový konec Honeckera v funkci prvního tajemníka SED v sousední NDR, a konečně listopadový pád Berlínské zdi postavil vedení KSČ do pozice posledního neostalinistického režimu ve střední Evropě.¹¹⁰⁵

Co se týče Československa, „zvrát zde zůstával nadále velkou otázkou. Manifestace 28. října nepřekročila rámec předchozích, nezávislé iniciativy nadále zůstávaly výraznou menšinou.“¹¹⁰⁶ Miloš Jakeš na listopadovém plénu ÚV KSČ sice připustil demokratizaci, avšak nadále prohlašoval, že „nikdy nevydá moc antisocialistickým silám.“¹¹⁰⁷

17. listopadu 1989 byl pořádán studentský průvod na památku potlačení studentských demonstrací v roce 1939. Pochod státní orgány povolily. Začal na Albertově a za cíl organizátoři určili pomník Karla Hynka Máchy na Slavíně. Lidé se však nerozešli a pokračovali směrem na Václavské náměstí. Na Národní třídě byly však rozmístěny jednotky policie. Přesto, že pochod se odehrával v klidu, došlo k zásahu a zraněny byly desítky osob.¹¹⁰⁸

Den na to bylo studentskými organizacemi a umělci založeno Občanské fórum. Následně se hnutí rozlilo i do dalších měst republiky. V Bratislavě vznikla 20. listopadu organizace Veřejnost proti násilí (VPN), která byla podobného ražení jako Občanské fórum. Den poté již

¹¹⁰² Housková, Podlešák, 1994, s. 75

¹¹⁰³ Housková, Podlešák, 1994, s. 75

¹¹⁰⁴ Housková, Podlešák, 1994, s. 76

¹¹⁰⁵ Mencl, Hájek, Otáhal, Kadlecová, 1990, s. 391

¹¹⁰⁶ Procházka, 1991, s. 226

¹¹⁰⁷ Housková, Podlešák, 1994, s. 76

¹¹⁰⁸ Housková, Podlešák, 1994, s. 76

stávkují všechny vysoké školy a v odpoledních hodinách se na Václavském náměstí v Praze sešlo 200 000 občanů.¹¹⁰⁹

K davu tehdy promluvil budoucí poslední československý prezident Václav Havel. „*Bylo přečteno prohlášení OF, které vedlo k požadavku oficiálního jednání s představiteli státu, žádalo odstoupení M. Štěpána, G. Husáka, M. Jakeše, J. Fojtíka, K. Hoffmanna a A. Indry, vytvoření komise pro vyšetření událostí 17. listopadu, propuštění politických vězňů a svobodné šíření informací.*“¹¹¹⁰

Vládní představitelé se zdráhali na tyto podmínky, doplněné 22. listopadu požadavkem zrušení ústavně zakotvené vedoucí úlohy KSČ v zemi, přistoupit. 25. listopadu se na Letné sešlo tři čtvrtě miliónu lidí a Václav Havel vyzval ke generální stávce. Den poté došlo k jednání mezi zástupci Občanského fóra a vládní delegací. Večer byli z vlády odvoláni nejvíce kompromitovaní představitelé moci.¹¹¹¹

Změny navržené 3. prosince premiérem Ladislavem Adamcem a potvrzené Gustavem Husákem vyvolaly masovou nespokojenost, neboť ve vládě zůstávala většina ministerských křesel v rukou komunistů. Následující den se otevřely hranice. 7. prosince podal Ladislav Adamec demisi a na jeho místo nastoupil Marián Čalfa, který se postavil do čela nové vlády.¹¹¹²

Sametová revoluce byla završena ve dnech 28.–29. prosince 1989. Alexandr Dubček se stal předsedou Federálního shromáždění (28. prosince) a den po něm byl zvolen Václav Havel prezidentem Československa.¹¹¹³

Všeobecné porevoluční nadšení poněkud zakrývalo fakt, že se země nachází ve špatné hospodářské situaci, na níž ostatně Václav Havel upozornil již ve svém prvním novoročním projevu. Nejisté vyhlídky právě zrozené demokracie v Československu popsal v roce 1994 italský politolog Antonio Cassuttoti následovně: „*Události po sametové revoluci nepřivodily dynamický revoluční náboj jako rok 1968. Dějiny se neopakují a mezi Pražským jarem a sametovou revolucí není kontinuita. V roce 1968 se v boji proti vnucenému autoritářství hledal projekt něčeho nového, v roce 1989 padlo staré na vlastní vyčerpání, ale bez revolučního hledání něčeho nového.*“¹¹¹⁴ Budoucí vývoj ukázal, že italský spisovatel přesně vystihl situaci, v níž se stát na počátku 90. let nacházel.

¹¹⁰⁹ Housková, Podlešák, 1994, s. 77

¹¹¹⁰ Housková, Podlešák, 1994, s. 78

¹¹¹¹ Housková, Podlešák, 1994, s. 78

¹¹¹² Housková, Podlešák, 1994, s. 79-80

¹¹¹³ Housková, Podlešák, 1994, s. 81

¹¹¹⁴ Housková, Podlešák, 1994, s. 81

9. 1. 2. Konec Československa

Již v prosinci 1989 prohlásilo Občanské fórum spolu s Veřejností proti násilí cíl, jímž byly první svobodné volby po více než čtyřiceti letech, k nimž v červnu 1990 skutečně došlo, a vítězství se dočkaly ve svých zemích zmíněné organizace, které se zásadním způsobem zasloužily o pád režimu.

Ještě předtím, v prvních měsících roku 1990, se začaly opět projevovat tendence k osamostatnění obou národů ve vlastních nezávislých státech. Ty mají svou tradici, zejména na Slovensku, prakticky od prvních let republiky. Vedly k odtržení a vzniku Slovenského štátu v roce 1939, později na konci 60. let došlo k federalizaci Československa.¹¹¹⁵

Již na jaře roku 1990 došlo z politických i národnostních důvodů k několikerému přejmenování státu. Nejprve byl odstraněn z názvu zprofanovaný přívlastek „socialistická“, který byl nahrazen slovem „federativní“. Krátce poté, z důvodu jasné rovnoprávnosti obou národů v jednom státním celku došlo nakonec k zavedení názvu Česká a Slovenská Federativní republika.

Krátce poté, v únoru 1991, se rozpadlo Občanské fórum, které pro svou pestrou paletu různých názorů nemohlo nadále fungovat jako jeden politický subjekt.¹¹¹⁶ To vedlo ke vzniku celé řady následnických politických stran, z nichž nejvýznamnější pozici na české politické scéně v 90. letech zaujímala Občanská demokratická strana (ODS) v čele s Václavem Klausem, která v červnových volbách v roce 1992 zvítězila. Na Slovensku navázala na činnost Veřejnosti proti násilí Mečiarovo Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS).¹¹¹⁷

Obě nejsilnější strany se nakonec dohodly na klidném rozdělení Československa, známém dne jako tzv. „sametový rozvod“. Oba národy se tak vydaly na samostatnou cestu k demokratické budoucnosti.

¹¹¹⁵ Procházka, 1991, s. 109

¹¹¹⁶ <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1990-1992-csfr/vaclav-klaus/vaclav-klaus-26684/> (13. 4. 2012)

¹¹¹⁷ <http://www.hzds.sk/?mod=clanky&par=strana-historia-strany&menu=41> (18. 4. 2012)

9. 1. 3. První léta České republiky

Po rozpadu Československa zůstala v čele České republiky, vzniklé oficiálně 1. ledna 1993, původní koalice složená z ODS, ODA (Občanské demokratické aliance), KDS (Křesťanskodemokratická strana) a KDU–ČSL (Křesťanskodemokratická unie a Česká strana lidová).¹¹¹⁸

Tyto strany zvítězily i v následujících parlamentních volbách v roce 1996. Rok na to však proběhl známý „sarajevský atentát“, který souvisel s nejasnostmi ohledně financování ODS. Důsledkem následující krize bylo ustanovení poloúřednické vlády Josefa Tošovského, která měla posléze dovést zemi do předčasných voleb.¹¹¹⁹

Naděje většiny občanů České republiky, které byly tak příznačné pro porevoluční období, že „pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávistí“¹¹²⁰ se pomalu rozpíjely. Zmíněná vládní krize silně pohnula veřejným míněním v zemi, která se tou dobou ocitala i v ekonomických problémech. Svou roli zde sehrála i nejasná, narychlo připravená a dodnes kritizovaná privatizace státního majetku v letech po sametové revoluci.

Na skutečně komplexní a objektivní zhodnocení prvních let po vzniku České republiky musíme ještě počkat. Za pozitivní dopad revoluce však můžeme bezpochyby považovat proces integrace do evropského společenství a nastolení demokracie, skutečné svobody slova, politického přesvědčení a náboženského vyznání, stanovených v Listině základních práv a svobod, v zemi.

Pozdější vývoj, zejména nástup informačních technologií a pozice České republiky jako člena NATO a Evropské unie, přinesl nové otázky budoucího ekonomického a kulturního vývoje.

¹¹¹⁸ Historie ODS. <http://www.ods.cz/historie> (13. 4. 2012)

¹¹¹⁹ tamtéž

¹¹²⁰ Housková, Podlešák, 1994, s. 80

9. 2. VÝVOJ ŠKOLSTVÍ PO LISTOPADU 1989

9. 2. 1. Ideologické změny ve školství po listopadu 1989

České, resp. československé, školství prakticky ihned po sametové revoluci reagovalo na nově nabyté možnosti, kterých se jim změnou režimu z totalitního na demokratický dostalo.

Samozřejmostí se stala demokratizace vzdělání, možná kritika poměrů dřívějších i dnešních, postupem času (se získáváním nových informací a materiálů) i možnost otevřeně probírat i doposud tabuizovaná témata.

Vůbec základním cílem je nejen harmonicky rozvinutá osobnost (ke které se ostatně hlásily prakticky všechny předchozí režimy), ale také demokraticky myslící občan, který vyznává svobodu slova, myšlení, náboženství a názoru. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání z roku 2007, který mezi průřezovými tématy určuje také téma „*výchova demokratického občana*“, v zásadě charakterizuje cíle, k nimž směřovala školní výchova po pádu totalitního režimu v Československu: „*Výchova demokratického občana má vybavit žáka základní úrovní občanské gramotnosti. Ta vyjadřuje způsobilost orientovat se ve složitostech, problémech a konfliktech otevřené, demokratické a pluralitní společnosti. Její získání má žákovi pomoci konstruktivně řešit problémy se zachováním své lidské důstojnosti, respektem k druhým, ohledem na zájem celku, s vědomím svých práv, svobod a odpovědností, s uplatňováním zásad slušné komunikace a demokratických způsobů řešení.*“¹¹²¹

Demokracie má své obrovské výhody, z nichž můžeme jmenovat především možnost kritické diskuse a voltairovské právo na vlastní názor. Na druhou stranu ovšem přináší mnohá úskalí, jako například relativizace dosavadních platných hodnot, které mohou vést k pokřivení demokratické zásady svobody člověka, která však nesmí narušovat svobodu druhého. Je možné, že právě schopnost orientace v dnešním světě mnoha protichůdných informací a názorů, stejně jako předávání elementárních zásad slušnosti a lidského chování, je a bude hlavním úkolem školy.

¹¹²¹ Balada, J., Brandt, J., Brychnáčová, E., et al. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007)*. Praha: VÚP, 2007. s 93
http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf (10. 4. 2012)

9. 2. 2. Organizace školství v 90. letech

Polistopadový vývoj a organizace školství prakticky navazuje vývoj z let normalizačních. Dosavadní systém školství byl zachován a poněkud rozšířen o další možnosti vzdělávání a doplňování vzdělávání.

Pozice mateřských škol zůstala v podstatě zachována. Na úrovni základních škol došlo k důležitějším změnám.

Novelou zákona z roku 1990 se opět povinná školní docházka vrátila na někdejších devět let, přičemž se celá měla vrátit na základní školu. Do devátého ročníku však žáci nemuseli nastoupit a odejít na střední školu již po ukončení osmého ročníku. Tento systém se ovšem projevil jako nevhodný a tak byl roku 1995 přijat zákon, který stanovil povinnou školní docházku do devátého ročníku povinnou, přičemž první stupeň základní školy byl prodloužen na pět ročníků.¹¹²²

Od roku 1990 zároveň znovu začala fungovat osmiletá gymnázia, takže jejich žáci si mohou školní docházku splnit na těchto ústavech.¹¹²³

Terciální vzdělávání bylo roku 1996 rozšířeno o tzv. vyšší odborné školy, které poskytují odpovídající vzdělání a dodávají do praxe nové odborníky.¹¹²⁴

Příznačným trendem pro vývoj vzdělávání po roce 1989 je decentralizace školství.

Ta je vedena především potřebou pružné reakce na jednotlivých školách, které se tímto mohou vyhranit a nabídnout svým žákům specifitější výchovu, vzdělání a prostředí. Paradoxem českého školství je, že až do roku 2004 prakticky platil školský zákon z roku 1984. Ten byl ovšem změněn řadou novel, především zrušením jednotné školy a povinnosti jednotné ideové orientace.¹¹²⁵

¹¹²² Morkes, F. *Proměny povinné školní docházky*. <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5492> (11. 4. 2012)

¹¹²³ *Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2007/2008*. EURIDICE, 2007, s. 141. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-vzdelavani-v-cr> (11. 4. 2012)

¹¹²⁴ *Zpráva o vývoji českého regionálního školství od listopadu 1989*.

https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:yR6mUpMaBsMJ:www.msmt.cz/file/8254_1_1/+zm%C4%9Bny+ve+%C5%A1kolstv%C3%AD+po+roce+1989&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEESjK-4s2nbS_9JbIJV73vRTX8tJ0GdGzMQ-yn2YcBQxWaosq-ZUAXPMg4XpZyVsen5inTvkl2cZ9N7-GiyHJK5YG7A7DxBIF3FIwVsDfBZai6V4ImFd8iAFhKdrDoQ0FRZHtTdeA&sig=AHIEtbTNlmsXHkZKwTgM90sWkf5Q-bAHQ (11. 4. 2012)

¹¹²⁵ tamtéž

Řada pravomocí přešla do rukou samotných škol. Byly například zrušeny státem stanovené počty přijatých žáků, pochopitelně zmizel z hodnocení přihlášených žáků z kádrového hlediska.¹¹²⁶

Řízení školství bylo nejprve zákonem z roku 1990 zavedeno tzv. odvětvové školství, kdy se školy dostaly z přímé správy ministerstva školství pod správu obcí a příslušných školských úřadů. Tento zákon byl v roce 2002 změněn a školy podle této novely spadají nyní pod úřady obecní a krajské.¹¹²⁷

Školství po roce 1989 směřuje tedy k demokracii a pluralitě nejen po stránce ideové, ale též organizační. To jednotlivým školám, obcím a krajům umožňuje flexibilně reagovat na konkrétní situaci v dané oblasti, což dřívější strnulý centralistický systém neumožňoval. Na druhou stranu se ovšem ukazují problémy, které z nově nabytých svobod škol plynou, jako například obtíže žáků, kteří přestupují na jinou školu s odlišným vzdělávacím programem, nestejná kvalita škol, atd. Teprve vzdálenější budoucnost však ukáže, zda se české školství vydalo po listopadu 1989 správným směrem.

¹¹²⁶ tamtéž

¹¹²⁷ Kločková, L. *160 let ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*.
<http://www.msmt.cz/ministerstvo/160-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy?highlightWords=160+let> (11. 4. 2012)

9. 3. POSLEDNÍ LÉTA ZÁKLADNÍ ŠKOLY VE ZLATÉ KORUNĚ

9. 3. 1. Události v období po listopadu 1989 do června 1997

Podobně jako na jiných ústavech republiky, i ve Zlaté Koruně byl pád komunistické totality vnímán především jako příslib nového období demokracie a svobody. Kronika školy k tomu poznamenává: „Mezi žáky a pedagogy vládne větší důvěra. Děti se mnohem živěji a upřímněji zajímají o politické události v naší zemi i v naší obci. Zejména je to patrné při vyučovacích hodinách dějepisu, zeměpisu a občanské nauky.“¹¹²⁸ V každodenním životě škol v celé zemi se změna poměrů projevila především v oslovování učitelů žáky, kdy bylo nahrazeno zprofanované oslovení „soudruhu“ či „soudružko“ prostým oslovením „pane“ či „paní“.

Již v dubnu 1990 proběhlo konkurzní řízení na nového ředitele školy a jeho zástupce. Důvěru od konkurzní komise dostal stávající ředitel školy Josef Hanzalík, jeho zástupcem byl pro následující období zvolen Vladimír Fürst. Oba však krátce poté odešli a na jejich místa nastoupila nová ředitelka Eva Mlčáková a její zástupkyně Irena Tomková.¹¹²⁹

Pomineme-li ideologické změny, pak se patrně nejvýraznější změnou ve výuce stalo opětovné zavedení němčiny (po téměř 45 letech) jako povinného cizího jazyka namísto ruštiny, což znamenalo že určení učitelé museli začít docházet do kurzů německého jazyka do Českého Krumlova.¹¹³⁰ Kromě toho byla také v roce 1990 znovu zavedena devítiletá školní docházka, s čímž se musela srovnat i zdejší škola, která byla vedena jako osmiletá, takže prozatím museli „devátáci“ přestupovat do úplných škol.¹¹³¹ Devátá třída byla zavedena až dva roky před zrušením školy, od září 1996.¹¹³²

Určité změny lze zaznamenat v nových nepovinných předmětech a zájmových kroužcích. Kromě zmíněných kroužků zdravotnického či tělovýchovného byla prvních letech po

¹¹²⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1989 – 90. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹²⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1990 – 91. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹³⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1989 – 90. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹³¹ tamtéž

¹¹³² SOKA Český Krumlov, Š – 53, karton 4, i. č. 398, sign. I/4, Základní data a informace o škole, 20. 11. 1996

převratu zavedena ekologická praktika, sborový zpěv, rybářský kroužek, angličtina a po létech skrytého omezování svůj velký „návrát“ zažila výuka náboženství.¹¹³³

V prvním kompletním polistopadovém školním roce se do výuky přihlásilo 25 žáků a žákyň, což také v jistém smyslu vypovídá o důvodech tak slabé účasti na hodinách náboženství v době totality.¹¹³⁴ Svou pobočku k výuce hry na dechové nástroje zde také měla českokrumlovská ZUŠ.¹¹³⁵

Škola také poměrně pružně reagovala na otevření hranic směrem na západ a navázala styky se školou v italském Roverettu, která stvrdila výměnným pobytem zlatokorunských dětí na tamní škole v roce 1993. O rok později do Zlaté Koruny přijeli na několik dnů italské děti se svými učiteli.¹¹³⁶

Své působení zde krátce po sobě ukončili v prvních dvou polistopadových letech místní pionýrská organizace a SRPŠ.¹¹³⁷ Tyto organizace bohužel doplatily na někdejší ideové spojení s padlým režimem a také kvůli nezájmu ze strany rodičů a žáků. Jejich podíl na fungování školy a kultury v obci se však až do konce sledovaného období adekvátně nahradit.

V životě školy však zůstalo nadále to pozitivní, co předešlá doba nabízela.

Žáci a žákyně školy velmi úspěšně reprezentovali na závodech a okresních sportovních olympiádách. Jako příklad si můžeme uvést úspěchy Pavly Guttwirthové, která během let 1990 – 1992 získala čtyři zlaté medaile na soutěžích v běhu.¹¹³⁸ Škola též pokračovala v účastech i na jiných než sportovních soutěžích, jako byl např. olympiáda z českého jazyka.¹¹³⁹

¹¹³³ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1992 – 93. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹³⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1990 – 91. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹³⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1996/1997, Organizace škol. roku 1996/97 na ZŠ Zlatá Koruna. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹³⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1992 – 93. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹³⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1990 – 91, školní rok 1991- 1992. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹³⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1989 – 90, 1990 – 91, 1991 – 92. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹³⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1993 – 94. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

Bylo také navázáno na oblíbenou tradici vánočních besídek a školních akademií na konci školního roku, které plnily také další účely: „*Děti si samy připravují program, na který se rodiče a prarodiče rádi přijdou podívat. Pro školu není zanedbatelný ani příjem z dobrovolného vstupného.*“¹¹⁴⁰ Tato tradice zanikla společně se školou.

Pravidelnou kulturní akcí zůstalo slavnostní zahájení a ukončení školního roku v místním kulturním domě, které bylo spojeno s předáním odměn úspěšným žákům.

Budovy škol byly každé prázdniny drobně opravovány, patrně největší stavební práce v horní budově se uskutečnily v roce 1993, usuzujeme tak proto, že prakticky polovinu školního roku 1993/1994 museli žáci 2. stupně školy docházet na výuku do náhradních prostor v kulturním domě, jídelně a dolní budově školy.¹¹⁴¹ Kronika školy uvádí následující důvody rekonstrukce: „*Na horní budově se musí vyměnit stropy, postavit kabiny na půdě, natřít fasáda a vymalovat třídy.*“¹¹⁴²

Škola ve Zlaté Koruně, její učitelé a další osazenstvo, vzhlížela k polistopadovým změnám a budoucnosti s nadějí v lepší podmínky pro výchovnou a výukovou práci. Z minulosti si zachovala především tradici kulturních akcí, školních výletů, exkurzí, sběrů apod. Na začátku 90. let však patrně nikdo netušil, že škola prožívá poslední léta existence

9. 3. 2. Učitelé ve Zlaté Koruně v daném historickém období

Ve školním roce, kdy proběhla sametová revoluce, zůstal sbor beze změny. Již v létě roku 1991 přišla řada personálních změn. Především na svém místě skončil dlouholetý ředitel školy Josef Hanzalík a spolu s ním odešel na Základní školu T. G. Masaryka v Českém Krumlově i jeho nedávno zvolený zástupce Vladislav Fürst. Josefa Hanzalíka nahradila Eva Mlčáková,

¹¹⁴⁰ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1992 – 93. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁴¹ SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1993 – 94. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁴² SOkA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1992 – 93. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

kteřá v pozici ředitelky zůstala do konce školního roku 1996/1997, a její zástupkyní se stala Irena Tomková.¹¹⁴³

Nejrušnější období zažil učitelský sbor v následujícím školním roce 1991/1992.

Ze školy odchází Jana Kučerová, která se po krátkém působení na základní škole v Českých Budějovicích rozhodla soukromě podnikat. Nových možností uplatnění se v soukromém sektoru využila posléze i poměrně dlouho ve Zlaté Koruně sloužící učitelka a výchovná poradkyně Marcela Kadrmasová. Odešli také Karel Rusfel, a to na školu v Českých Budějovicích, a 28. února i Jana Švecová.¹¹⁴⁴

Nový úkol pro vedení školy byl tedy jasný – bylo nutné okamžitě tyto pedagogy nahradit.

To se také povedlo. Do školy nastoupil učitel matematiky Milan Stejskal, učitelka dějepisu Miroslava Musilová, Jana Bobková a Eva Jakubcová (učila výtvarnou výchovu, tělocvik a přírodopis). Mezery pomohly také zaplnit učitel němčiny na penzi František Nejedlý ze Mříčí a Marie Marková (přírodopis), která na zdejší škole v minulosti učila mnoho let, a Anna Vymazalová.¹¹⁴⁵

V následujícím roce však poslední jmenovaná odešla do penze a Jana Bobková získala místo v Českých Budějovicích. Navzdory tomu nepřišel do školy nový pedagog, vzhledem k nízkému počtu žáků na třídu došlo pouze ke spojení 1. a 2. ročníku školy v dolní budově.¹¹⁴⁶

Na začátku školního roku 1993/1994, posledním školním roce, ve kterém kronika školy uvádí kompletní pedagogický sbor plně organizované školy, byl stav následující: Ředitelka školy – Eva Mlčáková, zástupkyně ředitelky – Irena Tomková, třídní učitelé: Marie Perníková – 1. ročník, Milena Šetelová – 2. a 3. ročník, Eva Jakubcová – 4. ročník, Zdena Doláková – 5. ročník, Alena Hanušová (roz. Veselá) – 6. ročník, Miroslava Musilová – 7. ročník, Milan Stejskal – 8. ročník. Vychovatelkou byla od odchodu Marcely Kadrmasové Ludmila Vávřová.¹¹⁴⁷

¹¹⁴³ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1990 – 91. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁴⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1991 – 92. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁴⁵ tamtéž

¹¹⁴⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1992 – 93. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁴⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1993 – 94. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

V září roku 1995 zůstal sbor téměř nezměněn, pouze za Evu Jakubcovou nastoupila na 1. stupeň mladá učitelka Marta Křížková.¹¹⁴⁸ V posledním školním roce, kdy byl ústav plně organizovanou základní školou, nastoupil nový učitel Pavel Pučejd, který byl krátkou dobu zástupcem ředitelky školy.¹¹⁴⁹

V definitivně posledním školním roce pracovala jako jediná učitelka na plný úvazek dlouholetá učitelka zdejší školy a někdejší zástupkyně ředitele Marie Perníková.

Učitelství sbor byl i v tomto období obměněn. Částečný podíl na tom mají jiné společenské poměry a alternativní možnosti realizace vysokoškolsky vzdělaných učitelů v jiných oblastech společnosti.

9. 3. 3. Žactvo školy v daném historickém období

Jak si vysvětlíme níže, počet žáků se stal v tomto období alfou a omegou školního života a přímo souvisel s další existencí školy. Uvádíme zde údaje o počtu žáků na konci školního roku (viz. 14. 1. GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PROMĚN POČTU ŽÁKŮ, GRAF 6.).¹¹⁵⁰

Počet žáků po celá 90. léta zvolna klesal, za což mohl patrně nepříznivý demografický vývoj. O důvodu prudkého poklesu počtu žáků v roce 1997 se zmíníme níže.

Chování dětí se patrně příliš nelišilo od předcházejících období. Na konci roku bylo zpravidla uděleno několik kázeňských trestů, ať už písemných nebo vyjádřených sníženou známkou z chování. Největší prohřešek (či série prohřešků) byl zaznamenán ve školním roce 1993/1994, kdy byla udělena jediná známka 3 z chování za celá 90. léta.¹¹⁵¹

9. 3. 4. Didaktické pomůcky v daném období

V inventáři didaktických pomůcek, učebnic a odborných publikací došlo po převratu pochopitelně k určitým změnám, které odpovídaly nástupu nového režimu.

¹¹⁴⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karton 6, i. č. 402, sign. III/2, Přehled vyučujících na ZŠ Zlatá Koruna, školní rok 1995/96

¹¹⁴⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, karton 4, i. č. 398, sign. I/4, Základní data a informace o škole, 20. 11. 1996

¹¹⁵⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1993–94 – 1997 - 1998.
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁵¹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1993 – 94. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

Z hlediska materiálního patrně nedošlo k nějaké rozsáhlejší revizi pomůcek a techniky, vyměněny byly patrně pouze nástroje zastaralé, nmoderní či poškozené. Z novinek, které byly do Zlaté Koruny dodány můžeme uvést vybavení k výuce výpočetní techniky, který vznikl v roce 1993 a vedl jej ing. Josef Musil z Českého Krumlova.¹¹⁵² O skutečné úrovni počítačové techniky ve Zlaté Koruně se můžeme pouze domnívat, nicméně vzhledem k tomu, že technologie tohoto typu byla počátkem 90. let ve srovnání se současností stále ještě v plenkách a ve své době nesmírně drahá, patrně o nějaké počítačové učebně dnešního typu nemůže být řeči. Přesto kroužek přilákal mnoho zájemců z řad zlatokorunských žáků (především chlapců), jejichž počet však postupem času ubýval.¹¹⁵³

Daleko zásadnějším problémem se ihned po sametové revoluci stal akutní nedostatek kvalitních a především objektivních učebnic.

Neexistence dostatečného počtu učebnic německého jazyka je samozřejmá, avšak při své práci pocítovali beznadějnou omezenost informačních zdrojů i učitelé předmětů z oblasti společenských a humanitních věd, především občanské výchovy a dějepisu.¹¹⁵⁴

Nebylo v moci ministerstva školství, potažmo Školského úřadu v Českém Krumlově, poskytnout ihned dostatek finančních prostředků na nákup nových kvalitních učebnic, které ostatně v prvních měsících roku 1990 teprve vznikaly. Kronika školy k tomu poznamenává: „*Děti byly odkázány při studiu na poznámky v sešitech. Učitelé sháněli novou literaturu, aby mohli dětem fundovaněji přiblížit nový pohled na naše dějiny. Zatím se jí objevilo v knihkupectvích velmi málo. Lze čerpat i z nově zpřístupněných fondů knihoven, z literatury, která byla dříve tzv. na indexu.*“¹¹⁵⁵ Učitelé školy byly tedy v prvních letech odkázáni na vlastní zdroje a mravenčí práci v jejich vyhledávání.

Modernizace inventáře učebnic se stala průvodním jevem posledních let existence školy, v roce 1995 bylo do učebnic věnováno celkem 27 490, 70 Kč, což v polovině 90. let byla poměrně velká částka.

¹¹⁵² SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1993 – 94. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁵³ tamtéž

¹¹⁵⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), školní rok 1989 – 90. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁵⁵ tamtéž

Podle závěrů školní inspekce, konané v prosinci 1996, však byla i nadále „závažným nedostatkem malá vybavenost odpovídajícími učebnicemi.“¹¹⁵⁶ Tento problém tedy nebyl záležitostí pouze prvních porevolučních měsíců.

Další snahy o modernizaci školního inventáře utnulo uzavření školy v roce 1998, kterému se budeme věnovat v následující části.

9. 3. 5. Uzavření Základní školy ve Zlaté Koruně

Otázka konce základní školy ve Zlaté Koruně dodnes u zdejších starousedlíků budí mnohdy emotivní reakce. Často můžeme zaslechnout názory, že za uzavření školy nese odpovědnost bývalé vedení školy. Je tomu skutečně tak? Nebo zde sehrály roli určité vnější faktory, kterým jednoduše nemohlo bývalé vedení dlouhodobě vzdorovat? Na tyto otázky se pokusíme odpovědět v této části práce.

Na počátek konce zlatokorunské školy lze datovat na 27. červenec 1995. V této době vyšla novela školského zákona, která v paragrafu 6 mj. určila minimální průměrný počet dětí na třídu na 17 žáků u plně organizovaných základních škol, což se tedy týkalo i zlatokorunské školy.¹¹⁵⁷

Jak je z výše uvedených údajů jasně patrné, zdejší ústav nesplňoval tuto normu, takže bylo jasné, že musí ministerstvo školství žádat o výjimku. Někdejší ředitel Školského úřadu Jan Marxt proto uvažoval o způsobech, jak na nastalou obtížnou situaci venkovských plně organizovaných škol zareagovat. V rozhovoru pro regionální deník uvedl: *„Za této situace vidím dvě možnosti řešení: buď začít třídy na 2. stupni spojit – již jsme požádali MŠMT o povolení tohoto experimentu a zatím čekáme na odpověď – anebo kultivovaným způsobem dopravit děti do většího centra. Když však tuto variantu předkládám starostům, někteří tvrdí, že je pro ně nepřijatelná.“*¹¹⁵⁸

¹¹⁵⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 397, sign. I/3, Inspekční zpráva, 17. 12. – 18. 12. 1996, s. 13

¹¹⁵⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), 27. července 1995. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁵⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Nejde nám o peníze, nýbrž o děti, 20. 4. 1995. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

Spojení ročníků 2. stupně škol pochopitelně nutně znamenalo snížení kvality vzdělávání žáků, kteří se navíc mnohdy chystali na přijímací zkoušky na víceletá gymnázia či v 9. třídě na střední odborné školy a učiliště, což pro budoucnost uchazečů o studium mohlo mít fatální následky. Jan Marxt proto dával přednost druhé variantě, tedy úpravě jízdního řádu veřejné dopravy pro pohodlnou cestu žáků do škol ve větších centrech.¹¹⁵⁹

Tento plán však znamenal také nutné omezení rozvoje a fungování venkovských základních škol, což pochopitelně vyvolalo nevoli zřizovatelů škol, ředitelů i rodičů dětí.

Pro budoucí existenci venkovských škol, které nesplňovaly normu, přinesla špatné zprávy i prognóza, kterou vypracoval Školský úřad v Českém Krumlově. Ta ukázala, že v příštích několika letech měl počet dětí školou povinných stále klesat každý rok o 100 až 200 žáků ročně, což se v zásadě rovnalo jedné škole podobné té ve Zlaté Koruně.¹¹⁶⁰

Ústav získal pro školní rok 1996/1997 výjimku ohledně zákona o minimálním počtu žáků ve třídách. Další budoucí možnost výjimky však těsně souvisela s postojem zřizovatele obce, v našem případě obecním úřadem Zlatá Koruna. Podle instrukcí ministerstva školství měl zřizovatel školy v případě požadavku o udělení výjimky hradit tzv. „nadnormativní výdaje“.¹¹⁶¹

Obec se v případě udělení výjimky musela zavázat „*rozdíl mezi normativními prostředky přidělovanými podle skutečného počtu žáků školským úřadem a normativní výší prostředků, která by byla škole poskytnuta při splnění v zákonu uvedených podmínek minimální naplněnosti tříd.*“¹¹⁶²

Tento požadavek obecní zastupitelstvo neakceptovalo „*a tak jsme všichni, pracovníci školy i rodiče, očekávali vyjádření ministerstva.*“¹¹⁶³

Situace se v souvislosti s nejistou budoucností školy vyostřila. Místní Rada školy, zřízená na přelomu let 1995 a 1996, podpořila podnět obce Zlatá Koruna o odvolání dosavadní

¹¹⁵⁹ tamtéž

¹¹⁶⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Emoce nejsou na místě, důležitá jsou fakta, 8. 3. 1996. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁶¹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k udělování výjimek školám podle § 6 školského zákona, Článek 1, 1.2 Kritéria pro udělování výjimek z počtu žáků. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁶² tamtéž

¹¹⁶³ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Činnost ZŠ Zlatá Koruna ve šk. r. 1996 – 97. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

ředitelky školy. V červnu roku 1996 dorazily do školy pracovníci ministerstva, kteří však tento požadavek zamítli.¹¹⁶⁴

Další fungování školy však bylo zcela závislé na rozhodnutí ministerstva, které vycházelo také ze stanoviska Školského úřadu, který však výjimku nedoporučil.¹¹⁶⁵

Vedení školy zamítavé stanovisko ministerstva dva dny před ukončením školního roku. Protože nebylo zcela jisté, že se v blízkých školách uvolní místo pro místní žáky, začali rodiče, přes ujištění, že 1. stupeň zůstane zachován, hromadně přehlašovat své ratolesti do jiných škol.¹¹⁶⁶

To znamenalo faktický konec školy. Škola byla následující školní rok 1997/1998 pouze jednotřídní. Docházelo sem pouhých 7 žáků a žákyň, které zde učila jediná učitelka na plný úvazek a zároveň ředitelka školy Marie Perníková, němčinu vyučovala důchodkyně Vlasta Šetelová, náboženství katechetka Božena Tomanová, školnicí byla Hilda Mazáková.¹¹⁶⁷

Je obdivuhodné, že ani při tak malém počtu žáků neopomněla ředitelka školy většinu kulturních akcí. „*Žáci shlédli 5 divadelních představení, 2krát vystupovali na školních besídkách společně s dětmi z Mateřské školy pořádaných na Vánoce pro důchodce a na závěr šk. roku pro rodiče.*“¹¹⁶⁸ Nebyl opomenut ani školní výlet, zájezdy na divadelní představení, exkurze a akce ke Dni dětí společně s dětmi z mateřské školy.¹¹⁶⁹

Posledním červnovým školním dnem byl příběh základní školy ve Zlaté Koruně definitivně dopsán.

¹¹⁶⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Zpráva o činnosti školy (leden – červen 96),

¹¹⁶⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Pro zachování devítitřídní základní školy chtějí Zlatokoronští udělat všechno, 18. 2. 1997. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁶⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Činnost ZŠ Zlatá Koruna ve šk. r. 1996 – 97. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁶⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Činnost ZŠ Zlatá Koruna ve šk. r. 1997 – 98. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁶⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 3, č. knihy 3, Kronika měšťanské, hlavní, střední, osmileté střední, ZDŠ a ZŠ Zlatá Koruna, (1263) 1939 -1989 (1990), Činnost ZŠ Zlatá Koruna ve šk. r. 1997 – 98. <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/1062> (15. 4. 2012)

¹¹⁶⁹ tamtéž

9. 4. ZÁVĚR

Učitelství sbor i žactvo školy ve Zlaté Koruně přivítaly pád komunistické totality s nadšením, která se projevila aktivitou dětí při vyučování v otázkách politických, státoprávních i historických.

Škola též velmi brzy začala pracovat na zapojení se do uvolněného společenského dění, na navázání kontaktů s partnerskými školami v zahraničí, na modernizaci a především aktualizaci inventáře školních pomůcek, učebnic i výuky samotné. Prudká změna poměrů s sebou však přinesla nedostatek kvalitních učebnic, jež by neodpovídaly záměrům padlého totalitního režimu.

Zavedení nových metod výuky a další rozvoj školy v duchu demokracie však přervalo zrušení školy způsobené v první řadě dlouhodobým nedostatkem dětí, které školu navštěvovaly.

10. ZÁVĚR PRÁCE

Škola ve Zlaté Koruně byla během sledovaného období ovlivňována celospolečenskými problémy a zejména změnami ideologie státu a československého, resp. českého školství. Ty plynuly zpravidla z mnohdy obtížné mezinárodní a politické situace v zemi a postojů a jednáním vládnoucí politické reprezentace, která ovládala státem řízené vzdělávání.

Pro existenci školy byla neméně důležitá podpora vedení obce, rodičů žáků, řadových občanů a místních sportovních, divadelních a jiných spolků.

Bylo by však mylné se domnívat, že škola byla pouhým objektem působení vnějších sil, nadřízených orgánů, jejích zřizovatelů atd. Ústav po celou dobu své existence významně obohacoval život v obci a regionu, fungoval jako významné kulturní středisko Zlaté Koruna a přilehlých obcí.

Škola měla též velmi bohatý vnitřní život, na kterém se podíleli všichni, kteří v dané době v ústavu buď pracovali, či zde právě absolvovali svou povinnou školní docházku.

Závěrem bychom rádi poznamenali, že přes velký rozsah práce jsme se zpravidla nezmiňovali o mnoha lidech, kteří k jejímu životu neodmyslitelně patřili. Hovoříme zejména o provozních zaměstnancích, rodičích žáků a zdejších občanech, kteří se ve svém volném čase věnovali škole a práci s místní mládeží, bez nichž si nebylo možné každodenní fungování realizovat. Tímto se jim omlouváme.

Přes snahu místních o zachování existence školy zanikl tento ústav v polovině roku 1998. Jeho zrušení bylo důsledkem vnějších vlivů, zejména nepříznivým demografickým vývojem a nutnými úsporami ve školství.

11. MOŽNÉ VYUŽITÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE V PEDAGOGICKÉ PRAXI

Mají mít dějiny regionálního školství ve výuce na současných základních školách své místo, či patří pouze do diplomových prací, vědeckých studií a regionální literatury zaměřené na poměrně úzký okruh čtenářů?

Klaníme se k první možnosti. Ve výuce dějepisu a společenských věd na základních a středních školách je samozřejmě nezbytné, aby se žáci seznámili především z dějinami světa, Evropy a státu, avšak poznatky získané regionálními dějinami (a tedy i touto prací) lze velmi dobře využít zejména při výkladu „velkých“ dějin a jejich působení na každodenní život řadových občanů. Žáky tak můžeme na tomto podkladě motivovat k zájmu o společenské dění a veřejný život, neboť i díky poznání dějin Základní školy ve Zlaté Koruně můžeme ozřejmit, že dění, které je zdánlivě velmi vzdálené, ovlivní i život místě, kde žijí.

Nelze rovněž podceňovat úlohu pochopení dějin daného regionu, města, obce i školy k vytvoření vztahu k danému místu či instituci. Poznání, že prostředí, němž žijí, není nahodilé, nýbrž má svůj vývoj a minulost, mnohdy velmi zajímavou, jejíž součástí jsou i mnohdy pozoruhodné osudy lidí, o nichž historická věda nehovoří.

Pro učitele, další odborníky i laiky pracující s mládeží, stejně jako pro rodiče mohou být poznatky v této diplomové práci vyložené zdrojem inspirace ve výchově a školní práci. Hovoříme zejména o každodenním životě školy a chování žáků v ní.

Studium pramenů, zejména zápisů z pedagogických porad, nás vede k závěru, že chování žáků v průběhu času v zásadě příliš nemění, pomineme-li změnu prostředí a ztráty monopolního postavení školy v oblasti získávání informací, prohřešky proti školnímu řádu (drzé chování, vulgární vyjadřování, záškoláctví atp.) jsou dodnes aktuální. Zjišťujeme tedy, že se spíše mění výchovný přístup rodičů i učitelů, který přinesl mnoho pozitiv (prostor pro kritické myšlení a samostatný úsudek), ale má také své negativní projevy, především nejasné vymezení hranic přípustného chování ve škole i společnosti a relativizace hodnot, a z nich plynoucí problémy.

Poznání dějin Základní školy ve Zlaté Koruně nám tak dává novou perspektivu na současný vztah výchovy a vzdělávání.

12. SUMMARY

The school of Zlatá Koruna was influenced with many social problems during our watched period and mainly with changes of the ideology of czech state or czech education. This problems came mainly from the difficult international and political situation in the czech republic and from the acting of the political representation, which controled the state education.

The important support, from the leadership of Zlatá Koruna, parents of the children (who visited the school) ordinary people and local sport or theatre and other organizations, had the extreme influence for the existence of the school.

It would be shamej thinking that the school was the only object of influence outer powers upper institutions, their providers etc. This institute had been riching life in the Zlatá Koruna and its region. It was an important cultural centre of Zlatá Koruna and its environment.

The school had very various inner life, which was build by everyone who, in that time, worked in that institute or had just passed the school process.

Finally we would like to note, that in defiance of huge contain of this work there are no notes about many people who had taken a part in the life of the institute. We speak about the ordinary employees, parents and local habitants, who, in their free time, worked with local youngblood. Without this support it was impossible to do every-day functioning of the school. Please accept our appologise.

This institute ended in 1998. It was due to the others influences, exactly thanks to the bad demographical development and savings in the educations.

13. LITERATURA A ZDROJE

Literatura:

Bartoš, J., Trapl, M.

Československo 1918-1938. Olomouc: UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, 2001.

Bosák, F. *Česká škola v době nacistického útlaku*. Praha: SPN, 1969.

Čapek, K. *Bílá nemoc*. Praha: ARTUR, 2008.

Čapek, K. *Matka*. Praha: ORBIS, 1958.

Decarli, A. *Květnové události roku 1945 ve Zlaté Koruně, Rájově a okolí*. Praha: OBECNÍ ÚŘAD VE ZLATÉ KORUNĚ, 2004.

Duffek, Z. Poznámky k vývoji českých menšinových škol na okrese Český Krumlov. In. *Rozvoj školství na českokrumlovském okrese*. Český Krumlov: KOMISE REGIONÁLNÍCH DĚJIN OV KSČ, 1975

Gjuricova, A., Kopeček, M. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha – Litomyšl: PASEK, 2008.

Hladílek, M. *Dítě, škola, socialistická společnost*. PEDAGOGICKÁ FAKULTA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH, 1980.

Horejš, J. *Zápas o českou školu v Českém Krumlově*. Český Krumlov, 1929.

Housková, H., Podlešák, J. *České a slovenské dějiny v letech 1900-1945*. PEDAGOGICKÁ FAKULTA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH, 1994.

Housková, H., Podlešák, J. *České a slovenské dějiny v letech 1945-1989*. PEDAGOGICKÁ FAKULTA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH, 1994.

Lehar, J. - Stich, A. - Janačková, J. - Holý, J. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: LIDOVÉ NOVINY, 2008.

Kadlec, J. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*. České Budějovice: KNIHKUPECTVÍ ČAT » U zlatého klasu «, 1949.

Kádner, O. *Školství v Republice československé*. In. *Československá vlastivěda X.*, Praha: OSVĚTA, 1931, s. 7 – 222

Kádner, O. *Pedagogika, školství a jejich dějiny*. Praha: SPN, 1981.

Kaplan, K. *Československo v letech 1948-1953*. Praha: SPN, 1991.

Kaplan, K. *Československo v letech 1946-1948*. Praha: SPN, 1991.

Kárník, Z. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: LIBRI, 2003.

Mašková, V., Jelínek, P. *Legionáři na Českokrumlovsku 1914 – 1928*. Český Krumlov: STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV ČESKÝ KRUMLOV, 2001.

Mencl, V., Hájek, M., Otáhal, M., KADLECOVÁ, E. *Křížovanky 20. století*. Praha: NAŠE VOJSKO, 1990.

Somr, M. *Dějiny české školy a pedagogiky*. PEDAGOGICKÁ FAKULTA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH, 1979.

Schuster, W. *Archiv und Geschichte*. Scrinium. Zeitschrift des Verbandes Österreichischer Archivarinnen und Archivare. 64, 2010

Šedivý, I. *Češi, české země a velká válka 1914-1918*. Praha: LIDOVÉ NOVINY, 2001.

Školství v Čechách. Praha: ZEMSKÝ NÁRODNÍ VÝBOR, 1947.

Patočka, J. *Kacířské eseje o filosofii dějin.* Praha: ACADEMIA, 1990

Procházka, J. *Poválečné Československo 1945-1989.* Praha: UNIVERZITA KARLOVA, 1991

Tomášek, D., Kvaček, R. *Causa Emil Hácha.* Praha: THEMIS, 1995

Urban, O. *České a slovenské dějiny do roku 1918.* Praha: SVOBODA, 1991

Veselý, J. *Českokrumlovsko ve válečných letech 1914 – 18.* In. *Českokrumlovsko – Mozaika dějin 1850 – 1990.* Český Krumlov: STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV ČESKÝCH KRUMLOV, 2000.

Wolf, J., Jelínková, V., Houdková, Z., Morkes, F. *Školství v Československé socialistické republice.* ÚSTAV ŠKOLSKÝCH INFORMACÍ PŘI MINISTERSTVU ŠKOLSTVÍ V ČSR, 1982.

Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy. Praha: SPN, 1983

Internetové zdroje:

Alois Rašín (186 – 1923) – tvůrce československé měny.

<http://www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-rasin> (18. 4. 2012)

<http://www.vlada.cz/>

Balada, J., Brandt, J., Brychnáčová, E., et al. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007).* Praha: VÚP, 2007. s 93

http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

Břišní tyfus. <http://www.tropicke-nemoci.cz/tropicke-nemoci/brisni-tyfus/>

Doležal, K. *Mzdy včera a dnes*. <http://www.mesec.cz/clanky/mzdy-a-ceny-vcera-a-dnes/>

Historie ODS. <http://www.ods.cz/historie>

Hrdina, A. *Z dějin české armády*.

http://www.minimuzeum.com/periskop/3hist_armady2.htm

Lukšiček, M. *68 let na císařském trůně 1848–1916 vzpomínka na panování císaře a krále Františka Josefa I.* <http://www.franzferdinand.cz/cz/Frantisek-Josef-I./>

Morkes, F. *Proměny povinné školní docházky*.

<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5492>

Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2007/2008. EURIDICE, 2007, s. 141.

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-vzdelavani-v-cr>

Plukovník Švec – obsah. <http://www.csfid.cz/film/223421-plukovnik-svec/>

Přehled vysokých škol. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-vysokych-skol>

<http://www.ccsch.cz/>

Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina.

http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

Španělská chřipka. <http://www.pandemiechripky.cz/spanelska-chripka>

Tomáš Garrigue Masaryk.

<http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/tomas-garrigue-masaryk.shtml>

Vališová, A., Kasíková, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: GRADA, 2007.

http://books.google.cz/books?id=zTB4RInzrgC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (23. 3. 2012)

Vališová, A., Kasíková, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: GRADA, 2011.
http://books.google.cz/books?id=rhC9ki4EEg8C&printsec=frontcover&hl=cs&source=gs_g_e_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Vzdělávání. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vzdelavani>

Zacharová, M., *František I. Rakouský císař*. <http://www.panovnici.cz/frantisek-josef-I>

Zpráva o vývoji českého regionálního školství od listopadu 1989.

https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:yR6mUpMaBsMJ:www.msmt.cz/file/8254_1_1/+zm%C4%9Bny+ve+%C5%A1kolstv%C3%AD+po+roce+1989&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEESjK-4s2nbS_9JbIJV73vRTX8tJ0GdGzMq-yn2YcBQxWaosq-ZUAXPMg4XpZyVsen5inTvk12cZ9N7-GiyHJK5YG7A7DxBIF3FIwVsDfBZai6V4ImFd8iAFhKdrDoQ0FRZHtTdEA&sig=AHIEtbTNlmcsXHkZKwTgM90sWkf5Q-bAHQ

Archivní fondy - SOKA Český Krumlov

Archiv obce Rájov (O - 45)

Lidová škola zemědělská Zlatá Koruna (Š – 119)

Národní škola Černice (Š – 23)

Národní škola Prostřední Svince (Š – 43)

Národní škola Velešín (Š – 110)

Národní škola Zlatá Koruna (Š – 52)

Základní škola Zlatá Koruna (Š – 53)

Základní škola Plešivec (Š – 140)

I. národní škola Český Krumlov (Š – 3)

Kronika obce Zlatá Koruna (MNV – 52)

FOTOGRAFIE:

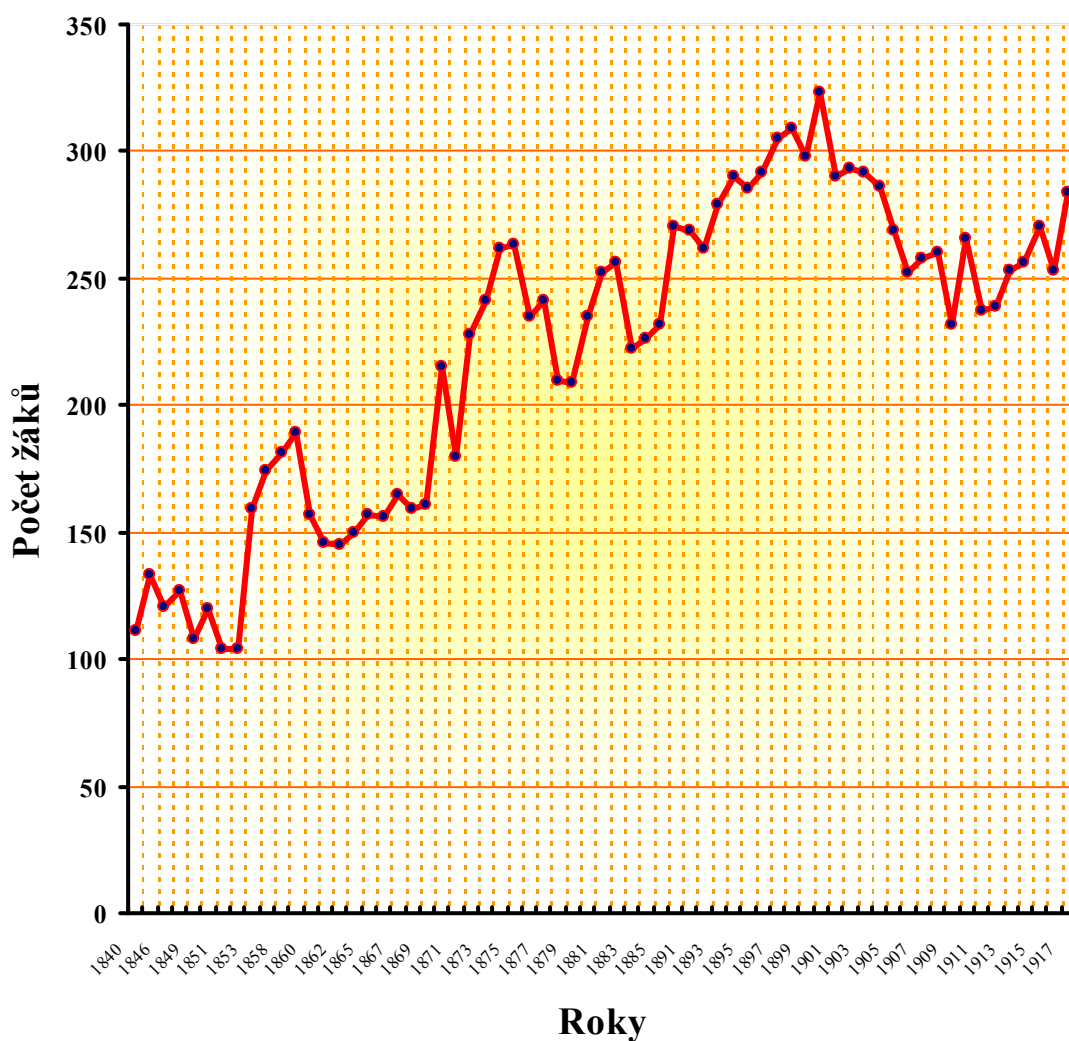
Archivní fond Základní škola Zlatá Koruna (SOkA Český Krumlov, Š - 53)

Archiv Otýlie Dudové

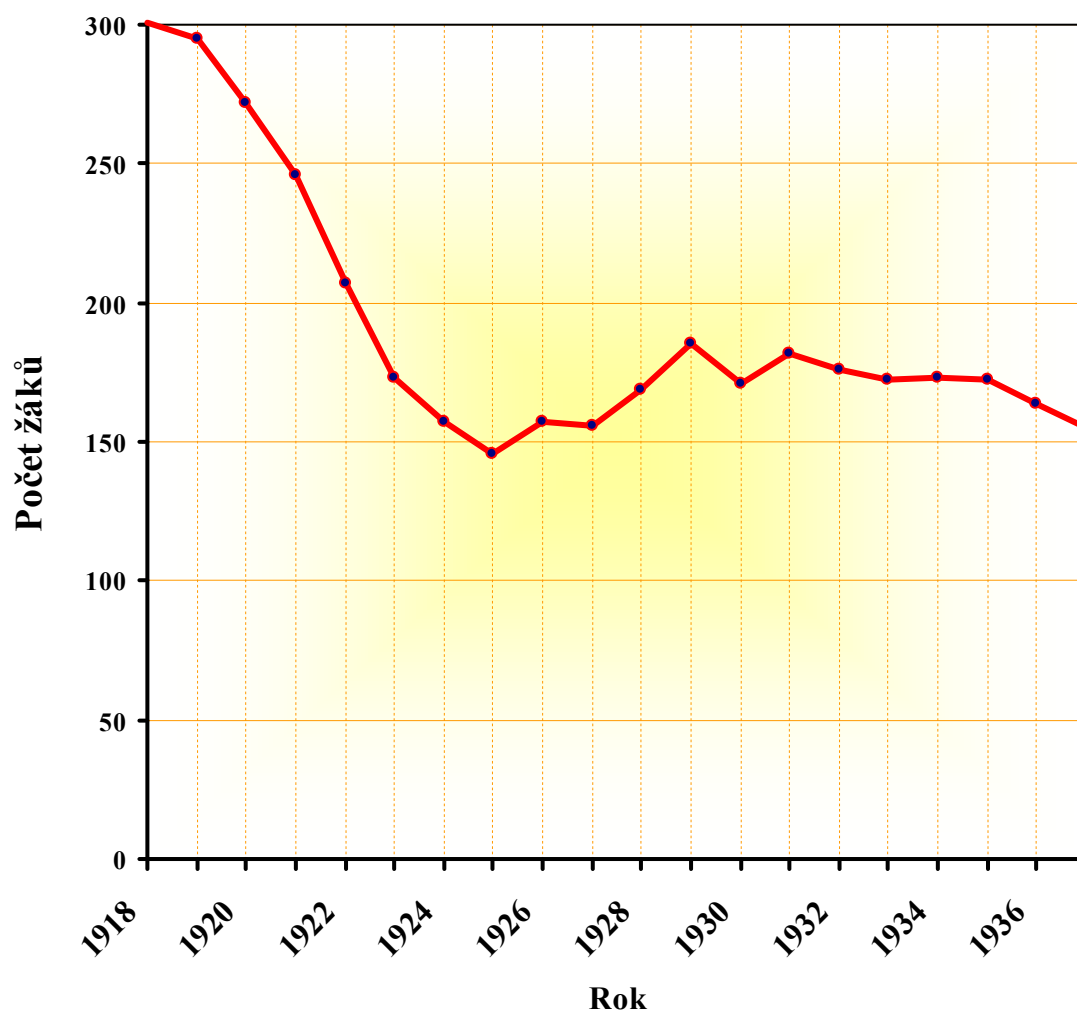
14. PŘÍLOHY

14. 1. GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PROMĚN POČTU ŽÁKŮ

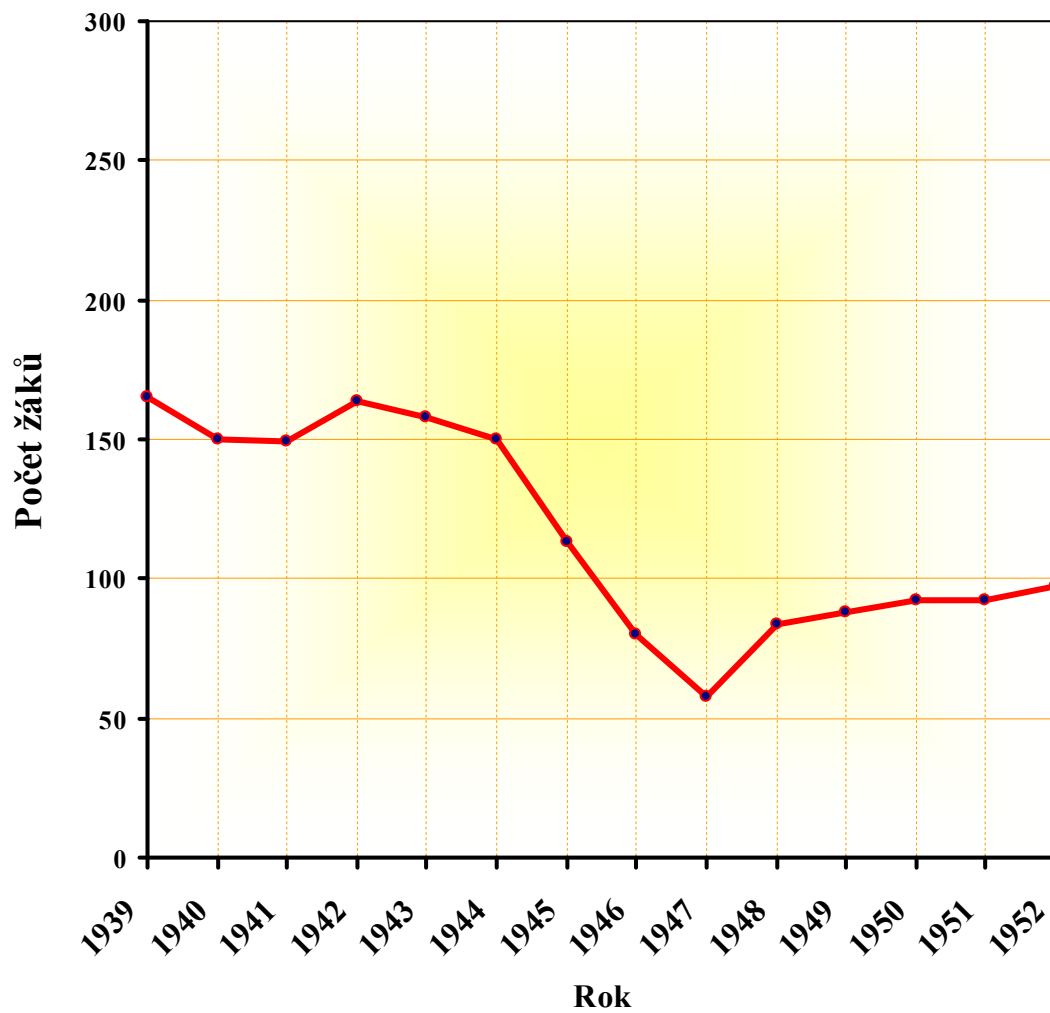
**Graf 1. Proměny počtu žáků v letech
1840 - 1917**

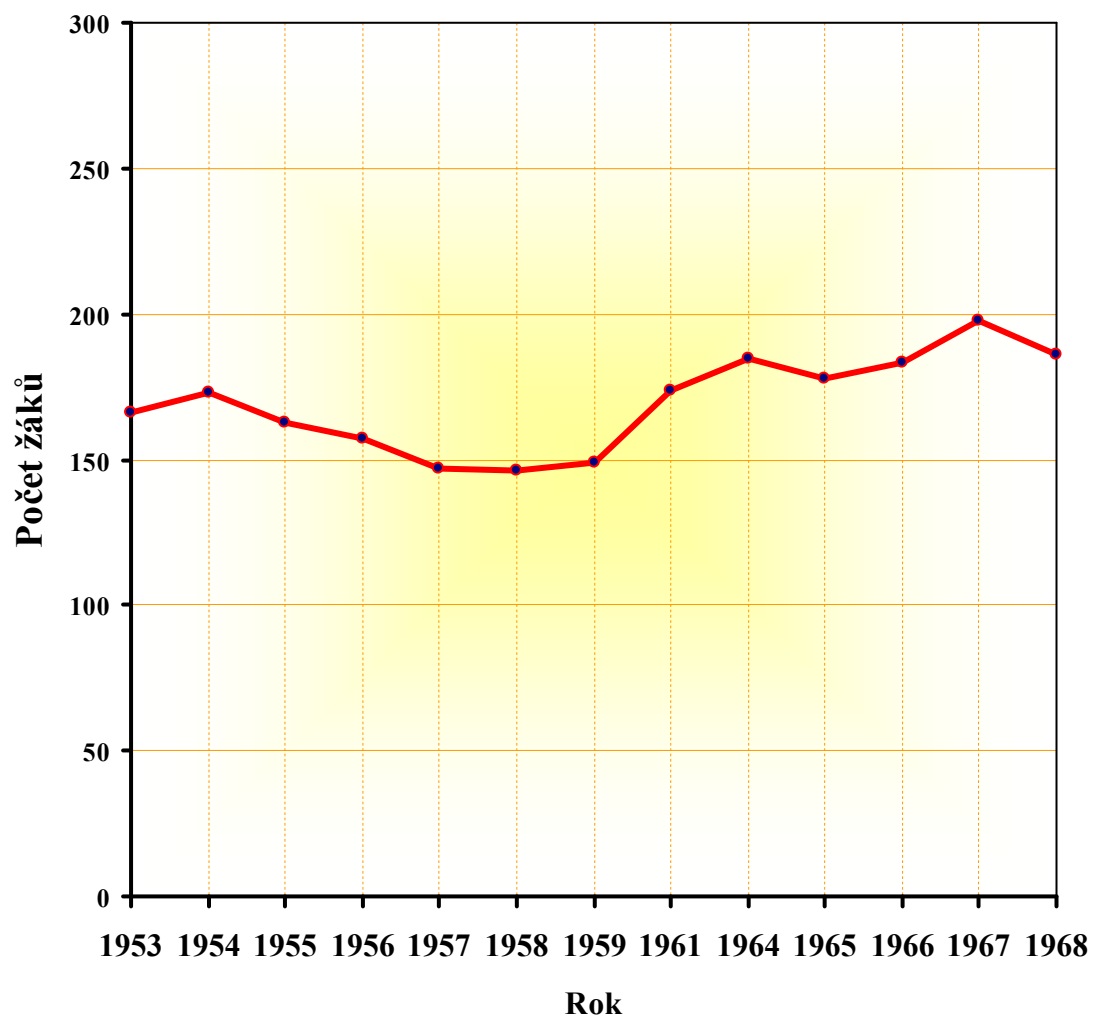
**Graf 2. Proměny počtu žáků v letech
1918 - 1938**

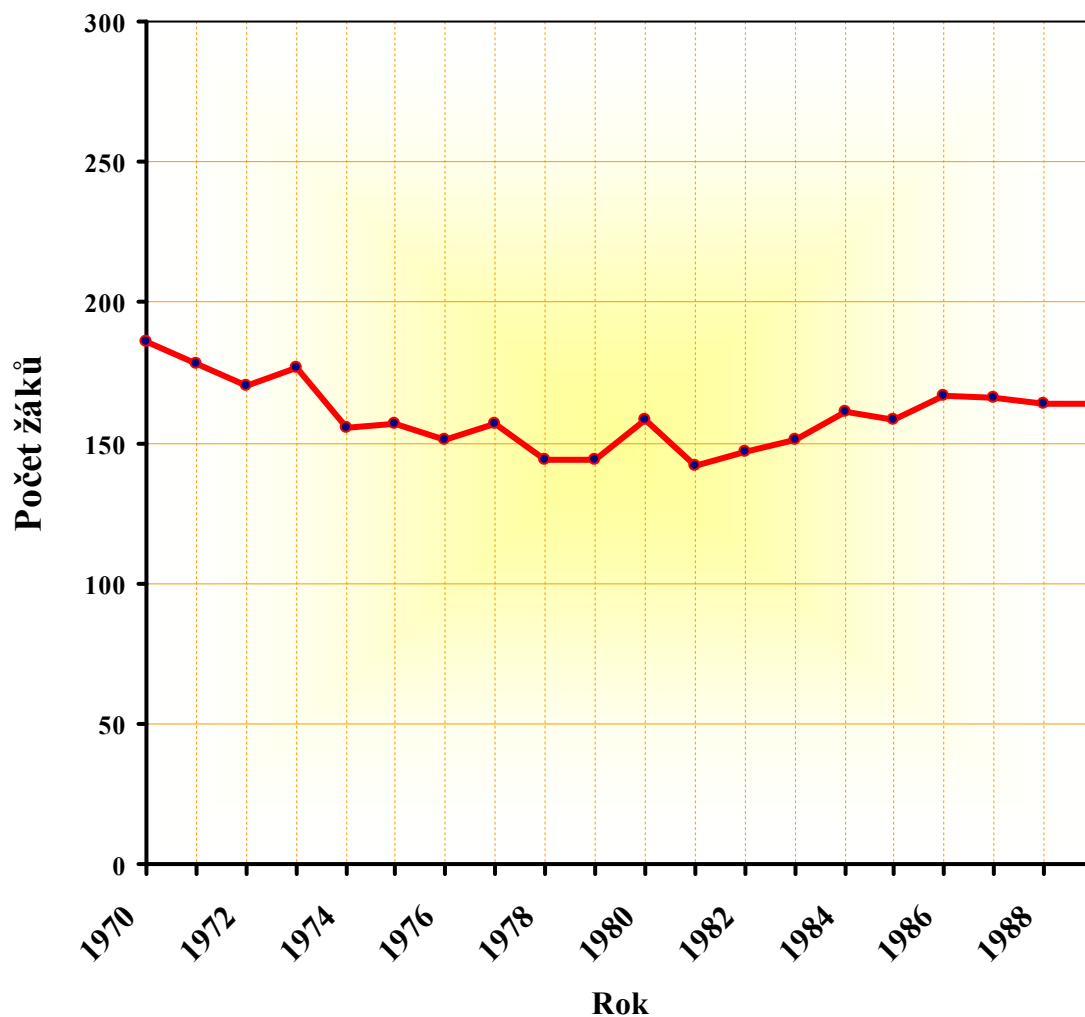
**Graf 3. Proměny počtu žáků v letech
1939 - 1956**

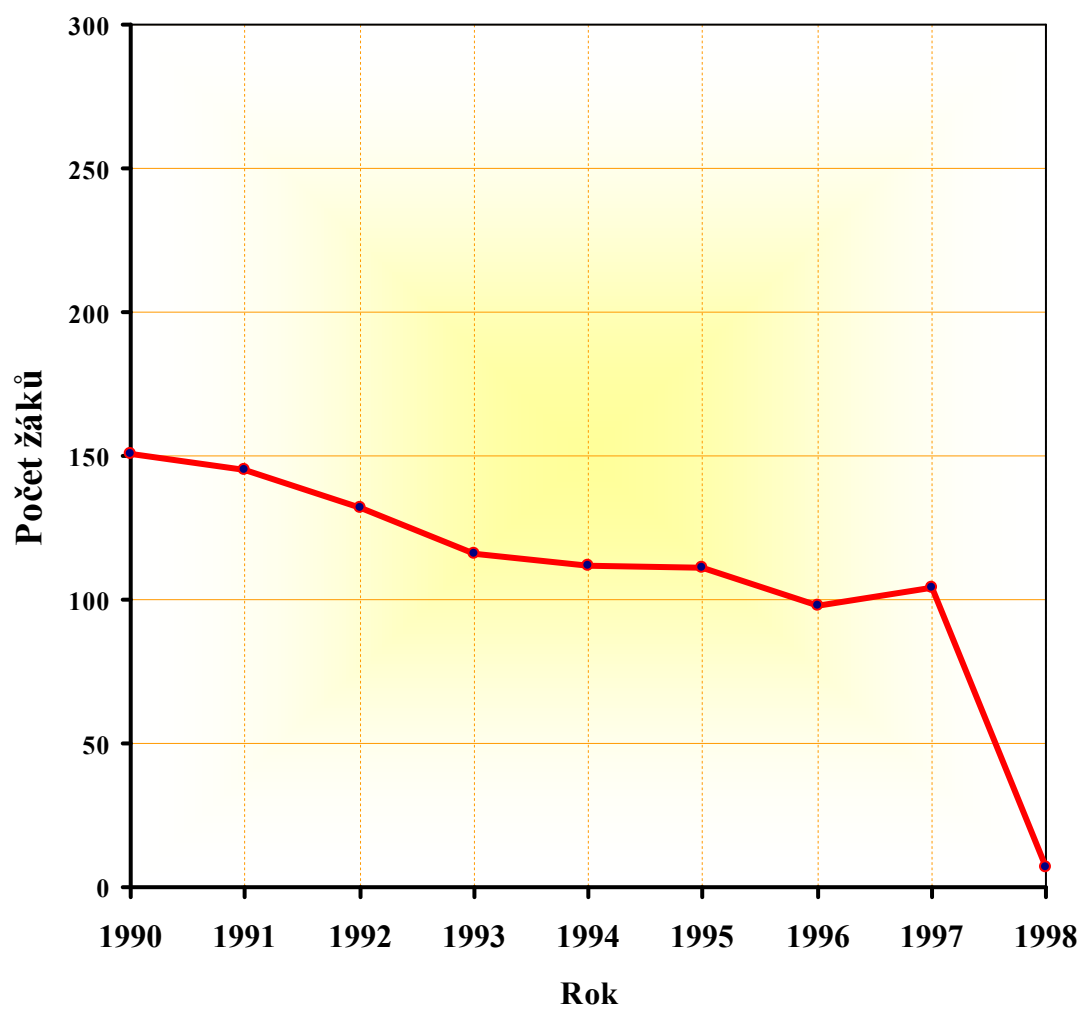
**Graf 4. Proměny počtu žáků v letech
1953 - 1968**

Graf 5. Proměny počtu žáků v letech 1970 - 1989

**Graf 6. Proměny počtu žáků v letech
1990 - 1998**

14. 2. FOTOGRAFIE

1. Fotografie dětí a místních občanů Rájova na Zlatokorunsku před místním hostincem, pravděpodobně z doby okolo roku 1910¹¹⁷⁰

2. Zleva: Felix Mikyška, učitel v Radosticích; Václav Šustr, prof. ak. věd v Českých Budějovicích; Petr Vadlejš, řídící učitel; Heinz, poštmistr; Anna Kantorová; Antonín Brandejs, farář; Felix Schulnbauer, továrník, Pavla Volfová (později Poláková) Rudolf Polák, učitel; Josef Talafous, učitel, fotografie pravděpodobně z doby před vznikem Československa

¹¹⁷⁰ Archiv Otýlie Dudové

3. Fotografie žáků obecné školy z počátku 40. let; vlevo řídicí učitel Alois Olšina, vedle něj učitel Antonín Cipín¹¹⁷¹

4. Fotografie žáků obecné školy z „prvního přijímání“, uprostřed zdejší farář a učitel náboženství Alois Kortán

¹¹⁷¹ Archiv Otýlie Dudové

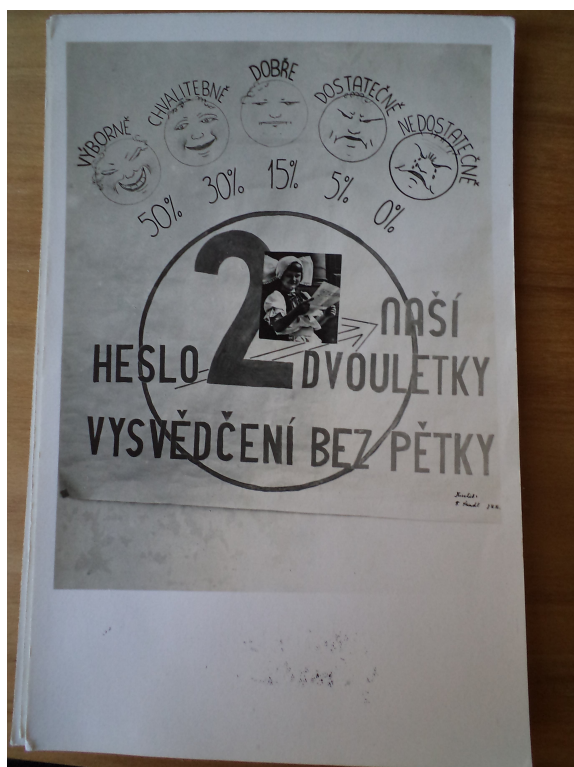
5. Fotografie člena vojenské jednotky armády USA v Rájově, rok 1945¹¹⁷²

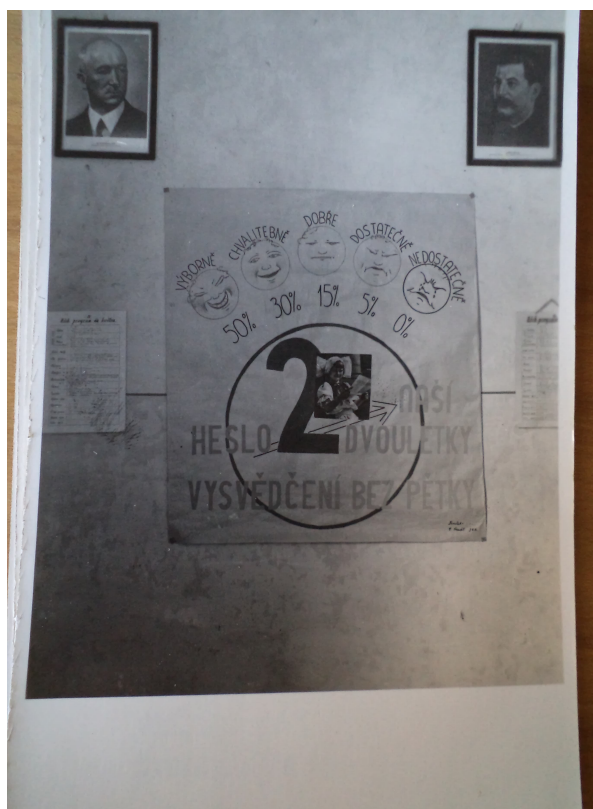
6. Poválečná fotografie žáků zlatokoronské školy, uprostřed farář Josef Velický¹¹⁷³

¹¹⁷² Archiv Otýlie Dudové

¹¹⁷³ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 417, sign. IV/A – 2

7. Poválečná fotografie výzdoby třídy¹¹⁷⁴

8. Fotografie výzdoby třídy z roku 1946¹¹⁷⁵

¹¹⁷⁴ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 417, sign. IV/A – 2- b

¹¹⁷⁵ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 417, sign. IV/A – 2-b

9. Smuteční tryzna za Klementa Gottwalda¹¹⁷⁶

10. Fotografie žáků a učitelů školy¹¹⁷⁷ Uprostřed učitel Josef Míka a ředitel školy Antonín Terš (vpravo)

¹¹⁷⁶ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 417, sign. IV/A – 2-f, čestná stráž za Klementa Gottwalda

¹¹⁷⁷ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 417, sign. IV/A,

11. Žáci osmileté střední školy ve Zlaté Koruně na manifestaci v Českém Krumlově v roce 1951¹¹⁷⁸

12. Školní divadlo, 50. léta¹¹⁷⁹

¹¹⁷⁸ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 417, sign. IV/A – 2-d, Střední škola Zlatá Koruna, manifestace v Českém Krumlově cca. 1951

¹¹⁷⁹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 417, sign. IV/A – 2-c, školní divadlo

13. Závody v běhu ve sportovním areálu ve Zlaté Koruně, 70. léta.¹¹⁸⁰

14. Stavba Domu kultury a tělovýchovy ve Zlaté Koruně, 70. léta.¹¹⁸¹

¹¹⁸⁰ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 417, sign. IV/A – 2-h, stavba sportovního stadionu, sportovní činnost (1970–1973)

¹¹⁸¹ SOKA Český Krumlov, Š – 53, i. č. 417, sign. IV/A – 2-h, stavba sportovního stadionu, sportovní činnost (1970–1973)

